

ΟΧΟΨΙΔΙΟΤΗΣ

ΕΝΑ, ΔΥΟ, ΤΡΙΑ,
ΠΟΛΛΑ

ΕΞΑΡΧΕΙΑ

Γ. ΜΑΣΣΑΒΕΤΑΣ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΝΙΚΟΣ
ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ:
ΣΥΖΗΤΗΣΗ
ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

ΕΙΝΕ ΤΟ 'ΝΑ,
Δ. ΠΟΥΝΙΚΑΚΟΣ
ΕΙΝΕ Τ' ΑΛΛΟ...

υστυχώς ή ρομαντική εποχή της δημοσιογραφίας έχει περάσει ανεπιστρεπτί. Έτσι, και νά σου εξηγήσουμε, αγαπητέ αναγνώστη, τους λόγους που αναγκάζουν τον Σχολιαστή νά ανατιμηθεί, τήν ακρίβεια του χαρτιού, τήν εξάρτηση που τή συνδέει με τήν τιμή του δολαρίου, θά μάς πιστέψεις; Δέν θά μάς πιστέψεις. Μάταιη λοιπόν ή

άναφορά στον πληθωρισμό και τήν ποιότητα της έκδοσής μας, στην τιμή που κρατήσαμε με θυσίες σταθερή ενάμιση χρόνο. Έδω, θά πεις, έχουμε τον Γκιωνάκη στη φυλακή, τον Νάσιουτζικ νά άρθρογραφεί στο Βήμα, τον Κυπριανού εκ του σύνεγγυς με τον Ντενκτάς, τον Παπανδρέου στην Πολωνία και τον ελληνικό λαό ανώριμο νά βάλει τό ΠΑΣΟΚ στη Σοσιαλιστική Διεθνή, και σεις μιλάτε γιά αλξήσεις; Έτσι είναι. Κανείς δέν σέ πιστεύει πιά, ιδίως όταν έχεις άγνές προθέσεις...

Καθόλου όμως άγνές δέν ήταν οι προθέσεις της επιχείρησης που πήρε τόν τίτλο της 'Αρετής γιά νά επιβάλει μέ τή βία τήν αναβάθμιση των Έξαρχείων και πολλών άλλων πλατειών. Κάθε άλλο: Έκ του πονηρού και μέ στόχους σχετικούς με τήν ένοποίηση και τό «αζιόμαχον» της νεοτεύκτου «ΕΛ.Α.Σ.». Όπως άγνές δέν ήταν οι προθέσεις των άνωνύμων κατοίκων που προκάλεσαν τήν άστυνομική καταστολή ελπίζοντας ίσως σέ αναβάθμιση της άξίας των «κουτιών» τους.

Πού δέν έχουν βέβαια καμιά σχέση μέ τά «κουτιά» που έγκωμιάζε στά 1937 ό -άναρρωνών εύτυχως- προέδρος της ΕΔΑ 'Ηλίας 'Ηλιοῦ σέ ένα κλασικό κείμενο, απάντηση σέ δσους αλωνίως γκρινιάζουν μπροστά στην πρόοδο. Περαιστικά, κύριε Πρόεδρε!

Κι ενώ τά σκάνδαλα διαδέχονται τό ένα τό άλλο μέ ταχύτητα που δέν πέρασε σχολιαστή κι από τόν ίδιο τόν τύπο που τά προκαλεί, ό Σχολιαστής αποφασίζει νά μιλήσει πρόσωπο μέ πρόσωπο μέ τόν πρωταγωνιστή του τελευταίου σήριαλ: διαφορικό - γρανάζια - στοά. Ό λόγος λοιπόν στον Γιώργο Μασσαβέτα. Καληνύχτα σας...

Σ

ΜΠΟΡΕΙ Η ΖΩΗ
ΜΑΣ, ΝΑ ΜΗΝ
ΕΙΧΕ ΔΙΑΚΥΜΑΝ-
ΣΕΙΣ ΑΛΛΑ
ΚΕΡΔΙΣΕ ΣΕ ΒΑ-
ΘΟΣ...ΤΙ ΛΕΣ ΕΣΥ;

«Τοῦ Μητσοτάκη τό σπαθί...»

(Κρητική μαντινάδα)

Δέν ξέρει κανείς τί νά πιστέψει διαβάζοντας στίς ἐφημερίδες γιά τήν πρόσφατη περιοδεία τοῦ Μητσοτάκη στή γενέτειρά του μεγαλόνησο. Ἡ Κρήτη «παραμένει πράσινη» ὅπως τήν θέλει ὁ κ. Μαρούδας; Ἡ ὁ πρωθυπουργός κατελήφθη ἀπό «πανικό» μπροστά στήν «ξαστεριά» πού θέλει ἡ Ἀκρόπολις;

Νομίζω τό μόνο πού ἀξίζει νά σχολιαστεῖ εἶναι ἡ φράση τοῦ κ. Μητσοτάκη στό Ἡράκλειο: «Κανείς δέν μέ βοήθησε σάν πρόεδρο τῆς Ν.Δ. τόσο, ὅσο ὁ Πρόεδρος τοῦ ΠΑΣΟΚ». Νά 'ναι ἀραγε κοινή ἡ τύχη τῶν ἐλλήνων πρωθυπουργῶν νά ἀναδεικνύουν μέ τίς ἐπιθέσεις τους ἐκείνους τοὺς ἀντιπάλους πού θά τοὺς διαδεχτοῦν; Πρόσφατες εἶναι ἀκόμα οἱ ἐπιθετικές ἐξάρσεις τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἐναντίον τοῦ κ. Παπανδρέου: «Εἴστε ἡ Ἀριστερά τῆς Ἀριστερᾶς... Ἀπεμονώθητε... οὐδεὶς ὑπεστήριξε τὰς θέσεις τὰς ἰδικὰς σας...» Καί δέν ἔλειπαν οὔτε οἱ καθαρά προσωπικές ἐπιθέσεις τοῦ τύπου «μή μιλάτε ἐσεῖς γιά πατριωτισμό». Βέβαια, τότε δέν ὑπῆρχαν Ἐφιάλτες. Ἀλλά, ὅσο νά 'ναι, τὰ ἤθη ἐξελίσσονται: Οἱ ὕβρεις τοῦ 74 μοιάζουν σήμερα θαυπεῖες...

Εἶναι ὅμως εἰλικρινής ἡ δήλωση τοῦ κ. Μητσοτάκη; Στήν κυριολεξία τῆς πιστεύω ὅτι εἶναι. Γιατί ὄντως ἡ ἐπίθεση Παπανδρέου τόν σταθερο-

ποίησε καί τόν ἐπέβαλε ἐσωκομματικά σάν τό ἀντίπαλο δέος. Ὅμως τό ἀν θά καταφέρει ἡ ΝΔ νά ἐκτοπίσει τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τήν ἐξουσία παραμένει ἀμφίβολο. Ἡ «μάχη τοῦ κέντρου» βρίσκεται ἀκόμα σέ ἐξέλιξη καί τίς μελλοντικές τῆς φάσεις δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νά προεξοφλήσει.

Τό σίγουρο εἶναι ὅτι «βοηθώντας» τόν Μητσοτάκη, μέ τήν ἐλπίδα ἴσως ὅτι ἕνας «ξοφλημένος» ἀρχηγός τῆς ΝΔ θά 'ταν εὐκόλος ἀντίπαλος, ὁ Πρωθυπουργός ἀγνόησε ἕνα σοβαρό κίνδυνο. Καί δέν ἐννοῶ ὅτι ὁ ἐλληνικός λαός κινδυνεύει νά χάσει τήν ἱστορική του μνήμη. Καθόλου. Ἀπλῶς ὁ κ. Παπανδρέου ἀγνόησε τόν τρίτο παράγοντα σ' αὐτό τό παιχνίδι τῆς ἐξουσίας. Ἐκείνον δηλαδή πού ἔχει τή δυνατότητα νά μοιράζει συγχωροχάρτια, μέ τή μορφή μιᾶς χειραψίας ἅς ποῦμε. Κι ἐδῶ πιά ὅλα παίζονται...

Κ.Β.

Τόπος ἐξορίας;

Ἐκτός ἀπό τό ταξίδι τοῦ Ἀντρέα Παπανδρέου στήν Πολωνία πολὺ σοβαρό θέμα προκύπτει ἀπ' τήν ἀποκάλυψη τοῦ γερμανικοῦ περιοδικοῦ Σπῆγκελ ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ μοναδική χώρα-μέλος τῆς ΕΟΚ πού δέχεται νά γίνει τόπος ὑποδοχῆς, τῶν ἀντικαθεστωτικῶν τοὺς ὁποίους ἐξανγκάζει τό στρατιωτικό καθεστῶς σέ ἐξορία.

Τοὺς λόγους αὐτῆς τῆς πολιτικῆς τοῦ Γιαρουζέλσκι ἀναλύει σέ παλιό-

τερο κείμενό του ὁ Ἀνταμ Μίχνικ, ἡγετικό στέλεχος τοῦ ΚΟΡ καί τῆς Ἀλληλεγγύης:

«Ἰδοῦ ἡ ἐπιλογή μας: φυλακή ἢ ἐξορία. Ὁ Γιαρουζέλσκι εἶναι φαίνεται, ὁ εὐεργέτης μας... Εἶναι ἐντούτοις ἀξιόσημειωτο ὅτι σ' ἕνα κράτος ἀπ' ὅπου εἶναι συνήθως δύσκολο νά φύγεις, ὁ κρατικός μηχανισμός παρέχει τέτοιες δυνατότητες σ' αὐτοὺς πού θεωρεῖ ἐχθροὺς του. Φαίνεται ὅτι ὁ συλλογισμός τῆς ἐξουσίας εἶναι ἀπλός: ἡ μετανάστευση ἔχει στόχο νά σπάσει τήν ἐσωτερική ἐνότητα τῆς Ἀλληλεγγύης, νά τήν ἀτιμάσει στά μάτια τοῦ ἔθνους. Πρέπει νά ἀποδειχθεῖ ἡ κατάπτωση τῶν ἀνθρώπων πού διακήρυτταν σ' ὅλους τοὺς τόνους ὅτι ἡ Πολωνία πρέπει νά μείνει Πολωνία, καί μετὰ ἀπό λίγους μῆνες φυλακή εἶναι πρόθυμοι ν' ἀνταλλάξουν τήν Πολωνία μέ τόν Καναδά»

Σ.

Ὅσο ὑπάρχουν μπάτσοι...

Σέ 3ωρη στάση ἐργασίας κατῆλθε τό προσωπικό τῆς ΚΥΠ στίς 8.10. Λίγο μετὰ τίς διαδηλώσεις τῶν ἀστυνομικῶν, τίς συλλήψεις καί τίς ἀποτάξεις ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν, ἡ «ἀναταραχή» συνεχίζεται: Αὐτὴ τῇ φορὰ ὀχι ἀπ' τήν πλευρά τῆς Δεξιᾶς μέσα στοὺς μηχανισμούς καταστολῆς, ἀλλὰ ἀπ' τοὺς φρέσκους ἀστυφύλακες τῶν ΜΑΤ πού προσφάτως ἀνασυγκροτοῦνται. Αὐτὴ ἡ καινούργια φουρνιά πού ὅπως εἰκάζεται ἀποτελεῖται ἀπὸ «δημοκρατικούς» νέους διεκδικεῖ ἐπιδόματα, καλύτερες συν-

θήκες στρατωνισμού, ωράριο κλπ. Νά φανταστείτε ότι ήδη προχώρησαν σέ κινητοποιήσεις στόν 'Αγιο Κοσμά όπου καί προπονούνται καθημερινά.

Ανεργία καί μιζέρια στά εργοστάσια, ύπομονή καί «δράματα» πρός τήν εργατική τάξη. Ρεαλισμός καί δόξουνσεις στούς μπάτσους.

Μά πού δδεύομεν;

Δ.Τ.

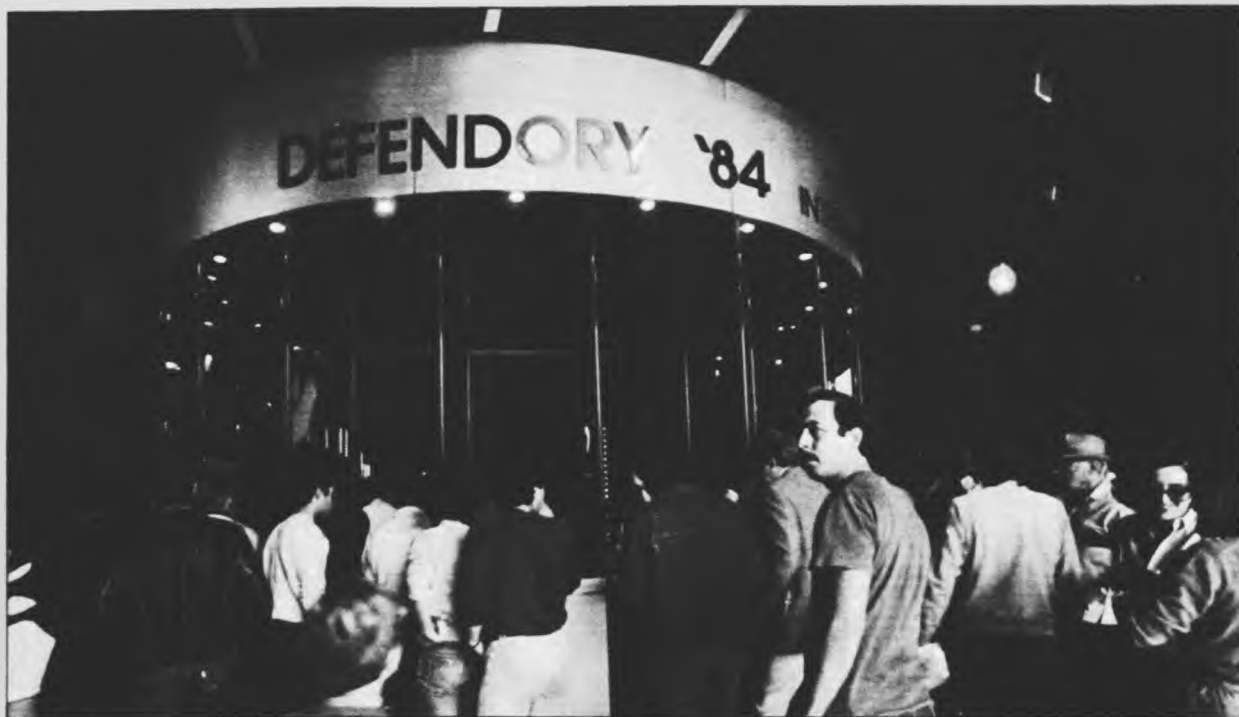
«Παιδομάζωμα»

Ανακούφιση, έκτόνωση καί αίσθημα νίκης ακολούθησε τήν αναβολή τής δίκης τών 18 νέων πού είχαν συλληφθεί κατά τήν επιχείρηση 'Αρετής στά 'Εξάρχεια. Είναι γνωστό τό ιστορικό. 'Αφού τήν πρώτη μέρα απαγγέληκαν σοβαρότατες κατηγορίες, τήν επομένη οί μάρτυρες κατηγορίας αστυνομικοί δέν προσήλθαν, οί κατηγορούμενοι άφέθηκαν έλεύθεροι. 'Ακολουθείται ή ίδια ακριβώς διαδικασία, όπως στή «δίκη τών 11» (άπ' τά περσινά επεισόδια στά Προπύλαια) πού πρίν λίγες μέρες αναβλήθηκε γιά πέμπτη φορά. Παρόμοια τύχη είχε καί ή δίκη τής «'Ελεύθερης Ραδιοφωνίας».

Είναι ένας εύσημος τρόπος άθώωσης, σκέφτονται πολλοί. Σίγουρα. 'Αλλά καί ένας άνέδοξος τρόπος όμυρίας. 'Η δίκη πού επαναλαμβάνεται κάθε τόσο μέ τό ίδιο σκηνικό, είναι βέβαιο ότι άν γίνει θά έχει καταδικαστικά αποτελέσματα. Άν γίνει δηλαδή άν κάτι αλλάξει καί προσέλθουν οί μάρτυρες κατηγορίας. Καί αυτό πού μπορεί ν' αλλάξει είναι φυσικά ή σχέση του κράτους μέ τήν κοινωνική ομάδα τής όποιας λίγο πολύ τυχαίοι εκπρόσωποι είναι οί κατηγορούμενοι. Πρός αυτή τήν κοινωνική ομάδα λειτουργεί ό εκβιασμός τών αναβολών.

Στά 'Εξάρχεια τό είδαμε καθαρά. 'Η συναλλαγή ήταν άμεση. «Καθήστε καλά καί θά τούς αφήσουμε». 'Η έκτόνωση δέν ήταν ή συνέπεια τής αναβολής τής δίκης αλλά ή ανάγκαια της προϋπόθεση.

Δ.Ψ.

Κάτω στόν Πειραιά, στά κανόνια...

Δέν γνωρίζουμε, τί είδους έντύπωση σάς προκάλεσε ή φράση του 'Ανδρέα στά γενέθλια τής 'Αλλαγής: «ή προσπάθειά μας είναι νά αύξήσουμε τήν ελληνική συμμετοχή στήν παραγωγή όπλικών συστημάτων», καί μάλιστα «ραγδαία». 'Εμάς, πάντως τούς «ρομαντικούς», καθόλου δέν μάς άρεσε. Διότι, τίς ίδιες μέρες στόν έκθεσιακό χώρο του ΟΛΠ, στόν Πειραιά, άνοιγε τίς πύλες της, γιά τούς πολύ «ειδικούς» ή Διεθνής Έκθεση Βιομηχανίας 'Αμυντικού 'Εξοπλισμού: «DEFENDORY '84», κλείνοντας κι αυτή τά 3 της χρόνια.

480 βιομηχανίες από 25 χώρες, έκ τών όποιών 44 ελληνικές, εξέθεταν τήν «άμυντική» τους πραμάτια.

Ποιοί ήταν εκεί; Οί τεχνικοί του

πολέμου θαλάσσης — άέρος — εδάφους — ύπεδάφους, όλη ή άφρόκρεμα τής βιομηχανίας (κάθε άξιοπρεπής βιομηχανία σήμερα, παράγει καί κάτι «σέ δπλα»).

Τό κόστος τής έκθεσης άμύθητο θά κάλυπτε άνετα πολλών ήμερών επιδόματα άνεργίας, είπαν κάποιοι.

Γιά 5 μέρες τό Λιμάνι ύποδέχτηκε 41 τουλάχιστον επίσημες αντιπροσωπείες άναπτυσσομένων κρατών καί έκατοντάδες «εμπόρων θανάτου».

Τά μέτρα άσφαλείας ύπήρξαν τρομακτικά. 'Η είσοδος κάθε άλλο παρά έλεύθερη γιά τό κοινό ήταν. Τό κοινό βεβαίως θά κληθεί τήν κατάλληλη στιγμή νά νιώσει τήν έκθεση τών δπλων «στό πετσί του». Αυτό όμως είναι μία άλλη ιστορία!

Τό καμάρι μας, τό «'Αρτεμις 30» έτοιμάζεται γιά τή διεθνή του καριέρα. 'Ισως τό πουλήσουμε στή Λ.Δ. τής Κίνας. 'Η 'Εγγύς, Μέση καί 'Απω 'Ανατολή σίγουρα θά άπορροφήσει τό μέγα μέρος τών «άμυντικών» εξαγωγών μας. Καί ή 'Αφρική έπίσης θά άπολαύσει τά προϊόντα τών «πρός κοινωνικοποίηση» έθνικών μας βιομηχανιών, γράφουν οί οικονομικοί συντάκτες. Καί ούτε μία

κουβέντα άπ' τό ειρηνιστικό κίνημα. Φύλλο δέν κουνήθηκε. Καί από «γεράκια», άλλο τίποτα στόν Πειραιά.

Τό νά καταγγέλλεις τό έμπόριο δπλων, νά λές ότι κάθε σφαίρα πού παράγεται, στερεί ένα μπουκάλι γάλα άπ' τά πεινασμένα παιδιά του 3ου κόσμου, είναι ευχάριστο. 'Αλλά φαίνεται, ότι πιό ευχάριστο γίνεται τό ΠΑΣΟΚ όταν προβάλλει τή γοητεία τής πολεμικής βιομηχανίας καί μάλιστα ως «άλχημύ του άναπτυξιακού μας προγράμματος».

Θά σχιζοφρενίσουν οί ειρηνιστές τής ΚΕΑΔΕΑ; Θά αυτοκτονήσουν οί εργαζόμενοι στήν ΕΒΟ, ΠΥΡΚΑΛ, ΕΑΒ κ.λ.π.;

Όχι, τίποτα τέτοιο δέν θά συμβεί. 'Η κυρίαρχη «σοσιαλιστική» ιδέα είναι ή «ανάπτυξη». Μέ κάθε τρόπο. Νά παράγουμε έθνικά, νά εξαγάγουμε διεθνώς.

Τά λεφτά δέν έχουν χρώμα καί τά δπλα φέρνουν λεφτά!

Καί μία παρατήρηση: στόν έόμενο ειρηνιστικό «Λαμπράκειο μαραθώνιο» νά κρύψουμε κάπως τούς Νοτιοαφρικανούς, ίσως πίσω άπ' τά πολεμικά τους έκθέματα.

Δ.Τ.

■ Νοέμβρης κι ακόμα νά γίνει: λόγος γιά τό Πολυτεχνείο. Φαίνεται δέν άφησαν ευχάριστη γεύση τά περσινά δεκάχρονα. Λέτε νά φταίει ό Τρέχολντ;

■ 'Επέτειος, έξηκοστή έβδομη, καί γιά τήν 'Οχτωβριανή 'Επανάσταση. Μεγαλοπρεπής χωρίς άμφιβολία θά ναι ή στρατιωτική παρέλαση στή Μόσχα. Πόσο πίσω όμως έχει μείνει ό Λένιν, οί Μπολσεβίκοι κι ή επανάσταση πού άλλαξε τόν κόσμο...

■ 'Η «ψυχαναλυτική» εξήγηση πού έδωσε ό κ. Παπανδρέου γιά τή διαφωνία του Α. Φωτήλα μέ τό ΠΑΣΟΚ έπανέφερε ένα χαρακτηριστικό τής πολιτικής μας ζωής πού πρωτοεμφανίστηκε τήν περίοδο πρίν γίνει Πρόεδρος ό Κ. Καραμανλής. 'Ο Πρωθυπουργός δηλαδή έμφανίζεται περιέργως άνεύθυνος γιά τήν πολιτική τών

ύπουργών πού ό ίδιος επιλέγει. Τόν 'Α. Φωτήλα τόν επέλεξε δύο φορές γιά ύπουργό του ό κ. Παπανδρέου. Είναι συννεπώς 100% υπεύθυνος γιά τήν πολιτική συμπεριφορά του καί δέν δικαιούται νά λείει έτσι άπλά «έκανε στροφή 180°». Σκεφτείτε τί θά πεί άν άποδειχτεί... μασόνας ό 'Αρσένης...

■ 'Επανερχόμαστε στό έκλογικό σύστημα μία καί τό θέμα έρχεται συχνά-πυκνά στήν επικαιρότητα. Τό ζήτημα δέν είναι μόνο νά καθιερωθεί άπλή άναλογική. Γιατί άν εφαρμοστεί ή άπλή άναλογική κατά περιφέρεια καταλήγει περίπου σέ πλειοψηφικό. Καί είναι αυτό τό σύστημα πού περισσότερο κι άπό τήν ένισχυμένη βουλευεί τό πρώτο κόμμα...

■ Τό περιοδικό Οικολογία καί Περιβάλλον μετά τό καλοκαιρινό τεύχος

του, άφιερωμένο στίς Εύρωεκλογές καί τήν επιτυχία τών Πράσινων τής Εύρώπης, διέκωψε όριστικά τήν έκδοσή του μέ αλφινδιαστική πρωτοβουλία του ίδιου κ. 'Α. Λιβάνη. Πέρα άπό τίς οικονομικές δυσκολίες —πού αντιμετώπιζουν όλα σχεδόν τά περιοδικά— ή διακοπή τής έκδοσης του «Ο.&Π.» ύπάρχει ύπόνοια ότι συνδέεται μέ τή δυσφορία πού προκαλεί στό ΠΑΣΟΚ τό ένδεχόμενο μιας ελληνικής έκδοχής τών Πράσινων. Τήν ύπόνοια ότι οί λόγοι του κλεισίματος δέν είναι κυρίως οικονομικοί ένισχυεί τό γεγονός ότι ή ίδια περίπου έκδοτική ομάδα έτοιμάζει ήδη νέο περιοδικό.

Δύσκολος πράγματι ό δρόμος γιά τήν κατάκτηση τής έλευθερίας του τύπου. Γνωρίζοντας μέ τί άγκάθια είναι σπαρμένος, εύχόμαστε κάθε επιτυχία στό ξεκίνημα του νέου περιοδικού.

■ 'Εντυπωσιακή φιλοσοβιετική έπίθεση τής Αύγης (Κυριακή 21.10.84) κατά του Ριζοσπάστη. 'Εκτεταμένα άποσπάσματα άπό όμιλία του Τσερνένκο καί άρθρο του 'Αγκανμπεγκιάν («ένός άπό τά φωτεινότερα μυαλά τής σοβιετικής οικονομικής έπιστήμης») χρησιμεύουν γιά νά άποδείξουν ότι «στήν ΕΣΣΔ μετά τήν έκλογή του 'Αντρόποφ έχει άρχισι μία σοβαρή συζήτηση», πράγμα πού ό Ριζοσπάστης δέν φαίνεται νά τό κατονοεί. Κάποιοι κακεντρεχείς θά σπεύσουν νά συνδέσουν τά κείμενα αυτά μέ τήν άφιξη του νέου πρεσβευτή τής ΕΣΣΔ στήν 'Αθήνα, υιού 'Αντρόποφ, πάντως τό γεγονός ότι προλογίζονται άπό τόν Γρηγ. Γιάνναρο, διευθυντή τής Αύγης, τούς προσδίδει μία ιδιαίτερη επισήμοτητα καί κομματική βαρύτητα.

ΟΚΤΩΒΡΗΣ

ΕΞΟΝΤΟΣΑ
ΤΟΝ ΚΡΟΚΟΔΕΙΛΟ
ΤΗΣ ΛΑΚΟΕΤ,
ΕΠΗΛΕΑ ΤΙΣ ΟΡΝΙΘΕΣ
ΤΟΥ ΜΕΤΕΩΒΟΥ,
... ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο
ΕΠΟΜΕΝΟΣ ΑΘΛΟΣ
ΒΑΣΙΛΗΑ ΑΥΓΕΙΑ;

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΠΟΥ ΑΠΟ-
ΔΙΔΕΤΕ ΤΗ ΣΩΤΗ-
ΡΙΑ ΣΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΚΡΗΞΗ ΤΟΥ Ι.Ρ.Α
ΜΙΣΕΣ ΘΑΤΣΕΡ;

ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ
ΚΕΛΤΙΚΗ ΠΑΡΟΙΜΙΑ
"ΚΑΚΟ SKILI
PSOFO DEN EHI.

ΕΠΡΕΠΕ
ΝΑ ΤΟ ΚΑΝΩ...
ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ
ΜΗ ΧΑΙΡΕΤΙΔΟΥΝΤΑΙ, ΔΥΟ
ΑΡΧΗΓΟΙ ΚΡΑΤΩΝ.

Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΣΕ ΚΑΤΗΓΟΡΕΙ ΟΤΙ ΠΟΥ-
ΛΗΣΕΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΣΟΥ
ΣΤΟΝ ΔΙΑΒΟΛΟ...

...ΔΕΝ ΤΩΞΕΡΑ...
ΜΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ
ΣΑΝ ΚΑΠΟΙΟΣ ΚΑΝΤΑΦΙ ΚΑΙ
ΜΟΥΔΡΕΣ ΚΑΤΙ "ΣΥΜΦΟ-
ΝΗΘΕΝΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ".

ΣΚΙΣΑΜΕ..
ΚΑΝΑΜΕ 882
ΕΞΟΔΟΥΣ,
ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ
ΤΡΕΙΣ ΜΕΡΕΣ

...ΚΑΙ ΟΙ
ΤΟΥΡΚΟΙ
882
ΕΙΣΟΔΟΥΣ.

Τό αίτημα τών συμμαχικών κυβερνήσεων

Καί τά δύο κόμματα τής παραδοσιακής 'Αριστεράς, μέ ταυτόσημη επιχειρηματολογία υποστηρίζουν ότι γιά νά προχωρήσει ή 'Αλλαγή είναι απαραίτητη ή δημιουργία κυβέρνησης συνασπισμού. Είναι περιττό, νομίζω, νά επισημανθούν οι λόγοι γιά τούς όποιους κάθε ένα από τά κόμματα αυτά λογαριάζει τόν εαυτό του σάν τόν μοναδικό εταίρο του ΠΑΣΟΚ στό επιδιωκόμενο κυβερνητικό σχήμα. Πάντως, οι κομμουνιστές τής παράδοσης και τής ανανέωσης άλλοι-λοαποκλείονται από τόν «νέο συνασπισμό πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων» πού δραματίζονται.

Καί τά δύο όμως κόμματα συμφωνούν, ότι ή δημιουργία συνασπισμού τής 'Αριστεράς στην κυβέρνηση, άποτελεί τή μοναδική λύση στά άδιέξοδα τής 'Αλλαγής και ότι στην αντίθετη περίπτωση, πού τό ΠΑΣΟΚ επιμένει στό σύνθημα τής αυτοδυναμίας, τό μέλλον του τόπου διαγράφεται σκοτεινό. 'Ο γραμματέας του ΚΚΕ έσ. συνοψίζει αυτή τήν προβληματική γράφοντας ότι ή μελλοντική κυβέρνηση τής χώρας «ή θά είναι μία κυβέρνηση, όπου θά συμμαχήσουν δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ μέ συντηρητικότερες δυνάμεις... ή θά είναι μία κυβέρνηση αποφασισμένη νά προχωρήσει σέ ριζικές αλλαγές σέ όλα τά επίπεδα, πού θά στηριχθεί σέ ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων». Γιά νά καταλήξει, ότι στην λογική τής αυτοδυναμίας του ΠΑΣΟΚ: «υπάρχει μόνο μία απάντηση: 'Η σημαντική ένισχυση του ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ και τών ανανεωτικών δυνάμεων τής Αριστεράς... πού θά εκφραστεί και στό κυβερνητικό επίπεδο»¹.

Όσο γιά τό ΚΚΕ, τά πράγματα είναι πιό γνωστά. Τό σύνθημα «'Αλλαγή δέν γίνεται χωρίς τό ΚΚΕ», πού έχει προβληθεί ήδη από τίς εκλογές του '81, δέν διαφέρει καθόλου νομίζω από τίς πρόσφατες κυβερνητικές βλέψεις του ΚΚΕ έσωτερικού.

Από τήν άλλη πλευρά, τό ΠΑΣΟΚ δέν δέχεται ούτε καν νά συζητήσει τό ένδεχόμενο κυβερνήσεων συνασπισμού μέ κάποιο από τά ΚΚ τής χώρας. 'Αλλά και τά τελευταία, άν και θεωρούν ότι ή κυβερνητική σύμπραξη άποτελεί επείγουσα πολιτική αναγκαιότητα του παρόντος, παραδέχονται ότι δέν είναι σήμερα σέ θέση νά επιβάλουν στό ΠΑΣΟΚ αυτή τους τήν επιλογή. 'Αναγκάζονται λοιπόν νά αναβάλουν τό ζήτημα γιά τήν επαύριο τών βουλευτικών εκλογών, διεκδικώντας τήν εφαρμογή τής άπλής αναλογικής.

Χάρη στην άπλή αναλογική, υποστηρίζεται, τό ΠΑΣΟΚ θά υποχρεωθεί νά κάνει αυτό πού σήμερα δέν θέλει: μής έχοντας τήν άπόλυτη πλειοψηφία στη νέα Βουλή, θά συγκρατήσει επιτέλους τή συμμαχία του μέ δυνάμεις του κομμουνιστικού χώρου. Τό επιχείρημα όμως αυτό άποδεικνύεται γρήγορα πολύ άδύνατο.

Αν ήταν τό ΠΑΣΟΚ νά σχηματίσει κυβέρνηση μέ τούς κομμουνιστές, θά τό είχε ήδη πράξει. Στηριγμένο στη δική του αυτοδύναμη πλειοψηφία, θά μπορούσε νά παρουσιάσει τή χειρονομία του αυτή σάν πολιτική γενναιοδωρία πρós τήν 'Αριστερά, χωρίς παράλληλα νά υπόκειται σέ σοβαρές δεσμεύσεις άπέναντί της — κατά τά γαλλικά πρότυπα. Αν όμως υποχρεωθεί σέ μία σύμπραξη εκ τών υστέρων, όχι μόνο οι δεσμεύσεις του θά είναι σοβαρές, αλλά και αυτή ή ίδια ή σύμπραξη θά εμφανιστεί σάν έλιγμός χωρίς άρχές, γιά νά κρατηθεί πάση θυσία στην έξουσία.

'Η κινδυνολογία του ΠΑΣΟΚ

Οι επικρίσεις πού δέχτηκαν οι υποστηρικτές

τής άπλής αναλογικής είναι όχι μόνο άδικες — όταν τά 2 ΚΚ κατηγορούνται γιά προώθηση στενών κομματικών συμφερόντων — αλλά και άβάσιμες — όταν κατά κόρον χρησιμοποιείται ή κινδυνολογία. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι αντίπαλοι τής άπλής αναλογικής προβλέπουν άκόμη σκοτεινότερο τό μέλλον τής χώρας, αλλά όχι γιά τήν περίπτωση πού τό ΠΑΣΟΚ διατηρήσει τήν αυτοδυναμία του, αλλά γιά τήν περίπτωση πού τή χάσει.

Διαβάζουμε έτσι στό «Βήμα», τό όποιο έχει φιλοξενήσει τίς άπόψεις τών αντιπάλων τής άπλής αναλογικής: «Χωρίς νά υπάρχει πρόθεση νά γίνει παραλληλισμός μέ τίς πρίν από 20 χρόνια συνθήκες, δέν μπορεί νά μή θυμηθεί κανείς και εκείνη τήν έξωπραγματική πολιτική τής 'Αριστεράς τό 1965-67, πού επέμενε στη γραμμή γιά «κυβέρνηση στηριγμένη σέ όλες τίς δημοκρατικές δυνάμεις» έννοώντας τό Κέντρο και τήν ΕΔΑ, όταν οι μικρές και μεγάλες χούντες ετοίμαζαν τήν άνοιχτή έκτροπή»².

Ένας άλλος άρθρογράφος του Βήματος διαβλέπει έναν τελειώς διαφορετικό κίνδυνο από τό ένδεχόμενο συμμαχικών κυβερνήσεων: «Όσοι δέν άνήκουν στην πέραν του ΠΑΣΟΚ Αριστερά θέλουν νά πιστεύουν ότι ό κ. 'Ανδρέας Παπανδρέου ούτε θά συμβιβαστεί ούτε θά χάσει. Είς πέσμα

πιστεύουν ότι ή έξουσία όχι μόνο δέν είναι καταπιεστική, αλλά αντίθετα, πηγάζει από τό λαό. Μόνο, πού γιά νά «πηγάσει» από όλους τούς πολίτες εξίσου, πρέπει όλες οι ψήφοι νά έχουν ίδια βαρύτητα, κάτι πού κατοχυρώνεται από τήν άπλή αναλογική.

Αυτή ή φιλελεύθερη άστική άποψη κυριαρχεί σέ μεγάλο βαθμό και πάνω στην 'Αριστερά. 'Η άριθμητική τής άπλής αναλογικής, υποστηρίζεται, διασφαλίζει τήν ισότητα τών πολιτών. 'Η ιδέα ότι ή πολιτική ισότητα θριαμβεύει σέ μία κοινωνία πού χωρίζεται από θεμελιώδεις ταξικές άνισότητες, κυριαρχεί στην 'Αριστερά. 'Αλλά σίγουρα, αυτό είναι μία άλλη συζήτηση.

Πάντως, άκόμη και άν δέν πιστεύουμε ότι τό εκλογικό σύστημα είναι αυτό πού αναπαράγει (ή και άνιτρείπει) τίς ταξικές σχέσεις εργασίας και εκμετάλλευσης, υποστηρίζουμε τό αίτημα τής άπλής αναλογικής. Γιατί πράγματι, στό μαγευείο τής ένισχυμένης αναλογικής ύποκλίνονται οι ψήφοι όσων δέν ψηφίζουν σύμφωνα μέ τίς επιταγές τής πολιτικής έξουσίας. Γιατί πράγματι, σέ αυτή τή μοναδική στιγμή τής ψηφοφορίας, όπου εκχωρείται σέ κάθε άτομο ένα έλάχιστο κλάσμα έξουσίας, ταυτόχρονα, τήν ίδια στιγμή, και μέ τά τεχνάσματα του

'Η κρίση καί ή άγωνία

όλων εκείνων πού του προσφέρουν τή συνδρομή τους, φθάνει μόνον νά εγκαταλείψει τήν ιδέα τής αυτοδυναμίας και νά καταστεί αλχμάλωτός των»³.

Λοιπόν, ή 'Αριστερά θά άποσταθεροποιησει τό πολίτευμα; Τίθεται άραγε τό δίλημμα: «ένισχυμένη ή τάνκς;» 'Ο πρωθυπουργός τής χώρας θά καταστεί δέσμιος τών κορμολογιστών; Τά έρωτήματα μόνο θυμηδία μπορούν νά προκαλέσουν. Καί ή κινδυνολογία τών άρθρογράφων του Βήματος τό μόνο πού μπορεί νά άποδείξει είναι ότι τό ΠΑΣΟΚ και οι υποστηρικτές του στεροδύνται επιχειρημάτων στό ζήτημα του εκλογικού νόμου.

'Η επιλογή τής ένισχυμένης αναλογικής άποκαλύπτεται σάν πράξη αυθαίρετη και αυταρχική άπέναντι στους εταίρους τής 'Αλλαγής. Καί ό πραγματισμός του ΠΑΣΟΚ μεταμορφώνεται σέ σκέτο κυνισμό όταν υποστηρίζεται ότι: «έχει έν τέλει πολύ μεγαλύτερη σημασία ν' άποτραπεί ή παλινόρθωση τής Δεξιάς, από τό νά διπλασιάσει τίς έδρες του τό ΚΚΕ ή ν' άνακτήσει τήν κοινοβουλευτική του εκπροσώπηση τό ΚΚΕ έσωτερικού»⁴.

'Η υποστήριξη τής άπλής αναλογικής

Δέν είναι άπαραίτητο νά είναι κανείς άριστέρος γιά νά υιοθετήσει τό αίτημα τής άπλής αναλογικής. Στο αίτημα αυτό συντάσσονται και φιλελεύθεροι κεντρώοι, άνθρωποι δηλαδή πού

εκλογικού νόμου, αυτή ή εκχώρηση άκυρώνεται.

'Η κρίση τής 'Αλλαγής

Οι υποστηρικτές τής άπλής αναλογικής, όταν παρουσιάζουν διάφορα άριθμητικά παραδείγματα γιά νά άποδείξουν τή νοθεία τής ένισχυμένης αναλογικής, έρχονται άναγκαστικά και στίς τελευταίες βουλευτικές εκλογές του '81. Σ' αυτές, υποστηρίζουν, τό ΠΑΣΟΚ θά έπρεπε «κανονικά» νά πάρει 144 (κατ' άλλους 145) έδρες, άφού είχε συγκεντρώσει τό 48% (μόνο) τών ψήφων. Αν κάτι τέτοιο, ότι δηλαδή τό ΠΑΣΟΚ δέν έπρεπε «κανονικά» νά σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση μετά τίς εκλογές του '81, τό υποστήριζε κάποιος τήν επαύριο τών εκλογών αυτών, χωρίς άμφιβολία θά χαρακτηριζόταν παράφρων ή προβοκάτορας. Σήμερα όμως μέ άνεση διατυπώνεται από τούς άριστερούς υποστηρικτές τής άπλής αναλογικής, χωρίς ούτε και οι ίδιοι νά άμφιβάλλουν γιά του λόγου τους τό άληθές.

Αυτή ή μεταστροφή άποτελεί, νομίζω, τό μέτρο, όχι μόνο του κοινοβουλευτικού κρετινισμού πού θριαμβεύει στίς μέρες μας, αλλά και τής άπογοήτευσης πού έμπνέει στους άριστερούς ή τριετής διακυβέρνηση από τό ΠΑΣΟΚ. 'Η άδυναμία του νά προωθήσει και στό έλάχιστο τό δράμα του σοσιαλισμού έχει προκαλέσει

μία κρίση στο μπλόκ της 'Αλλαγής έντονότερη παρά ποτέ: κρίση στόχων, κρίση εμπιστοσύνης, κρίση στρατηγικής. Αυτή η συνείδηση της κρίσης αποτελεί τη βαθύτερη αιτία που κινητοποιεί τα 2 ΚΚΕ σήμερα.

Τά κόμματα αυτά γνωρίζουν ότι η άποτυχία του ΠΑΣΟΚ δεν τά αφήνει άθικτα, ότι η κρίση της 'Αλλαγής είναι και κρίση της δικής τους στρατηγικής. 'Εξάλλου, τό δραμα της 'Αλλαγής τί άλλο ήταν παρά ο κοινός τόπος των «είρηνικων δρόμων», των «διαρθρωτικών αλλαγών», των «σταδίων των αντιμπεριαλιστικών δημοκρατιών», των «βαθεμάτων και πλατεμάτων» της δημοκρατίας; Τί άλλο, παρά η συνύψιση της στρατηγικής της παραδοσιακής 'Αριστεράς;

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η κρίση εμπιστοσύνης του κόσμου δεν αφορά μόνο τις ικανότητες των υπουργών της κυβέρνησης, ή και του πρωθυπουργού, ούτε μόνο την ορθότητα της μιάς ή της άλλης επιλογής του ΠΑΣΟΚ. 'Η κρίση εμπιστοσύνης αφορά αυτό τό ίδιο τό κοινοβουλευτικό παιχνίδι. Μετά τρία χρόνια που η Δεξιά έφυγε από την κυβέρνηση, αυτή η κοινωνία δεν άλλαξε. Και τό χειρότερο: όλοι

Πρός τις εκλογές

Με αυτά τά συνθήματα (άπλη αναλογική — συμμαχικές κυβερνήσεις) ή κομμουνιστική 'Αριστερά προετοιμάζει την εκλογική της γραμμή για τις επερχόμενες εκλογές. Καί ενώ όλοι συμφωνούν ότι έχουμε μπει για τά καλά σέ μία, παρατεταμένη ίσως, προεκλογική περίοδο, τά 2 ΚΚΕ εξακολουθούν νά καταδικάζουν κάθε συζήτηση για τις εκλογές χρησιμοποιώντας τον όρο «εκλογολογία» και απαιτούν «στροφή στα πραγματικά προβλήματα της χώρας».

'Εδώ δεν μπορούμε νά μήν παρατηρήσουμε ότι αυτοί οι ίδιοι που θεωρούν κάθε συζήτηση περί εκλογών αποπροσανατολιστική είναι που συντηρούν σέ όκτάστηλα διαρκώς τό θέμα στην επικαιρότητα — και πώς άλλως, αφού τό νόμμερο ένα «πραγματικό πρόβλημα της χώρας» είναι ο εκλογικός νόμος;

'Η καταδίκη από μεριάς των 2 ΚΚΕ της «εκλογολογίας» δεν γίνεται μόνο και μόνο για νά συγκαλυφθεί τό γεγονός ότι σήμερα ή πολιτική τους περιορίζεται αποκλειστικά σχεδόν στα εκλογικά προβλήματα. Γίνεται και για νά συγκαλυφθεί τό γεγονός ότι ή πολιτική τους είναι ή ξαναζεσταμένη σούπα του '81, άνίσχυρη νά παρέμβει στα, ως μου επιτραπεί ή έκφραση, «πραγματικά προβλήματα».

Σάν κεντρική ιδέα της πολιτικής της πρότασης, ή 'Αριστερά επαναφέρει την ιδέα του «έκκρεμους», την άποψη δηλαδή ότι τό ΠΑΣΟΚ αλωρείται ανάμεσα στη ΝΔ και τον κομμουνιστικό χώρο (βλέπε και τό απόσπασμα από τό άρθρο του Γ. Μπανιά στην άρχή του κειμένου). 'Αν κατά τά τρία τελευταία χρόνια δεν αποδείχτηκε ότι τό ΠΑΣΟΚ αλωρείται περισσότερο από ό,τι τό σύνολο της 'Αριστεράς, μέ την άπλη αναλογική ή ιδέα του «έκκρεμους» αποκτά την απλότητα ενός αριθμητικού προβλήματος: αφού τό ΠΑΣΟΚ δεν θά έχει απόλυτη πλειοψηφία, θά αναγκασθεί νά συμμαχήσει είτε μέ δυνάμεις της Δεξιάς, είτε μέ δυνάμεις της 'Αριστεράς, όπερ έδει δείξει.

Μετά τον εκλογικό νόμο, τό χάος;

'Η σημερινή φάση χαρακτηρίζεται από την ρευστότητα των πολιτικών απόψεων. Κυβέρνηση και αξιωματική αντιπολίτευση φαίνονται αναποφάσιστες σέ θεμελιώδη ζητήματα: οικονομική πολιτική, Κυπριακό, εκλογή πρόεδρου δημοκρατίας για νά αναφέρω τά πιο χαρακτηριστικά. Οι θέσεις τους παρουσιάζονται συγκεχυμένες και συχνά διασταυρούμενες. Σίγουρα οι επιλογές δεν έχουν γίνει, τά διλήμματα δεν έχουν διατυπωθεί. Αυτή ή ρευστότητα είναι που ανακινεί τη συζήτηση για τις εκλογές, αλλά και που ταυτόχρονα απέκλεισε τό ένδεχόμενο πρόωγων εκλογών.

'Αλλά πριν γίνουν οι εκλογές, τά διλήμματα θά διατυπωθούν, τό εκλογικό σώμα θά κληθεί νά πάρει θέση. 'Η κομμουνιστική 'Αριστερά έχει όμως παραιτηθεί από κάθε παρέμβαση σ' αυτές τις προεκλογικές διαδικασίες: όλα τά διλήμματα είναι γι' αυτήν κίβδηλα, έκτός ίσως από ένα: «άπλη ή ένισχυμένη».

'Όπως ή εϋφορία που προκαλεί στα 2 ΚΚ τό «κίνημα της άπλης αναλογικής» νά συντηρήσει την εκλογική τους πολιτική μέχρι τον Φεβρουάριο — όποτε και αναμένεται νά ψηφιστεί ο νέος εκλογικός νόμος. Στη συνέχεια όμως, στην τελική εϋθεία του προεκλογικού αγώνα, είναι άγνωστο μέ ποίο τρόπο θά στηρίξουν την παρουσία τους. Γιατί χωρίς άμφιβολία, θά είναι κομικό νά επιτίθενται λυσσασδώς στο ΠΑΣΟΚ, για τό λόγο και μόνο ότι τό τελευταίο δεν συνασπίζεται μαζί τους, δεν παραδέχεται την ταύτιση των πολιτικών του επιλογών μέ αυτές των 2 ΚΚΕ... 'Όπως και νά τό κάνουμε, ο ρόλος του άπατημένου συζύγου είναι πάντοτε άχαρος και ποτέ πειστικός.

'Όταν ή σημερινή στασιμότητα του ΠΑΣΟΚ παραμεριστεί από τις προεκλογικές του πρωτοβουλίες, μου είναι άδύνατο νά προβλέψω τις συνέπειες για την παραδοσιακή 'Αριστερά. Για την πρώτη εκλογή του ΠΑΣΟΚ χρειάστηκε όχι μόνο ή «θυσία» του ΚΚΕ έσ. (που έχασε την κοινοβουλευτική του εκπροσώπηση) αλλά και της ΕΔΑ (που αποποιήθηκε την αυτοδυναμία της). Χρειάστηκε ακόμη νά λεηλατηθούν από τό ΠΑΣΟΚ οι δυνάμεις της ανανεωτικής και της άνένταχτης 'Αριστεράς, για νά «άξιοποιηθούν» σέ ύπουργεία και όργανισμούς του δημοσίου. Ποιός, άραγε, θά είναι ο «φόρος αίματος» που θά κληθεί νά δώσει ή παραδοσιακή 'Αριστερά στο ΠΑΣΟΚ τη φορά αυτή;

Τάκης Μαστραντώνης

της 'Αλλαγής των εκλογών

πιά σήμερα γνωρίζουν ότι αυτή ή κοινωνία δεν αλλάζει έτσι. «Έτσι», δηλαδή μέ άφετηρία, μέσο και σκοπό, τους συσχετισμούς στο κοινοβούλιο.

'Εδώ άκριβώς έρχονται τά 2 ΚΚΕ νά παρέμβουν μέ την πρόταση για άπλη αναλογική και συμμαχικές κυβερνήσεις. 'Όχι για νά διαχωρίσουν τη θέση τους από τό ΠΑΣΟΚ, αλλά για νά δηλώσουν ότι είναι έτοιμα νά αναλάβουν τις εϋθύνες τους. 'Όχι για νά έλθουν σέ ρήξη μέ την 'Αλλαγή, αλλά για νά την ξαναστήσουν στα πόδια της.

'Η πρότασή τους για συμμαχικές κυβερνήσεις φωτίζεται έτσι σάν μία άπεγνωσμένη σχεδόν προσπάθεια νά διασωθεί μία στρατηγική. 'Η πρότασή τους για άπλη αναλογική, σάν ή ύστατη χειρονομία για νά αναθερμανθεί τό ένδιαφέρον των άριστερών για τό κοινοβούλιο και τη λειτουργία του. Αυτή ή ίδια ή σύγκλιση των 2 ΚΚΕ σέ κοινούς στόχους φωτίζεται, σάν προϊόν όχι επιλογής, αλλά ανάγκης, καθώς ή κρίση της 'Αλλαγής περιορίζει δραματικά τά περιθώρια στα όποια τά κόμματα αυτά μπορούν νά κινηθούν. 'Η ίδια ή αντιπολίτευση που άσκοϋν φωτίζεται σάν ή καλύτερη έκδούλευση, προς τό ΠΑΣΟΚ, γιατί ναι μέν καταδικάζουν τις συγκεκριμένες πολιτικές αποφάσεις της κυβέρνησης, διασώζουν όμως και καθαγιάζουν τό δραμα και τη στρατηγική της, την 'Αλλαγή.

Πράγματι, ή 'Αριστερά επαναφέρει μέσω του συνθήματος των συμμαχικών κυβερνήσεων, και της άπλης αναλογικής, όλα τά σχήματα και τά συνθήματα των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων.

'Αν όμως, τό «17%» του ΚΚΕ προκαλούσε την αίσθηση του χιούμορ μας, σήμερα τό αίτημα τίθεται και πάλι μέ άξιοπρεπέστερο τρόπο. Για τη συμμετοχή στην κυβέρνηση δεν άπαιτεί τό ΚΚΕ κάποιο ποσοστό, αλλά την άπλη αναλογική. Δεν ένοχοποιεί για την άποτυχία του τά μέλη του, αλλά την κυβέρνηση. Καί αν αυτό σημαίνει ότι τό ΚΚΕ παραδέχεται ότι δεν έχει προοπτικές νά ένταχθεί ποτέ στο «κλάμπ» των μεγάλων κομμάτων, σέ τίποτα αυτό δέ σημαίνει ότι δέ βάζει στόχους «οικοδόμησης και παραπέρα ανάπτυξης του κόμματος». 'Η άπλη αναλογική έκφράζει και τό στόχο αύξησης του ΚΚΕ, δηλαδή των βουλευτών του, χωρίς νά χρειαστεί νά γίνεται και πολύς λόγος για τό ήδη άπειλούμενο μέ συρρίκνωση ποσοστό. Τό ίδιο άκριβώς ίσχύει και για τό ΚΚΕ έσ.

Παρομοίως, ή λογική «του άθροίσματος» που επανειλημμένα έχει διατυπώσει ο Φλωράκης, σύμφωνα μέ την όποια οι ψήφοι των κομμάτων της 'Αλλαγής πρέπει νά άρθροίζονται, φαινόταν χοντροκομμένη και άπωθητική. 'Όταν όμως ύποστηρίζεται ότι δεν είναι οι ψήφοι που πρέπει νά άρθροίζονται, αλλά οι βουλευτικές έδρες, τό επιχείρημα αποκτά άρετές άρκετές νά συγκινήσει και τό ΚΚΕ έσ.

1. «'Η 'Αριστερά Σήμερα», τεϋχος 8.

2. Σπύρου Λιναρδάτου: «Τά λάθη των δύο ΚΚΕ», ΤΟ ΒΗΜΑ 7 'Οκτωβρίου '84.

3. Χ.Κ. Μπουσμπουρέλη: «'Η τακτική μάχη», ΤΟ ΒΗΜΑ, 27 Σεπ. '84.

4. Χ.Κ. Μπουσμπουρέλη: «'Η εκλογές που δεν έγιναν και τί άφησαν πίσω τους», ΤΟ ΒΗΜΑ, 16 Σεπ. '84.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ΕΝΤΑΥΘΑ

Καληνύχτα κύριε Μασσαβέτα

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

Η συνέντευξη εξιστορεί ένα έργο απλό στη βασική του ιδέα, περίτεχνο όμως στην εκτέλεσή του. Πρωταγωνιστής ο Γιώργος Μασσαβέτας. Σκηνοθέτης η ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ. Παραγωγός, κάποια ομάδα της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. ΠΑΚ Γερμανίας ή όπως άλλως θέλετε... Τό διαφορεικό και η μασονία τό ντεκόρ...

Ήταν η ιστορία του μήνα. Καί στη συνέντευξή του στον Σχολιαστή (τήν επόμενη της διαγραφής του) ο πρωταγωνιστής απομυθοποιεί τό ρόλο του.

Συμβουλή: Μήν ψάξετε γιά 'Αριστερούς ή Δεξιούς. Ή αξία του έργου βρίσκεται στην αισθητική του.

Π. Παναγιώτου

Σχολιαστής: Όπως εξελίχτηκε ή ιστορία μέ τή «μασονία του 'Αρσένη», έδειξε ότι πέρα από τό «σκάνδαλο» υπάρχουν κάποιες συγκρούσεις στον κυβερνητικό χώρο. Κατά πόσο αυτή ή αποκάλυψη υποκρύπτει συγκρούσεις πολιτικές;

Γιώργος Μασσαβέτας: Δέν μπορώ νά πώ ότι ακριβώς πρόκειται γιά συγκρούσεις όπως έσύ τίς υπαινίσσεσαι. Στην πραγματικότητα μπορεί νά είναι ένα ξέσπασμα, μία αντίδραση κατά της όλης οικονομικής πολιτικής 'Αρσένη. Καί σωστά λές πέρα από τό μασονικό σκάνδαλο, γιατί καί τά δικά μου δημοσιεύματα δέν αφορούσαν τήν υπόθεση της μασονίας. Στά κείμενά μου, μέ απέχθεια, δέν αντιμετώπιζω τό ζήτημα της μασονίας. Καί ξαφνικά ή αντίδραση μοιάζει μέ κείνον πού τρώει μία σούπα μέ άκαθαρσίες καί θυμώνει ξαφνικά επειδή βρήκε μία τρίχα στη σούπα του. 'Ο κ. 'Αρσένης δηλαδή στάθηκε ουσιαστικά στό θέμα της μασονίας καί κατάπιε τήν ταμπακιέρα.

Σ.: Πού ή ταμπακιέρα είναι τό «διαφορικό» ή ή πολιτική του γενικότερα;

Γ.Μ.: Τό «διαφορικό» είναι άφορμή, καί ένα στοιχείο της όλης οικονομικής του πολιτικής. Δηλαδή είναι ή νοοτροπία του νά άποδειξουμε ότι θά είμαστε καλοί μάντζερ καί νά εμφανίσουμε κέρδη σέ μία κρατική επιχείρηση όπως κάνει ό Βικέντιος 'Αρσένης, μέ λογιστικές άλχημείες, χωρίς καμία φροντίδα γιά τή βιομηχανική ανάπτυξη.

Θέλω, έπανερχόμενος στην άρχική σου έρώτηση, νά πώ ότι πρόκειται, άν θές, γιά σύγκρουση επιλογών, δέν πρόκειται γιά σύγκρουση προσώπων ή ομάδων.

Σ.: Συνήθως δημιουργείται μία σχηματικότητα σ' αυτές τίς αντιθέσεις καί συγκρούσεις, δηλαδή άριστερή πολιτική καί δεξιά πολιτική. Τελικά ποιός είναι «άριστερός» ή «δεξιός»; Πώς μπορούμε ν' αποσαφηνίσουμε τά όρια των πολιτικών συγκρούσεων;

Γ.Μ.: Φοβάμαι ότι αυτή ή σχηματοποίηση άριστερός-δεξιός είναι έντελώς φάουλ. Δέν ξέρω τί έννοούμε όταν λέμε άριστερή ή δεξιά πολιτική. Ύπάρχει π.χ. ό κίνδυνος της άριστερης φρασσεολογίας καί παράλληλα ή ύλοποίηση δεξιάς πολιτικής. Προσωπικά έχω από παλιά επικρίνει τήν πολιτική 'Αρσένη από θέσεις σοσιαλδημοκρατικές. Γιατί πιστεύω ότι είναι άλλη υπόθεση άν θέλουμε νά-μαστε ένα κόμμα ιδεολογικής καθαρότητας του 13%, καί άλλη υπόθεση άν θέλουμε νά-μαστε ένα κόμμα έξουσίας πού πρέπει νά τήν κρατήσει καί νά τήν κάνει νά δουλέψει τελικά υπέρ του λαού καί όχι υπέρ της διατήρησης της λιμουζίνας του ενός ή του άλλου. Θά πρέπει ν' αφήσουμε τόν άριστεριστικό ψευτοβερμαλισμό καί νά δουλέψουμε πραγματικά.

Σ.: Έχει γραφεί στον τύπο ότι στην κυβέρνηση υπάρχει ή ομάδα της Γερμανίας καί ή ομάδα των

'Αμερικανοφερτων πού βρίσκονται σέ σύγκρουση, σύγκρουση όμως πού δέν βγαίνει μέ πολιτικό τρόπο. Π.χ. ή 'Ελευθεροτυπία παίζοντας ένα παιχνίδι στά πλαίσια των κυβερνητικών αντιθέσεων βγήκε μέ τήν καταγγελία της μασονίας...

Γ.Μ.: Κατ' άρχήν δέν δέχομαι αυτές τίς διαβαθμίσεις σέ ΠΑΚ Γερμανίας — ΠΑΚ 'Αμερικής. Δέν πιστεύω ότι λειτουργούν έτσι τά πράγματα. Είναι αυθαίρεσιες του τύπου «όλοι οί Μανιάτες είναι φασίστες, όλοι οί Κρητικοί δημοκράτες». Δέν πιστεύω σ' αυτές τίς γενικεύσεις. Όσο γιά τά περί μασονίας τό πράγμα φούσκωσε γιατί αυτό έσπευσε νά εκμεταλλευτεί ό υπόλοιπος τύπος. Δέν ήταν τό κυρίαρχο στοιχείο στη δική μου τουλάχιστον άρθρογραφία.

Σ.: Μέ τό πρόβλημα της Πυρκάλ πού έσύ είχες πάρει θέση «ένάντια στό ρεύμα» υποστηρίζοντας τόν Σωτηρή δέν ήταν καί αυτό τό «σκάνδαλο» προϊόν των έσωκυβερνητικών αντιθέσεων; 'Απλά έσύ υποστηρίζες τήν άλλη «ομάδα»...

Γ.Μ.: Ήξερα τότε πάρα πολύ καλά πώς είχαν μεθοδευτεί οί διαρροές. Ήταν σκόπιμες. 'Ο κ. 'Αρσένης μίλησε στη συνέντευξή του γιά διαρροές πού γίνονται έναντίον του, ενώ άρκετοί δημοσιογράφοι ξέρουν καλά, καί ψάξτε νά τό βρήτε, πώς δουλεύει τή μέθοδο της διαρροής ό ίδιος. Δέν θέλω νά παίξω τόν Λούκυ Λούκ ή τόν μοναχικό Κάου-μπόν αλλά συμβαίνει νά μήν έχω καμία σχέση μέ κανένα από τά μέλη του πολιτικού γραφείου. Ήμουν πάντα φτωχός στίς κοινωνικές συναναστροφές καί δέν παίζω πραγματικά κανένα παιχνίδι. Έχω κτυπήσει καί τόν Τσοχατζόπουλο ως ύπουργό «μή έργων» καί τόν Κατσιφάρα, καί τόν Λιβάνη, κτύπησα τήν άπομάκρυνση του Αύγερινου, τό Σημίτη καί έχω επαινέσει καί πολλούς από αυτούς.

Σ.: Μήπως στη συγκεκριμένη περίπτωση γιά τή μασονία, τό διαφορικό κλπ. έγινε ύποβολιμαία διαρροή;

Γ.Μ.: Θά συνέβαινε αυτό άν είχα τίς πληροφορίες μου από κάποιο πολιτικό πρόσωπο. Οί πληροφορίες ήρθαν από ανθρώπους πού δέν έχουν καμία σχέση μέ τό πολιτικό κύκλωμα. Κινήθηκαν έντελώς δημοσιογραφικά. Καί έχω πλήρη άνεση σ' αυτή τήν εφημερίδα νά δημοσιεύσω τά κείμενά μου άλογόκριτα. Περιμένα πολλές φορές τή διαγραφή μου, ήρθε τώρα.

Σ.: Ή 'Ελευθεροτυπία, έχει κρατήσει μία αντιπολιτευτική στάση τόν τελευταίο καιρό. Καλλιεργείται ήδη ένα έρώτημα: Ποιός είναι ό ρόλος της σήμερα; Τείνει νά εξελιχτεί νέα «'Ελευθερία»;

Γ.Μ.: Είναι έντελώς άστοχος ό παραλληλισμός. Καί έξηγώ: Αυτό πού εκφράζει ή 'Ελευθεροτυπία

είναι μία έσωτερική αντιπολίτευση της βάσης. Ή 'Ελευθερία έπαιξε σέ παιχνίδια κορυφής, σκοτεινά. Έμείς δέν παίζουμε τέτοια παιχνίδια. Έμείς προσπαθούμε ν' αναδείξουμε αυτά πού παίρνουμε από τούς άπλους ανθρώπους.

Σ.: Κάτι άλλο τώρα. Πώς έρμηνεύεις τό ότι σ' όλη αυτή τήν ιστορία, ό 'Αρσένης έχει τήν υποστήριξη του συγκροτήματος Λαμπράκη, αλλά καί της Καθημερινής πού συγκεκριμένα υποστηρίζει καί τόν άδελφό του τόν Βικέντιο της Ε.Β.Ο.;

Γ.Μ.: Τό συγκρότημα ή όποιαδήποτε άλλη εφημερίδα δέν νομίζω ότι είναι ένας σταθερός πολιτικός παράγοντας πού μπορούμε νά τόν μετρήσουμε. Όσο γιά τήν υποστήριξη στον Βικέντιο είναι θέμα καλών δημοσίων σχέσεων. Π.χ. κάλεσε όπως ξέρω δημοσιογράφους καί τούς είπε ότι «είμαι καλός μάντζερ, έχω τόσα εκατομμύρια κέρδη». Καί άν αυτό τό κέρδος είναι βγει όπως είπαμε μέ κάποιο τέχνασμα, μέ τό νά παίρνεις προκαταβολή γιά παραγγελίες πραγμάτων πού δέν έχεις ξεκινήσει ακόμα νά κατασκευάζεις; Καί τό έρώτημα είναι, έχει γίνει έστω μία βίδα από τό περίφημο όπλο «'Αρτεμις» πού εμφανίζουμε ότι φτιάχνεται στην 'Ελλάδα;

Σ.: Θέλω νά μού σχολιάσεις τό κείμενο της διαγραφής σου πού μιλάει γιά δεξιά στάση. Έξάλλου, υπάρχει καί τό εγκώμιο Καραμανλή στό Μασαβέττα, ενώ αντίθετα ή Καθημερινή π.χ. κρατάει άλλη στάση απέναντί σου.

Γ.Μ.: 'Ο Καραμανλής είπε άπλως ότι γράφω ύπεύθυνα. Δέν ξέρω άν αυτό μπορεί νά θεωρηθεί ότι γράφω δεξιά.

Πάντως δέν μέ ένοιαζε ποτέ νά δώ άν μέ καλύπτει ή μία ή ή άλλη δεξιά εφημερίδα. Βλέπω βέβαια τήν προσπάθεια πού κάνουν ν' αξιοποιήσουν αυτά πού γράφω. Παρ' όλα αυτά νομίζω ότι καλά κάνω καί τά γράφω γιατί άλλιώς θά έκανε ή δεξιά τήν επικίνδυνη γιά μάς αξιοποίησή τους νά τά παρουσιάσει τήν κατάλληλη στιγμή.

Σ.: Έτσι όπως διαμορφώθηκε ή κατάσταση, μπορείς νά βρεις στό χειρισμό αυτής της ιστορίας κάποια αυτοκριτικά στοιχεία; Δηλαδή ότι πρόβαλες τό θέμα της «μασονίας» του «εβραϊσμού» καί όχι τά πιο πολιτικά στοιχεία αλλά τά σκανδαλιστικά, πού δέν μπορούμε νά έλέγξουμε καί τήν ακρίβειά τους.

Γ.Μ.: Πραγματικά μέ πολύ φόβο άνοιξα τήν υπόθεση. Φόβο γιά τήν όποια επαγγελματική σοβαρότητα έχω κρατήσει μέχρι τώρα. Καί θεωρώ πράγματι, κάνω τήν αυτοκριτική μου, θεωρώ άτυχές ότι δέν πέρασα αυτά τά στοιχεία περισσότερο κομικά ή ειρωνικά ή κάπως άλλιώς. Δηλαδή δέν θά ήθελα νά έχω συμβάλει σέ μία αντίληψη συνωμοτισμού τήν όποια πάντα καταπολεμούσα. Όπως κάπου ύπήρξε καί κάποιο στοιχείο προσωπικής όργης.

ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Τά αποτελέσματα για τον ενεργό πληθυσμό της απογραφής του 1981 που ανακοινώθηκαν πρόσφατα από τη Στατιστική Υπηρεσία, ήλθαν (παρά την καθυστέρηση της επεξεργασίας τους) στην ώρα τους για να βάλουν κάποια τάξη στη δημοφιλή φιλολογία περί «μικρομεσαίων», οι οποίοι σύμφωνα με την κοινοτυπία του μέσου άριστερου διανοούμενου έχουν πλέον κατακλείσει τον ελληνικό κοινωνικό χώρο.

Η πραγματικότητα φαίνεται να είναι λίγο πιο «κλασική» από την άποψη της θέσης στο επάγγελμα: οι μισθωτοί ήταν το 1981 το 49,6% του απασχολούμενου ενεργού πληθυσμού, ένα ποσοστό σαφώς μεγαλύτερο από το 42,3% του 1971. Αν οι «εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό» που δεν απασχολούν μισθωτούς ήταν το 1981 34,2% (34,5% το 1971), οι εργοδότες ήταν μειωμένοι στο 2,9% από 4,1% το 1971, και τα «συμβοηθούμενα και μη άμειβόμενα μέλη οικογενείας» ήταν 11,6% σε σύγκριση με 18,4% το 1971. Η αφαίρεση του γεωργικού τομέα όπου οι εργοδότες είναι μόνο 0,4% και οι μισθωτοί μόνο 3,9%, οδηγεί σε ακόμα σαφέστερα ποσοστά για τη σύνθεση του ενεργού πληθυσμού στον αστικό τομέα της οικονομίας: οι μισθωτοί είναι το 1981 68%, οι εργοδότες 4%, οι εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό 23,8%, και τα συμβοηθούμενα μέλη της οικογενείας

2,4%. Στην περιφέρεια πρωτεύουσας οι μισθωτοί ήταν 72%, οι εργοδότες 4,5%, και οι εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό 20,3%. Τα ποσοστά αυτά δείχνουν ότι αν υπάρχει μία κοινωνική κατηγορία που «μās έχει κατακλείσει» αυτοί είναι οι μισθωτοί, ιδιαίτερα στις αστικές περιοχές.

Η κατανομή του ενεργού πληθυσμού σε επαγγελματικές κατηγορίες, επιτρέπει από την άλλη μεριά να αξιολογηθεί το κατά πόσο οι Έλληνες είναι μόνο υπάλληλοι και έμποροι. Στην κατηγορία εργάτες και τεχνικοί ανήκει (το 1981 πάντα) το 32% του ενεργού πληθυσμού, έναντι 30% το 1971, και στους απασχολούμενους με τη γεωργία και τα παρεμφερή το 27,1% (40,6% το 1971): έτσι αυτοί που ασχολούνται με χειρωνακτικές δουλειές φθάνουν το 60%, αν και ήταν το 70% περίπου, πριν δέκα χρόνια. Αυτό σημαίνει ότι το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού που ασχολείται με το άμεσο στάδιο της παραγωγής δεν είναι διόλου άμελητέο. Συγχρόνως διαπιστώνεται ότι το 1981 οι επιστήμονες και ελεύθερα επαγγέλματα είναι 9,6% (5,6% το 1971), τα άνωτερα στελέχη 1,8% (0,6% το 1971) οι υπάλληλοι γραφείου 9,7% (7,5), οι έμποροι και πωλητές 8,7% (7,2%), και οι παρέχοντες υπηρεσίες 8,1% (7,3%).

Αν θέλει επιπλέον κανείς να δει κατά πόσο η ελληνική οικονομία είναι ή όχι «αντιπαραγωγική» και «μεταπρατική» μπορεί να κάνει κάποιους πολύ απλούς υπολογισμούς: οι τομείς της οικονομίας που θεωρούνται παραγωγικοί, δηλαδή η γεωργία, τα όρυχεία, η μεταποίηση, ο ηλεκτρισμός και φωταέριο, οι μεταφορές και επικοινωνίες, απασχολούν το 68% του ενεργού πληθυσμού, και οι «μη παραγωγικοί» τομείς, δηλαδή το εμπόριο μαζί με εστιατόρια και ξενοδοχεία, οι Τράπεζες, ασφάλειες κλπ, και οι υπηρεσίες, το 32%.

Είναι γνωστό ότι το όραμα ενός αναπτυγμένου καπιταλισμού — ενός «καπιταλισμού της προκοπής» κατά μία συνηθισμένη έκφραση — έχει συγκινήσει την ελληνική μεταρρυθμιστική σκέψη, και έχει καθορίσει εν πολλοίς το πλαίσιο της τρέχουσας «άριστερης» κριτικής. Δεν

είναι όμως αυτός ένας λόγος για να εμφανίζεται η ελληνική κοινωνία σαν ένα οικονομικό και κοινωνικό σύστημα, άσχετο με αυτό που θεωρούμε καπιταλισμό.

Είναι βέβαια γεγονός ότι ο ελληνικός καπιταλισμός παρουσιάζει όρισμένες ιδιομορφίες που αφορούν κυρίως την επιβίωση και αναπαραγωγή σε μεγαλύτερο βαθμό του στρώματος των μικρών επιχειρήσεων και μικροεπιχειρηματιών. Πέρα όμως από το γεγονός ότι παρά αυτή την ιδιομορφία η εργατική τάξη είναι παρούσα οικονομικά (από την παραγωγική άποψη) και κοινωνικά οι εκκλήσεις για συμμαχία εργατών και μεγαλοαστικής τάξης για να χτυπηθούν τα μικρομεσαία μιάσματα, ξεχνούν ότι στην τρέχουσα πρακτική οι συμμαχίες είναι αντίστροφες, και ότι, όπως στις εκστρατείες για τη σωτηρία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, αυτοί που έχουν κοινά συμφέροντα είναι οι «μεγάλοι» με τους «μικρομεσαίους».

Η πολιτική και ιδεολογική συγκυρία που κάνει κυρίαρχη τη φιγούρα του «μικρομεσαίου», με την ιδεολογία της «κονόμας», με τη φανατική καταπολέμηση κάθε ιδέας συλλογικότητας και κοινωνικής πολιτικής, με την κατάργηση στην οικονομική σκέψη κάθε σχέσης οικονομικής δραστηριότητας και αναγκών, με τη διαμόρφωση ενός απόλυτα μπλοκαρισμένου πολιτιστικού ορίζοντα δεν είναι συνάρτηση κάποιων υψηλότερων ποσοστών «μικρομεσαίων», ή «εργαζομένων για δικό τους λογαριασμό». Δεν είναι δυνατό να μη βλέπει κανείς τις προσπάθειες που καταβάλει ο κρατικός μηχανισμός για να εμποδίσει μία συνδικαλιστική, πολιτική, αλλά και πολιτιστική παρουσία της εργατικής τάξης. Και όταν τα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών παρουσιάζονται σαν αυτόματες επιπτώσεις κάποιας (φανταστικής επιπλέον) οικονομικής και κοινωνικής δομής, αυτό δεν σημαίνει παρά ότι η θεώρηση αυτή ενσωματώνεται στην ιδεολογία περί ουδετερότητας του κράτους, δηλαδή διαλέγει το στρατόπεδο της κυρίαρχης τάξης, μικρομεσαίας και μη.

Π. Γ.

Τά αδιέξοδα των κλαδικών προγραμμάτων

Οι συντάκτες των προτάσεων για προγράμματα κλαδικών βιομηχανικών που ανακοινώθηκαν πριν δύο σχεδόν μήνες από τον Αναπληρωτή Υπουργό Έθνικης Οικονομίας Κωστή Βαϊτσο, θέλουν να πιστεύουν, και θέλουν κυρίως να πιστέψουμε, ότι η υιοθέτηση του προσανατολισμού που προτείνουν για τους έξι (προς το παρόν) βιομηχανικούς κλάδους, θα επιτρέψει την ανάκαμψη παραγωγής εξαγωγών και επενδύσεων, με διατήρηση — τουλάχιστο — της απασχόλησης στα σημερινά επίπεδα, και με όριστη εγκατάλειψη του συγκριτικού πλεονεκτήματος της φτηνής εργατικής δύναμης σε σχέση με τη διεθνή αγορά.

Υπάρχουν τρεις λόγοι που μās κάνουν να αμφιβάλλουμε: 1ο) Το ίδιο το περιεχόμενο των προγραμμάτων τα οποία δεν συνδέουν επιδιώξεις με μέτρα πολιτικής, 2ο) η χλιαρή υποδοχή

εκ μέρους και των ίδιων των κυβερνητικών παραγόντων (βλ. π.χ. Σχολιαστής τ. 19 «Ο τελευταίος των Μοικανών») και 3ο) το ανερχόμενο άστέρι του Ρουμελιώτη, και της «πραγματιστικής» και «άμεσης» θεώρησης του ζητήματος των επενδύσεων.

Η εκστρατεία που έχει εξαπολύσει ο Π. Ρουμελιώτης, ως Υφυπουργός Έθνικης Οικονομίας αρμόδιος για ζητήματα ιδιωτικών επενδύσεων, με θέμα «δεν έχουμε χρονικά περιθώρια για να επιλέξουμε τρόπους άσκησης της επενδυτικής πολιτικής», μία εκστρατεία εξυπηρέτησης των άμεσων επιδιώξεων των επιχειρηματιών, αναιρεί φυσικά όλες τις επιδιώξεις που είχαν αναγγελθεί στον τομέα της βιομηχανικής πολιτικής. Ο υφυπουργός μας εκφράζει στο Υπουργείο Έθνικης Οικονομίας την ασυγράτητη ροπή του ΠΑΣΟΚ προς την ικανοποίηση των «παραγωγικών τάξεων», που ακούει «προγραμματισμό» και βγάζουν το περιστροφό τους. Η επικράτηση αυτής της προσέγγισης κινδυνεύει βέβαια να αχρηστεύσει και τη δουλειά στελέχωσης που έγινε στο ΥΠΕΘΟ, και της οποίας είναι άμεσο αποτέλεσμα τα κλαδικά προγράμματα.

Τό αδιέξοδο στο οποίο έχει φθάσει αυτή η προσπάθεια επεξεργασίας μιάς ενεργούς βιομηχανικής πολιτικής εκδηλώνεται συγχρόνως και στο αναλυτικό επίπεδο. Η επιμονή των συντακτών της μελετητικής δουλειάς να βρουν όποιο

διέξοδο του ελληνικού καπιταλισμού, τούς κάνει να χάνουν την αίσθηση της πραγματικότητας σ' ό,τι αφορά τόσο τις διεθνείς συνθήκες κρίσης, όσο και το ειδικότερο πρόβλημα της σημασίας που έχει το εργατικό κόστος για την «ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας».

Η «φτηνή εργατική δύναμη» συνεχίζει να είναι μία βασική επιδίωξη των επιχειρηματιών, και είναι ένα έντελως διαφορετικό θέμα το γεγονός ότι μία τέτοια επιδίωξη δεν ταυτίζεται με κάποιες άμεσες και ρόδινες αναπτυξιακές προοπτικές. Η καθημερινή πρακτική των επιχειρήσεων, όπως και η πραγματική κατάσταση του εργατικού συνδικαλισμού, χωρίς να ξεχνάμε και τις αυξανόμενες πιέσεις που ασκεί η ανεργία, μαρτυρούν για την κυριαρχία αυτών των συνθηκών. Ενώ δεν υπάρχει η παραμικρή ένδειξη από την πλευρά του ιδιωτικού κεφαλαίου ότι διαμορφώνεται κάποια στρατηγική «τεχνολογικής αναβάθμισης» και κατάρκτησης ανάλογων εξωτερικών αγορών.

Οι «παραγωγικές τάξεις» δεν αγνοούν φυσικά ότι όλη αυτή η προσπάθεια των «κλαδικών προγραμμάτων» γίνεται στο κενό, αλλά έχουν εντοπίσει όρισμένες προσπάθειες να συγκινήθουν οι επιχειρηματίες με κίνητρα για συγχωνεύσεις, ή διευκολύνσεις στο επίπεδο των εργασιακών σχέσεων, που μάλλον δεν θα μείνουν άνεκμετάλλετες.

Π. Γ.

Μέ τέτοια Κοινωνικοποίηση τί νά τήν κάνεις τήν 'Ιδιωτικοποίηση

Οταν τό ΠΑΣΟΚ άρχισε νά χρησιμο-
ποιεί τόν όρο «κοινωνικοποίηση» ύ-
πήρχε ένας συμβιβασμός άμφισβήτη-
σης τής λογικής του ιδιώτη επιχειρηματία, και
άμφισβήτησης του κρατικού συγκεντρωτισμού,
πού σάν διαφημιστικό σλόγκαν ήταν όμολογου-
μένως τρομερή επιτυχία. Μέ τήν τύχη πού είχε
ή «κοινωνικοποίηση» στον ιδιωτικό τομέα, πα-
ραμέναμε στό γνώριμο πεδίο τής εγκατάλειψης
των στόχων, και τής στροφής προς τά δεξιά,
άλλά μέ τήν άναγγελία των βασικών διατάξεων
για τήν κοινωνικοποίηση τής ΔΕΗ, του ΟΤΕ
και του ΟΣΕ, διαπιστώνουμε ότι αυτή ή «άρι-
στερή», άν όχι «άριστεριστική» λεζούλα, έκρυ-
βε τόσο καιρό, και διαλεκτικότητας, τό αντίθετό
της: ή «κοινωνικοποίηση» λοιπόν των δημο-
σίων επιχειρήσεων δέν είναι παρά ένας τρόπος
νά γίνουν άποδοτικές μέ τήν κατάργηση των
έλλειμμάτων, νά γίνουν παραγωγικές μέ τήν
έντατικοποίηση τής εργασίας, και νά δέσουν οι
εργαζόμενοι τίς τύχες τους μέ τόν ίσολογισμό
και τό μέλλον τής επιχείρησης, δηλαδή νά
πραγματοποιηθούν οι κεντρικοί στόχοι πού θά
είχε μία ιδιωτικοποίηση. Δέν ξέρει κανείς τί νά
πρωτοθαυμάσει: τήν ικανότητα του 'Αρσένη νά
σερβίρει τό «'Ιαπωνικό μοντέλο» για σοσιαλι-
στική πολιτική, ή τήν άφασία των δσων μελών
του ΠΑΣΟΚ συνεχίζουν νά μιλούν γι' αυτά τά
πράγματα μέ όρους «κοινωνικής πολιτικής».

Άς ξεκινήσουμε όμως από τήν άρχή, δηλαδή
από τό ζήτημα τής εξουσίας. Σύμφωνα μέ τίς
διατάξεις των προεδρικών Διαταγμάτων (Π.Δ.)
«άρμόδιο νά αποφασίζει για κάθε θέμα πού
άφορά τή διαχείριση και εκπροσώπηση τής
εταιρίας» είναι τό Διοικητικό Συμβούλιο. Τό
Δ.Σ. είναι 9μελές και άποτελείται από έξι έκ-
προσώπους τής κυβέρνησης και τρείς εκλεγμέ-

νους εκπροσώπους των εργαζομένων, και όρίζε-
ται για τριετή θητεία μέ άπόφαση του ύπουργού
'Εθνικής Οικονομίας και του άρμόδιου ύπουρ-
γου. Άς σημειωθεί ότι τό Δ.Σ. δέν εκλέγει τόν
Πρόεδρό του, ό όποιος όρίζεται όπως και ό
άναπληρωτής του από τήν ίδια ύπουργική άπό-
φαση. Τό άποφασιστικό αυτό όργανο θά είναι
έπομένως έξ όρισμού όργανο τής κυβερνητικής
πολιτικής, ή όποία θά είναι όσο «κοινωνικο-
ποιημένη» είναι σήμερα, ενώ μία μειοψηφική
έκπροσώπηση εργαζομένων θά επικυρώνει μέ
τήν παρουσία της άποφάσεις πού θά παίρνει
ένας και μόνο φορέας: ή κυβέρνηση.

Ός έδώ τίποτα τό πολύ πρωτότυπο. Άλλά ή
πραγματική εφεύρεση των Π.Δ. είναι τό όργανο
κοινωνικού έλέγχου τής επιχείρησης, ή 'Αντι-
προσωπευτική Συνέλευση Κοινωνικού 'Ελέγ-
χου, ή ΑΣΚΕ, πού μάλιστα εμφανίζεται πρώτη
στό σχετικό κείμενο, προφανώς για νά προσφέ-
ρει κάποιες φραστικές ικανοποιήσεις και κά-
ποιους άβανταδόρικούς τίτλους. Κατ' άρχάς δέν
πρόκειται για ένα όργανο μέ βασική δραστηριό-
τητα τόν έλεγχο τής διαχείρισης των δημοσίων
επιχειρήσεων: έκτός από γεγονός ότι ή λέξη
«έλεγχος» είναι δημοφιλής, δέν υπάρχει άλλος
λόγος πού νά δικαιολογεί για τέτοιες επιχειρή-
σεις τήν ύπαρξη ενός έλεγκτικού όργάνου, και
ή άπόδειξη είναι ότι όρίζει τούς έλεγκτές πού
κάνουν τή δουλειά τους άνεξάρτητα από τό άν
ύπάρχει ή ΑΣΚΕ ή όχι. Τό όργανο αυτό είναι
στήν πραγματικότητα ένα γνωμοδοτικό όργανο
sé σχέση μέ τήν κυβερνητική πολιτική και sé
σχέση μέ τή διαχείριση τής εταιρίας από τό
Δ.Σ.: άποτελείται δέ από 9 εκπροσώπους του
κράτους, 9 εκπροσώπους των εργαζομένων στην
επιχείρηση, και 9 αντιπροσώπους φορέων και
όργανώσεων όπως ή ΓΣΕΕ, ό ΣΕΒ, τό 'Εμπορι-
κό και Βιομηχανικό 'Επιμελητήριο, ή ΠΑΣΕ-
ΓΕΣ, τό ΤΕΕ, τό Οικονομικό 'Επιμελητήριο
κ.ά. 'Η πρωτοτυπία του σχήματος αυτού βρι-
σκεται στό ότι εμπλέκει τούς εργαζομένους τής
επιχείρησης sé μία «κοινωνικοποιημένη» δια-
πραγμάτευση των μακροπρόθεσμων ή των άμε-
σων αίτημάτων τους, ενώ από τήν άλλη μεριά ή
σύνθεση τής ΑΣΚΕ δέν θά έχει καμία σχέση μέ
τή διαφημιζόμενη βελτίωση τής ποιότητας των
υπηρεσιών «για τό λαό», αλλά θά επιτρέπει
μáλλον τό νά άποκτήσουν άποφασιστικό βάρος
«φορείς» πού γράφουν στά παλιά τους τά πα-
πούτσια τίς έν λόγω υπηρεσίες (ό Σ.Ε.Β. για

παράδειγμα) ή πού παλεύουν ιδιαίτερα συμφέ-
ροντα (όπως τό ΤΕΕ, ή τό καθόλου συντεχνιακό
«Οικονομικό 'Επιμελητήριο»). Άν οι εργαζό-
μενοι δεχθούν αυτό τό σχήμα, θά σημαίνει ότι
οί συνδικαλιστικές όργανώσεις δέν θά διαπραγ-
ματεύονται άπ' εύθείας μέ τή διοίκηση, διότι τό
Δ.Σ. θά στέλνει τά «εργασιακά θέματα» για
γνωμοδότηση στην ΑΣΚΕ ή όποία θά περνάει
από τό δικό της «έλεγχο» τά αίτήματα των
εργαζομένων, και θά άποφασίζει μέ δοσμένη τή
μειοψηφική έκπροσώπηση των εργαζομένων
αυτών.

Φυσικά ή ουσία των προβλημάτων πού θά
έχουν νά αντιμετώπισουν τά όργανα αυτά θά
έχει κυρίως σχέση μέ τήν άπορρόφηση των
έλλειμμάτων τής κάθε επιχείρησης, και πολύ
λιγότερο μέ κάποια άνταπόκριση στις άνάγκες
του κοινού: άπ' αυτή τήν άποψη έξάλλου εύτυ-
χώς πού τόν τελευταίο λόγο θά τόν έχει ή
κυβέρνηση και όχι κάποια «κοινωνικοποιημέ-
να» όργανα. Σέ σχέση μέ τήν πλευρά δαπάνες,
δηλαδή μισθοί και προσλήψεις, και τήν πλευρά
είσπράξεις, δηλαδή τιμές των υπηρεσιών, τά
όργανα αυτά παρουσιάζουν μεγάλα πλεονεκτή-
ματα: δέν θά «κοινωνικοποιούν» μόνο τίς κυ-
βερνητικές άποφάσεις sé εργασιακά θέματα,
άλλά θά «άποκυβερνητικοποιούν» τίς άποφά-
σεις sé κοινωνικά θέματα. Μ' άλλα λόγια τά
όργανα αυτά είναι κομμένα και ραμμένα για νά
επιβάλλουν μέ αυτό τόν τρόπο στις δημόσιες
επιχειρήσεις τήν κυριαρχία των «ιδιωτικο-οικο-
νομικών» κριτηρίων.

Για τήν άποτελεσματικότερη διαχείριση των
εργασιακών σχέσεων αντιμετώπιζεται ή υιοθέ-
τηση κάποιου «πρίμ παραγωγικότητας», για τό
όποιο δέν δόθηκαν άλλες διευκρινίσεις, προφα-
νώς για νά μετρηθούν πρώτα οι αντίδράσεις.
'Αλλά sé όλες τίς πιθανές περιπτώσεις δηλαδή
του πρίμ ανά επιχείρηση, ανά τμήμα, ή ανά
εργαζόμενο, ή μόνη έπιπτωση πού θά έχει αυτή
ή εφεύρεση θά είναι φυσικά ή έξάσκηση μιάς
διασπαστικής πολιτικής, και ό κατατεμαχισμός
του συνδικαλισμού, sé κατά επιχείρηση συντε-
χνίες.

Καθόλου άμελητέα είναι και ή καινοτομία
στό επίπεδο τής διοίκησης των δημοσίων επι-
χειρήσεων, μέ τήν πρόσθεση στό Δ.Σ., ενός
Γενικού Διευθυντή και ενός Συμβουλίου Διεύ-
θυνσης του όποιου προεδρεύει. 'Ο Γ.Δ. και τό
Σ.Δ. θά άναλαμβάνουν τή διαχείριση τής επιχεί-
ρησης, δηλαδή στή σημερινή συγκυρία τή
διαχείριση κυρίως των εργασιακών σχέσεων.
'Ετσι στό κυβερνητικό σχέδιο δέν ύπάρχει
μόνο ή πρόθεση δημιουργίας ενός νέου στρώμα-
τος «μáνατζερς» δημοσίων επιχειρήσεων, αλλά
ή επιδίωξη νά αναλάβουν αυτοί τό βάρος τής
εργασιακής πολιτικής πού πρέπει επιτέλους νά
γίνει μία ειδικευθεί και όχι άπλώς μία «πολιτική
βούληση», μία λειτουργία τής επιχείρησης και
όχι μία άπόφαση του διοικητή.

'Ενα από τά άστεία τής υπόθεσης είναι ότι
όλ' αυτά γίνονται στό όνομα τής καταπολέμη-
σης των συντεχνιών. Κανείς δέν άμφιβάλλει ότι
στις σημερινές συνδικαλιστικές όργανώσεις του
δημόσιου τομέα ύπάρχουν έντονα «συντεχνια-
κά» χαρακτηριστικά, μέ τήν έννοια τής διαφύ-
λαξης ή διεκδίκησης προνομίων πού λειτουργ-
ούν διασπαστικά sé σχέση μέ τό σύνολο του
συνδικαλιστικού κινήματος.

'Η «κοινωνικοποίηση» όμως δέν θά έξαφανί-
σει μόνο, άν τελικά εφαρμοστεί, τά συνδικαλι-
στικά χαρακτηριστικά των όργανώσεων αυτών,
άλλά θά καθιερώσει τά συντεχνιακά μέ τήν πιο
καθαρή σύγχρονη έννοια: θά δέσει τίς τύχες
των εργαζομένων μέ τήν τύχη τής κάθε επιχεί-
ρησης, σύμφωνα μέ τό γνωστό πρότυπο εργοδο-
τικών σωματείων.

Πάνος Γεωργίου

Μετά τη συμφωνία με τη Λιβύη

Σαφάρι

“Ένα σπόρ τώρα και για Έλληνες

Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ που υπογράφηκε με τη Λιβύη, καθώς και αυτές που πρόκειται σύντομα να υπογραφούν (Συρία, Ιορδανία) πιστοποιούν με άμφισβητητο τρόπο τη νέα θέση της Ελλάδας στον διεθνή (ιμπεριαλιστικό) καταμερισμό εργασίας. Κανείς δεν φαίνεται να άμφισβητεί αυτές τις στρατηγικές προτεραιότητες των κυρίαρχων τάξεων. Αντίθετα, για άλλη μία φορά η υπόκληση στον άστικό μύθο της «έθνικής μας οικονομίας» δίνει τό πράσινο φως για την υλοποίησή τους.

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι η κύρια στρατηγική επιλογή του συνασπισμού εξουσίας υπήρξε η ενσωμάτωση της Ελλάδας στο μητροπολιτικό κέντρο της Δ. Ευρώπης. Εκτός όμως από την ένταξη στη Δύση, αναδύθηκε και μία δευτερεύουσα στρατηγική. Τη σημασία της έχουν συλλάβει άστικοί δραματιστές από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Και δέν είναι άλλη από τη διείσδυση στις χώρες του Άραβικού κόσμου. Βέβαια, η μεγαλύτερη διείσδυση σέ νέες (για την Ελλάδα) περιοχές της παγκόσμιας αγοράς (ή περίφημη «πολυδιάσταση εξωτερική πολιτική» του Κ. Καραμανλή και του Α. Παπανδρέου), άφορά επίσης και τά Βαλκάνια και τις Άνατολικές χώρες.

Η διείσδυση όμως στον άραβικό κόσμο διευκολύνθηκε περισσότερο λόγω των θερμών διπλωματικών σχέσεων που αναπτύχθηκαν μεταπολεμικά σέ αντίθεση με τις σχέσεις Ελλάδας-Άνατολικών χωρών που εξαιτίας του έμφυλιου και του μεταπολεμικού ψυχρού — πολέμου ήταν μέχρι πρόσφατα άνυπαρκτες (τομή τό ταξίδι Κ. Καραμανλή στη Μόσχα τό 1976).

Η στρατηγική αυτή όμως δέν περιορίζεται μόνο σέ μία άπλη έμπορικé διείσδυση. Πολύ περισσότερο δέν είναι άσυνδετη με την ένταξη στην ΕΟΚ. Ο έλληνικός άστισμός, μπαίνοντας στην ΕΟΚ, φιλοδοξεί νά παίξει έναν άποφασιστικό ρόλο, και αυτός είναι νά άποτελέσει ή Ελλάδα τη γέφυρα που θά συνδέει την Κοινότητα με τη Μ. Άνατολή και τη Β. Άφρική.

Προδρομικοί δραματισμοί

Πρώτος άπ' όλους ό Ξ. Ζολώτας δραματίζεται άυτή τη στρατηγική: «Η Ελλάδα, λόγω της ειδικής γεωγραφικής της θέσεως και των παραδοσιακών φιλικών της δεσμών με τις άραβικές χώρες, προσφέρεται νά άποτελέσει γέφυρα μεταξύ της Κοινότητας και της Μ. Άνατολής... Εκτός όμως από τις άραβικές χώρες, ή Ελλάδα προσφέρεται για την ίδρυση συμμετοχικών εταιρειών με προσανατολισμό και τις αγορές άφρικανικών κρατών, με τό όποια επίσης ή χώρα διατηρεί φιλικούς δεσμούς» [2] Στη στρατηγική της σημασία προστίθεται ή δυνατότητα της Ελλάδας νά μετατραπεί σέ διαμετακομιστικό και χρηματοδοτικό κέντρο. Σ' αυτήν την κατεύθυνση «έχει τεθεί σέ λειτουργία ή πορθμειακή γραμμή Βόλου-Συρίας, που διευκολύνει σημαντικά τις μεταφορές έμπορευμάτων από και πρós τις αγορές της Μ. Άνατολής, ενώ προγραμματίζεται (1978) και ή σιδηροδρομική σύνδεση Βόλου-Συρίας με ειδικά πορθμεία» (στό ίδιο). Παράλληλα «Ήδη, 300 ζένες εταιρείες έχουν έγκα-

τασταθεί στην περιοχή Άθηνών... Έτσι ή Άθήνα έχει άρχισει νά καθιερώνεται διεθνώς ως μεγάλο χρηματιστικό και έπιχειρησιακό κέντρο για την Α. Μεσόγειο και τη Μ. Άνατολή».

1975, μέ νέα όρμη

Οι έκφραστές των άστικών συμφερόντων, έχοντας συλλάβει την αυξανόμενη σημασία του άραβικού κόσμου για τον έλληνικό καπιταλισμό, άρχίζουν νά μετουσιώνουν τους στρατηγικούς δραματισμούς σέ πολιτικές επιλογές. Ο τότε ύπουργός Δ. Μπίτσιος γράφει στά άπομνημονεύματά του: «Καθώς άρχισε τό 1975, ή άπόφαση είχε ληφθεί νά κάνουμε μία σημαντική διόρθωση στην πορεία μας... Άπ' εκεί και πέρα θά καλλιεργούσαμε τους δεσμούς μας χωριστά με τό καθένα από τά κράτη αυτά άνάλογα με τις ιδιομορφίες τους και τά ιδιαίτερα άμοιβαία συμφέροντά μας. Η πολιτική αυτή άπαιτούσε βέβαια την άνάπτυξη της διπλωματικής μας δραστηριότητας και άφθονα οικονομικά μέσα» [3]

Και στην άγόρευση του (5 Μαρτίου 1975) σέ σχετικό νομοσχέδιο για την ίδρυση πρεσβείας στό Κουβέιτ θά ύποστηριξει: «Η κυβέρνηση έχει άπόλυτη συνείδηση της διευρυνόμενης σημασίας που απέκτησε ό άραβικός κόσμος, οι φίλοι μας οι Άραβες, στον πολιτικό και οικονομικό τομέα. Και επειδή ή Ελλάδα συμπαραστάθηκε στους Άραβες, στίς δύσκολες στιγμές τους, πολύ πριν νά έχουν τη σημερινή τους έπιρροή, χάρει για τη θέση που κατέκτησαν στά διεθνή πράγματα. Επιδιώκουμε στενότερους δεσμούς με τους Άραβες και ίδιως με τά νέα κράτη...» (στό ίδιο, σελ. 155).

Είναι ή πολιτική του ΠΑΣΟΚ περισσότερο φιλοαραβική;

Άν επιμένουμε τόσο σ' αυτές τις δηλώσεις, είναι για νά φανεί ότι ή «φιλοαραβική» πολιτική του ΠΑΣΟΚ ούτε νέα είναι, ούτε σοσιαλιστική. Οι έλληνικές άστικές κυβερνήσεις (δεξιές ή κεντρώες) υπήρξαν «φιλοαραβικές» από τό 1948. Όπως είπε ό Κ. Καραμανλής άπευθυνόμενος στους Άραβες πρέσβεις στην Άθήνα τόν Φεβρουάριο του 1977: «Διεκδικούμε τό προνόμιο ότι υπήρξαμε πρώτοι μεταξύ των πρώτων που στάθηκαν στό πλευρό σας. Η στάσις που καθιερώσαμε κατά τό 1948 κατέστη δόγμα της έξωτερικής μας πολιτικής. Και έφηρμόσθη έκτοτε με σταθερότητα από όλες τις έλληνικές κυβερνήσεις».

Άκόμα και ή άναγνώριση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του παλαιστινιακού λαού, που κατέχει κομβική θέση στό πλαίσιο της έλληνικής άραβικής πολιτικής, δέν είναι καινοτομία του ΠΑΣΟΚ αλλά και πάγια θέση της Δεξιάς.

Δέν προέρχεται από τό άριστερά ή θέση που ύποστηρίζει ότι «πέρα από τις μεγαλόστομες εξαγγελίες και τις άδεξιότητες τακτικής, ή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ στά βασικότερα θέματα των σχέσεων μας με τις άραβικές χώρες άκολούθησε τη γραμμή των κυβερνήσεων της Ν.Δημοκρατίας. Έτσι π.χ. στό Παλαιστινιακό έπαναλαμβάνει την παλαιότερη θέση της Ελλάδας, που τείνει σήμερα νά υλοθετηθεί από την ΕΟΚ και βρίσκει περισσότερη κατανόηση από τις Ήν. Πολιτείες. Και ή θέση

αυτή συνίσταται στην άναγνώριση του πλήρους δικαιώματος της αυτοδιάθεσης του παλαιστινιακού λαού, δικαιώματος που οδηγεί στη σύσταση χωριστού κράτους και στην παράλληλη άναγνώριση από τους Άραβες της ύπάρξεως του Ισραήλ». [4]

«Αντιιμπεριαλισμός» ή διπλωματία;

Άποδεικνύεται έτσι ότι ή ύποστήριξη των έθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων της περιοχής (Παλαιστινιακό, Πολισάριο) παρά την άντικειμενικά προοδευτική πολιτική κάλυψη που συνεπάγεται γι' αυτά, δέν διαπνέεται από καμία αντιιμπεριαλιστική άλληλεγγύη, αλλά γίνεται διπλωματικό χαρτί στά χέρια του έλληνικού άστισμού, στην πρόσπαθειά του νά άποκτήσει μεγαλύτερη πρόσβαση στην περιοχή, νά κατακτήσει καλύτερες θέσεις για τό έλληνικό κεφάλαιο. Αυτός είναι ό λόγος για τον όποιο ή άναβάθμιση των διπλωματικών σχέσεων με τό ΡΛΟ (17/12/1981) «δέν αντίφασκει» μέ την προσέγγιση π.χ. της Συρίας, τις σφαγές της όποιας θυμούνται ακόμη οι Παλαιστίνιοι.

Η έντύπωση πώς τό ΠΑΣΟΚ άκολούθησε περισσότερο άριστερή πολιτική άπέναντι στον άραβικό κόσμο δίνεται από την μεγαλύτερη προσέγγιση μετά τό 1981 των άραβικών κρατών με «σοσιαλίζοντα» καθεστώτα (Λιβύη, Συρία, Ιράκ) σέ βάρος των θρησκευτικών «συντηρητικών» (Αίγυπτος, Ιράν, Σ. Άραβία). Η προσέγγιση αυτή διευκολύνθηκε από τον «σοσιαλιστικό-αντιιμπεριαλιστικό» λόγο του ΠΑΣΟΚ που δέν διέθετε ή Ν.Δ.

Πρόκειται όμως για μία «έξτρεμιστική» τακτική, όπως δηλώνει ό Γ. Ράλλης, που στην πορεία της Άλλαγής εύτυχώς «διορθώθηκε». Δέν έχουμε παρά νά θυμηθούμε την άναίρεση των δηλώσεων για τό Ιράν, τό έπίσημο ταξίδι του Κ. Καραμανλή (Μάρτιος 1984) που σύσφιξε τις σχέσεις με την πλέον μετριοπαθή Αίγυπτο, όσο και την άναθερμανση των σχέσεων με τό (σιωνιστικό) Ισραήλ.

1975-1980: Τά πρώτα άποτελέσματα

α) Σύμφωνα με μία έκθεση του πρέσβη Ι. Γεωργάκη, ύπεύθυνου για τη συνεργασία με τά άραβικά κράτη, ύπογράφηκαν μεταξύ 1975 και 1977 συμβάσεις- πλαίσια οικονομικής τεχνικής και μορφωτικής συνεργασίας με 11 άραβικές χώρες (Συρία, Λιβύη, Ιορδανία, Κουβέιτ, Ιράκ, Ε.Α.Ε. κ.ά.) που συμπληρώθηκαν από άλλες συμφωνίες για ειδικά θέματα όπως διεύρυνση έμπορικών άνταλλαγών (με Ιράκ, Λιβύη), άλιευτικές (με Μαυριτανία, Λιβύη), τηλεπικοινωνιακής σύνδεσης (μεταξύ Συρίας και Κρήτης).

Παράλληλα, ή σύνδεση Βόλου, Θεσσαλονίκης και Ταρτούς (Συρίας) που άναφέραμε προηγουμένως έξελίχθηκε ραγδαία σέ σημαντική άρτηρία μεταφορών μεταξύ Ευρώπης και Μ. Άνατολής. «Μεταξύ των έτών 1978 και 1980 διακινήθηκαν στη γραμμή Βόλου - Ταρτούς συνολικά και πρós τις δύο κατευθύνσεις πάνω από 100 χιλιάδες φορτηγά άτοκίνητα [3]. Μέ την προγραμματισμένη κατασκευή πορθμείου για σιδηροδρόμους, τις διαπραγματεύσεις της όποιας παρακολουθούμε σήμερα, ή κίνηση θά αύξηθεί σημαντικά.

Ακόμα η διείσδυση του ελληνικού κεφαλαίου και η διαπλοκή του με το αραβικό εξασφαλίζεται μέσα από την ίδρυση του ελληνοαραβικού Έπιμελητηρίου, της Αραβοελληνικής Τράπεζας και του Έλληνολιβυκού Έπενδυτικού Κονσόρτσιουμ [4].

Οι εξαγωγές εμπορευμάτων

Η σημασία της περιοχής για τον ελληνικό καπιταλισμό φαίνεται όχι μόνο από το ποσοστό των εξαγωγών που κατευθύνεται εκεί αλλά και από τη διάρθρωσή τους. Έτσι οι ελληνικές εξαγωγές από 66 εκατ. δολ. το 1973 φτάνουν σε 729 εκατ. δολ. το 1978 για να ξεπεράσουν από το 1980 και έπειτα το 1 δισ. δολάρια. (1980: 1.295.δ.δ., 1981: 1.233 δ.δ., 1983 1.093 δ.δ.)

Ενώ το 1970 οι εξαγωγές στην περιοχή της Μ. Ανατολής — Β. Αφρικής αντιπροσώπευε μόνο το 6,7% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών, το ίδιο ποσοστό είναι για το 1975 18,2%, το 1980 24,9%, το 1981 28,7% και το 1983 24,5%. [5]

Αλλά και η διάρθρωση είναι αποκαλυπτική. Το 1981 τα βιομηχανικά προϊόντα αποτελούσαν το 56,3% των ελληνικών εξαγωγών ενώ τα αγροτικά το 26,5%. Για τις ελληνικές εξαγωγές στις χώρες της ΕΟΚ τα ποσοστά είναι 58,7% και 28,4% αντίστοιχα. Για τις χώρες όμως της περιοχής Β.Α.-Μ.Α. τα βιομηχανικά προϊόντα αντιπροσωπεύουν το 72,2% ενώ τα γεωργικά μόνο το 20,4%.

Στις 20 πρώτες εξαγωγικές αγορές της Ελλάδας (1982) οι 10 είναι αραβικές (Η Σ. Αραβία είναι 5η, η Αίγυπτος 8η και το Ιράκ 11η). Ενώ στις 20 πρώτες αγορές ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων, η Σ. Αραβία είναι 2η, η Αίγυπτος 5η, η Λιβύη 7η και το Ιράκ 9η.

Τα τσιμέντα αντιπροσωπεύουν 20% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών στην περιοχή ενώ άλλα βιομηχανικά προϊόντα που εξάγονται είναι: προϊόντα αλουμινίου, κατεργασμένα μάρμαρα, άντλίες, ρυμουλκούμενα οχήματα, σωλήνες, μεταλλικές κατασκευές, σύρματα/καλώδια, φάρμακα και άλλα [6].

Οι δυνατότητες για καπιταλιστική επέκταση όλων των κλάδων της ελληνικής βιομηχανίας χάρη στις αραβικές αγορές είναι λοιπόν σημαντικές.

Οι εξαγωγές κεφαλαίου

1. Οι εξαγωγές κατασκευαστικού παραγωγικού κεφαλαίου αποτελούν την πιο γνωστή μορφή. Οι ελληνικές τεχνικές εταιρείες αποτέλεσαν προπομπό της καπιταλιστικής διείσδυσης στην περιοχή από το 1972-73 και μετά. Το μέγεθος αυτού του φαινομένου πολλές φορές αγνοείται ή υποτιμάται λόγω της σημερινής κρίσης. Όμως, π.χ. το 1977 η αξία των έργων που έκτελούσαν ελληνικές τεχνικές εταιρείες ανέρχονταν σε 5 δισ. δολάρια, δηλαδή 4,5 φορές περίπου ο ελληνικός προϋπολογισμός των έργων των Δημοσίων Έπενδύσεων [7].

Σήμερα, οι κατασκευαστικές εταιρείες αντιμετωπίζουν εκτός από την κρίση με τις προφανείς συνέπειες και τον έντεινόμενο ανταγωνισμό τόσο των τουρκικών όσο και νοτιοασιατικών κατασκευαστικών εταιρειών που δρούν στην περιοχή. Αυτό όμως δεν αναιρεί τον *ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα* αυτού του κεφαλαίου.

Η Σαουδ. Αραβία, το Κουβέιτ, τα Ε.Α.Ε., η Αλγερία και η Αίγυπτος καλύπτουν το 1983 το 70% των τεχνικών έργων στην Μέση Ανατολή [6].

2. Εκτός όμως από τον κλάδο των οικοδομών το ελληνικό κεφάλαιο επιδιώκει τη διείσδυση και σε άλλους βιομηχανικούς κλάδους. Έτσι με την Αλγερία συμφωνήθηκαν (Ιούνιος 1984) επενδύσεις σε αγροτικές βιομηχανίες, με το Ιράν υπογράφηκαν ναυπηγοεπισκευαστικά σύμφωνα (Αύγουστος 1984) που προβλέπουν την κατασκευή από τα «ελληνικά ναυπηγεία» 4-6 πλοίων χωρητικότητας 40.000 τόνων το καθένα και 4 φέρρου-μπώτ, με την Λιβύη στην πρόσφατη συμφωνία (Σεπτέμβριος 1984) προβλέπονται ελληνικές συμμετοχές σε μονάδες ζωοτροφών και αλευρόμυλους. Στην συμφωνία-πακέτο

που πρόκειται να υπογραφεί με τη Συρία προβλέπεται η συγκρότηση μικτών επιχειρήσεων για την παραγωγή αυτοκινήτων, φυγείων, κατασκευή μεταλλικών σιλό, επίπλων, τροφίμων κλπ. Παρόμοιες συμφωνίες έχουν υπογραφεί με το Ιράκ και με το Κουβέιτ (ταξίδι του πρωθυπουργού Οκτώβρ. 1982).

3. *Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτά η «συνεργασία» στον κλάδο της πολεμικής βιομηχανίας.* Τη σημασία αυτού του κλάδου για την ελληνική βιομηχανία και κοινωνία έχουμε αναλύσει άλλοι. [8] Έδω υπενθυμίζουμε ότι η ΕΑΒ ήδη καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τις έπισκευές αεροσκαφών των αραβικών χωρών (Αιγύπτου, Ιορδανίας, Ιράκ, Κουβέιτ, Συρίας, Ντουμπάι, Λιβύης), ενώ η ΕΒΟ κάνει εξαγωγές όπλων στην περιοχή. (Ιράν, Ιράκ, Λιβύη, [9] Συρία κλπ.).

Το νέο στοιχείο είναι ότι η Ελλάδα προχωράει σε συνεργασία για ίδρυση κοινών βιομηχανικών επιχειρήσεων στον κλάδο πιθανώς με τη Λιβύη, Συρία, Αίγυπτο κ.ά.

4. Όπως συνοψίζει μία έκδοση του Α.Ε. επιμελητηρίου: «οι αραβικές βιομηχανικές εταιρείες ενδιφέρονται να ιδρύσουν μικτές επιχειρήσεις με ελληνικές εταιρείες στις χώρες τους για να χρησιμοποιήσουν τις δυνατότητες της Ελληνικής οικονομίας και των Ελληνικών επιχειρήσεων στην έκβιομηχάνιση των χωρών τους» [10].

Στά πλαίσια της σημερινής διεθνοποίησης του κεφαλαίου, το ελληνικό κεφάλαιο επιδιώκει μία στενότερη διαπλοκή με το αραβικό σ' όλους τους κλάδους της βιομηχανίας, ναυτιλίας, τουρισμού, κινηματογραφικών παραγωγών, κλπ. Ήδη το αραβικό κεφάλαιο (κυρίως της Λιβύης, Κουβέιτ. κ.ά) έχει πραγματοποιήσει στην Ελλάδα σημαντική διείσδυση σε βιομηχανικές, τουριστικές επιχειρήσεις, τράπεζες κλπ. [11]

Η καπιταλιστική επέκταση στον αραβικό κόσμο και η σημερινή κρίση 1981-84

Η περίοδος της ραγδαίας καπιταλιστικής επέκτασης στον αραβικό κόσμο (1973-1981) έχει ανακοπεί. Οι επιπτώσεις της γενικευμένης παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης είχαν άμεσες συνέπειες στην παραγωγή του πετρελαίου άρα και στο σύνολο των πετρελαιοπαραγωγικών χωρών. Ενώ το 1980 στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των χωρών του ΟΠΕΚ υπήρχε πλεόνασμα 110 δισ. δολάρια, το 1983 υπήρχε έλλειμμα 33 δισ. δολάρια! [6]

Τό ΑΕΠ των αραβικών χωρών παρουσιάζει μείωση ήδη από το 1981 που όφειλεται στην κάθετη μείωση της παραγωγής πετρελαίου. (Σ. Αραβία 32%, Κουβέιτ 26% κλπ.).

Μιά συνέπεια ήταν η άμεση *ανάκοπή όλων των αναπτυξιακών προγραμμάτων* (Τά δημόσια έργα από 65 δισ. δολ. το 1981 έπεσαν στα 45 δισ. δολ. το 1982, ενώ η μείωση το 1983 ήταν ακόμη μεγαλύτερη, γεγονός που *επέδρασε σημαντικά στη δράση των ελληνικών κατασκευαστικών εταιρειών*).

Πρέπει επίσης να προσθέσουμε και *ορισμένους πολιτικούς λόγους* όπως α) *Ο πόλεμος Ιράν-Ιράκ* που στέρησε την Ελλάδα από την ιρακινή αγορά που μέχρι το 1982 ήταν ο τρίτος αραβικός πελάτης της Ελλάδας, β) *Τό κλείσιμο των συρο-ιρακινών συνόρων* (καλοκαίρι 1982) που οδήγησε σε κάθετη πτώση των διεθνών μεταφορών μέσω Βόλου.

Αποτέλεσμα αυτής της κρίσης ήταν να περιοριστούν σε μεγάλο βαθμό οι εξαγωγές των *ιμπεριαλιστικών χωρών* στην περιοχή. (Ήδη από το 1980-81 για τις ΗΠΑ, Γερμανία, Ιαπωνία, Ιταλία, Βρετανία) και να δυνθεθεί περισσότερο ο ανταγωνισμός όχι μόνο μεταξύ των μεγάλων αλλά και ο «οικονομικός ανταγωνισμός» μεταξύ των χωρών μέσω εξαγωγικής δυναμικότητας στην περιοχή [6] στις οποίες ανήκουν η Ελλάδα, η Τουρκία κ.ά.

Οι προοπτικές για τον ελληνικό καπιταλισμό

Η περίοδος ραγδαίας διείσδυσης του ελληνικού καπιταλισμού συμπίπτει με την περίοδο καπιταλι-

στικής επέκτασης στον αραβικό χώρο 1973-1981. Από το 1981-83 (που συμπίπτει πάλι με την ανάληψη της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ) όπως είδαμε η οικονομική κρίση βαθαινει.

Έτσι η ελληνική διείσδυση στην περιοχή ανακόπτεται (πτώση εξαγωγών, τεχνικών έργων, αναστολή συμφωνιών) *σε κάποιο όμως βαθμό.* Η σχετική *ανάκοπή βέβαια* δεν όφειλεται στην «αλλοπρόσβαλη» πολιτική του ΠΑΣΟΚ αλλά *έλει* η δεξιά φιλολογία αλλά στην ίδια την καπιταλιστική κρίση που στέκει υπεράνω «πολιτικών βουλήσεων».

Αντίθετα μάλιστα, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται σε πολύ καλύτερη θέση από παλιότερα. Όχι βέβαια γιατί κυβέρνηση είναι το σοσιαλιστικό ΠΑΣΟΚ αλλά γιατί «Η Ελλάς μετά την ένταξη της στην ΕΟΚ, την παρουσία της στο κέντρο των αποφάσεων, έχει ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση αυτών των ρευμάτων (ένν. πολιτικών αποφάσεων που άφορούν τον αραβικό κόσμο). Και ο παράγων αυτός ενισχύει τη θέση της στον αραβικό χώρο και άνοιξε νέες προοπτικές πολιτικής και οικονομικής συνεργασίας με τις αραβικές χώρες.» [3]

Οι πολιτικές πρωτοβουλίες της ελληνικής κυβέρνησης τα τελευταία χρόνια: τα ελληνικά βέτο και τα σχέδια στο Συμβούλιο Ασφαλείας, η «διάθεση» να στείλει στρατό στο Λίβανο, η πρόταση να συμμετέχει στην ναρκολίευση του Σουέζ, καθώς και η μεσολάβηση στο Τσάντ, δεν όφειλονται στην «γοητεία» του Α. Παπανδρέου αλλά στην *νέα θέση της Ελλάδας.* Ούτε βέβαια και οι οικονομικές συμφωνίες μαμούθ: με το Κουβέιτ (ταξίδι πρωθυπουργού, Οκτώβριος 1982), την Αλγερία (ταξίδι Μάιος 1982), το Ιράν (Αύγουστος 1984), το Ιράκ, τη Λιβύη (Σεπτέμβριος 1984) κλπ. στις προσωπικές ικανότητες του ύπουργού Έθνικης Οικονομίας.

Ο ίδιος ο Α. Παπανδρέου μετά το ταξίδι στη Λιβύη, διαφεύδοντας τον προηγούμενο έαυτο του καθώς και τη θεωρία του ΠΑΣΟΚ για τη θέση της Ελλάδας στην *περιφέρεια* και την *εξάρτηση*, θά πει: «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Ελλάδα έχει γίνει γέφυρα Ευρώπης και αραβικού χώρου. Αυτή την ώρα η Δύση μας έχει ανάγκη και όχι έμεις τη Δύση».

Δέν έχουμε την πρόθεση να άμφισβητήσουμε αυτήν τη διαπίστωση. Έκείνο όμως που σίγουρα άμφισβητούμε είναι η *επάρκεια των θεωριών* της Άριστεράς, για την *κατανόηση* του σύγχρονου ελληνικού καπιταλισμού καθώς και η *ικανότητά* της να *αντιπαλεύει* τις έπιλογές της άστικής στρατηγικής.

Γιάννης Μαυρίης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- [1] «Η Ελλάδα και οι Άραβες», οικονομικός Ταχυδρόμος, φ. 44, 1982.
- [2] Ξενοφών Ζολώτας, «Η συμβολή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Άρχεο Μελετών και Όμιλιών, Τράπεζα της Ελλάδας, άρ. 40.
- [3] Δ. Μπίτσιου: Πέρα από τα σύνορα, 1974-1977, έκδ. Έστια, 1983, σ. 154.
- [4] Γεωργίου Ράλλη: «Χωρίς προκατάληψη», έκδ. Εύρωεκδοτική, 1983, σελ. 82.
- [5] Κέντρο εξαγωγικών έρευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ) του Πανελληνίου Συνδέσμου εξαγωγών: «Η πορεία των ελληνικών εξαγωγών» (ετήσιες εκδόσεις).
- [6] Γ. Ποττάκη: «Εισηγητική έκθεση προϋπολογισμού 1984».
- [7] Για μία αναλυτικότερη διερεύνηση βλέπε τό άρθρο των Γ. Μαυρή, Θ. Τσεκούρα: «Τό ξένο κεφάλαιο και η ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού» (παράρτημα Γ, τό κεφάλαιο των τεχνικών εταιρειών) Θέσεις 2, 1983.
- [8] Βλέπε προηγούμενο τεύχος Σχολιαστή: «Πόλεμος και Ανάπτυξη».
- [9] Τό ΒΗΜΑ 26.9.1984: «Οι άγνωστες πτυχές της συμφωνίας Ελλάδος και Λιβύης».
- [10] Συμπόσιο για τις επενδύσεις, Άραβοελληνικό Έπιμελητήριο, 1979.
- [11] Η Λιβύη συμμετέχει στις εταιρείες LAFICO και LYBEKO κατά 60% (τό ύπόλοιπο 40% ανήκει στην ΕΤΒΑ) και μέσω αυτών σε πολλές άλλες ελληνικές, π.χ. μέσω της LYBEKO σε όκτώ άλλες (Άστερίδη, Κονσερβοποιία Πιερίας κ.ά.) Έπίσης υπάρχει και η Έλληνολιβυκή άλιευτική εταιρεία. (Τό ΒΗΜΑ 26.9.1984).

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ:

Κρίσιμες στιγμές

ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ με τις μέχρι τώρα επιδιώξεις της, κύρια στο στρατιωτικό και οικονομικό τομέα, η κυβέρνηση των Σαντινίστας φαίνεται να ρίχνει όλο το βάρος της στην ενίσχυση των διπλωματικών της θέσεων στο εξωτερικό και ειδικότερα στις διαπραγματεύσεις με τις γειτονικές χώρες και τις ΗΠΑ για την κατάσταση στην Κεντρική Αμερική.

Πρόκειται βέβαια για κάτι αναγκαίο στην προσπάθεια για την άποτροπή της εισβολής, έγινε όμως δυνατό μόνο μετά την εξασφάλιση της «ήρεμιας» στο εσωτερικό μέτωπο.

Η Νικαράγουα είχε να αντιμετωπίσει από την πρώτη στιγμή της επικράτησης της επανάστασης εκτός από τα συνηθισμένα προβλήματα και τη δυσπιστία ή και έχθροτητα από όρισμένα κομμάτια του πληθυσμού, ειδικότερα στις περιοχές της πλευράς του ατλαντικού που κατοικούνται σε μεγάλο ποσοστό από τους Ινδιάνους Μισκίτος και άλλες μικρότερες φυλές.

Φυλή χωρίς σταθερά χαρακτηριστικά οι misccitos βρίσκουν στην κυβέρνηση της Μανάγκουα μια ακόμα έκφραση της κυριαρχίας των «σπανιόλων» πάνω στη γη που διεκδικούν τους τελευταίους δύο αιώνες και αδυνατούν να κατανοήσουν τόσο τις μορφές κοινωνικής οργάνωσης όσο και τη σκοπιμότητα πολλών ενεργειών των Σαντινίστας.

Η αρχική θέση της κυβέρνησης, που αντιμετώπιζε τους Ινδιάνους «δμοια» με τους άλλους κατοίκους της περιοχής όχι μόνο δημιούργησε αντιδράσεις αλλά ξστρεψε τους Μισκίτος στη συνεργασία με την αντικαθεστωτική ARDE των Ριβέρα, Παστόρα και στην υποστήριξη των ενεργειών του Νικαραγουανού Δημοκρατικού Στρατού δηλαδή των γνωστών μας σάν «contas».

Ήταν η εποχή που έλεγχοντας τα βόρεια σύνορα, οι ανταπαναστάτες ξφθαναν να επιτίθενται βαθιά στο εσωτερικό της χώρας, ξεπερνώντας συχνά στις επιχειρήσεις τους το όριο των 100 χλμ. καταλαμβάνοντας μεγάλα κομμάτια των τροπικών δασών και έλεγχοντας σημαντικά σημεία όπως το νέο εθνικό δρόμο που οδηγούσε από την Ματαγκάλα και τη Σιούνα στο σημαντικό λιμάνι της Πουέρτο Γκαμπέτζα.

Η κυβέρνηση αντίταξε την «πολιτική της κλιμάκωσης απέναντι στους κόντρας» με μία σειρά υποχρεωτικών μετακινήσεων του πληθυσμού, στρατιωτικών ενεργειών και ειδικών αποστολών για τον έλεγχο της περιοχής.

Κάποιες όμως αναγκαστικές υπερβάσεις του στρατού όσο και η λανθασμένη σε πολλά σημεία μεθόδευση από την Κυβέρνηση ανάγκασε τους κυβερνητικούς σε αλλαγή συμπεριφοράς μπρός στην αύξημένη δυσανεκτικότητα των κατοίκων και υποχρέωσε τους κομμαντάντε Καλντερόν και Όρτέγκα σε δηλώσεις σχετικά με τις «δυσκολίες», τα «προβλήματα συνεννόησης» και «τά λάθη».

Σε μία αληθινά καινούργια κατεύθυνση πάνω στο ζήτημα οι διοικητές αποφάσισαν την αλλαγή των μεθόδων βάζοντας σε εφαρμογή το σχέδιο «για την πορεία στο λαό», εκτιμώντας την ανάγκη για πολιτικές πρώτιστα ρυθμίσεις στις δυσμενείς για τον κυβερνητικό στρατό περιοχές.

Παρά τις διαμαρτυρίες της «αγανακτισμένης» συντονίστριας κάποιας εθνικής επιτροπής αν-

θρωπίνων δικαιωμάτων Μάρθας Βαλτομπάνο και των αμερικανικών πρακτορείων ειδήσεων που μιλούσαν για σφαγές χιλιάδων αμάχων και φυλακίσεις, η κυβερνητική επιτροπή προχώρησε στην άμνηστια όχι μόνο για τους 307 Μισκίτος που κατηγορούνταν για άντεπαναστατική δράση και εγκλήματα, αλλά για όλους εκείνους που ή προπαγάνδα είχε κατορθώσει να παρασύρει στο εσωτερικό ή στις γειτονικές χώρες, εξαιρώντας μόνο τους αξιωματούχους του δικτάτορα Σομόζα και τους άντεπαναστάτες ηγέτες.

Δίνοντας εξετάσεις στην άμεση δημοκρατία όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ένας από τους αρχηγούς των Σαντινίστας, η κυβέρνηση κατάφερε να ανακτήσει τον χαμένο έλεγχο στις γειτονικές με την Κόστα Ρίκα και την Όνδουρα περιοχές, όπως και σε αυτή της Ζελάγια, στην πλευρά του Ατλαντικού.

Παρά τις συστάσεις των στρατιωτικών συμβούλων της CIA οι άντεπαναστάτες, που τώρα είχαν βάλει σά στόχο το χτύπημα των μεγάλων οικονομικών στόχων της χώρας και την κατάληψη ενός λιμανιού, δέν κατάφεραν να επικρατήσουν πουθενά, πολύ δέ περισσότερο να παραλύσουν την οικονομική ζωή και το εμπόριο.

Η πιο ενδιαφέρουσα επιχείρηση στάθηκε αυτή του λιμανιού Corinto τον περασμένο Οκτώβριο, όπου, παρά την ανατίναξη των αποθεμάτων πετρελαίου αξίας 8 εκατ. δολαρίων, δέν απέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, μή κατορθώνοντας να σταματήσει τους βασικούς τομείς της παραγωγής που μάλιστα ξεπέρασαν ακόμα και τα παλιά ποσοστά.

Σήμερα η κατάσταση είναι πολύ διαφορετική. Η διάσπαση του ARDE καθώς και η συνεχώς μικρότερη οικονομική βοήθεια του Κογκρέσου προς τους άντεπαναστάτες τους έχουν φέρει στην πιο άσχημη θέση των τελευταίων χρόνων. Οι δηλώσεις της πρέσβειρας Τζήν Κηρπάτρικ όπως και οι αμερικανικές πτήσεις βοήθειας δέν μπορούν να αλλάξουν τίποτα πιά, σε βαθμό που μετά τη διαμάχη Ρομπέλο και Παστόρα ο τελευταίος νά δηλώνει πως η μοναδική «λύση», μπορεί να είναι μόνο πολιτική, μέσα από την υποστήριξη του δεξιού υποψηφίου για την προεδρία Άρτουρο Κρούζ.

Φαινόμενο για τα παγκόσμια πολιτικά πράγματα, η κυβέρνηση της Μανάγκουα, όχι μόνο προχωρεί στο δρόμο ελεύθερων εκλογών μετά από επανάσταση, αλλά και επιδιώκει τη συμμετοχή των αντιπολιτευόμενων κομμάτων σάν απόδειξη του τρόπου λειτουργίας και διακυβέρνησης.

Μοναδική διέξοδος στά σχέδια των αντιτιθεμένων είναι πιά η άρνηση συμμετοχής της συμμαχίας των δεξιών κομμάτων σε μία προσπάθεια άμφισβήτησης του κύρους των εκλογών, μία πού η νίκη του Μετώπου των Σαντινίστας θεωρείται από όλους βέβαιη.

Όμως τα δυό μεγάλα κόμματα της συμμαχίας, τό Σοσιαλδημοκρατικό (Ρομπέλο-ARDE) και τό Χριστιανοκοινωνικό αντιμετωπίζουν και σειρά άλλων προβλημάτων, από την έλλειψη ηγέτη έως και την άρνηση της καθολικής εκκλησίας νά ταχθεί υπέρ τους, παρά τις συνεχείς πιέσεις του Πάπα προς τους «κόκκινους» Νικαραγουανούς Καρδινάλιους.

Αξιοσημείωτη είναι ή στάση από την αντίθετη πλευρά του σοσιαλιστικού SPD (στην ουσία πρόκειται για κομμουνιστικό) πού στην κριτική του προς τόν κυβερνητικό συνασπισμό των 4 κομμάτων του πατριωτικού μετώπου στόν όποιο και τό ίδιο συμμετέχει, διατυπώνει μαζί με τους «τροτσκιστές» του Κ.Κ. φόβους για την πορεία της επανάστασης.

Και πραγματικά, οι κίνδυνοι πού είναι ύπαρκτοι κυρίως από τά έξω, κάθε άλλο παρά τείνουν νά εκλείψουν.

Οι ισχυροί του συμβουλίου των 9 διοικητών Μπόρχες και Όρτέγκα έχουν νά αντιμετωπίσουν την ξαφνική παρεμβολή προβλημάτων από μέλη της ομάδας της Contatora στο αρχικά προτεινόμενο σχέδιο των 21 σημείων για την ειρήνη στην περιοχή, έτσι πού όχι μόνο νά ακυρώνεται ή τουλάχιστον προσωρινή λύση του προβλήματος, αλλά όπως δήλωσε στην όμιλία του στά Ήνωμένα Έθνη ο ύποψήφιος πρόεδρος της χώρας Ντ. Όρτέγκα, νά αναμένεται ή αμερικανική εισβολή.

Όχι τυχαία οι άντρες του γειτονικού Φαραμπούντο Μαρτί έχουν αναστείλει τις επιθέσεις τους διαπραγματευόμενοι και μή πιέζοντας στο φόβο των πιθανών «έξελιξεων».

Οι 35.000 στρατιώτες της Νικαράγουας, του καλύτερα οργανωμένου και εξοπλισμένου με σοβιετικά άρματα T-55 και T-57 στρατού της κεντρικής Αμερικής όχι μόνο θά μετρούν τις μέρες, μά μαζί με όλους τους παρατηρητές θά αναλογίζονται τις πιθανότητες κάποιου αμερικανικού έγχειρήματος μετά τό όρόσημο της 15ης Οκτωβρίου.

Σε μία αναγκαία επίδειξη καλής πίστης ή κυβέρνηση της Μανάγκουα έχει αφήσει ήμιτελή τά αεροδρόμια του Puerto Cabezas και του Huete ενώ οι εκπαιδευμένοι στη Βουλγαρία Νικαραγουανοί πιλότοι βρίσκονται καθηλωμένοι στο έδαφος, μία πού οι διεθνείς συμφωνίες σταμάτησαν την αποστολή των MIG στο κοντινό νησί της Καραϊβικής.

Αντίθετα οι Αμερικάνοι εγκατέστησαν στη γειτονική Όνδουρα 3 νέες βάσεις μεγάλων μεταγωγικών αεροσκαφών προφανώς αναγκαίων και ικανών για άμεση χρήση.

Οι Αμερικανικές εφημερίδες ήδη μιλούν για τά καλά ή τά κακά των παρεμβάσεων στην Κ. Αμερική, ενώ άλλες, μιλώντας για τόν δεύτερο μετά τό Βιετνάμ «άγνωστο πόλεμο» πού είναι έτοιμος νά ξεσπάσει στην περιοχή υπερθεματίζουν ή απέυχονται ανάλογα με τις προεδρικές προτιμήσεις ή τά όφέλη πού θά είχε νά προσφέρει κάτι τέτοιο στις Ήνωμένες Πολιτείες.

Τώρα πού διπλωματικά ή επιχείρηση του σχεδίου της Contatora δείχνει νά μικραίνει σε πιθανότητες επιτυχίας, τό δύσκολο είναι νά προβλεφθεί ή θέληση της υπερδύναμης όπως και τά πάσης φύσεως αποτελέσματα.

Οι Αποφάσεις είναι για όλους πολύ δύσκολες μία πού τη φορά αυτή όποιαδήποτε «έκρηξη» στη χώρα των ήφαιστειών δέν μπορεί παρά νά άκουστεί πολύ μακριά ή πιά άπλά όπως τό είπε ο συνταγματάρχης Santos Lopes:

«Και αυτή τη νύχτα τά στρατόπεδα των άνταρτών στη Λατινική Αμερική θά είναι ήσυχα. Αύριο, μεθαύριο, ή μάχη θά ξαναρχίσει...»

Μάκης Δεληπέτρος

ΓΑΛΛΙΑ: 'Η απέλαση των Βάσων

Φαίνεται πώς για τους Γάλλους σοσιαλιστές η δεξιά στροφή δεν είχε ολοκληρωθεί. Έτσι το Σοσιαλιστικό Κόμμα αποφάσισε αυτή τη φορά να προσβάλλει, να χτυπήσει αλύπητα, βασικές αρχές του αριστερού κινήματος. Μιλάμε βέβαια για την πρόσφατη απόφαση του Φάμπιους να σπάσει τα δεσμά της παράδοσης, όχι βέβαια της 'Αριστεράς, αλλά της «φιλελεύθερης» και δημοκρατικής Γαλλίας. Γιατί στα 25 χρόνια που πέρασαν από την ίδρυση της Βασκικής Ε.Τ.Α. και ενώ ο Βασκικός λαός αγωνιζόταν για την εθνική απελευθέρωση ή γειτονική Γαλλία απέκτησε σοσιαλιστική κυβέρνηση και το ίδιο συνέβη στην 'Ισπανία. Μόλις λοιπόν ολοκληρώθηκαν οι πολιτικοί δροί η γαλλική σοσιαλιστική κυβέρνηση τόλμησε για πρώτη φορά στην ιστορία της Γαλλίας την απέλαση Βάσων και την παράδοσή τους στις 'Ισπανικές (σοσιαλιστικές) αρχές. Καμία κυβέρνηση της δεξιάς δεν είχε διανοηθεί να το κάνει.

Τό σκεπτικό της απόφασης λιγόλογο, αλλά συντριπτικό! «Όσοι είναι υπεύθυνοι για εκρήγματα αίματος δεν μπορούν να θεωρηθούν πολιτικά άτομα», «...το ζήτημα των Βάσων είναι υπόθεση της 'Ισπανικής Δημοκρατίας» — όπως τό Τσάντ δηλαδή! —, «...ζητήσαμε και πήραμε τις απαιτούμενες διαβεβαιώσεις από τις 'Ισπανικές αρχές αναφορικά με τη μεταχείριση των Βάσων που θα απελαθούν».

Ας ξεκινήσουμε από τις περιφημες «διαβεβαιώσεις». Αλήθεια αφού οι Γάλλοι σοσιαλιστές θεωρούν τόσο δημοκρατική τη στάση των 'Ισπανών ομοϊδεατών τους απέναντι στους Βάσκους, τότε τι χρειάζονται οι διαβεβαιώσεις; Για μία ακόμη φορά ο πολιτικός λόγος της αριστεράς γίνεται εργαλείο στα χέρια των φασιστοειδών. Γιατί μετά τα περί «διαβεβαιώσεων», ο Λέ Πέν δήλωσε: «Η κυβέρνηση δεν έκανε τίποτε περισσότερο από το να εφαρμόσει το διεθνές δίκαιο, άρρηξε όμως λίγο να πάρει την απόφαση, θαρρείς και θεωρούσε επικίνδυνο το να απελάσει υπόδικους σε σοσιαλιστική χώρα».

Όσο για τη «σοσιαλιστική» κυβέρνηση, αυτή προτίμησε να μείνι του απαντήσει. Τι να του έλεγε άλλωστε.

Εδώ όμως τελειώνουν τα κακά αστεία και αρχίζει η πικρή αλήθεια. Οι τρεις Βάσκοι παραδόθηκαν στην 'Ισπανική Δικαιοσύνη (!) Γιατί όπως κάθε αριστερός γνωρίζει, άλλο ή πο-

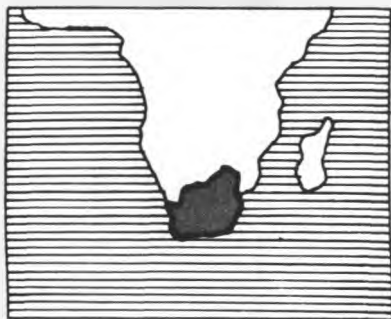
λιτική πάλη και άλλο οι βόμβες. Όσο για τις επικρατούσες συνθήκες άσκησης της πολιτικής πάλης αποτελούν υπόθεση των ιστοριογράφων. Η νομιμοποιημένη βία της 'Ισπανικής δημοκρατίας απέναντι στους Βάσκους, μέλη ή όχι της ΕΤΑ, δεν ταραξεί τον ύπνο των Γάλλων σοσιαλιστών. Όπως δεν θα πρέπει να τους ενοχλεί και ο Βρετανικός στρατός στην 'Ιρλανδία, μιά και η Θάτσερ είναι εκλεγμένος ηγέτης του λαού της.

Υπογράφει λοιπόν η σοσιαλιστική κυβέρνηση της Γαλλίας αυτό που με πάθος προτείνουν οι άπανταχού δεξιοί: την ποινικοποίηση της πολιτικής, την αντιμετώπιση των Βάσων, των 'Ιρλανδών, του Νέγκρι, των Παλαιστινίων με τα μέτρα και τα σταθμά του ποινικού κώδικα.

Γιατί όμως αυτοί που τό 1979 δήλωναν ότι «τό σοσιαλιστικό κόμμα είναι αντίθετο σε κάθε πρόταση για απέλαση εκείνων που η παρουσία τους στη χώρα μας έχει πολιτικά κίνητρα» σήμερα πακετάρουν Βάσκους αγωνιστές και τους παραδίδουν στα 'Ισπανικά δικαστήρια και μάλιστα με βάση κατηγορίες για γεγονότα που έγιναν τό 1979-80; «Κρατικοί λόγοι» ανακοίνωσε η κυβέρνηση. Πολλά λέχτηκαν για παζάρεμα των δρών ένταξης της 'Ισπανίας στην ΕΟΚ, για διακρατικές συμφωνίες, για ρυθμίσεις σχετικά με την εξαγωγή αγροτικών προϊόντων. Όλα αυτά όμως δεν αποτελούν παρά άστυνομικές περιπέτειες Ένα παραπλανητικό παιχνίδι που βαφτίζει «κρατικό λόγο» τό ξεπούλημα των αρχών του αριστερού κινήματος από τους σοσιαλιστές κυβερνήτες.

Όσο για τό Κ.Κ. διαχώρισε μέν τη θέση του καταδικάζοντας την απόφαση, αλλά δεν θεώρησε καθήκον του να συμμετάσχει στη διαδήλωση που οργανώθηκε. Και η αριστερά μαζεύει τά συντρίμια της ιστορίας της. Γιατί πράξεις σαν αυτή φτύνουν στην κυριολεξία αρχές κατακτημένες με αίμα. Και τό εργατικό κίνημα υποχρεώνεται να πληρώνει για χρόνια αυτή την καταπάτηση αρχών, αυτό τό ξεφτίλισμα ιδεών.

Αλέξης Αρζιμάνογλου

Ν. ΑΦΡΙΚΗ: Οι μαύροι εργάτες ταρακουνούν τό άπαρτχάιντ

Όταν στον προηγούμενο Σχολιαστή αναφερόμασταν στα γεγονότα του Σάρπιβιλ στη Ν. Αφρική, οι νεκροί απ' τις διαδηλώσεις ήταν 15.

Στά τέλη του Σεπτεμβρίου είχαν ήδη σκοτωθεί 60 άτομα, πλησιάζοντας τον αριθμό των νεκρών στη μεγάλη εξέγερση του Σάρπιβιλ τό Μάρτιο του 1960, όταν η άστυνομία είχε σκοτώσει 69 μαύρους διαδηλωτές.

Τό Σοβέτο, η τεράστια «μαύρη» πόλη έξω από τό Γιοχάνεσμπουργκ όπου άρχισε η εξέγερση του 1976, αυτή τη φορά έμεινε σχετικά «ήσυχος».

Όμως, αν υπάρχει κάτι που πραγματικά δίνει νέα διάσταση στον άγώνα ενάντια στο άπαρτχάιντ στη Ν. Αφρική, αυτό είναι η άπεργία των 40.000 μαύρων εργατών στα όρυχεία χρυσού. Η Έθνική Ένωση Εργατών Όρυχείων, έχει 90.000 μέλη (σε σύνολο 500.000 εργατών όρυχείων) και είναι η μεγαλύτερη μαύρη εργατική όργάνωση της χώρας. Η κινητοποίηση ούσιαστικά ξεκίνησε από την άπαιτηση της Ένωσης για αύξησης 60%, ενώ η εργοδοσία έδινε μόνο 13%. Αυτή η άπεργία έκλεισε τά δύο τεράστια όρυχεία Βάαλ Ρέφες νότια του Γιοχάνεσμπουργκ, που άπασχολούν 30.000 εργάτες καθώς και άλλα μικρότερα. Μέ δεδομένο ότι η Ν. Αφρική κερδίζει τό 50% του ξένου συναλλάγματός της από τον χρυσό, είναι φανερό τό πόσο επηξέ αυτή η άπεργία την εθνική της οικονομία.

Αυτή η άπεργία, πέρα από τό γεγονός ότι είναι σημάδι μιας ανεξάρτητης συνδικαλιστικής δραστηριότητας των μαύρων εργατών (ήδη 300.000 μαύροι εργάτες στην κατασκευαστική βιομηχανία άνήκουν σε ανεξάρτητα συνδικάτα), ήταν και τό τελειωτικό χτύπημα μιας «φιλελευθεροποίησης» του ρατσιστικού καθεστώτος που προσπάθησε να επιβάλλει ο πρωθυπουργός Μπόθα. Σύμφωνα με τό νέο σύνταγμα δικαίωμα ψήφου άποκτούσαν και οι Άσιάτες που αποτελούν ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Όμως, οι περισσότεροι από τους Άσιάτες δεν έκαναν καν τον κόπο να γραφτούν στους εκλογικούς καταλόγους. Άπ' όσους γράφτηκαν, τό 80% έκανε άποχή. Τά γεγονότα του 1976 και 1977, έκαναν πολλούς «έγχρωμους» να ταυτιστούν περισσότερο με τον μαύρο πληθυσμό παρά να θεωρήσουν τους έαυτούς τους σαν «λευκούς δεύτερης κατηγορίας». Τελικά οι μόνοι «έγχρωμοι» που ψήφισαν ήταν οι άγρεργάτες στις άγροτικές περιοχές του Κέιπ, πράγμα που όφείλεται κύρια στην πίεση που άσκησαν τά λευκά άφεντικά πάνω τους.

Τελικά, οι διαδηλώσεις, η άποχή από τις εκλογές, και κύρια η άπεργία, από την μιά κλόνισαν τη «φιλελευθεροποίηση» του Μπόθα και άπ' την άλλη δυνάμωσαν τό συνολικό αντιρατσιστικό κίνημα στην Ν. Αφρική.

Δέν είναι καθόλου τυχαίο ότι η άπεργία έγινε την ίδια μέρα που η Έπιτροπή για την Άπελευθέρωση του Νέλσον Μαντέλλα (φυλακισμένου μέλους της αντιστασιακής όργάνωσης Έθνικό Άφρικανικό Κονγκρέσο) κάλεσε τους εργάτες του Σοβέτο να μείνουν στα σπίτια τους σαν ένδειξη διαμαρτυρίας στην πολιτική του ρατσιστικού καθεστώτος.

Τά τελευταία γεγονότα στη Ν. Αφρική, έριξαν μέσα στην μάχη μιά

καινούργια δύναμη, πολύ δυνατότερη από τους μαθητές του Σοβέτο και του Σάρπιβιλ. Τους μαύρους εργάτες όρυχείων που είναι σε θέση να παραλύσουν την οικονομία του άπαρτχάιντ και συνάμα να δώσουν τη διέξοδο για τη συντριβή του ρατσιστικού καθεστώτος.

Κώστας Πίττας

ΤΟΥΡΚΙΑ: 'Η έκτέλεση του 'Ιλγιάς Χάς

Ένώ διάφορες πολιτικές δυνάμεις ετοιμάζονταν να βρουν τη θέση τους μέσα στην τουρκική κοινωνία, έξσπασαν τά γεγονότα του Κουρδιστάν. Η δολοφονία ενός άξιωματικού κι ενός στρατιώτη στη διάρκεια της περιόδου του Έβρέν στην Άνατολική Τουρκία, μετά την έπιδρομή που έγινε στο στρατιωτικό φυλάκιο, ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε τό ποτήρι. Γυρίζοντας ό Έβρέν στην Άγκυρα έπίσπευσε τις θανατικές καταδίκες, που είχαν καθυστερήσει, για να χρησιμοποιηθούν όταν θα τό επέτρεπαν οι πολιτικές συνθήκες. Έτσι ό 'Ιλγιάς Χάς στις 6 Οκτώβρη, Σάββατο πρωί, εκτελέστηκε στις φυλακές Μπούτζα της Σμύρνης.

Στις μέρες που ακολούθησαν, μέ άφορμή την περίοδό του Όζάλ στη Νοτιοανατολική Τουρκία, έντάθηκε η άρθρογραφία που αναφερόταν στους «Έλληνες που γυρεύουν τό μπελά τους», στους κομμουνιστές και στους διασπαστές που κινούνται ενάντια στην εθνική ένότητα και συμφιλίωση.

Είναι νωρίς για όποθέςεις σχετικά με τις εξελίξεις στη Νοτιοανατολική Τουρκία (Τουρκικό Κουρδιστάν).

Άλλά τό θέμα του Κουρδιστάν είναι παράγοντας που δημιουργεί σημαντικές άνησυχίες και αναγκάζει όλες τις πολιτικές πλευρές να τό παίρνουν σαν σοβαρό παράγοντα στην πολιτική τους. Άπό τον Έβρέν, την άστική αντιπολίτευση, μέχρι τη δημοκρατική Άριστερά και τις ριζοσπαστικές επαναστατικές δυνάμεις, ακόμα και τά γειτονικά κράτη και τις μεγάλες δυνάμεις.

Κεμάλ Χαλίλ

Μιλᾷ ὁ «προγραμμαμένος» καλόγερος Λέοναρντ Μπόφ

Βατικανό

καί «Θεολογία τῆς Ἀπελευθέρωσης»

Σχολιαστής: Πάτερ Μπόφ, τί εἶναι ἡ Θεολογία τῆς Ἀπελευθέρωσης καί γιατί τό Βατικανό τά ἔχει τόσο πολύ μαζί της;

Λέοναρντ Μπόφ: Εἶναι ἡ ὑπόθεση τῶν καταπιεσμένων ὅλου τοῦ κόσμου, πού ἀποτελοῦν ἐκεῖνες τίς μεγάλες πλειοψηφίες, καταδικασμένες νά πεθάνουν πρὶν τὴν ὥρα τους ἀπὸ τὸν λιμό. Ἡ Θεολογία τῆς Ἀπελευθέρωσης προσπαθεῖ νά ἐρμηνεύσει καί νά ἐκφράσει αὐτὴ τὴν πραγματικότητα. Πού εἶναι καί ἡ οὐσία τοῦ Θεολογικοῦ στοχασμοῦ. Νά βροῦμε δηλαδὴ μία ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα: πῶς πρέπει νά εἴμαστε χριστιανοὶ στὸν σύγχρονο κόσμο; Ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νά ἀναμιχθοῦμε στὶς ἀπελευθερωτικές διαδικασίες, ἀκολουθώντας τὴ βαθύτερη ἐμπνευση πού προκύπτει ἀπ' τὸ μήνυμα τῆς Βίβλου.

Τό Βατικανό δέν τά ἔχει μέ τὴ Θεολογία τῆς Ἀπελευθέρωσης. Στὸ ντοκουμέντο «Ὁδηγίες γύρω ἀπὸ ὀρισμένες ὀψεις τῆς Θεολογίας τῆς Ἀπελευθέρωσης» πού δημοσίευσε στὶς 3 Σεπτεμβρίου ἡ βατικανὴ «Σύνοδος γιὰ τὸ Δόγμα τῆς Πίστεως» καταδικάζονται ἐκεῖνοι οἱ θεολόγοι πού, κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν συντακτῶν, «ἀσπάζονται ἀδιάκριτα μαρξιστικές ἑννοιες». Τό πρόβλημα εἶναι ἄλλο...

Σ.: Δηλαδή, πού ἀκριβῶς;

Λ.Μ.: Εἶναι πρόβλημα πολιτιστικῆς ὀπισθοδρόμησης. Τό βατικανό ντοκουμέντο δέν παίρνει καθόλου ὑπόψη τοῦ τὴν ἐξέλιξη πού πραγματοποιήθηκε μέσα στὸν μαρξιστικό χῶρο σέ διεθνές ἐπίπεδο: στήν Ἰταλία μέ τὸν Γκράμσι καί τὸν Τολιάττι, στή Γαλλία μέ τὸν ἀκαδημαϊκό μαρξισμό, μέ τίς συνεισφορές τῆς Ρόζα Λούξεμπουργκ καί τίς ἐμπλουτίσεις τοῦ Μάο. Ἄν ἡ Σύνοδος εἶχε θελήσει νά ρίξει μία ματιά σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς μαρξισμούς, θά μπορούσε νά κρίνει πῶς σωστά, πῶς τεκμηριωμένα ἀπὸ ἱστορικὴ ἀποψη τὸν σύγχρονο μαρξισμό. Θά μπορούσε νά κρίνει ποιά μαρξιστικά στοιχεῖα μπορεῖ νά δανειστεῖ ὁ θεολογικός στοχασμός πού ἀσχολεῖται συγκεκριμένα μέ τοὺς θεσμούς πού ἐπικρατοῦν στὸν Τρίτο Κόσμο.

Σ.: Ποιά εἶναι αὐτά τὰ μαρξιστικά στοιχεῖα πού ἐσεῖς ἀποδέχεστε;

Λ.Μ.: Ἄν ἐννοοῦμε τὸν μαρξισμό σάν ἓνα κλειστό, δογματικό καί μονολιθικό σύστημα — ὅπως τὸν παρουσιάζει τὸ βατικανό ντοκουμέντο — τότε μπορῶ νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι δέν θέλουμε νά ἔχουμε καμία σχέση. Μπορεῖ νά φανεῖ παράξενο νά τὸ λέει ἓνας χριστιανός, ἀλλὰ ἐμεῖς θεωροῦμε περιττὴ κι ἀνώφελη ὁποιαδήποτε ἱερατικὴ σχέση ἀπέναντι στὸν Μάρξ καί τίς Γραφές του.

Μᾶς ἐνδιαφέρει προπαντός νά δώσουμε μίαν ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ ἀπλό ἐρώτημα: γιατί ὑπάρχουν τόσοι φτωχοί; Ποιὸς μυστηριώδης μηχανισμός γεννᾷ τὴν πείνα καί τὴν ἐξαθλίωση; Ὁ Μάρξ μᾶς βοήθησε νά καταλάβουμε τὴ λογικὴ τοῦ κεφαλαίου καί τὴ διαδικασία τῆς ἐκμετά-

ἴου φραγκισκανός καλόγερος Λέοναρντ Μπόφ ἀπὸ τὴ Βραζιλία εἶναι, μαζί μέ τὸν Γκούσταβ Γκουτιέρρες ἀπὸ τὸ Περού, ἓνας ἀπὸ τοὺς κυριότερους ἐκπροσώπους ἐκεῖνου τοῦ (λατινοαμερικανικοῦ κυρίως) ρεύματος τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἐκκλησίας πού ὀνομάζεται Θεολογία τῆς Ἀπελευθέρωσης. Τό τελευταῖο βιβλίο τοῦ Μπόφ «Ἐκκλησία: χάρισμα κι ἐξουσία» προκάλεσε τὴν ὀργή τοῦ Βατικανοῦ πού στὶς ἀρχές τοῦ Σεπτεμβρίου τὸν κάλεσε στὴ Ρώμη γιὰ νά λογοδοτήσει στὴ «Σύνοδο γιὰ τὸ Δόγμα τῆς Πίστεως», ἐκεῖνο τὸ ἐκκλησιαστικό δηλαδὴ ὄργανο πού μέχρι τὸ 1981 ὀνομαζόταν Ἅγιο Ὁφίκιο καί εἶχε σάν σκοπὸ νά περιφρουρεῖ τὴν «ὀρθὴ πίστη» ἀπὸ κάθε ἐξιδου «παρεκκλίσεις». Συναντήσαμε τὸν Μπόφ στὴ Ρώμη καί πῶς συγκεκριμένα στὴ σύνταξη τῆς ἐφημερίδας «Πάξε Σέρα», ἐνῶ συζητοῦσε μέ τοὺς συντάκτες τῆς ἐφημερίδας, καί τοῦ θέσαμε ὀρισμένες ἐρωτήσεις εἰδικὰ γιὰ τὸν «Σχολιαστή».

Δημήτρης Δεληολάνης

λευσης; ὁ φτωχός δέν εἶναι ἀπλῶς φτωχός, ἀλλὰ κάποιος πού φτώχηνε, πού τοῦ ἀφαιρέθηκαν τὰ πλούτη καί ἡ ἀνθρώπινη ὑπόστασή του. Ἐπὶ πλέον ὁ Μάρξ μᾶς ἔκανε νά καταλάβουμε τὴ σημασία τῆς οἰκονομίας στήν κοινωνικὴ διαστρωμάτωση: καταλάβαμε ὅτι ἡ οἰκονομία εἶναι μία πολιτικὴ κι ὄχι ὑλικὴ κατηγορία, πού ἐμπεριέχει ἀνθρώπινες καί πνευματικές ἀξίες: ὁ Ἰησοῦς πόνεσε τὰ πεινασμένα πλήθη καί πολυπλασίασε τοὺς ἄρτους.

Σ.: Θεωρεῖτε τὸν ἑαυτό σας κατὰ ὁποιοδήποτε τρόπο ἀιρετικό;

Λ.Μ.: Ὁχι, κατὰ κανέναν τρόπο. Ἡ Θεολογία τῆς Ἀπελευθέρωσης ἀνταποκρίνεται στὰ καθήκοντα τῆς ἐκκλησίας σέ καταστάσεις ἀνθρώπινης καταπίεσης, ἀθλιότητας, ἐκμετάλλευσης. Ὁ πάπας Ἰωάννης 23ος εἶχε θέσει τίς βάσεις γιὰ τὴ συνάντηση μεταξύ τῆς ἐκκλησίας καί

τῶν κοινωνικῶν κινημάτων. Ἡ παπικὴ ἐγκύκλιος PACEM IN TERRIS (1963) ἔλεγε ὅτι «αὐτὴ ἡ συνάντηση μπορεῖ νά ἀποτελέσει εὐκαιρία γιὰ νά ἀνακαλύψουμε τὴν Ἀλήθεια καί νά τῆς ἀποδώσουμε φόρο τιμῆς». Ἐλεγε ὅτι δέν πρέπει νά ταυτίζουμε τὰ φιλοσοφικά συστήματα μέ τὰ ἱστορικά κινήματα. Οἱ θεωρίες εἶναι αὐτὸ πού εἶναι, ἐνῶ τὰ κινήματα ἀλλάζουν, ἐξελίσσονται. Καί ἀναρωτιόταν τότε ὁ πάπας: «Ποιὸς μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ ὅτι σ' αὐτὰ τὰ κινήματα ὑπάρχουν θετικὰ στοιχεῖα πού ἀξίζει νά ἐπικροτήσουμε;» Ὁ Παῦλος βος διαχώρισε κι ἔδωσε διαφορετικὴ κρίση σέ κάθε ὄψη τοῦ μαρξισμοῦ. Ἀλλὰ γενικά ὅλο τὸ πνεῦμα πού κυριάρχησε στήν 11 Βατικανικὴ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο χαρακτηρίζεται ἀπ' αὐτὴν τὴ διαθεσιμότητα γιὰ διάλογο καί γιὰ συνεργασία, ὥστε νά γίνει ἡ γῆ πῶς φιλόξενη γιὰ ὅλους.

Καί πῶς πρόσφατα, ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἰησουιτῶν πάτερ Ἀρροῦπε ἔγραφε σέ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸ λατινοαμερικανικὸ τμήμα τοῦ Τάγματος: «Νομίζω ὅτι γιὰ νά ἀναλύσουμε τὴν κοινωνία, μποροῦμε νά ἀποδεχτοῦμε μία σειρά ἀπὸ μεθοδολογικά διδάγματα πού προέρχονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀπὸ τὴ μαρξιστικὴ ἀνάλυση. Μέ τὸν ὁρο ὅμως νά μὴν τῆς ἀποδίδουμε ἀποκλειστικό χαρακτήρα».

Ὅλα αὐτὰ πηγάζουν ἀπὸ μία κοινὴ προβληματικὴ μεταξύ τῶν κοινωνικῶν κινημάτων καί τῆς ἐκκλησίας, πού ἀντίθετα δέν συναντᾶται στὴ φιλελεύθερη ἀνάλυση. Ὁ ἴδιος ὁ πάτερ Ἀρροῦπε ἔγραφε σ' ἐκείνη τὴν ἐπιστολή: «Οἱ κοινωνικὲς ἀναλύσεις τοῦ φιλελευθερισμοῦ συνήθως προϋποθέτουν μία ἀτομικιστικὴ καί ὕλιστικὴ θεώρηση τοῦ κόσμου, πού βρίσκεται στοὺς ἀντίποδες τῶν χριστιανικῶν ἀξιών καί συμπεριφορῶν».

Κι αὐτὸ γιατί ἡ ἀπελευθέρωση ἀνήκει στὴ μεγάλη βιβλικὴ παράδοση καί στήν ἀντίληψη τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ θεοῦ, τοῦ θεοῦ πού ἀκούει τὴν κραυγὴ τῶν καταπιεσμένων καί πού παρίσταται στὸ πλάνο τοῦ καταδικασμένου, τοῦ ἀπελπισμένου. Ὁ γερμανὸς θεολόγος BOR-NKAMM συνόψισε πολὺ καλά αὐτὴ τὴν κοινὴ ἀπελευθερωτικὴ ἔνταση λέγοντας ὅτι «ὁ μαρξισμός εἶναι μία σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου πού ζεῖ ἔξω ἀπ' τὴ Γραφή». Γιατί ἔχει ἐκείνη τὴν οὐτοπικὴ διάσταση πού συναντιέται μέ τὸ μήνυμα τῆς Βίβλου, ἀφοῦ ὁραματίζεται ἓναν κόσμο χωρὶς ἐκμετάλλευση σάν βασιλείο τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημιουργικότητας, ὅπου θ' ἀνθίσουν ἀξίες αὐθεντικὰ ἀνθρώπινες καί πνευματικές.

Σ.: Τελευταία ἐρώτηση: γνωρίζετε τὴ συζήτηση πού διεξάγεται στήν Ἑλλάδα μεταξύ τῶν λεγόμενων «νεο-ορθόδοξων»;

Λ.Μ.: Λίγα πράγματα. Ἀπ' ὅ,τι κατάλαβα εἶναι ἓνα καθαρά ἐλληνικὸ φαινόμενο, δέν ἔχει οἰκουμενικὲς διαστάσεις. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά μάθουμε ποιά εἶναι ἡ στάση τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, καί τῶν πιστῶν τους σέ σχέση μ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο. Τί λένε, συμμετέχουν στὸ διάλογο;

Ο κ. Φίλιας διδάσκει...

«Ένα από τα σοβαρότατα μειονεκτήματα του τρόπου με τον οποίο διαμορφώνεται η μάθηση στην εποχή μας είναι ότι έχει ανοίξει ένα χάσμα ανάμεσα στον άνθρωπο της επιστημονικο-τεχνικής επανάστασης, και τον άνθρωπο της ανθρωπιστικής παιδείας, τον ελεύθερο και στοχαζόμενο διανοούμενο».

Θά αναρωτηθείτε ασφαλώς προς τι αυτή η διαπίστωση. Μά για να καταλάβουμε ότι «αν ο αστυνομικός αντιλαμβάνεται το έργο του μόνο από τη πλευρά του καταναγκασμού και της καταστολής μπορεί να γίνει άριστος τεχνοκράτης εφ' όσον έχει βέβαια εκπαιδευτεί σωστά και επιστημονικά, όχι μόνο εμπειρικά, αλλά δεν θά είναι ποτέ καλός αστυνομικός».

Λοιπόν, τί θά γίνει τώρα; Πώς θά λυθεί αυτή η αντίφαση που ταλανίζει την εποχή μας;

«Η κοινωνία και το κράτος δεν εκδίδονται ποτέ και αυτό είναι κάτι, που τα όργανα της Τάξης πρέπει να καταλάβουν περισσότερο από τον καθένα, αν θέλουν το έργο τους να έχει πραγματικά κοινωνικό χαρακτήρα. Γι' αυτό χρειάζονται οι κοινωνικές επισημειώσεις στις παραγωγικές σχολές των Σωμάτων Ασφαλείας».

Ευτυχώς, υπερπηδήσαμε κι αυτό το θεωρητικό σκόπελο!! Θά ρωτήσετε βεβαίως και τί έγινε; Δεν έχετε δίκιο. «Μόνο στη βάση αυτή, (ο αστυνομικός) δεν θά βρίσκεται έξω και «από πάνω» από την κοινωνία, αλλά μέσα σ' αυτή».

Λοιπόν, την επομένη φορά που κάποιος με μακριά μαλλιά, τζήν και γένεια ζητήσει τα στοιχεία σας ή ακόμα σάς συλλάβει, μη παραξενευτείτε: ο άνθρωπος άφομοίωσε πολύ

καλά το νόημα του «μέσα στην κοινωνία». Αφήστε που μπορεί να 'ναι και άριστος των κοινωνικών επισημειών.

(Όλα τα αποσπάσματα είναι από το άρθρο του Βασίλη Φίλια, «Η σημασία των κοινωνικών επισημειών στην εκπαίδευση του 'Αστυνομικού» στην ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ, τεύχος 1, Μάρτης 1984, στη σελίδα της επιστήμης).

X.B.

Ε.Σ.Σ.Δ.: Βαδίζω (μέ 25 χλμ.) καί παραμιλώ...

Ίπτάμενες μπότες διαβάσαμε ότι είναι το τελευταίο επίτευγμα της σοβιετικής τεχνολογίας. Οι πληροφορίες λένε ότι θά δίνουν στον πεζό ταχύτητα μεγαλύτερη από 25 χιλιόμετρα την ώρα, με βήματα ανοίγματος τριών μέτρων! (ΤΑ ΝΕΑ 13.10.84).

Μακάρι οι άνθρωποι να προκόβουν και να γίνονται σίφουνες. Φοβάμαι όμως, ότι και αν ακόμα ξεπεραστούν τα τεχνικά προβλήματα, το καχύποπτο καθεστώς δεν θά μπορούσε να εμπιστευτεί τις φτερωτές μπότες στον κάθε σοβιετικό πολίτη. Δεν θέλω να γίνωμ αντισοβιετικός, αλλά φαντάζομαι ότι σε μία πρώτη φάση θά μπορούν να τις προμηθεύονται μόνο τα κομματικά στελέχη, όποτε προβλέπεται να όξυνθουν οι τόσο συζητημένες ταξικές διαφορές. Κάποιοι θά προλαβαίνουν να στηγνώνται πρώτοι στις διάφορες ούρες: θά μπαίνουν πρώτοι και θά πιάνουν τις θέσεις στα τρόλεϋ. Θά αλλάζουν αυ-

τοί όλα τα δολάρια στη μαύρη: θά αφανίσουν τα διαθέσιμα μπλού τζήν. Άλλά τα χειρότερα θά έρθουν όταν οι φτερωτές μπότες περιληφθούν στη στολή των σωμάτων ασφαλείας. Καί τότε, άντε να συμμετέχεις σε άπαγορευμένη διαδήλωση, καί να ξεφύγεις από σοβιετικό μπάτσο με τρία μέτρα διασκελισμό...

Άκης Άηδόνης

Υποταγή στους πολλούς;

Όταν ο Άγ. Κουτσόγιωργας καταχειροκροτούμενος στη Βουλή 10.10 επαναλάμβανε τη θέση της κυβέρνησης: «Ο χώρος της πολιτικής άφίσας θά είναι ανάλογος της δύναμης των κομμάτων...» ή δεξιά δικαιώθηκε, τό έλεγε 4 χρόνια πριν. Ταυτόχρονα μία νέα ιδέα θριάμβευε: Η ιδέα της πλειοψηφίας που «δημοκρατικά», άπαγορεύει τις «περιθωριακές-μειοψηφικές» άπόψεις, θέτει όρια στην έκφραση, πετάει στον Καιάδα τις διαφορετικότητες. Αυτή ακριβώς ή άναβίωση της πλειοψηφικής καταστολής, της ήσυχίας του Δημοκρατικού νεκροταφείου ήταν τό συμπέρασμα της ταυτότητας Ν.Δ.-ΠΑ.ΣΟΚ στη Βουλή. Συγχαρητήρια στό ΚΚΕ που άντιστάθηκε, εύχόμαστε στην πράξη να άφήσει καί κάποιον περιθώριο στό άριστερά του.

Ο μακαρίτης ό Φουκώ έλεγε: «Δέν ύπάρχει κρατική όμη έξουσίας, σφαιρική καί συλλογική, που να μην ριζώνει σ' ένα σύνολο σχέσεων έξουσίας που διαπερνούν τό κοινωνικό σώμα καί που χρησιμεύουν ως στηρίγματα της κεντρικής αυτής έξουσίας». Σάν να λέμε, μακριά άπ' την πλειοψηφία των νοικοκυραίων. Στην ίδια συνέντευξη με τον Α. Βελισαρόπουλο (ΑΝΤΙ Τεύχος 272) ό Μ. Φουκώ γέλασε, πριν άναπτύξει τη σχέση μεταξύ δημοκρατία καί πλειοψηφίας...

Δ.Τ.

ECCO καί άλλα

Βέβαια για την ύπόθεση της 6ης συνδιάσκεψης της ECCO, ύπάρχουν πιά άναλυτικά κείμενα σ' αυτό τό τεύχος. Άλλά δεν θά άποφύγουμε τον πειρασμό να άναφερθούμε σε μερικές επιπλέον λεπτομέρειες, με σημασία όμως.

■ Έντύπωση προκάλεσε στην έναρκτηρία εκδήλωση του θεάτρου «Ρουαγιάλ», ή εκφώνηση των συνθημάτων μόνο ή σχεδόν μόνο, άπ' τούς ένστολους των πρώτων καθισμάτων. Άκόμα πιά έντυπωσιακή ήταν ή θερμότατη ανταπόκριση, αυτής της ομάδας των «επιτροπών Ναυτών-Στρατιωτών καί Σμηνιτών» στό χαιρετιστήριο των «Ανυπότακτων Μπολώνιας» προς τη Συνδιάσκεψη!

■ Είναι γνωστό, πώς τό βράδυ της 28.9 στό Έξάρχεια άρχισε ή κλιμά-

κωση της 'Αστυνομικής 'Επέμβασης. Κομμάτι της ίδιας 'Αστυνομικής δύναμης νωρίτερα, έξω απ' το θέατρο Ρουαγιάλ αποχώρησε διακριτικότητα, μετά από ευγενική παρατήρηση των διοργανωτών της εκδήλωσης. Δεν υπαινίσσονται φυσικά πως ή ευγένεια πρέπει να διέπει τις σχέσεις μας με τις «αρχές».

■ Στις 30.9 τό απόγευμα ή ΚΕΕΔ καλεί στά γραφεία της τήν έκτελεστική γραμματεία της ΕΕΚΟ. «*Η ΚΕΕΔ θεωρεί θετική τή διαμόρφωση ομάδων στρατιωτών στά στρατόπεδα, αλλά στίς σημερινές συνθήκες δέν τίς καλύπτει πολιτικά*», αὐτά ὡς κατάληξη τής κουβέντας μέ τούς ξένους. Λίγο ἀργότερα ὁ «*Ριζοσπάστης*» προσπαθοῦσε νά βρεῖ λόγους νά διαχωριστεῖ ἀπ' τήν ΕΕΚΟ. Ἐγραφε τότε πῶς: «*μέ μονολεκτικές ἀναφορές δέν προωθοῦνται οἱ ἀναγκαῖες δημοκρατικές ἀλλαγές στίς Ε.Δ.*» καί αὐτό εἶναι σωστό, δέν μᾶς ἐξήγησε ὅμως ποτέ, ἐκεῖνα τὰ μίζερα ἀποαιρετιστήρια πάρτυ πρὸς τιμὴν τῶν νεοσυλλέκτων, τί εἶδους ἀπάντηση εἶναι; Καί ἂν κάτι εἶναι ἀνόητο καί τυπικό εἶναι νά «*εὐχεσαι*» στούς αὐριανούς φαντάρους «*καλή καί ἀγωνιστική θητεία*»!!

Ἐξάλλου ή ΕΕΚΟ πέρσι στήν Φινλανδία (22-24/7), ψήφισε τόνους σελίδων γιά τήν ἐλεύθερη κυκλοφορία τῶν ἰδεῶν στά στρατόπεδα, τίς ἐφημερίδες κλπ. μέχρι καί ἐκδοση ἐφημερίδας ἀπ' τούς φαντάρους ζήτησε. Ἄς βρεῖ πῶς σοβαρά ἐπιχειρήματα ή ΚΕΕΔ. Ἐκεῖνο γιά παράδειγμα περὶ «*διασπαστῶν δριστεριστῶν τής ἐπιτροπῆς γιά τό Στρατό*» εἶναι τουλάχιστον πῶς αὐθεντικό. Αὐτό νά τό προβάλλει, συντηρεῖ τή γραφικότητα τής.

■ Ἐπιστρέφοντας ἀπ' τό Κιέλο 26 ἀξιωματικοί τοῦ ὑποβρυχίου «*Ὠκεανός*» ἔφεραν καί τὰ ψώνια τους. Σύνολον διαφυγόντων δασμῶν περὶ τὰ 5.500.000 δρχ. Τά βίντεο καί τὰ στέρεο στό πολεμικό Ναυτικό εἶναι μόδα, ὅπως σέ κάθε ἀξιοπρεπή μικροαστικό κλάδο. Ὁ κορ Δροσογιάννης καλεῖται νά διευκολύνει τούς ἀτρόμητους ἀξιωματικούς στίς ἀγορές τους ὥστε α) νά μήν ὑπολείπονται ἀπ' τὰ ἄλλα μικρομεσαία στρώματα, β) νά ἀσχολοῦνται μονάχα μέ τίς εἰσαγωγές βίντεο-κασσετῶν. Μπορεῖ νά ἀφήσουν ἔτσι λίγο ἡσυχους τούς ναῦτες.

■ Ὁ δεκανέας Κώστας Δέλκος τιμωρήθηκε μέ 10ήμερη φυλακή στή 732 ΔΣΕ, ἐπειδὴ «*σύμφωνα μέ πληροφορίες τής ὑπηρεσίας του παραβρέθηκε σέ πολιτική ἐκδήλωση*».

Ὁ στρατιώτης Κώστας Λαζαρίδης καταδικάστηκε ἀπ' τό στρατοδικεῖο Κοζάνης σέ 2 μήνες φυλακή, χωρίς ἀναστολή. Ἦδη μεταφέρθηκε ἀπ' τίς 26.9 στίς στρατιωτικές φυλακές Θεσ/νίκης. Ὅλα αὐτά διότι στίς 9-1-84 διαμαρτυρήθηκε στήν ἀναφορά λόχου γιά τή χειροδικία ἀνθυπαπιστῆ σέ βάρος συναδέλφου του.

Στή σκοπιά του γύρω στίς 2 μετά τὰ μεσάνυχτα αὐτοκτόνησε μέ μιά σφαῖρα, ὁ Μάριος Γεροστάθης. «*Ὑπηρετοῦσε*» στήν Κύπρο, ἦταν 20 χρονῶν, τό δπλο του ἔμαθε νά τό χρησιμοποιεῖ κατόπιν «*σκληρῆς ἐκπαίδευσης*».

Α.Τ.

Ἡ Ἑλλάδα ποτέ δέν πεθαίνει

Ἀπ' τή Λαμία λάβαμε μιά ἐπιστολή ἀπό τήν «*σκοπιά*» τοῦ φαντάρου:

«*Στήν ἀρχή θεωρήθηκε χιούμορ χοντροκομμένο βέβαια, ἀλλά ή καθημερινότητα, ή ἐπανάληψη τοῦ ἱδίου φαινομένου μᾶς ὀδήγησε σέ ἀλλαγές τής πρώτη ἐκτίμησης. Στήν ἀρχή νομίζαμε ὅτι τελειώσαμε, μεταθέτοντας τήν εὐθύνη σέ ὀρισμένους, παρωχημένων ἀντιλήψεων, ἀξιωματικούς. Ὅμως ή εὐθύνη τελικά ἀνήκει στό ἴδιο τό ΓΕΣ (yes), πού ὀρίζει πῶς «*τό ἠθικό τῶν φαντάρων εἶναι εὐθὺς ἀνάλογο μέ τήν ἔνταση τής φωνῆς τους, ὅταν (καί μόνο τότε) ἄδουν πέντε ὑπερήφανα ἔθνηκα ἑμβατήρια*».*

Μέ αὐτά τὰ νέα δεδομένα, λύθηκε τό μυστήριο τής ξαφνικῆς μουσικῆς ἐπένδυσης τής ἐκπαίδευσης στά κέντρα νεοσυλλέκτων. Τώρα δέν ἀκούγονταν περιέργα τό «*Τῶν ἐχθρῶν τὰ φουσάτα περάσαν*» καί ἄλλα συναφῆ. Ἡ ἀναπαλαίωση ἔγινε, ἐπισήμως, μέ

τά πῶς δοκιμασμένα ὑλικά, ὥστε ὁ νέος στρατός νά ξαναβρεῖ τήν παλιά του αἴγλη.

Αὐτός ὁ ἰδεολογικός ἀποχρωματισμός καί ή διαχρονική ἰσχὺς τῶν ἑμβατηρίων (κάτι σάν τὰ ἐρωτικά τραγούδια πού πάντα συγκινοῦν) πού πλάσαρε τό ΓΕΣ, εἶναι περιεργό πῶς δέν ἀνησύχησε τήν πολιτική ἡγεσία τοῦ τόπου.

Στό κάτω-κάτω θά πεῖτε τί φταίει ὁ κ. Δροσογιάννης ἂν οἱ Ἀνδριόπουλοι καί οἱ Μαρκόπουλοι δέν παράγουν ἀνάλογη μουσική, ὥστε νά προχωρήσει ή ἀλλαγή καί στό ἑμβατήριο.

Ἐπάρχει βεβαίως, τό ἐνδεχόμενο νά θεωροῦνται τὰ ἑμβατήρια αὐτά, στοιχεῖα τής μουσικῆς μας παράδοσης πού πρέπει νά διατηρηθοῦν πάση θυσία. Ἀλλή ἐξήγηση ἐμεῖς δέν μποροῦμε νά δώσουμε τό 1984 καί μέ ΠΑΣΟΚ κυβέρνηση.

Σημασία ὅμως ἔχει τί θά πουν οἱ μέχρι πρότινος πτοημένοι μας φαντάρτοι, πού τώρα προσπαθοῦν νά συγκρατήσουν τό ἠθικό τους πού ξεχειλίζει. Τό ἀρκετὰ «*πρωτότυπο*» μέτρο ὀδηγεῖ σέ ἐξίσου ἐνρηματικές στάσεις ἀπό πλευρᾶς φαντάρων. Μέχρι νά βροῦμε πῶς ἀποτελεσματικές μορφές εὐχόμεστε τὰ καλύτερα φάλτσα».

Σ

Ἀπ' τὰ πάνω;

Αἴσθηση προκαλεσε ή ἀπόφαση τοῦ ὑπουργοῦ Ἐργασίας καί μέλους τής Συνδικαλιστικῆς καθοδήγησης τοῦ κινήματος (ΠΑΣΟΚ), «*περὶ ἀπόλυσης τῶν χουντικῶν συνδικαλιστῶν*». Ἰδιαιτέρα συναισθηματικός ὁ Ε. Γιαννόπουλος, ἔχει δικίο νά μήν ἀνέχεται ὡς ἐκπροσώπους τῶν ἐργαζόμενων διάφορους συνεργάτες τής χούντας, στίς διαπραγματεύσεις μέ τό Ὑπουργεῖο του. Ἐτσι πρόκειται νά τροποποιήσῃ τόν 1264/82. Χωρίς καμιά διάθεση νά ὑπερασπίσουμε τὰ δεκάδες ἐρπετὰ πού μέ χίλιους τρόπους βρίσκονται ἰσοβίως στίς διοικήσεις τῶν σωματείων, ἔχουμε μερικές ἐπιφυλάξεις γιά τό μέτρο.

Καί αὐτό διότι ἐμεῖς ἀνησυχοῦμε ὅταν οἱ συνεργάτες τής δικτατορίας ἐκλέγονται δημοκρατικά καί ἐκπροσωποῦν ή πολύ περισσότερο πρσινίζουν ὅπως νεοδημοκράτιζαν νωρίτερα.

Πρὸς τό συνδικαλιστικό κίνημα τελικά ἀπευθυνόμαστε: Μήπως ἀγαπητοὶ συνδικαλιστὲς πέρα τῶν δικοικητικῶν μέτρων θά ἔπρεπε νά δοῦμε τί γίνεται μέ τήν πολιτική ἰδεολογία τής ἐργατικῆς βάσης πού καθοδηγεῖτε;

Α.Τ.

Ρατσισμοί

Σ' αὐτές τίς γραμμές δέν θά ἀσχοληθοῦμε μέ τὰ ἐμπνευσμένα ρεπορτάζ τῶν ἐφημερίδων γιά τούς «*βρώμικους - ἐριστικούς Ἰρακινούς τοῦ Ἀγάλω*» οὔτε μέ τούς «*κινδύνους πού ἐγκυμονοῦν*» οἱ 40.000 κυρίως Ἀσιάτες ξένοι, ὅπως ἀναφέρει σέ ἐκθεσὴ του τό Διεθνὲς γραφεῖο Ἐργασίας. Οὔτε γιά τόν «*ἐλληνισμό*», τής Ν. Ἀφρικῆς. Ἀντίθετα θά ἀναδημοσιεύσουμε μιά ἀνατριχιαστική ἱστορία τυπικοῦ ἐλληνικοῦ ρατσισμοῦ. Ἀπ' τήν καλή ἐφημερίδα «*Χανιά*» (Α' 15ῆμερο Ὀκτωβρίου) ἀντιγράφουμε:

Ἐποψήφια ἀπ' τὰ Χανιά πέτυχε στίς πανελλαδικές ἐξετάσεις καί μπῆκε στήν Παιδαγωγική Ἀκαδημία Ἡρακλείου. Δέν τήν δέχτηκαν... διότι δέν ἦταν ἀρτιμελής. Σάν τελική ἀποψη γιά τό γεγονός ή ἐφημερίδα συμπληρώνει:

«*Ἐδῶ μᾶς κυβερνᾶνε τόσοι καί τόσοι πού τούς λείπει τό κεφάλι. Στό χέρι θά σκοντάψουμε;*»

Αὐτά τὰ κριτήρια «*καταλληλότητας*» εἶναι ἔτσι κι ἄλλῶς ρατσιστικά.

Παραδείγματα ἀφθονα: ἂς σκεφτοῦμε μόνο τό «*ἐπαγγελματικό μέλλον*» πού ἐπιφυλάσσει τό ἐκδικητικό κράτος στούς 15 φαντάρους. Καί γιά νά χαλαρώσουμε: Γνωρίζετε πῶς ὁ στρατός θεωρεῖ ἀκαταλλήλους πρὸς κατάταξιν τούς «*ἐξαιρετικά δύσμορφους*»? Σκεφτεῖτε το.

Α.Τ.

Συνδιάσκεψη ECCO και έρωτηματικά

Τό τέλος της φανταροφανίας;

ΗΤΑΝ ΓΕΓΟΝΟΣ για τό κίνημα τών στρατιωτών ή συνδιάσκεψη τής ECCO ή είναι ή άπαρχή έκφυλισμού και ένσωμάτωσης, άπ' τό κράτος, τών άντιστάσεων τών ελλήνων φαντάρων; Όσο και άν φαίνεται περίεργο, τίς τελευταίες μέρες του Σεπτεμβρη και στίς άρχές του 'Οκτώβρη, στην Άθήνα έκτυλίχθηκε ένα άνευ προηγουμένου παιχνίδι. Στόχος αυτής δλης τής έπιχείρησης ήπληξε ό έλεγχος τών κινήσεων για τό στρατό.

Η κατάρρευση τής προηγούμενης, πεπαιγμένης κινδυνολογίας τής Κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, παραχώρησε τή θέση της σε μία περισσότερο πολιτική επέμβαση. Στη θέση τής τρομοκρατίας, τά «έπιχειρήματα»; Χωρίς νά έχει κριθεί τίποτα όριστικά, θά 'ταν άφέλεια νά πιστέψουμε πώς ή προβολή τής συνδιάσκεψης άπ' τήν ΕΡΤ (ραδιόφωνο και τηλεόραση) ήταν μία καλή στιγμή στην προσπάθεια τής αντικειμενικότητας τών μέσων ενημέρωσης.

Θά 'ταν επίσης λάθος νά άγνοηθεί ή άσφυκτική πολιορκία τών ξένων αντιπροσώπων άπ' τήν ΚΕΕΔ ή τήν έπιλεκτική τακτική βολιδοσκοπήσεων και έπαφών του ΠΑΣΟΚ με στελέχη τής ECCO. Άκόμα περισσότερο, ή σιγή πού τήρησε τό ύπουργείο Έθνικής Άμύνης και κυρίως ό μέχρι πρότινος λαλίστατος Άναπληρωτής Υπουργός Δροσογιάννης, δέν ήταν καθόλου συμπτωματική. Λίγο μετά τήν πολιτική καταστολής (δίκη τών 11), τίς ποινές, τίς δυσμενείς μεταθέσεις και τά άλλα πασίγνωστα, τό φετινό φθινόπωρο σηματοδοτεί τά χαρακτηριστικά μιας ουσιαστικής αλλαγής τής φάσης για τό κίνημα τών στρατιωτών.

Τί έχει πραγματικά διαφοροποιήσει τούς συσχετισμούς, ώστε νά υποχρεώνει τήν άκαμπτη γραμμή του ΠΑΣΟΚ νά εξέλισσεται; Πρόκειται για μία διαφορά, μία αναδιπλωση τής καταστολής έν όψει τής πολιτικής πλέον ύπονόμευσης τών έπιτροπών φαντάρων. Άς δούμε μερικά στοιχεία πού ύπογραμμίζουν αυτή τήν υπέρβα-

ση τής φάσης, με βάση μάλιστα τούς έσωτερικούς συσχετισμούς και τόν παράγοντα «κίνημα».

1. Η έστω και άντιφατική ή άποσπασματική δραστηριότητα τών έπιτροπών στρατιωτών, στό βαθμό πού σταθεροποιήθηκε, έπέβαλε τήν παρουσία μιας σοβαρής τάσης: *άντίρρησης στην ύπάρχουσα στρατιωτική θητεία*. Η ελληνική κοινωνία άποδέχεται πλέον τό φαινόμενο και αυτό είναι όριστικό.

2. Η πίεση τής βάσης τών κομμάτων, όδήγησε στη σταδιακή αλλά διαρκώς μονιμότερη ένασχόλησή τους στα ζητήματα του Στρατού. Πρώτα τό ΚΚΕ (έσ.), μετά τό ΚΚΕ (ΐδρυση ΚΕΕΔ τόν Μάρτη '83) και τέλος τό ΠΑΣΟΚ, πολύ τελευταία σε επίπεδο νεολαίας.

3. Η συνεργασία τής «Έπιτροπής για τό Στρατό» και τών «Έπιτροπών στρατιωτών-ναυτών-σμηνιτών» με τό χώρο τής ευρύτερης κομμουνιστικής ανανέωσης (ΚΚΕ (έσ.) — Άνένταχτοι) παρά τίς διαφωνίες στη στρατηγική αντίληψη, έφόσον καταγράφηκε ως «συμμαχία» συνέτριψε τά έπιχειρήματα τής στρατιωτικής ιεραρχίας και του Υπουργείου Άμυνας περί: «μηδενιστών - άναρχικών - πρακτόρων τής Τουρκίας» κλπ.

4. Η έπιτυχής εμφάνιση του κινήματος τών φαντάρων στό τελευταίο Πανσπουδαστικό συνέδριο, ή έκλογή στό Κ.Σ. τής ΕΦΕΕ του σμηνίτη *Φώτη Χουλιάρα* και ή χωρίς κουκούλες πλέον και έπώνυμη παρουσία εκπροσώπων τών «Έπιτροπών στρατιωτών - ναυτών - σμηνιτών» και τών «Δημοκρατικών ένώσεων στρατιωτών Βορ. Έλλάδας», αλλά και οι δεκάδες φανταροι με ή χωρίς στολή στό θέατρο «Ρουαγιάλ» στίς 28.9, μέρα έναρξης τής συνδιάσκεψης τής ECCO, άνέτρεψαν και τόν τελευταίο μύθο πού συντηρούσε τήν παρωχημένη κυβερνητική γραμμή.

5. Η ίδια ή διοργάνωση τής 6ης Συνδιάσκεψης τής ECCO, με τίς έπώνυμες καταγγελίες

των *Τάσου Τσαούσογλου* (12 ΕΜΑ Έβρος), *Χάρη Βαφειάδη* (Σαμοθράκη) σάν συνέχεια τής άνοιχτής έπιστολής του καταδρομέα *Μουρατίδη*, είναι πλέον φανερό πώς δέν μπορούν νά ξορκίζονται σάν φαινόμενα «υποκινούμενα» ή «περιθωριακά» άπ' τήν Κυβέρνηση.

Άν αυτά είναι κάποια άπ' τά κύρια στοιχεία πού ύπολογίζονται στό παιχνίδι κυβέρνησης-κινήματος, και άν σκεφτούμε τίς δεκάδες χιλιάδες τών άνυποτάκτων έξωτερικού αλλά και έσωτερικού, τίς μαζικές λιποταξίες, τίς άπόπειρες, τούς αυτοτραυματισμούς, τίς άνυπακοές κλπ., τότε εύκολα συνάγουμε, πώς ή κοινωνία άναγνωρίζει τήν τάση του κινήματος για τόν στρατό ως άπολύτως ύπαρκτή και δικαιολογημένη. Η κυβέρνηση και πίο ειδικά τό ΠΑΣΟΚ ως κίνημα «συλλέκτης τών συμπεριφορών και άνησυχιών του λαού» έντέλλεται νά άπαντήσει, τόσο ιδεολογικά όσο και πρακτικά στα αίτήματα τών φαντάρων αλλά και τής νεολαίας γενικά.

ΣΤΗ ΝΕΑ ΦΑΣΗ τό ΠΑΣΟΚ ύποχρεώνεται νά άναζητήσει τήν πίο συμφέρουσα λύση, στην προσπάθειά του νά άναγνωρίσει με κάποιο τρόπο αυτό τό ύπαρκτό κίνημα. Σημαίνει λοιπόν πώς πρέπει νά άπομονώσει τήν πίο συντηρητική του πτέρυγα και μαζί της, αφού τήν άναδείξει σε έγκυρη, νά διαπραγματευτεί. Η έστω νά δημιουργήσει πολιτικό ζήτημα, σε πρώτη φάση, για νά *διαλύσει* τήν όποια συνεργασία τών διαφορετικής ιδεολογικής άποψης κινήσεων για τόν στρατό.

Η συνδιάσκεψη τής ECCO ήταν τό πεδίο τών πρώτων δοκιμών μιας τέτοιας «νέας» πολιτικής. Άνίκανο νά παρέμβει άπ' ευθείας τό ΠΑΣΟΚ χρησιμοποίησε τήν έπιτροπή του σ' έναν Φινλανδό αντιπρόσωπο τής VML (!) για νά διαμεσολαβήσει ώστε νά προστατευθεί ή ελληνική κυβέρνηση από πιθανές άμεσες καταγγελίες έναντίον της.

Μιά

Η χονδροειδής αυτή ενέργεια της Φινλανδικής αντιπροσωπείας παρά λίγο να τινάζει στον αέρα τη συνδιάσκεψη. Αυτή η έκτροπη λίγο έλειψε να «υποχρεώσει» σε αποχώρηση την «Επιτροπή για τον στρατό» απ' την ECCO.

Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η πολύ συντηρητική γραμμή της «Επιτροπής για τα δικαιώματα των φαντάρων» (έπιρροή του ΚΚΕ έσ.) και η κοντόφθαρη τακτική της, να εκμεταλλευτεί δηλαδή την πιθανότητα παραμονής της ως της μοναδικής τάσης που εκπροσωπεί τους Έλληνες φαντάρους στην ECCO, τότε εύκολα αποδεικνύουμε πώς για το σχέδιο του ΠΑΣΟΚ και το ήθος της νέας πολιτικής του προσπάθειας, υπάρχει έδαφος.

Αλλά και η ΚΕΕΔ όσμιζόμενη τη διάσταση που έπαιρνε αυτή η ιστορία, έσπευσε με τη σειρά της να έπωφεληθεί. Μοιράζοντας έκτενές κείμενο σ' όλους τους ξένους αντιπροσώπους τόνιζε:

- τη μοναδικότητά της στην υπόθεση του εκδημοκρατισμού των Ένοπλων Δυνάμεων
- υπονοούσε την εξολόθρευση των ριζοσπαστικών τάσεων που «πλαστά» εκπροσωπούν την Ελλάδα στην ECCO.

Και πάλι μέσω της Φινλανδικής αντιπροσωπείας, που πρέπει να σημειωθεί περιείχε: έναν φιλο-σοβιετικό, έναν φιλο-ΠΑΣΟΚ, έναν συντηρητικό και έναν σοσιαλδημοκράτη, η ΚΕΕΔ συντάχτηκε στην προσπάθεια περιορισμού του ψήφισματος για την Ελλάδα.

Μάλιστα κατά την αγωνιώδη συζήτηση για το ψήφισμα, και οι του ΚΚΕ (έσ.) κάνοντας «ένωτική» υποχώρηση, δέχτηκαν μιά διατύπωση που αναγνώριζε στην ελληνική κυβέρνηση καλές προθέσεις για τα αίτηματα των φαντάρων. Αυτή η εξέλιξη που χαροποίησε ιδιαίτερα τους Φινλανδούς κυρίως, αλλά και τους Δανούς, περιέπλεξε περισσότερο τα πράγματα. Έτσι το τελικό ψήφισμα για την Ελλάδα, μετά την έπιμονή των «Επιτροπών στρατιωτών-ναυτών και σμηνιτών» δεν περιέχει ούδεμία μνεία στη στάση της Ελληνικής κυβέρνησης, προκειμένου να περιληφθεί πρόταση που να της αναγνωρίζει κάποιο «θετικό έργο».

Στη συνέχεια η έπαφή της ΚΕΕΔ στά γραφεία της, με την Έκτελεστική γραμματεία της EC-CO και όριμένους απ' τους συντηρητικούς αντιπροσώπους, όπως επίσης η ήδη τακτική της επικοινωνία με την «Επιτροπή για τα δικαιώματα των φαντάρων», πιστοποιούν το νέο ενδιαφέρον της ΚΕΕΔ για τον έλεγχο των κινήσεων περί τον στρατό.

Σε τελευταία ανάλυση, το μοντέλο του «διανεολαϊστικού» χωρίς φυσικά την ΟΝΝΕΔ, είναι μιά έπιλογή του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ, έφ' όσον φυσικά εξοβελίζεται η «Επιτροπή για το στρατό» και οι «κουκουλοφόροι».

Μιά άλλη δύσκολη στιγμή της συνδιάσκεψης ήταν όταν τέθηκαν τα άκανθώδη θέματα: Στρατός-Ανεξαρτησία, Αντίρρηση συνείδησης, επαγγελματικός στρατός ή κληρωτή θητεία. Τότε, υπό τη μορφή διλημάτων, δημιουργήθηκε νέο αδιέξοδο:

α. Όχι στον επαγγελματικό στρατό, αλλά και η κληρωτή θητεία, με γνωστές τις συνθήκες της, μπορεί να προταθεί απ' την ECCO ως εναλλακτική θέση;

β. Είναι ο στρατός στην Ερώπη, υπερασπιστής των δημοκρατικών κατακτήσεων ή είναι κατασταλτικός μηχανισμός που υπονομεύει τις κοινωνικές κατακτήσεις;

γ. Να αναγνωρίζεται το δικαίωμα σε μιά εναλλακτική θητεία, για τους αντίρρησιες, αλλά η ECCO θα ένθαρρύνει τους νέους σ' αυτή την κατεύθυνση ή θα προτείνει την υποχρεωτική στράτευση τους ως γραμμή εκδημοκρατισμού του στρατεύματος;

Έν τέλει, με την πολύ θετική στάση των

Όλλανδών της VVDM, της Γερμανικής συμμετοχής και των Γάλλων του I.D.S., αλλά και με την άνοχη Αυστριακών (VDSO) Βέλγων (SO-LAC), Σουηδών (VA) βρέθηκε μιά φόρμουλα που η «Επιτροπή για το στρατό» (είναι μέλος της ECCO αλλά στην Αθήνα αντιπροσωπεύθηκε από στρατευμένους των έπιτροπών φαντάρων) διατήρησε τις έπιφυλάξεις της.

Δηλαδή, διατήρησε το δικαίωμα να επανέλθει στα έπιμαχα ζητήματα όταν ολοκληρώσει το διάλογο στο έσωτερικό των έπιτροπών φαντάρων και ταυτόχρονα να μη δεσμεύεται απ' τις θεωρούμενες «δεξιές» θέσεις της ECCO. Και σ' αυτή τη διένεξη ή άλλη ελληνική συμμετοχή λειτούργησε άρνητικά ως προς τη συνοχή του ελληνικού κινήματος. Διαθέτοντας ξεκαθαρισμένες στρατηγικές αντίληψεις, εύθυγραμμίστηκε με τις πιο συντηρητικές μερίδες της συνδιάσκεψης.

Χαρακτηριστικές ήταν οι έρωτήσεις προς τον έισηγητή φαντάρου των «Επιτροπών Στρατιωτών-Ναυτών-Σμηνιτών» για το πώς: «διασφαλίζεται το αξίωμαχο του ελληνικού στρατού» ή το «αν είναι κατάκτηση για την ελληνική κοινωνία ο μη επαγγελματικός στρατός».

Αυτού του είδους οι έρωτήσεις που κυρίως θέτει η εξουσία και η στρατιωτική ιεραρχία εκπλήσσουν όταν προέρχονται απ' την ανανεωτική άριστερά.

Η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ της Αθήνας πράγματι, δεν αποτέλεσε τίποτα σημαντικό στο έπιπεδο της στρατηγικής του κινήματος. Αντίθετα, θά'λεγε κανείς, πώς ο προβληματισμός στο έσωτερικό του κινήματος στη χώρα μας, είναι πολύ πιο προχωρημένος. Η έστω και τραυματισμένη ένότητα της ελληνικής παρουσίας, πρέπει όμως να θεωρείται έπιτυχία. Με την παραμονή της «Επιτροπής για το στρατό» στην ECCO, τουλάχιστον για το κοντινό μέλλον, καθυστερεί ή έιςβολή των κοινοβουλευτικών ελληνικών δυνάμεων στην ECCO, που θά' άπονεύρωνε την όποια σχέση διαθέτει σήμερα με τους αγωνιζόμενους φαντάρους.

Απ' την άλλη μεριά, το ίδιο το γεγονός, η προβολή του και οι διεργασίες μεταξύ των έπιτροπών των στρατιωτών απέδωσαν. Η έπιλογή της DE FACTO νομιμοποίησης μιάς μορφής συνδικαλισμού στο στρατό, είναι η γραμμή της περιόδου.

Η υιοθέτηση των αιτημάτων των αντίρρησιών και των άλυποτάκτων απ' το κίνημα των στρατιωτών άποκτά μεγάλο ένδιαφέρον. Έτσι υπογραμμίζεται η εύρύτητα της υπόθεσης που θά' περιγράψαμε ως «τάση άμφισβήτησης της στρατιωτικής θητείας».

■ Ένώ λοιπόν ο ύπουργός δικαιοσύνης Γ. Μαγκάκης συγκροτεί έπιτροπές, για την άναμόρφωση του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα και της δομής της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης.

■ Ένώ απ' τον προσεχή Γενάρη θά' χουμε τους πρώτους 5.000 μισθοφόρους των LEO-PARD.

■ Ένώ όλα δείχνουν πώς η πολιτική της κυβέρνησης τροποποιείται, το κίνημα για το στρατό, καλείται να έπισπεύσει τις κινήσεις του. Νά βγει απ' την «ήμι-παράνομία» του, χωρίς θυσίες φυσικά, να υπερβεί τα όρια της άπλής καταγγελίας, να πολιτικοποιήσει την παρέμβασή του.

Κυρίως να διατηρήσει τον πλουραλισμό και την άυτονομία του, χωρίς να άποφεύγει το έδεολογικό βάθαιμα και την κριτική του.

Στη νέα φάση κρίνεται το αν το κίνημα θά' κάνει θαρραλέα σττροφή στην κατεύθυνση: άμφισβήτησης του στρατού, ή αν θά' ένσωματώνεται κάτω απ' τους έναγκαλισμούς του κράτους, στίς έκσυγχρονιστικές του έπιδιώξεις.

Δημήτρης Τρίμης

Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ του ψήφισματος του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «περί του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι των στρατιωτών», σήμερα άποκτά μιά άδιαμφισβήτητη έπικαιρότητα. Σ' αυτό του είδους άκριβώς τις έξωτερικές πιέσεις, όφείλεται κατά μεγάλο μέρος η τροποποίηση των κυβερνητικών χειρισμών σχετικά με το ζήτημα του στρατού.

Σέ άλλο κείμενο έξηγοΰμε τα πρώτα δείγματα των κυβερνητικών άλλαγών, σάν άποτέλεσμα και των κοινωνικών συσχετισμών και των πολιτικών έπιλογών στο έσωτερικό. Αυτή η πανθολογούμενη «καθυστέρηση» των έκσυγχρονισμών στο Στρατό σήμερα πρέπει να ξεπεραστεί. Οι ιδέες που χρόνια τώρα κυριαρχούν σ' εύρύτατα στρώματα στην Ερώπη, και γίνονται θεσμοί για τις εύρωπαϊκές κοινωνίες, πρέπει να περάσουν και στην Ελλάδα.

Δέν είναι λοιπόν μόνο το κίνημα για τον Στρατό, που άλλωστε δέν περιβάλλεται άπό κάποια έξαιρετική αϊγλη, ούτε η δεδομένη κοινωνική δυσάρεσκεια που ύποχρεώνει το ΠΑ-

ἀνήθικη ιστορία

ΣΟΚ νά αλλάξει στάση απέναντι στις διεκδικήσεις των φαντάρων.

Στήν αιτιολογική έκθεσή του (1-1387/83) ο εισηγητής του εν λόγω ψηφίσματος, Johannes Wilhem Peters (μέλος της σοσιαλιστικής ομάδας, ευρωβουλευτής του SPD) σέ πολλά σημεία, στρέφεται ευθέως κατά του καθεστώτος της στρατιωτικής θητείας στην Ελλάδα.

Γιά παράδειγμα ή παράθεση των αντιφάσεων στο ελληνικό Σύνταγμα ή ή αναφορά στο Νόμο 643/1977, πού στο άρθρο 5 εδάφιο 2: «Απαγορεύει στους στρατιωτικούς νά συνέρχονται σέ ενώσεις ή νά ιδρύουν επαγγελματικές οργανώσεις», είναι πρόβλημα γιά τήν έξωθεν καλή μαρτυρία της ελληνικής κυβέρνησης. 'Απ' τήν άλλη μεριά, οι διατυπώσεις της έκθεσης PETERS, όπως:

«Οι στρατιωτικές υποχρεώσεις, όπως υπακοή, ή πειθαρχία, ή εξεμύθεια καί ή συγκρατημένη συμπεριφορά στίς δημόσιες εμφανίσεις, μπορούν νά οδηγήσουν στον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων» γιά τήν ελληνική πραγματικότητα ήχουν σάν εξτρεμισμοί!

Αυτά πού ή νομική επιστήμη στην Εύρώπη (οὔτε καν κάποια άριστερά) πιστεύει γιά τό ρόλο — ιδεολογικό καί κατασταλτικό — της στρατιωτικής θητείας, στή χώρα μας θεωρούνται ακρότητες. 'Εν όλίγοις ή μέση συνείδηση της Εύρώπης γιά τό στρατό είναι αδύνατον στην Ελλάδα νά ξεοβελίζεται ως αίρετική. Αυτή άκριβώς τήν αντίφαση προσπαθεί τό ΠΑΣΟΚ νά υπερβεί.

Είναι επιτακτικός γιά τήν κυβέρνηση ένας έλιγμός ευθυγράμμισης.

Αυτή ή πίεση δέν προέρχεται μονάχα άπ' τό ΠΑΣΟΚ ως κόμμα, αλλά καί άπ' τήν πλευρά της στρατιωτικής ιεραρχίας έχει τεθεί ζήτημα γιά κάποιες «διευθετήσεις».

Η κατεύθυνση αυτών των αναπροσαρμογών, βεβαίως δέν μπορεί νά άμφισβητεί τόν άκρογωνιαίο λόγο συγκρότησης του στρατού. 'Αλλά ο ίδιος ρόλος μπορεί νά παίζεται μέ άλλους τρόπους.

'Αλλά άς δοῦμε τό ψηφισμα.

Κυρίως άφορά τίς χώρες: Ελλάδα, Γαλλία καί 'Ιταλία όπου δέν ισχύει τό δικαίωμα του συνδικαλισμού γιά τούς φαντάρους.

ΨΗΦΙΣΜΑ

περί του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι των στρατιωτικών

Τό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

— Έχοντας υπόψη τήν πρόταση ψηφίσματος πού υπέβαλαν οι βουλευτές Schall, Klepsch, Vergeer, Tindemans, Habsburg, Janssen Van Raay, Bocklet, K. Schon, Rinsche, Notemboom, Walz, Hahn, Von Hassel, Penders, Malangre, Fuchs, Brok, Fruh καί Merieus περί του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι των στρατιωτικών (Έγγρ. 1-323/81).

— Έχοντας υπόψη τήν έκθεση της Νομικής Έπιτροπής (Έγγρ. 1-1387/83),

α) Έπισημαίνοντας τή Γενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πού γνωστοποιήθηκε από τή Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Έθνών στίς 10 Δεκεμβρίου 1948), κυρίως τό άρθρο 20 αυτής (δικαίωμα του συνέρχεσθαι καί του συνεταιρίζεσθαι), τήν Ευρωπαϊκή Σύμβαση γιά τήν Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καί Θεμελιακών Έλευθεριών, ή οποία υπογράφηκε στίς 4 Νοεμβρίου 1950 στή Ρώμη, κυρίως τό άρθρο 11 αυτής (δικαίωμα του συνέρχεσθαι καί του συνεταιρίζεσθαι), καθώς καί τό άρθρο 3 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

β) Έχοντας υπόψη τό ψηφισμα της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Εύρώπης της 8ης Μαΐου 1979, τό οποίο επιτρέπει στους άστυνόμεους, στά όργανα της στρατονομίας, στους στρατιωτικούς καί στους στρατιώτες, οι όποιοι εκπληρώνουν άστυνομικά καθήκοντα, νά ιδρύουν επαγγελματικές οργανώσεις, νά προσχωρούν σ' αυτές καί νά παίζουν σ' αυτές ένα ενεργό ρόλο.

γ) Έν όψει της διαπιστώσεως της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, ότι τέτοιου είδους επαγγελματικές ενώσεις πρέπει νά έχουν τό δικαίωμα νά συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις, οι όποίες άφορούν τά επαγγελματικά καί κοινωνικά συμφέροντα των μελών τους.

δ) Έκτιμώντας τό γεγονός ότι οι στρατιώτες, τόσο εκείνοι οι όποιοι εκτελούν τήν υποχρεωτική θητεία τους, όσο καί αυτοί πού έχουν καταταγεί γιά μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στο στρατεύμα δέν επιτρέπεται νά άπομονώνονται από τή δημοκρατική κοινωνία καί ότι πρέπει καί οι ίδιοι νά ζήσουν τή Δημοκρατία, τήν οποία προστατεύουν.

ε) Μέ βάση τήν άρχή ότι ο στρατιώτης πρέπει νά αντιμετωπίζεται σάν πολίτης μέ στολή.

στ) Έχοντας υπόψη ότι ή άργγία δέν μπορεί νά θεωρηθεί σάν μέσο γιά τήν επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων των στρατιωτών.

1. Καλεί όλα τά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας νά χορηγήσουν τό δικαίωμα στους στρατιώτες τους σέ καιρό ειρήνης νά ιδρύουν επαγγελματικά σωματεία γιά τήν προστασία των κοινωνικών τους συμφερόντων, νά προσχωρούν σ' αυτά καί νά παίζουν εκεί δραστήριο ρόλο.

2. Υποστηρίζει μιá έναρμόνιση των νομικών διατάξεων των μεμονωμένων κρατών λαμβάνοντας υπόψη τά καθοριστικά άρθρα της Γενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Έθνών, της Συμβάσεως του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου γιά τήν Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καί Θεμελιωδών Έλευθεριών καθώς καί του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.

3. Αναθέτει στον Πρόεδρό του νά διαβιβάσει τό ψηφισμα αυτό πρós τό Συμβούλιο, καθώς επίσης καί τούς Υπουργούς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι όποιοι συνέρχονται στο πλαίσιο της πολιτικής συνεργασίας, μέ τήν έντολή νά διαβιβάσουν περαιτέρω τό ψηφισμα αυτό στά άρμόδια γιά τό θέμα αυτό όργανα καί τά κοινοβούλια των κρατών μελών μέ τήν παράκληση νά έκπονήσουν γνωμοδότηση.

Η ΣΤΑΣΗ της ελληνικής αντιπροσωπείας στή συζήτηση πού άκολούθησε τήν πρόταση Peters, στίς 12 του περασμένου 'Απριλίου είναι άκρως ενδιαφέρουσα. Τό ΠΑΣΟΚ, ή Ν.Δ. όπως καί τό Κόμμα των Προοδευτικών καί τό ΚΟΔΗ-ΣΟ, άγνόησαν τό ζήτημα άπέχοντας. Μοναδικές παρουσίες, τό ΚΚΕ καί τό ΚΚΕ (έσ.). 'Ας θυμηθούμε τίς τοποθετήσεις τους, άλλωστε δέν μίλησαν πολλοί επί του θέματος. Οι Γάλλοι κομμουνιστές, έκτιμώντας ως θετικό τό έργο της Κυβερνήσεώς τους μετά τό '81 (αυτά πριν τό διαζυγίο τους μέ τό Σοσιαλιστικό Κόμμα) καί δυσπιστώντας στίς προθέσεις του Peters, άφού δέν αναφέρεται στους μονίμους ύπαξιωματικούς καί αξιωματικούς(!) καταψήφισαν τήν πρόταση ψηφίσματος.

Ο κος Έφραιμίδης του ΚΚΕ, γραπτώς συμφώνησε γενικά, θέτοντας όμως τίς ακόλουθες «τροπολογίες».

1. Νά αναγνωρίζεται τό ίδιο δικαίωμα καί στους μονίμους, άνεξαρτήτως βαθμού.

2. Εκεί πού γράφεται «οι στρατιώτες προστατεύουν τή δημοκρατία» ζήτησε νά συμπεριληφθούν όλοι οι στρατιωτικοί.

3. Νά δοθεί έμφαση στο διάβασμα έφημερίδων.

Ο άναγνώστης, έχοντας υπόψη τό τελικό ντοκουμέντο μπορεί νά αντίληφθεί, πώς ή έπιμονή του ΚΚΕ σ' αυτές τίς τροπολογίες είχε άπλως τήν έννοια: της (πάση θυσία) καταψήφισής της πρότασης.

Πράγματι, ο Ευρωβουλευτής του ΚΚΕ άφού τόνισε καί τό έξής:

«Τό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δέν έχει άρμοδιότητα νά προωθήσει τά παραπάνω θέματα, παρά μόνο μέ διατύπωση εύχης ή προτροπής σέ ψηφισμα του. Διαφορετικά θά παρενέβαινε σέ ζητήματα έσωτερικά καί συνταγματικά των κρατών μελών».

Τελικά τό καταψήφισε.

'Αφού τό ΠΑΣΟΚ καί ή Δεξιά τήρησαν σιγή ιχθύος, τό ρόλο της υπεράσπισης του δικαιώματος του ελληνικού άστικού κράτους νά οργανώνει όπως θέλει τίς στρατιωτικές του ύποθέσεις, ανέλαβε τό ΚΚΕ. Έκτός κλίματος ξενοφοβίας καί πατριωτισμού των ελλήνων Ευρωβουλευτών, έτέθη μονάχα ο Λ. Κύρκος του ΚΚΕ (έσ.).

Καταγγέλλοντας «τους καταπιεστικούς θεσμούς πού ύπάρχουν άκόμη στή χώρα μας» ο Λ. Κύρκος υπερψήφισε τήν έκθεση Peters.

Αυτή ή περιπέτεια στο Στρασβούργο, ούδέποτε είδε τό φώς της δημοσιότητας στην Ελλάδα. Ο Δροσογιαννισμός καί ή «αυτολογκρισία» του Τύπου πέτυχαν νά άποκρύψουν μιá άκόμα άπάτη των «δημοκρατικών δυνάμεων». Είναι λοιπόν εύκολο στην Ελλάδα, τό παράτημα του ΚΚΕ, ή ΚΕΕΔ, νά «ζυμώνει» περί έκδημοκρατισμού καί νά κρατάει καθυστέρηση στους ταλαιπωρημένους Κνίτες φαντάρους, ενώ τό Κόμμα νά συμμαχεί στην Ευρωβουλή μέ τά πιό αντιδραστικά καί σωβινιστικά στοιχεία της, εναντίον άκριβώς αυτών, πού καί έσωτερική κατανάλωση προβάλλει. Τό ΠΑΣΟΚ διά της μεθόδου της άπουσίας, άπέφυγε τουλάχιστον τίς έπικρίσεις της Σοσιαλιστικής ομάδας πού συνηθίζει νά «ένοχλεί» τά μέλη της όταν διαφοροποιούνται.

Νά λοιπόν πού άπ' τή μετωπική αντίθεση των κοινοβουλευτικών δυνάμεων πριν μερικούς μήνες, μέ τίς στοιχειώδεις έπικλήσεις γιά άλλαγές στο καθεστώς στρατεύσεως, φτάνουμε στή σημερινή έρωτοτροπία του ΠΑΣΟΚ καί του ΚΚΕ μέ τήν ΕCCO. Τήν ΕCCO πού πέρυσι ήταν «διεθνές κέντρο άναρχισμού» ή «άντικειμενικά προβοκατόρικη».

Δημήτρης Τρίμης

Επιχείρηση «ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ»

ΤΟ ΥΠΟΚΩΦΟ ούρλιαχτό του πό-νου πού ακουγόταν στην ταράτσα του κτιρίου της οδού Κολοκοτρώνη 8, διατάρασε την ήσυχία της πνιγ-ρής από τη ζέστη και την ύγρασία νύχτας. Ήταν περασμένες τρεις.

Τά φώτα του γραφείου της Διεύ-θυνσης στον πέμπτο όροφο ήταν ά-νοιχτά. «Είναι σίγουρο», είπε ξερά ο Σεραφεΐμ. «Τά στοιχειά για την ΠΥΡ-ΚΑΛ κατά του Σωτηρήλη ήταν χαλκευμένα. Τοῦ τὰ ἔδωσε ὁ Ἀρσέ-νης!... Ἦθελε νά παγιδεύσει καί τήν ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ...» «Ὁμολόγη-σε...» ρώτησε ὁ Πότης. «Ὁχι ἀκό-μα... Πόσο ὁμως θά ἀντέξει στή φά-λαγγα...» Ὑπάρχει καί ἡ εἰκονική ἐκτέλεση... σφύριξε ἀτάραχα καί ψυχρά ὁ Σεραφεΐμ. Ὁ Πότης ἔπιασε τό κεφάλι του καί ἔκλεισε τά μάτια του... Ἐίχε ἀνατριχιάσει... Αὐτά οὔτε στήν προδικτατορική ΕΔΑ δέν γινό-ντουσαν... Μέ κόπο καί φρίκη προ-σπάθησε νά διώξει ἀπό τό μυαλό του τήν εἰκόνα τοῦ Ἰμπραχίμ τῆς Ἀλ-λαγῆς στά σαδιστικά του παιχνίδια...

ΣΤΗ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ταράτσα, δύσκο-λα διέκρινε κανείς τήν ἀλλοιωμένη ἀπό τόν τρόπο καί τόν πόνο φυσιο-γνωμία τοῦ τύπου πού ἦταν δεμένος πάνω στόν πάγκο.

«Ὁμολόγησε καθαρά!» φώναξε ἀπειλητικά ὁ ἄλλος, πού ἦταν ὀρ-θιος, καθώς μέ τό μεγάλο ξύλο πού κρατοῦσε στά χέρια του, χτύπησε γιά μιᾶ ἀκόμα φορά μέ λύσσα τίς γυμνές πατούσες... Ὁ Ἀρατζαφέρης ξανα-κοίταξε... Δέν πίστευε στά μάτια του!! Ὁ Γιώργος Μασσαβέτας, ὁ Γιωργής, τό ἀγνό λαϊκό παιδί τῆς Κοκκινιάς, ἰδρωμένος καί γεμάτος ἔξαψη, μέ ἀλλοιωμένα ἀπό τό μίσος τά χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου του, ξανασήκωσε ἀπειλητικά τό ξύ-λο... «Ἀλαζόνα!!» φώναξε μέ περι-φρόνηση, καθώς τό κατέβασε ἀλύπη-τα στά γυμνά πόδια τοῦ δεμένου στόν πάγκο τύπου πού ἔβγαλε ἕνα πνιχτό ἀπό τόν πόνο μουγκρητό. Ὁ Ἀρα-τζαφέρης προσπάθησε μέσα στό σκο-τάδι νά διακρίνει τό πρόσωπό του. Ὅταν τόν ἀναγνώρισε τινάχτηκε σάν νά τόν εἶχε χτυπήσει ἡλεκτρικό ρεύ-μα. Ναι... αὐτός ἦταν, ὁ Τσουπαρό-πουλος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἀρσένιου στήν ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ.

«Λέγε! Μίλα! Εἶναι μάταιο νά ἀ-ντιστέκεσαι... Ἀπό δῶ δέν βγήκε κανένας ζωντανός... χωρίς νά ὁμολο-γήσει...» συνέχισε νά φωνάζει μει-διώντας σαδιστικά ὁ Μασσαβέτας καθώς ἔριχνε νερό στό πρόσωπο τοῦ μισολιπόθυμου Τσουπαρόπουλου...

Ὁ Ἀρατζαφέρης ἐνιωθε παράξε-να... ἀηδιασμένος βλέποντας τοὺς δύο συντρόφους τῆς Ἀλλαγῆς νά συζητοῦν μ' αὐτό τόν τρόπο... «Ποῦ μπορεῖ νά ὀδηγήσει ὁ Τριτοδρομικός σοσιαλισμός τόν Ἀνθρωπο!!» φιλο-σόφησε καί προσπάθησε νά ἀποφύ-γει νά σκεφτεῖ τί θά γινόταν ἂν ἦσαν καί λενινιστές... Θυμήθηκε τήν ΕΛΕ-ΝΗ τοῦ Γκατσογιάννη καί ἀνατριχία-σε ἀπό φόβο καθώς πέρασε ἀπό τό μυαλό του ἡ ἰδέα στή θέση τοῦ Μασσαβέτα νά ἦταν ἕνας ἀπό τοὺς ἀδελφούς Σκεύη... «Ὁ σοσιαλισμός κάνει ἀγνώριστους τοὺς ἀνθρώ-πους...» μουρμούρισε μέ τρόπο ὅταν εἶδε νά στήνουν τόν Τσουπαρόπουλο γιά ἐκτέλεση...

«Γιά τελευταία φορά... Ἀλαζόνα ὁμολόγησε!!» φώναξε ὁ Μασσαβέ-τας... Καθώς τά ὄπλα ἄρχισαν νά κροταλίζουν ἀκούστηκε ἡ ἔξασθι-σμένη φωνή τοῦ Τσουπαρόπου-λου... «Ζήτω ὁ Ἀντρέας... Ζήτω τό ΠΑΚ Ἀμερικῆς... θά τόν σηκώσου-με τόν ἥλιο σίγουρα ναί!... σίγουρα ναί!!»

Η ΜΑΥΡΗ ἀθόρυβη Μερσεντές ἔτρεχε μέ ἱλιγγιώδη ταχύτητα, στόν ἀσφαλτοστρωμένο δρόμο τῆς ἐθνι-κῆς οδοῦ Κορίνθου-Πατρῶν. Οἱ πέ-ντε ἐπιβάτες τῆς ἦταν νευρικοί καί ἀμίλητοι. Ὁ Ἄκης πού καθόταν δίπλα στόν ὀδηγό ἀναψε τσιγάρο. Κοίταξε τό κοντέρ. Ὁ δείκτης ἦταν μόνιμα κολλημένος στά διακόσια. «Μένιο πρόσεχε... Μην τρέχεις τόσο πολύ...» εἶπε. «Μην φοβάσαι, τόν ξέρω τό δρόμο καλά...» Στό πίσω κάθισμα ὁ Κατσανέβας μονολόγησε: «Πρῶτα ἔφαγαν τόν Σωτηρήλη... Τῶ-ρα μᾶς πῆραν τό διαφορικό... πάει πολύ... Πῶς νά ἀντιμετωπίσει κανεῖς τήν ἀνεργία...» Δίπλα του ὁ Τσιρι-γκάκης ψέλλισε «Ἐγώ... γιά τό κα-λό τῆς Πατρίδας...» «Εὐγε σου παιδί μου!...» εἶπε ὁ Μένιος. «Πάντως σκληρό καρύδι ὁ Τσουπαρόπου-λος!...» ἀκούστηκε ἡ φωνή τοῦ πέ-μπτου τῆς παρέας, τοῦ Μασσαβέτα. «Ἄντεξε καί στήν εἰκονική ἐκτέλε-ση!! Τά ἔξερα ὁμως ὅλα ὅταν τοῦ ἔκανα τόν ὀρό τῆς Ἀλήθειας...» «Ὡστε ἀποκάλυψε ὅτι εἶναι μασόνος καί ὁ Ἀρσένης τό πουλάκι μου...» διερωτήθηκε μέ νόημα ὁ Μένιος. «Ἡ Ἀλαζονεία τους θά τιμωρηθεῖ σκληρά!!» σφύριξε μέσα ἀπ' τά δό-ντια του ἀπειλητικά ὁ Ἄκης.

Η ΜΠΛΕ ταμπέλα μέ τά ἄσπρα γράμματα καί τό τόξο πρὸς τά δεξιὰ ἔγραφε «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑ-ΝΙΑ ΟΠΛΩΝ». Ἡ μαύρη Μερσε-ντές ἔστριψε προσεχτικά. Προχώρη-σε περίπου τρία χιλιόμετρα καί στα-μάτησε στήν κεντρική πύλη τῆς ΕΒΟ. Ἡ πάνοπλη φρουρά τοὺς κύ-κλωσε. Ὁ Ἄκης ἀνοίξε τό παράθυ-ρο καί πρόφερε τρεῖς φορές τή λέξη «Καποδίστριας». Ἦταν τό σύνθημα. Ἡ πύλη ἀνοίξε καί ἡ Μερσεντές μέ σβησμένα φῶτα κατευθύνθηκε στό κτίριο τῆς Διεύθυνσης. Πρῖν κατέ-βουν ἔκαναν τόν τελευταῖο ἔλεγχο στά ὄπλα τους. «Ὅλα ἐντάξει» εἶπε ψιθυριστά ὁ Μένιος.

Στόν τρίτο ὄροφο στό γραφεῖο τοῦ Διοικητῆ, τό φῶς ἦταν ἀναμμένο. Καθισμένοι γύρω ἀπό τό τραπέζι τῶν συσκέψεων συζητοῦσαν χαμηλόφωνα τρεῖς ἄνδρες. «Αὐτό πού ἔκαναν τοῦ Πόπωτα θά μοῦ τό πληρώσουν... Θέ-λω Μάκη ἀπό δῶ καί πέρα νά ὑπολο-γίζεις σέ μένα...» εἶπε ὁ Ἀντώνης. Ὁ Βικέντιος σηκώθηκε νευριασμέ-νος. «Μοῦ ἔχουν σπάσει τά νεύρα μέ τό διαφορικό...»

Δέν πρόλαβε ὁμως νά ἀποτελειώ-σει τή φράση του γιατί ἀπότομα ἡ πόρτα ἀνοίξε καί πετάχτηκαν πέντε ὀπλισμένοι τύποι... Τό πρόσωπο τοῦ Μάκη μέ μιᾶς σκοτείνιασε. «Ὅλα τά πουλάκια μου ἐδῶ!!» πέταξε εἰρωνικά ὁ Μένιος. «Καί ὁ εἰσαγόμενος... βλέ-πω...» συνέχισε σκαπτικά ὁ Ἄκης. Ὁ Μάκης καθώς εἶδε ὅτι ἦταν περι-κυκλωμένος ἀπό τή «συμμορία τοῦ Ὠραίου» δέν ἔχασε καιρό καί μέ μιᾶ ἀστραπιαία κίνηση προσηύωσε ἕνα δεξιό «ντιρέκτ» στό πρόσωπο τοῦ Ἄκη. Ὁ Κατσανέβας μέ τόν Τσιρι-γκάκη ἔπεσαν πάνω στόν Βικέντιο. Στό πρόσωπο τοῦ Ἀντώνη ζωγραφί-στηκε ὁ τρόμος, καθώς ὁ Μασσαβέ-τας σαδιστικά ἄρχισε νά τόν πλησιάζει... Ὁ Μένιος δέν ἔχασε καιρό, μῆκε γρήγορα στό διπλανό γρα-φεῖο. Δέν ἄργησε νά βρεῖ τό χρημα-τοκιβώτιο. Ἦξερε τό συνδυασμό. Ἐ-νιωσε ἀνακούφιση μόνο ὅταν πῆρε στά χέρια του τά σχέδια τοῦ διαφορι-κοῦ χωρίς γρανάζι... Ἀπό τό διπλα-νό δωμάτιο ἀκουγόταν ἀκόμη ὁ σκληρός διάλογος τῶν συντρόφων τῆς Ἀλλαγῆς...

ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐ-θνικῆς Οἰκονομίας, ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν πανηγυρική. Ὁ Ὑπουργός ἀ-γκάλιασε τόν Τσουπαρόπουλο φανε-ρά συγκινημένος. «Παιδί μου δέν θά τό ξεχάσω ποτέ... Αὐτή ἡ ἰδέα σου νά τοὺς πείσεις ὅτι εἶμαι... μασόνος ἦ-ταν περίφημη... Κατάφερες ὅτι δέν μπόρεσα ἐγώ μέ τόσους πολιτικούς ἀγῶνες... Νά γελοιοποιήσεις τή «συμμορία τοῦ Ὠραίου»... καί νά πεί ὁ Πρόεδρος τόσα καλά λόγια γιά μένα... Μὴν ξεχάσεις νά διαβιάσεις στόν Σεραφεῖμ καί στά παιδιά τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ τήν εὐγνωμο-σύνη μου...»

Παν. Παν.

Στό Γιάννη

Μπαίνει ζεστό τό καλοκαίρι,
σβύνει στόν ουρανό ένα άστέρι
του Γιάννη άδειο τό κρεβάτι
κανείς δέν κλείνει άπόψε μάτι.

Χθές βράδυ στής σκοπιάς τήν ξέρα
του 'κοψε τήν καρδιά μιά σφαίρα
είπαν πώς είν' αυτοκτονία
κι όλα τά φταίει κάποια Μαρία
μά μένα ύπνος δέ μέ πιάνει
μána τόν σκότωσαν τό Γιάννη

Σου στέλνω μána άπ' τό στρατώνα
μιά ματωμένη άνεμώνα
παράπονο πικρό μέ πιάνει
γιατί τόν σκότωσαν τό Γιάννη
Γ. Σαρακινός

Φλόγα

Μιά πίκρα και μιά λύπη νιώθω κάθε
πρωινό που ό ήλιος τις άκτινες του
φανερώνει και τότε αναλογίζομαι άραγε
ή καινούργια μέρα τι νά μου σκαρώνει.
Τ' άποτέλεσμα τουτο δέν άργεί νά
φανεί κάθε κίνησή μου είναι και μιά
πληγή.

"Ασκοπες κινήσεις μέ πολλές ύποχω-
ρήσεις στόν κόσμο τόν δικό σου, δέν
μπορείς και δέν πρέπει ν' άποφασίσεις
για τό καλό σου.

Σ' όλα αυτά στά τόσο καταπιεστικά
ύπάρχει μιά φωνή μιά κραυγή, πού
φαίνεται πως κάτι άπαιτεί, είναι ή φλό-
γα της ανθρώπινης λογικής που δέν
χει τή διάθεση νά πέσει άμαχητί.

Αισθάνομαι ευτυχής σάν βλέπω τή
φλόγα τουτή μέσα μου νά καίει, και
τουτο διότι ή καρδιά μου θά ξέρει πως
κάθε τι άπάνθρωπο και βάνουσο στών
ανθρώπων τις ψυχές, θά έχει σίγουρα
ένα τέλος, άτυχές.

Δέν ξέρω αν όλα αυτά είναι μόνο κά-
ποιο συναισθηματισμοί.

"Ενα πράγμα μονάχα νιώθω μέσα μου
νά μέ ένοχλεί πως είναι άδύνατο κι
άπίθανο νά τά εξαφανίσουν οι καιροί.

Τάσος
Έβρος

Δόρυ

"Η λαμαρίνα είναι σκουριασμένη·
δίπλα της κείται τό δόρυ·
άπλωμένο άπ' τό βαμμένο νερό·
χιλιάδες σώματα περπατούν πάνω
άπ' τή χαμένη σου μορφή.

Ξάφνου μιά ήλιαχτίδα σου δίνει ζωή.
"Αρπάξεις τό δόρυ και πώς νά
τό ρομφίσεις στόν κάθε σου έχθρό.
Βλέπεις όμως πως δέν μοιάζεις μέ μās,
είσαι πολύ διαφορετικός.

Τό πρόσωπό σου, τά ρούχα σου,
τό "Εγώ σου.

Που νά άφιερώσεις κάποια νίκη σου;
Στόν Δία, στόν "Απόλλωνα ή στο Θεό;
Στόν ουρανό ή σε κάποιο χρυσό τρίπο-
δο;

Πρόσεξε όμως τις πόλεις που κυριεύεις.
Γιατί κρύβεται μέσα στην δική σου
επανάσταση και ή δική τους!

("Αφιερώνεται σε κάθε επαναστατική
σκέψη)

Σπύρος Ρώτσικας
Περιστερί- "Αθήνα

Μνήμες

Οί νεκροί τών κυκλάμινων βολβοί
μέρα τή μέρα, άνέλπιστα, βλασταίνουν
άνέλπιστα σάν πέρσυ, θυμάσαι άγαπη-
μένε;

Λουλουδι άλικο κι ένα πράσινο φύλλο
δυό μίσχοι νερένιοι
μ' ένα φόρτωμ' άγάπης καθένas
νά φωλιάζουν κρυφά
στον συρτάρι του άσπρου γραφείου
— φιλιά και καλημέρα —
στο σκοτεινό δωμάτιο μέ τις έφημερί-
δες
— φιλιά και καλησπέρα —
στο σίδερο της ξώπορτας
μήνυμα και ευχές στις 13 του Μάρτη
χαρά γιατί ύπήρχες.

Μήνες γεμάτοι προσμονή και κυκλάμι-
να
νερένια δνειρα
όμοια άχνός που ξέφυγε μέσ άπ' τά
δάχτυλά μου
κάτω άπ' τό φώς του "Ιούνη

Τό φθινόπωρο φέτος άργεί
κι ή βροχή άκόμα δέν φάνηκε
μά τρέω τήν ώρα που θάρθουν
στη γλάστρα μέ μίσχους νερένιους
λουλουδι άλικο και πράσινα φύλλα
Σέ ποιό θυσιαστήριο φέτος νά τ' άπο-
θέσω;

"Αννα

Παπάκι

Πουλιέται, Νήσσα ή Βοσκάς (ή άλ-
λοιώς παπάκι HONDA C -50) είδος
ιαπωνικό μέ πτέρωμα γκρι. Ζωο καλο-
θρεμμένο, τιμή συζητήσιμη. Τηλ.:
9341473

«Δυό μέρες στο Βάι»

Μιά μουσική μās ένωσε,
στο μέσα καλοκαίρι — τό θυμάσαι
Τέτη; —

Στό νιό φεγγάρι, οι φοίνικες,
ίπποτικά ύποκλινόνταν,
ένω τά λυτά μακρυά μαλλιά σου,
στον άγέρα άνέμιζαν ασύδοτα,
τήν έναστρη νύχτα,
που βρεθήκαμε στο Βάι.

Έκσταση κάλυπτε
όλες τις έρωτογενείς σου ζώνες
και σπαρταρούσες από ήδονή,
στο ξεβαμένο τζήν-σου (μέσα),
σκανδαλίζοντάς με...

Μετά τ' άλισιβερίσι μας,
έφυγα, τήν επομένη τ' άπόγευμα,
κι αφήνοντας τους δυό "Ιταλούς
νά παρλάρουνε,
πέρασα μέσα απ' τ' άλμυρικά,
κόντρα στο ήλιοβασίλεμα,
μέ τό αίμα νά βράζει άκόμα,
μές στις κεντρικές μου άρτηρίες.

"Ιδαίος Μπριλλάκης

Ψυγείο

Κάποιος μπατίρης φοιτητής ζητάει μι-
κρό ψυγείο σε καλή κατάσταση και
μικρή τιμή.

Δημήτρης
9015833-9015873

S.O.S.

"Εχω τελειώσει "Αρχαιολογία στην
"Αθήνα, κοινωνιολογία στο Λονδίνο,
μιλάω "Αγγλικά-Γαλλικά, ξέρω γραφο-
μηχανή, telex, γράφω ποίηση και ύποα-
πασχολούμαι έξοντωτικά.

S.O.S. τηλ. 6713709, 3-5 μ.μ.

'Αμφισβήτηση

Δέν είμαι SOSIALISTA
Δέν είμαι COMMOYNIST
Σ' αγαπάω άκόμα, αλλά
έσύ είσαι κακιά... ("Αριστερά!)
Είμαι ένας Αυτόνομος-"Αμφισβητη-
στής.

Ζητώ άλληλογραφία μέ κορίτσια χωρίς
ταμπού για γνωριμία και έλεύθερες σχέ-
σεις - Συμβίωση.

Γράψτε για Γιώργο "Αριανό
(Τραπεζοϋπάλληλον)
Τ.Θ. (17)
APTA

Φόβος

Φοβάμαι νά κοιτάζω μέσα στά βάθη της
καρδιάς
Φοβάμαι γιατί αισθάνομαι τήν παρου-
σία σου κάπου στριμωγμένη.

Κάπου περιορισμένη, μέ χιλιάδες προ-
σπάθειες
άπομονωμένη και ξεχασμένη.

Φοβάμαι νά ψάξω τις άναμνήσεις μου
μήπως δώ τή μορφή σου
νά ξεπηδά μέσα άπ' αυτές.

Φοβάμαι μήπως κάπου διακρίνω τό
βλέμμα σου, τά πράσινα
μάτια σου νά μέ παρατηρούν μέ ειρω-
νείa και κοροϊδία κι άλλοτε μέ κάποια
δόση τρυφερότητας κι έρωτα.

Μήν προσπαθείς νά βγεις άπ' τή θέση
πού σε φυλάκισα, μήν προσπαθείς νά
πάρεις θέση στο σήμερα που ζω
(Στό Γιάννη που μαθαίνει ιατρική στά
Γιάννενα)
"Ελένη
ΑΘΗΝΑ

'Αναπαραγωγή
γνώσεων

"Επειδή στην "Ελλάδα όλοι άνα-παρά-
γουν: "Οποιος θέλει τό παιδάκι του νά
γίνει ξεφτερί στα μαθηματικά, φυσική,
χημεία, άς τηλεφωνήσει: 5123149

Χρήστος

ΥΧΟΠ όλέ!!

"Αντώνη-"Αντώνη
ό ουρανός βαλτώνει
κι ό τέτοιος σου τεντώνει
έπάνω στο σεντόνι

"Αντώνη - "Αντώνη
σε λέγανε και Τόνι.

"Η μύτη μου ματώνει
και τό κακό τριτώνει.

"Αντώνη - "Αντώνη
καμπάνα παντελόνι
του Τρίτη τό χαρτόνι
ποιός νά τό γιουρτώνει;

Stam-Cat

Παιδική Λαχτάρα...

Μιά παιδική λαχτάρα μόνιμα
μās έξουσιάζει...

Μιά παιδική λαχτάρα μόνιμα
κλαίει μέσα μας...

Και έμεις τή νιώθουμε έντονα...

Τήν ταξιδεύουμε στους κήπους
της θάλασσας...

Τήν άνεβάζουμε στα άστέρια...

Γινόμαστε ποιητές για χάρη της...

Της δίνουμε τά πάντα...

Μά ΤΙΠΟΤΑ...

"Όπου θά μās ζητήσει ένα
ΘΑΝΑΤΟ...

Και ένα ΘΑΝΑΤΟ που μπορεί
νά είναι ένα χαμόγελο στα
χείλη ενός άνικανοποίητου παιδιού...

ΠΩΣ ΝΑ ΤΟΝ ΑΡΝΗΘΕΙΣ...

("Όποια κοπελιά νιώθει μέσα της...
ένα δυστυχισμένο παιδί...
και θέλει νά τό γνωρίσει στο
δικό μου... "Ας μου γράψει...)

"Ενας τραγικός πατέρας 23 χρονών..."

Μιχάλης Τραπεζανλής
Ραγκαβή 60
11475—ΓΚΥΖΗ

'Η χτένα

Γιατρέ καιρός νά βγάλετε τή χτένα
άπό τό τσεπάκι σας και νά βάλετε
έμένα. Δέν θά 'ναι καλύτερα; Λίγο βα-
ριά βέβαια θά 'μαι, αλλά τά πρώτα
χρόνια είναι δύσκολα.

Σας αγαπώ
Α.Α.
Μάνη

Γιά τήν 'Αγγελική Λ.

Νύχτα και τ' άστέρια λάμπουν
Ξεχασμένες μουσικές έρχονται και τυ-
ραννάνε τό μυαλό

Κι έγώ, μ' ένα ποτήρι whisky στο χέρι
Ξαγρυπνώ

Νύχτα, χλωμά φώτα μ' άγκαλιάζουν
"Ολόγυρα και μέσα μου μ' ένα λειψό
χάδι, και φεύγουν

Κι έγώ, μ' άγάπες που φύγαν και μ'
άλλες που ποτέ δέν ήρθαν

Ξαγρυπνώ...

"Αχιλλέας
Θεσσαλονίκη

Σώστε τό Σείχ-Σού

«Γιά τους φίλους της Οικολογικής
Κίνησης Θεσσαλονίκης»

"Η Οικολογική Κίνηση, γνωστή από
τις κινητοποιήσεις της ενάντια στη
διάνοιξη της "Ανατολικής Περιφερεια-
κής "Οδο που καταστρέφει τό δάσος
του ΣΕΙΧ-ΣΟΥ, είναι καταχρεωμένη.

Οι φίλοι λοιπόν άς μήν περιμένουν
νά χρεοκοπήσει για νά ενδιαφερθούν.

Μπορείτε νά καταθέσετε χρήματα (δυ-
στυχώς) σε κάθε "Υποκατάστημα της
"Εθνικής Τράπεζας στον άνοιχτό λογα-
ριασμό: 223/765963-61

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Π. Μελά 19, τηλ. 231-008

Ρόζ

Έπειγον ΡΟΖ μήνυμα στον Nylon Captain — κι άς μου άπαντήσει τηλεφωνικά μόλις τό διαβάσει — «Θυμάσαι, άραγε άπόψε πώς έχεις ποτίσει φράουλες και θυμάρι τή Ζωή μου όλόκληρη;»

Τό Μπαρμπαδελάκι
(τη νύχτα των γενεθλίων του)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ

Βλάκα

Βρωμοαρχιτέκτονες (γενικώς)
"Αν και ό ήλιος λάμπει κάπως πιό χρωματιστά δέν σάς ξεχνάω, μήν τυχόν και σάς δώ πουθενά, τρισάθλιοι, και προπαντός μή μου μιλήσετε, πάνε δυό χρόνια κοιλόπονου και έπιστολών δίχως παραλήπτη άκόμα, όμως, όνειρεύομαι άκροκέραμα στο κόκκινο μπουρνούζι μέσα (Βλάκα! Έ, βλάκα!...)

Ουράνιος Λειβάδιος

Γράψιμο

Μέ βλέπεις στους δρόμους τής 'Αθήνα
Μέ βλέπεις έξω από τά τζάμια του ήλεκτρικού περνώντας τά τουνέλ.
Μελαγχολείς πίσω από τό πιάνο χάνεσαι στην είσοδο του Πολυτεχνείου έτσι μου είπες
Και έγώ σ' άγαπώ 150 μίλια μακριά από τή Σέριφο

Υ.Γ. Αυτό τό χειμώνα θά πέσει πολύ γράψιμο Μαιρούλα — ό Κλόουν άνοιξε Παρασκευή τή μέρα πού σέ ξύπνησα 7 τό πρωί.

Λούκι

Πλατεία... πάλι... πάντα
σά στο σπίτι μας
Και νά προσέξεις νά πιάσεις
θέση μέ φάτσα στο δρόμο
για νά κόβεις κίνηση.

Ίδιες παρέες, κουβέντες
Ίδιες ματιές άγγίγματα
όλα Ίδια κι άπαράλλαχτα
Ίδια βασανιστικά...

"Αιντε και χειμωνιάζει
και μπαίνουμε πάλι
στο Ίδιο λούκι
TSAF (όρμητήριο)
μπαράκι, ρεμπετάδικο...
Ρέ παιδιά άς κάνουμε κάτι...
'Αφού ούτε σεις, ούτε έγώ
άντέχουμε άλλο...

Γιάννα

Φιλία

"Αν και σύ πιστεύεις στην πραγματική φιλία, τήν ελίκρινή άγάπη στο δημιουργικό διάλογο και σε μιά κοινή προσπάθεια για ένα καλύτερο αύριο τότε γράψε μου.

Τηλέμαχος Κάλφας
Βελβενδού 8, Κυψέλη
11363 'Αθήνα

Πιάνο

Παίζω πιάνο, είμαι άρκετά προχωρημένη (2η μέση) και ζητάω κάποιον πού νά παίζει βιολί, τρομπέτα ή φλάουτο για νά παίξουμε έτσι για τό κέφι μας μαζί είτε κλασική είτε τζάζ. Τηλέφωνο 8842294

2-6.30 μ.μ. "Αντζελα

Κροκέτες

Μόνο για τό κορίτσι μου

Πότε Δωράκι θά ξανάρθουν οι εύτυχισμένες περσινές μας μέρες; Πότε θά μου ξαναφτιάξεις εκείνες τίς υπέροχες κροκέτες σου;

Δοκίμασα ξέρεις κι έγώ νά τίς κάνω, αλλά μου βγήκαν χάρτινοι λουκουμάδες. Μή μου στεναχωριέσαι όμως. Κάποτε θά τά καταφέρω. "Όπως κάποτε θά καταφέρω νά σε άγαπώ όπως σου άξιζει.

Υ.Γ. Έχω τρεις μέρες νά σε δώ και μου λείπεις και τί κρίμα. Τήν Κυριακή σου ύποσχέθηκα ότι θά 'ρθω αλλά δέν θά μπορέσω. Συγνώμη έτσι;

Νά μέ σκέφτεσαι γιατί τό 'χω ανάγκη
'Ο Α.Η.Ο.Σ. σου
Και όπως πάντα χαιρετισμούς από τό σουζα σου

Μυστικισμός

Μιά μικρή άγγελία και από μένα:
'Ανατολιτική Φιλοσοφία, Μυστικισμός. Μόνο σοβαρές προτάσεις δεκτές. Για άλληλογραφία Τ.Θ. 67216 ΜΕΛΙΣΣΙΑ 15 102 ΑΤΤΙΚΗ

Παγωνιά

Χάθηκαν οι φωτιές του ουρανού
μάς πλησιάζει ή θολούρα του χειμώνα,
και δέν έχω κορίτσι...

νά περπατήσουμε χέρι χέρι στις έρημες παραλίες

νά ξεχαστούμε χαζεύοντας τούς στολισμένους δρόμους

νά χωθούμε στα χειμερινά σινεμά

νά περιμένουμε τίς λυπημένες γιορτές

νά μάς γεμίσει άνεξήγητη παιδική χαρά, στην ύποψια χιονιοιού

νά κοιτάζουμε τά λυπημένα μας μάτια

νά δικαιολογούμε ότι δακρύζουμε από τό κρύο

νά ταξιδεύουμε για τή γενέθλια γή των όνειρων μας

μ' ένα χάδι, αφήνοντας πίσω τήν παγωνιά — των ανθρώπων πιό πολύ —

...μά δέν έχω κορίτσι.

Γρηγόρης

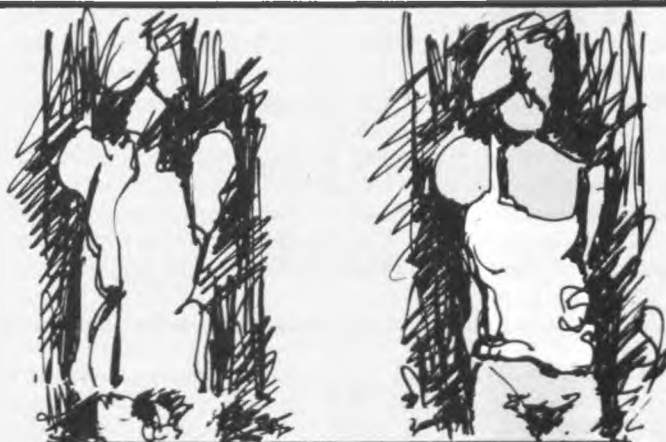
Τ.Θ. 76178

17110 — Ν. Σύμρνη

Γκαλερί

Κωστή, καλορίζικη ή καινούρια γκαλερί. Μόνο λησμόνησες τήν έξόφληση μερικών λογαριασμών.

Ένας φίλος από τά Παλιά
'Αθήνα

Άσκήσεις μνήμης καί άμνησίας

ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ ΤΟΠΟ τό μόνο πράγμα πού πάει καλά είναι οι έπέτειοι. Χρόνος βγαίνει, χρόνος μπαίνει, αυτές εκεί, άμετακίνητες, στη θέση τους. Έπέτειος τής ήττας των κομμουνιστοσυμμοριτών, έπέτειος τής 'Εθνικής 'Αντίστασης. Έπέτειος του «Όχι», έπέτειος του «Ναί». Έπέτειος γνωριμίας, έπέτειος γάμων. Κι από κοντά οι παρελάσεις. Γιατί παρελάσεις και έπέτειοι πάνε μαζί. Σετάκι πού λένε.

Τήν μιά παρελαύνει ό στρατός. Τήν άλλη οι σχολές των σωμάτων άσφαλείας. Τήν τρίτη ό στρατός, οι σχολές των σωμάτων άσφαλείας και τά λύκεια. Ως και οι «πολιτικές νεολαίες», αφού έψαξαν τό θέμα έπιστημονικώς, βρήκαν και αυτές μιάν έπέτειο, για νά κάνουν τή δική τους παρέλαση. 17η Νοεμβρίου: Των 'Οσίων Γρηγορίου Νεοκαισαρείας και Γενναδίου Κωνσταντινουπόλεως, άν έχετε άκουστά. Ή, άν τό προτιμάτε, των κομματικών μας λαβάρων.

Πολυτεχνείο; Ποιό Πολυτεχνείο; Έγώ σε ένα κέντρο έλευθέρων σπουδών πηγαίνω, έδω πιό κάτω. Μηχανικοί άεροσκαφών, χειριστές γεωτρύπανων, προγραμματιστές Η/Υ, τέτοια πράματα. Εκείνη τήν ήμέρα πάντως, δέν έχει μάθημα. Παίρνω λοιπόν τά φιλαράκια και βγαίνουμε τσάρκα. Καμιά Κηφισιά, καμιά Φιλαδέλφεια, τά ξέρεις τώρα. Τό βράδυ πού γυρνάω σπίτι, άνοιγω τήν τηλεόραση και βλέπω τήν πορεία.

"Όλοι τους εκεί είναι. Γιατί αυτοί, πώς νά σου τό δώσω νά τό καταλάβεις, πού έχουνε «λέγειν», τά ψάχνουνε κάτι τέτοια. "Όλα τά κεφάλια εκεί. Κι άν λείπει κανένας στέλνει, τουλάχιστον, χαιρετίσματα. Και νά ό 'Ανδρέας, σε καινούργιες άσκήσεις επί χάρτου, και νά ό κύριος Κώστας, μέ τό χέρι άπλωμένο για καμιά χειραψία, και νά ό άλλος, ό μεγάλος ντέ!, αυτός πού κανονίζει πότε θά χαιρετηθούνε. "Όλοι σου λέω.

Ποιός Κουμής και ποιά Κανελλοπούλου; "Όλο τά δύσκολα μου βάσεις άδελφάκι μου. Κάτι πήρε τό μάτι μου για δαύτους σε μιά άφισα του ΠΑΣΟΚ, αλλά δέν καλοκατάλαβα. Φαίνεται, έγώ θά έλειπα τότε. "Α, τό '80; Έ, πές μου πώς μιλάμε για προϊστορικά χρόνια... Και γιατί παρακαλώ «πορεία στην πρεσβεία»; Χάθηκε νά πάνε στο Καστρί νά δούν και τόν Λιβάνη νά τούς λύσει τό πρόβλημα; Τέλος πάντων. "Ο μόνος Κανελλόπουλος πού ξέρω έγώ είναι εκείνος πού βγάξει τούς επικηδεύους.

Κι από κάτω οι σημαίες, τά πανώ και ό κόσμος. Πού άκούει τούς λόγους, φωνάζει τά συνθήματα, γεμίζει τούς δρόμους και περπατάει... Φτάνοντας στην περιοχή του Χίλτον σκορπίζεται. 'Από χρόνου πάλι... Παρέες — παρέες για τίς συνοικίες, κουβεντολόι. Ή νεολαία πού λές...

Ποιά νεολαία; Αυτή κοιτάζει τίς μικρές άγγελίες καπνίζοντας ή κοντράρει τόν άνεμο στην Ποσειδώνος. Τίς Κυριακές τήν βλέπεις νά άνηφορίζει τήν 'Αλεξάνδρας μέ ένα σωρό τριφύλλια κολλημένα στο μπουφάν. Τίς καθημερινές πάλι, άν έχεις ύπομονή, μπορείς νά τή δεις νά πετάει τή φόρμα και νά μαζεύεται στις πλατείες περιμένοντας, μιάν άκόμα «έπιχείρηση άρετής» χωρίς πρωτοσέλιδα.

Κι έγώ έδω. Χρόνο τό χρόνο νά αλλάζω συνήθειες. Τή μιά, νά τό ρίχνω στην τηλεόραση. Τήν άλλη, νά ξαναγυρίζω στους κινηματογράφους. "Όταν βαριέμαι, και πάλι, τίς σκοτεινές αίθουσες έπιστρέφω στο διάβασμα. Και τώρα τελευταία λέω νά στείλω τήν άνάγνωση, άλλη μιά φορά, από κει πού ήρθε. Πήρα λοιπόν ένα στυλό και τό πιλατεύω. 'Υπάρχει κανείς πού θυμάται νά γράφει;

Βαγγέλης Δεληπέτρος

Κουτιών

‘Ο γιορτασμός των 150 χρόνων της ‘Αθήνας προκάλεσε, μεταξύ άλλων και μιά ατέλειωτη νοσταλγική αναφορά στην «παλιά ‘Αθήνα». Σάν μικρό αντίλογο δημοσιεύουμε δημοσιεύματα από ένα λαμπρό κείμενο του νεαρού – τότε – μαρξιστή ‘Ηλία ‘Ηλιού. ‘Οχι μόνο προφητεύει διάνθαστα τί περιεχόμενο θά ‘χει ή νοσταλγία των περασμένων τό 1987, αλλά ‘ερμηνεύει και τίς αιτίες αυτών των φαινομένων «έπιστροφής στις ρίζες».

Κόντρα στο ρεύμα της εποχής του υπερασπίζεται μέ πάθος τη μοντέρνα τεχνική και τήν... πολυκατοικία. Τό κείμενο «Κουτιών εγκώμιο» δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Νεοελληνικά Γράμματα» σέ τέσσερις συνέχειες τό 1937. Τή βιβλιογραφική αναφορά ‘οφείλουμε σέ κείμενο του Νίκου Χατζηνικολάου που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Πολίτης» τ. 2.

ντέρνες οικοδομές. ‘Αλλιώς, άνεξάρτητα από τίς προθέσεις εκείνων που τό χρησιμοποιούν, δέν τό βρίσκω καθόλου καταφρονετικό. Τό κουτί είναι πράγμα χρησιμότατο και πάρα πολλά κουτιά είναι αληθινά έργα τέχνης. Κι αν ‘εξαιρέσω κάτι περίφημα ξύλινα κινέζικα ή μπρούτζινα μωρέσκ κουτιά, δέν μπορώ νά μήν ‘εγκωμιάσω τήν όμορφιά που ‘χουν τά απλά χαρτονένια κουτιά, ‘ας πούμε από τσιγάρα, ένα κουτί Ω Καραβασίλη, ή ‘Αρωμα, ή τά περισσότερα κουτιά του Παπαστράτου. Και δέν μπορώ νά μήν φρίξω όταν σκεφτώ πώς, αν κάποιος άγνωστος ευεργέτης της ανθρωπότητας δέν ‘εφεύρισκε τά κουτιά, θά μπορούσα νά ‘μουν υποχρεωμένος ν’ αγοράζω 22 τσιγάρα χύμα. Θά μου παίρνανε βέβαια τριπλάσιο χώρο στίς τσέπες μου, θά ‘είχανε τή στραπατσαρισμένη εμφάνιση ενός ανθρώπου που βρέθηκε επί μιά ώρα στο ύπαιθρο κάτω από βροχή χωρίς όμπρέλα, και τό μισό τους περιεχόμενο, ‘αδειάζοντας σιγά-σιγά στίς τσέπες μου, θά τίς γέμιζε βρωμίες, ενώ συγχρόνως θά ‘ήμουν υποχρεωμένος νά καπνίζω λίγο καπνό και πολύ τσιγαρόχαρτο και θά δυνάμωνε ό αναθεματισμένος ό φαρυγγίτης μου.

‘Όπως και νά ‘ναι τό πράμα, ‘αφού ‘αρέσει στους ‘επικριτές νά όνομάζουν τήν μοντέρνα κατοικία κουτί, θά δεχτούμε τό παρατσούκλι, ξεγυμνώνοντάς το από τήν όνειδιστική απόχρωση. Θά τό χρησιμοποιήσουμε μέ καμάρι, όπως ό ‘Αλέξαντρος ό Πάλλης πήρε τό «μαλλιάρός» που κυκλοφορούσε σά βρισιά, τό κόλλησε στ’ όνομά του και περήφανα τό παρουσίασε στήν πρώτη σελίδα της ‘αθάνατης ‘Ιλιάδας του.

Πρέπει νά ξεκαθαρίσω και τούτο: Δέν πέφτω στο όφάλμα των ‘εχθρών της μοντέρνας τέχνης, ούτε νομίζω πώς όλα τά χτίρια παλιού ρυθμού πρέπει νά γκρεμιστούν κι όλα τά μοντέρνα είναι ‘αριστουργήματα. Πιστεύω πώς ‘υπήρξαν σ’ όλες τίς εποχές και σ’ όλους τους ρυθμούς καλλιτέχνες και πλάι τους ‘απλοί ‘επαγγελματίες, κι όλοι οι ρυθμοί δώσανε ‘αριστουργήματα, μέτρια έργα και τερατουργήματα. Γυρνώντας στους δρόμους της ‘Αθήνας ‘αντίκρισα μέ τήν ίδια συμπάθεια τήν Καπνικαρέα, τό Πανεπιστήμιο, τήν ‘Ακαδημία, τήν παλιά ‘Αγγλική Πρεσβεία, τά παλιά ‘Ανάκτορα (όπως τά θυμάμαι πριν ό παράλογος τοίχος που ‘υψώθηκε γιά νά ‘έντοιχιστεί ‘απάνω του ό άγνωστος στρατιώτης τους κρύψει τήν προοπτική), μ’ όση και πολλά μοντέρνα, ‘ανάμεσα στ’ άλλα τό Μέγαρο Μετοχικό Ταμείου, τό Ρέξ, μιά

πολυκατοικία στήν όδό Στουρνάρα, μιάν άλλη στήν όδό ‘Ακαδημίας, μιά βίλλα στο ‘Ελληνικό, τή βιλλίτσα ‘αριστερά στήν είσοδο του Ψυχικού. Και πάλι ή πολυκατοικία δεξιά στήν όδό Κηφισιάς, ‘αμέσως μετά τό σπίτι Πεσματζόγλου, ή βασανισμένη πρόσοψη του King George και τό τηλεφωνικό κέντρο της όδου Καρόλου, μέ τό νά ‘ναι μοντέρνα, δέ μέ θλίψανε λιγότερο από τό ‘Αρσάκειο, από τήν ‘Εθνική Βιβλιοθήκη, μά κι από τό νέο αλλά όχι μοντέρνο κτίριο της Τραπεζής της ‘Ελλάδος. ‘Όστε δέ βγήκε από τή μελέτη του ζητήματος κανένα συμπέρασμα πώς όλες οι ντέρνες οικοδομές είναι καλλιτεχνήματα, μήτε πώς οι παλιές είν’ όλες γιά γκρέμισμα. Μονάχα, παρά τήν ‘αντίθετη καθιερωμένη ‘αλήθεια, σχημάτισα τή γνώμη πώς τά κουτιά μπορεί κάλλιστα νά ‘ναι ‘αρχιτεκτονικά ‘αριστουργήματα, κι όταν αυτό πραγματοποιείται, πρέπει στήν εποχή μας και γιά τήν τεχνική του 1937 νά θεωρείται ευτύχημα γιά τήν πρωτεύουσα πώς οι ‘ιδιοχρήτες κι οι ‘αρχιτέκτονες προτίμουν αυτό τό ρυθμό κι όχι τους αιώνιους ‘Ελληνικούς κλπ.

‘Αλήθεια, τί λόξα κι αυτή! ‘Ό,τι ζήσαμε σέ παλαιότερα χρόνια, ό,τι ‘εξησαν οι πρόγονοί μας, τά περασμένα και τά μακρινά, ‘ασκούν μιά μαγνητική δύναμη ‘απάνω μας. Τ’ ‘αφομοιώνουμε εύκολότερα, γιατί ‘εχουμε μέσα μας ‘υπολείμματα, σκουριές κι άλλο υλικό που μ’ας βοηθάει στήν ‘αφομοίωση αυτήν κι ή ‘απόσταση, κάνοντας νά ‘εχαστούν όλα τά ‘ενοχλητικά μειονεκτήματα των παλιών υλικών μέσων κι ‘οργάνων, μειονεκτήματα που ‘ωστόσο συντέλεσαν στήν καταδίκη τους, μόλις ή ‘ολόένα ‘ανανεωμένη τεχνική βρήκε τό καλύτερό τους, ή ‘απόσταση λοιπόν τά ‘ομορφώνει στή φαντασία μας. Κι ‘ετσι βλέπεις ‘ωрайοπαθείς νά φωτίζονται μέ καντηλιέρια, χωρίς νά νοιάζονται ούτε γιά τήν τσίκνα του

λαδιού, ούτε των ματιών τους τήν κούραση. Νά παιδεύονται γιά ν’ ‘ανακαλύψουν κάποιον παλαικό τύπο καρέκλας ‘αβολής, που μουδιάζει τά ψαχνά, κόβει τή μέση, και τά ξυλόγλυπτά της ‘αφήνουνε γιά μέρες ‘ανεξίτηλα τά ‘ιχνη τους σ’ ‘όποιο μέρος του κορμιού ‘ακουμπήσουν. Κι ό νόμος είναι ‘ακόμα γενικότερος. ‘Η ‘απόσταση ‘ομορφώνει στή φαντασία των πολλών όχι μονάχα τ’ ‘αψυχα μά και τους ανθρώπους και τίς κοινωνικές καταστάσεις. Σου μιλάνε γιά τήν υγεία, τήν όμορφιά και τήν ‘αμόλευτη ήθική του ‘αγρότη, κι ‘ας τόν δέρνει ή φθίση κι ή ‘ελονοσία, ‘ας ‘εχει ροζιάσει τά χέρια του και καταστρέψει τό ‘δέρμα του ό βαρύς μόχθος κάτω από ήλιο, από βροχή, από ‘άνεμους, ‘ας τόν σπρώχνει ή ‘αμορφωσιά, συνδυασμένη μέ τή στέρηση, σέ πληθος παραβιάσεις του ποινικού νόμου που γι’ αυτές πολύ ευγλωττα μιλούν οι στατιστικές. Μά τόν ‘αγρότη τόν ‘εξέρουμε από καρποστάλ, από μακέττες της ‘Αγροτικής Τραπεζής κι από τ’ ‘αναγνωστικά. ‘Από μακριά.

Νόμος ψυχολογικός. Τό περασμένο — και τό ‘επερασμένο, καθώς και τό μακρινό, ‘ασκούν γοητεία ‘ακατάμαχητη ‘απάνω μας — κι ‘αδικαιολόγητη μαζί. ‘Επιβιώσεις παλιών παραστάσεων στο ‘υποσυνείδητό μας; ‘Ισως. Μ’ αυτό δέ μ’ας ‘εξηγει τή γοητεία του μακρινού. Μόνο του περασμένου. ‘Ισως ή ‘εξήγηση νά ‘ναι συνθετότερη και μαζί ‘απλούστερη: ‘Ο ‘ανθρωπος του μέσου ‘δρου δέν παίρνει τήν ‘αισθητική χαρά παρά από δεύτερο χέρι. Κι ό,τι είναι παλιό ή μακρινό ‘εχει ‘ηδη, ως τή στιγμή που του ‘γινε γνώριμο, περιγραφεί κι ‘όμηθεί, κι ‘ετσι γίνεται εύκολότερα δεχτό, ‘αφομοιώνεται πολύ πιό πρόθυμα.

Δέν είναι ή ίδια περίπτωση μέ τό προϊόν της νέας τεχνικής. ‘Η ‘εκπλήξη του Φιλιπταίου ‘εχει ως ‘αντικείμενο μονάχα τό τεχνικό μέρος, τήν εύκολία, τήν τελειοποίηση. Μά ή ‘αρωστη ‘αισθητική του πέψη, που ‘χει ‘ανάγκη από βοηθήματα γιά νά χωνέψει κάτι, δέ βρίσκει τόν ‘αγρό. ‘Αρα τό καινούριο, τό μοντέρνο, δέν είν’ ‘ωραίο. ‘Αν ‘είχαμε ζωή, θά βλέπαμε πόσο ‘ωραίο θά φαίνεται τό σημερινό μοντέρνο, σάν παλιώσει και ‘επεραστεί, και πόσο ‘ασκηματούς συγχρόνους τους τά δημιουργήματα της τέχνης του 1987 ή του 2037. Παραδείγματα; Δέν ‘έρω πόσοι Ρωμιοί ‘είδαμε γόνδολες, ή αν ‘υπάρχουν Ρωμιοί που ‘εδανε φράγες. ‘Όμως τί συναισθήματα ‘εμπνούν μέσα μας — προπάντων ‘εκείνες οι γόνδολες! Και τί στίχους ‘εμπνεύσανε! Και τί πεζότης — Θεέ μου, τί πεζότης — μ’ αυτές τίς ‘απαίσιες βενζινακάτες, που δέν είναι ‘αργές, που δέν είναι

ΕΙΜΑΙ, ΦΑΙΝΕΤΑΙ, λιγάκι παράξενος. Ποτέ δέν μπόρεσα ν’ ‘αποδεχτώ τίς καθιερωμένες ‘αλήθειες, αν πρωτύτερα δέν τίς ‘υποβάλω σέ ‘εξετάση και δέν πεισθώ. ‘Ισως πάλι αυτό νά μήν είναι παραξενιά. ‘Από τή στιγμή που όλοι θά ‘είχανε παραδεχτεί όλες τίς καθιερωμένες ‘αλήθειες, κάθε πνευματική ζωή και κάθε κίνηση ιδεών θά σταματούσε στον πλανήτη μας. Κάτι σάν θάνατος. Και δέ μ’ ‘αρέσει καθόλου ό θάνατος, ούτε μάλιστα ή ‘αυτοκτονία.

‘Ετσι ξεκίνησα από τήν ‘επαρχία μου τώρα μέ τίς διακοπές, γιά νά ξετάσω από κοντά κάτι που πάει νά γίνει καθιερωμένη ‘αλήθεια: Τήν κατακραυγή των φιλοκάλων γιά τή νέα μορφή της ‘αρχιτεκτονικής, που ‘εμφρασή της βρίσκεται τή μοντέρνα πολυκατοικία.

‘Η ‘ελλειψη ‘επιχειρημάτων ‘αναπληρώνεται μέ τό σκώμμα, και γράφοντας γιά τίς μοντέρνες πολυκατοικίες, οι ‘επικριτές τους κολλάνε σ’ αυτές τό παρατσούκλι «κουτιά». Τώρα γιατί κουτιά κι όχι μπιτιλίες ή κρεμύδια, δέν μπόρεσα νά καταλάβω καλά. Μυστήριο. Γιατί δέ βρίσκω νά μοιάζουν ‘ιδιαίτερος μέ κουτιά, και μάλιστα μέ τίς πολλές βεράντες και τ’ άλλα τους ‘ανοίγματα, ‘ισως είναι λιγότερο κουτιά παρά οι πολλές ‘ολότελα κυβικές ‘οικοδομές άλλων ρυθμών. ‘Όπως όποτε, κάποιος ‘εμπνός τίς πρωτόπε κουτιά, τό παρατσούκλι κόλλησε, και τώρα κουτιά τίς ‘ανεβάζουν και κουτιά τίς κατεβάζουν. Κάτι σάν τό παρατσούκλι του ‘αρχηγού μας του Ψυχάρη και τώσαν άλλων ‘οπαδών της ζωντανής γλώσσας και νέων μάλιστα, σάν τό Γιώργο τό Θεοτοκά κι άλλους, που φευ, πρόωρα ‘αποψιλώθηκαν τά κρανία τους.

Πρέπει νά δώσω τή διασάφηση πώς μόνο γιατί μ’ ‘αρέσει ή ‘ακριβολογία ‘επιμένω πώς τό παρατσούκλι κουτιά δέν πολυταιριάζει στίς μο-

Έγκώμιο

του 'Ηλία 'Ηλιού

Ένας αντίλογος
(πρίν 50 χρόνια)
στή νοσταλγία της
«Παλιάς 'Αθήνας»

βρώμικες, πού δέν είναι άσκημες. 'Αμ' ή τρόικα; Τί σου λέει εκείνη ή τρόικα! 'Ισα μέ τήν τρόικα θά βάλω τή σαχή άεροδυναμική γραμμή μιάς κούρσας; Κι ύστερα ή φλοκάτα καί τά συγγούνια καί τά καριοφύλλια, ή ή Σκύρος, κι ή Χατζημιχάλη, καί τά κρινολίνα καί τά έντελβαίς, καί τά κυδωνόπαστα!

Άς ξαναγυρίσουμε στά πρόβατά μας.

Ο φίλος μου ό Φώτης ό Κόντογλου δέν είχε τήν άξίωση τόσης 'Ελληνοπρέπειας. Μά κι αυτός μου άρίθμησε πολλές έπικρίσεις γιά τή μοντέρνα αρχιτεκτονική, κι είχε τουλάχιστον άπ' αυτήν μιά πολύ μικρότερη άπαίτηση. Νά προσηλωνότανε στήν παράδοση τόσο μόνο, ώστε νά φυτάνει κάτω άπό τά πολυάριθμα μπαλκόνια ύποστηρίγματα, μόλο πού λογικά είναι περιττά, γιατί τό μπαλκόνι του κτιρίου άπό μπετόν άρμέ είναι συνέχεια τής πλάκας καί στηρίζεται στό σιδερένιο όπλισμό της. Τά ύποστηρίγματα των μοντέρνων μπαλκονιών τά βρίσκει άπαραίτητα γιά ψυχολογικό—αίσθητικούς λόγους ό Κόντογλου, γιατί όταν περνάει, λέει, κάπου άπό τά μοντέρνα, νιώθει μικρό φόβο μήπως, έτσι χωρίς ύποστηρίγματα καθώς είναι, πέσουν άπάνω στό κεφάλι του. Πράγμα πού κι άν συνέβαινε δέ θά 'χε βέβαια φόβο νά πάθει τίποτα τό 'Αϊβαλιώτικο ξεροκέφαλό του.

Άς είναι. Πάντα γιά τόν Κόντογλου είχα τή γνώμη πώς πρέπει κανείς νά τόν θαυμάζει χωρίς επιφύλαξη ως καλλιτέχνη, όχι όμως καί νά τόν άκολουθεί ως αισθητικό. Είναι βέβαια ένας άπό τούς πό όιδιόρρυθμους καλλιτέχνες όλων των χωρών κι όλων των εποχών καί πιστεύω πώς ή ιδιορρυθμία δέν είναι εκείνο ακριβώς πού χρειάζεται γιά νά μπορεί κανείς νά δημιουργήσει κανόνες γενικά έφαρμόσιμους καί γενικά άποδεκτούς. Όπωςδήποτε ό φόβος του Κόντο-

γλου μήν πέσουν τά μπαλκόνια πού δέν έχουν ύποστήριγμα μου θυμίζει κάτι άνάλογο στήν ιστορία τής γραμματικής τής ζωντανής μας γλώσσας. Δέν πάνε 50 χρόνια, τό θηλυκό άρθρο, στόν πληθυντικό τό γράφανε όλοι οι λιγοστοί άλλωστε δημοτικιστές «ή». Κι όταν ό Ψυχάρης έγραψε κι άπόδειξε πώς πρέπει νά γράφεται «οί», κάμποσοι έπιμείνανε στό λαθεμένο τύπο, γιατί, λέει, όταν βλέπανε γραμμένο «οί γυναίκες» φανταζόνταν γυναίκες μέ μουστάκια. Τώρα όλοι γράφουν «οί» γυναίκες, χωρίς έν τούτοις νά δημιουργηθεί πρός τό παρόν τουλάχιστον, τό νέο είδος των μουστακοφόρων γυναικών. Λές ν' αρχίσουν νά πέφτουν τά μπαλκόνια των μοντέρνων σπιτιών, άν δέν συμμορφωθούν οι αρχιτέκτονες μέ τήν ψυχολογικό—αίσθητική άξίωση του Κόντογλου;

Πρέπει νά τό πάρουμε άπόφαση. 'Η καινούρια τεχνική άξιώνει, ύπαγορεύει, επιβάλλει νέες μορφές.

Μά τό νά θέλουμε νά σουλουπώσουμε όπως όπως τήν άπό σίδηρο καί τσιμέντο μοντέρνα οικοδομή στούς παλιούς τύπους, είτε κολλώντας γύψινα στολίδια καί μιχιλιμπιδάκια, είτε προσθέτοντας άρχαϊκές κολόνες, είτε βάζοντας ύποστηρίγματα στά μπαλκόνια, είτε δημιουργώντας πολυαπλά στενά παράθυρα, είτε όργώνοντας τή συνεχή επιφάνεια του τσιμέντου μέ άπομιμήσεις άγκωναριών, είτε καπελλώνοντας τήν ταράτσα (τήν ταράτσα) μέ γοθικές σκεπές, θά μάς δώσει ίπποκενταύρους. Θά μάς δώσει έρμαφρόδιτους, θά μάς δώσει τραγέλαφους ή ό,τι άλλο νόθο, δέ θά μάς δώσει όμως ποτέ μέ κανένα τρόπο, έργα τέχνης αρχιτεκτονικά. Κοιτάχτε τό καινούριο κτίριο τής Τραπεζής τής 'Ελλάδος. Όλη ή νέα τεχνική μέ όλα τά ύλικά μέσα χρησιμοποήθηκε. 'Εκατομύρια όκάδες τσιμέντο κ' ύστερα ή προσπάθεια νά στριμωχτούν όλα αυτά σ' ένα κτίριο μορφής δήθεν κλασικής ή δήθεν νεοκλασικής πού θυμίζει στρατώνα, μά στρατώνας δέν είναι πού θυμίζει άποθήκη μά άποθήκη δέν είναι. Άποτέλεσμα; Τό πιο άχαρο, τό πιο ένοχλητικό, τό πιο άντιπαθητικό κτίριο 'Αθηνών, Πειραιώς καί Περιχώρων. Κι όλα αυτά γιατί; Γιά νά καμουφλαριστούν σά νά 'τανε ντροπή έκατομύρια όκάδες σίδηρο κι έκατομύρια τσιμέντο. Κοντά στά τόσα έκατομύρια όκάδες ύλικά, άς έλπίσουμε πώς δέ θά τσιγκουνευτεί ή Τράπεζα τής 'Ελλάδος ν' αγοράσει καί λίγες, μά όλως διόλου έλάχιστες όκάδες δυναμίτη καί νά τό τινάξει στόν άέρα. Θά 'τανε μεγάλο καλό. Κι άν δέν μπορούσε νά σηκώσει τή ζημιά, πιστεύω πώς πρόθυμα τό Πανελλήνιο θά μάζεψε μέ έράνους όλο τό άπαι-

τούμενο ποσό.

Δέν μπορώ νά μή σταματήσω καί σέ μιά τελευταία παρατήρηση των έχθρων τής μοντέρνας τέχνης. Μιλάνε γιά μιά πληχτική, άνιαρή όμοιομορφία πού χαρακτηρίζει τίς μοντέρνες οικοδομές. Γιά νά πω τήν αλήθεια δέ βλέπω νά 'ναι ιδιαίτερος ό μοιόμορφος, ούτε νά διακρίνονται γιά έξαιρετική ποικιλία οι οικοδομές τής παλιάς αρχιτεκτονικής. Οι νέες οικοδομές έχουν τόση μονάχα όμοιομορφία, όσο είναι όλες προϊόντα μιάς νέας καλλιτεχνικής αντίληψης, μιάς νέας αρχιτεκτονικής σχολής. Οι παλιές πάλι, πού επί τέλους αντιπροσωπεύουν όλες μαζί τίς αρχιτεκτονικές σχολές άπό καταβολής κόσμου, κι αυτές είναι όμοιόμορφες κατά σχολές.

Ο άριστοκράτης τής τέχνης, ό όμφαλόσκοπος του έλεφάντινου πύργου στραβωμουτσουνιάζει. Είν' έτοιμος νά διαμαρτυρηθεί έντονώτατα. «Μή ρίπτετε τά άγια τοίς κυσί, καλέ, τοίς κυσί». Σιωπή. Άρκετόν καιρό είτανε τά άγια τοίς κυσί καί τοίς πιθήκοις. Ο δημιουργός δέν έχει νά πάθει τίποτα μέ τήν έκλαίκευση τής τέχνης, πού είναι άποτέλεσμα τής βιομηχανικής τεχνικής του αιώνα μας. Όμοιομορφία δέ θά πεί μονοτονία, ούτε άποκλείει τή δημιουργία. Μονάχα κάθε καινούργια κατάκτηση μέσα στόν κόσμο του 'Ωραιού δέν μπορεί στήν εποχή μας παρά νά πολλαπλασιάζεται σέ πολλά άντίτυπα. Τό θέλει ή τεχνική τής εποχής μας. Καί, μά τήν πίστη μου, δέν τό βρίσκω κακό. Στίς έκθέσεις ζωγραφικής βλέπω πολλές φορές ξυλογραφίες ή χαλκογραφίες σέ άριθμημένα λιγοστά άντίτυπα. Κι αυτό, ένω φυσικά μπορούσαν άπό τήν ίδια πλάκα, νά βγαίνανε πολλαπλάσιες κόπιες. Δέν μπορείς νά φανταστείς πόσο κακό μου κάνει αυτό τό σπάσιμο των καλουπιών. Καί πόσο μου θυμίζει

τήν ήλιθιότητα, πού 'χε πιάσει τόν κόσμο τό 1929-1931, τότε πού διαβάζαμε πώς καίγανε ή πετούσανε στή θάλασσα έκατομύρια τόννους στάρι, χιλιάδες σακκιά καφέδες, ένώ τόν ίδιο καιρό έκατομύρια άνθρώπων πεθαίνανε τής πείνας. «Άλλά γιατί, άν πρόκειται νά ρίξουμε τά άγια τοίς κυσί, νά μήν τά πετάξουμε στή θάλασσα, ή νά μήν τά βάλουμε στή φωτιά; 'Εδώ δέν πρόκειται γιά στάρι ή γιά καφέ, παρά γιά τά άγια». Τί τού άπαντάς τώρα άυτόνου; Θεού Κύριε φυλακήν τω στόματί μου.

'Αλίμονο άν ή τέχνη, άντίς νά ένώνει τούς άνθρώπους, πρέπει νά τούς χωρίζει σέ άνθρώπους καί σέ κύνας. Τό διάβασμά σου συναδέλφω—σε κι έδωκε έστω καί λίγης ώρας χαρά σέ δισεκατομύρια άνθρώπων, ώ 'Οδύσσεια ή ώ Δόν Κιχώτη. Κι ό Τολστόη διαλάλησε πώς δέ θά 'ξιζε τόν κόπο νά γράφει, άν δέν πρόκειται νά τόν διαβάσουν τουλάχιστον έκατό χιλιάδες άναγνώστες. Καί τόν είχαν διαβάσει πάνω άπό είκοσι έκατομύρια.

Είμαι παιδί τής εποχής μας. Καταλαβαίνω τόν Παρθενώνα, τούς γοθικούς ναούς, τίς βυζαντινές βασιλικές, τ' άραβικά άριστουργήματα — καί είμαι μέ τό μέρος τής μοντέρνας πολυκατοικίας. 'Εκτιμώ άπόλυτα τό συλλεκτικό, τό μουσειακό έργο τής Χατζημιχάλη, άρνιέμαι όμως τίς πρακτικές τής επιδιώξεις καί δέν μπορώ νά παραδεχτώ πώς μιά σκυριανή καρέκλα θά μου δώσει πιο πολύ ξεκούραση άπόνα φωτείγ πάνινο ή δερμάτινο, πάνω σέ ξύλινο ή μεταλλικό σκελετό. Θαυμάζω τά άρχαία άρματα καί τίς πέννες άπό φτερό χήνας, μά ταξιδεύω μέ αυτοκίνητο καί γράφω μέ style. Θαυμάζω τόν Όμηρο, τό Ντάντε, τό βιβλίο του 'Ιώβ. Είναι άσύγκριτα. Είναι όμως μουσειακά. Τά νιώθω διά μέσου άλλων γνώσεων καί μελετών. Ο Ντοστογιέφσκη μου μιλάει άμεσότερα. Ο Παλαμάς είναι ό ποιητής μου πιο πολύ παρά ό Πίνδαρος. Είμαι άνθρωπος έν τόπω καί χρόνω. Αισθάνομαι τήν εποχή μου. Κατανοώ τήν εποχή μου. Γι' αυτό καταλαβαίνω καί όλες τίς εποχές κι όλους τούς ρυθμούς. Όποιος δέν μπορεί νά νιώσει τόν παλμό καί τίς λαχτάρες τής εποχής του, άδικα παρασταίνει πώς νιώθει τήν τέχνη άλλων εποχών. Άναμιασά άπλως ό,τι τού μάθανε νά θαυμάζει καί γιατί τού μάθανε νά τό θαυμάζει. Είμαι μέ τό μέρος τής μοντέρνας πολυκατοικίας. Είμαι μέ τά κουτιά. Τά κουτιά είναι οι Παρθενώνες κι οι Cathédrales, του 20ου αιώνα.

(«Νεοελληνικά Γράμματα» τ. 33-36, 'Ιούλιος 1937)

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ή ροδοδάκτυλη αυγή ήταν κάτι παραπάνω από τη χαραυγή, κάτι παραπάνω από μία εγχρωμη παρουσία στον ουρανό. Ήταν η Καινούργια Μέρα. Έτσι ακριβώς την αισθάνθηκα.

Λέγαν γι' αυτήν ότι οι ατέλειωτοι έρωτες της για ωραίους νέους, ήταν ή τιμωρία της Αφροδίτης. Γιατί κάθε πρωί που ανατέλλει ή Ήώς κάνει τον Άρη ν' απομακρύνεται απ' τη θεά του έρωτα. Όμως ο μύθος δεν μιλά για τό τέλος των έρωτων της. Ηούς σαν να μην είχαν τέλος ούτε δλοι μαζί ούτε καθέννας χωριστά.

Θυμήθηκα ότι τέλος σημαίνει και σκοπός. Έτσι ο μύθος μιλώντας για έρωτες χωρίς τέλος μιλούσε για έρωτες χωρίς σκοπό. Έδω βρισκόταν λοιπόν ή άκρη· κάθε έρωτας τελείωνε γιατί ή Ήώς τον αισθανόταν άσκοπο και κάποιοι άλλος γεννιόταν για να καλύψει την ανάγκη της για έρωτα που έμενε έτσι ανικανοποίητη.

Είναι όμως ο έρωτας άσκοπος; Σκοπός του δεν είναι απλά ή χαρά που παρέχει; Δεν είναι αυτοσκοπός; Γιατί ή Ήώς ψάχνει για αίτιες, σκοπούς και τέλος; Κάτι υπάρχει σίγουρα που της γεννά αυτή την τάση. Κάτι που δεν γεννιέται από καμιά απ' τις ιστορίες της μά που είναι παρόν σε όλες. «Η επιθυμία βρίσκεται διαιρεμένη, κοινοτοποποιημένη, μέσα στην κυκλώσιμη μετωνυμία της όμιλίας»... μάς λέει ο Λακάν. Για ποιά όμιλία όμως πρόκειται;

Διαισθάνεται κανείς μία παρουσία να πνίγει κάθε επιθυμία που άπειλεί να πάρει διαστάσεις.

Ήθελα πολύ να μάθω. Μου είπε άόριστα πώς ήταν ή ζωή της που δεν της άφηνε περιθώρια. Μιά σειρά από άνυπέρβλητα έμπόδια. Τό μυαλό μου τρέχει άμέσως στον Μπάρτ:

«Τό περιστατικό είναι άσήμαντο αλλά άπορροφά όλη μου τη γλώσσα. Τό μετασηματιζώ άυτόματος σε σπουδαίο γεγονός, σε γεγονός προμελετημένο: τό 'χει σκεφτεί κάτι που μοιάζει με μοίρα... Αυτό που με άιχμαλωτίζει και άπηχεί μέσα μου, δσον άφορά τό περιστατικό, δεν είναι ή αίτια, αλλά ή δομή. Μου έμφανίζεται όλόκληρη ή δομή της σχέσης — είναι σαν να τραβάς ένα σεντόνι: τά όχυρώματα, οι παγίδες τά άδιέξοδά της... Δεν έγκαλώ, δεν ύποπτεύομαι, δεν άναζητώ τις αίτιες. Βλέπω με φρίκη την Έκταση της κατάστασης στην όποία έχω έμπλακεί· δεν είμαι ό άνθρωπος που μνησικακει· είμαι ό άνθρωπος που άνοιξε λογαριασμούς με τη μοίρα.

Κάποτε, με τρόπο ύστερικό, τό ίδιο μου τό σώμα παράγει τό περιστατικό: Μιά βραδιά που την περίμενα πώς και πώς ή μία έπίσημη δήλωση από την όποια προσδοκούσα ένα εύεργετικό άποτέλεσμα — όλα αυτά τά άναστέλλω μ' έναν κοιλόπονο ή μία γρίπη: μ' όλα τά δυνατό ύποκατάστατα της ύστερικής άφωνίας».

Άν τά έμπόδια είναι γέννημα της φαντασίας της, άν είναι μόνο κάποιο σύμπλωμα, τότε ή αίτια θά πρέπει να άναζητηθεί άλλοι. Γιατί ή φαντασία είναι ή σκηνή όπου έκτυλίσσονται όλες οι πλασματικές ένοποιήσεις ή όλοκληρώσεις της σχέσης του πραγματικού με τό συμβολικό. Ποιά είναι αυτή ή πραγματικότητα; Άς ψάξου-

Επειδή ζούμε

μέ τους μύθους

με για γεγονότα.

Υπάρχει μία σημαντική σχέση μου είχε πει, μά που ώστόσο... Είναι ή σχέση με τον Τιθωνό.

Λέγουν πώς ή Ήώς άρπαξε τον όμόθεο Τιθωνό από την οικογένεια των Βασιλιάδων της Τροίας. Μετά πήγε στο Δία και τον παρακάλεσε να χαρίσει στον άγαπημένο της αιώνια ζωή. Η παράκλησή της έκπληρώθηκε. Δεν σκέφτηκε πώς θά ήταν καλύτερα άν παρακαλούσε τό Δία να χαρίσει στον Τιθωνό νεότητα και τη δυνατότητα να άποφεύγει τά γηρατειά. Ήταν βέβαιη τότε για την άγάπη της, κι ό χρόνος φαινόταν τό μόνο έμπόδιο. Ό χρόνος που θά έφθειρε την έπιθυμία του άλλου για εκείνη. Φοβόταν ότι ό άλλος θά έφευγε ενώ εκείνη θά τον ήθελε αιώνια. Κι ό χρόνος έφθειρε την έπιθυμία του Άλλου, τη δική της έπιθυμία.

Όσο ήταν ό Τιθωνός νέος ζούσε χαρούμενα με την Ήώ στον Όκεανό, στις άνατολικές όχθες της γής. Όταν όμως άρχισε να άσπρίζει, ή θεά δεν πλάγιαζε πιά μαζί του, αλλά τον περιποιόταν σαν μικρό παιδί.

Δέν ήθελα να μάθω τη συνέχεια της ιστορίας με τον Τιθωνό. Η Ήώς κυριαρχούσε στη σκέψη μου.

Κάποτε τά πράγματα ήταν διαφορετικά! Δεν είναι ή κατάρα της Αφροδίτης που βαρύνει στά γεγονότα. Δεν είναι τά έμπόδια που έμφανίζονται. Είναι ό Τιθωνός. Έκεί θά πρέπει να ψάξει κανείς τη όμιλία που ταξινομεί τις έπιθυμίες.

Και ξάφνου βλέπω ένα καινούργιο νόημα στις περιπέτειες της Ηούς. Δεν κυνηγάει ωραίους νέους! Είναι του Τιθωνού τά χαρακτηριστικά που ό μύθος περιγράφει σαν όμορφιά. Ό Φρόνυτ παρατήρησε κάποτε ότι ό πυρήνας ενός συναισθήματος είναι ή επανάληψη κάποιας όρισμένης σημαντικής έμπειρίας. Αυτά που ή Ήώς δεν μπορεί να ζήσει με τον Τιθωνό τά άναζητά στους άλλους κι όταν διαπιστώνει ότι ό Τιθωνός δεν

μπορεί να ξαναγεννηθεί τους άφήνει τρομαγμένη, ή παύει λίγο λίγο να τους έπιθυμεί.

Γιατί ή παράκλησή της έκπληρώθηκε από τον Δία Πατέρα. Τό ύπεργώ της δεν άφησε τον Τιθωνό να πεθάνει, αντίθετα τον προστατεύει από κάθε παρείσακτο που άπειλεί τη ζωή του. Οι κεραυνοί του Δία ή οι ένοχές της Ηούς άν προτιμάτε, άναλαμβάνουν να άντιμετωπίσουν όποιο από τους έραστές της τολμά να σταθεί με άξιώσεις. Γιατί υπάρχουν πιά όρια στους έρωτες της Ηούς.

Κι όταν κάποιος φορές διαισθάνεται ότι μία έπιθυμία περνά αυτά τά όρια, ότι μπορεί να άποκτήσει διαστάσεις άπρόσμενες και να γεννήσει τον έρωτα, τότε σκέπτεται τον Τιθωνό. Τόν Τιθωνό που πρέπει να σκοτώσει για να δώσει τη θέση του σε άλλον. Τόν Τιθωνό που δεν άγαπά πιά.

Θέλει να τιμωρήσει τον Τιθωνό επειδή δεν την έπιθυμεί και τιμωρεί τον έαυτό της επειδή δεν τον έπιθυμεί. Τόν φόνο του πατέρα που δεν τολμά να κάνει, τον άναπαριστά σκοτώνοντας τους έραστές. Δεν είναι ή Πηνελόπη που ύφαινει, είναι ό Όδυσσέας που παίρνει μέρος στην μνηστηροφονία. Ό Τιθωνός σκοτώνει με τό δικό της χέρι, δεμένος με κάθε της έπιθυμία που μ' αυτόν γεννιέται και για χάρη του πεθαίνει. Γιατί ή σχέση της με τον Τιθωνό υπήρξε σημαντική και ή άνάλυση των συναισθημάτων είναι άχώριστη από την άνάδυση μιās άλυσίδας από σημαίνοντα διατεταγμένα σε μεταφορικά ή μετωνυμικά συστήματα συνδέσεως.

Και ό κύκλος συνέχεια επαναλαμβάνεται και συνέχεια στενεύει. Σάν τις τραγωδίες του Ευριπίδη ή λύση δεν φαίνεται από πουθενά. Είναι ό από μηχανής θεός που θά φέρει την κάθαρση. Θά ήθελα να ήμουν έγώ ό από μηχανής θεός. Αυτό όμως που όρίζει τον από μηχανής θεό σαν τέτοιο είναι ή μηχανή. Και ή μηχανή

είναι προϊόν κοινωνικό γεννημένο σε κάποια εύνοϊκή συγκυρία. Έτσι ή πρόθεση δεν είναι ποτέ άρκετή, ούτε και άνιδιοτελής.

Τη μηχανή τη φαντάζομαι σαν κλεψύδρα. Έτσι γιατί ή Ήώς σαν θεότητα έχει μία σχέση με τό χρόνο. Έτσι γιατί οι δικές μου έλπίδες χάθηκαν από την έλλειψη του χρόνου. Έτσι γιατί ό χρόνος λειτουργεί για την άπώθηση. Σίγουρα πάντως γιατί για την Ήώ ό χρόνος είναι τό μέτρο της σχέσης. Γι' αυτό ό έρωτικές της ιστορίες είναι σύντομες. Πρέπει να είναι σύντομες. Γι' αυτό οι σχέσεις της με τους έραστές της είναι σύντομες, μόνο άν παροπλισθούν, μόνο άν ή έρωτική έπιθυμία άπωθηθεί, μπορούν να διαρκέσουν. Η άπώθηση συμβαίνει γιατί ό «Άλλος», ό συμβολικός κόσμος έχει προμηθεύσει έναλλακτικά σημαίνοντα, τις μεταφορές και τις μετωνυμίες. Τις φιλίες. Σίγουρα ή Ήώς θέλει φιλίες με τους έραστές της. Είναι ή μετωνυμία της έρωτικής έπιθυμίας που, άν και άπωθημένη, δεν έχει άκόμη άπαγγιστρωθεί από τό έρωτικό άντικείμενο. Έτσι μέσα στη φιλία ή έρωτική έπιθυμία μπορεί να ικανοποιείται λαθραία στά φιλία και στά χάδια.

Έτσι ή Ήώς δεν είναι ή σύγχρονη γυναίκα. Θά μπορούσε να έλυνε τό πρόβλημα της άγωνιάδους διαδοχής των έραστών με την πολυγαμία. Κι όμως ή Ήώς δεν είναι μονογαμική. Μόνο που τό παιχνίδι δεν παίζεται τελικά εκεί. Μονογαμική ή πολυγαμική ως προς την έρωτική πράξη, όρίζειται μονογαμικά ως προς τον έρωτα όπως και καθέννας εξ άλλου, είναι μονοερωτική θά λέγαμε. Μόνο που ή καθήλωσή της στο πρώτο της έρωτικό άντικείμενο την κάνει τελικά άνερωτική. Η Ήώς βρίσκει την ισορροπία της και την ασφάλειά της, μακριά από τον έρωτα. Πίθει τον έαυτό της πώς δεν μπορεί να έρωτευθεί.

Είναι στά άλήθεια ή άπελευθέρωση του έρωτα που πανηγυρίζεται έδώ; Γιατί άν συμφωνήσουμε με τον Φρόνυτ ότι ό έρωτας είναι μία σχέση του συνόλου του έγώ προς τό έρωτικό άντικείμενο, είναι αυτή ή σχέση που πεθαίνει παντοτινά; Είναι τό έγώ, σαν όργάνωση των άμυνών που ύποχωρεί, άφήνοντας έλεύθερες τις πολλαπλές έπιθυμίες; Η μήπως είναι ό θριάμβος του έγώ, ό νάρκισσος που έκτοπίζει τον έρωτα; Θυμάμαι την πάλη που μάς περιγράφει ό Σιγισμούνδος για τά ένστικτα του έγώ ενάντια σ' εκείνα της ζωής. Ό θάνατος που σκοτώνει τον έρωτα.

Ό μύθος τελειώνει ως έξης: «Όταν τελικά τά γηρατειά θά κυριέψουν όλοκληρωτικά τον Τιθωνό ή θεά θά τον κρύψει σ' ένα δωμάτιο και θά σφραγίσει τις πόρτες. Όμως ή φωνή του Τιθωνού θά άκούγεται. Άκόμη και άποκλεισμένος από την πραγματικότητα, μέσα στο άσυνείδητο, και φυλαγμένος από τό έγώ ό Τιθωνός θά βρίσκει τον τρόπο να φθάνει λαθραία μέχρι τη φαντασία. Αυτός ό μύθος με μελαγχολεί. Ξέρω ότι δεν μπορώ να παρέμβω και βλέπω τον άγαπημένο να ξεμακραίνει σιγά σιγά, να χάνω και την Καινούργια Μέρα.

Γιάννης Κάλλας

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ
ΙΣΑΥΡΩΝ 10 — ΔΑΦΝΟΜΗΛΗ
114 71 ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3630781—3643635—3643695
κυκλοφορεί κάθε 1η του μήνα.
Τεύχος 20, 1η Νοέμβρη 1984
Δρχ. 130

Ίδιοκτησία:
«Γ. Πιτουρόπουλος & ΣΙΑ» Ε.Ε.
Διαφήμιση:
Τ. Ύπερμαχος.
Φωτοσύνθεση:
«Γ. Λεοντακιανάκος και Υιοί» Ο.Ε.
Δουκίσσης Πλακεντίας 31
Φωτολитоγραφική αναπαραγωγή:
Λ. Μαστραντώνης
Βουκουρεστίου 15
Εκτύπωση:
«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΠΕ»
Πάρνηθος 51-53

Εκδότης:
Γ. Πιτουρόπουλος
Διεύθυνση:
Κ. Βουρνάς
Π. Παναγιώτου
Δ. Ψαρράς
Πολιτική:
Χ. Βερναρδάκης
Π. Γεωργίου
Α. Λαζαρίδου
Τ. Μαστραντώνης
Γ. Μηλιός
Διεθνή:
Α. Αρζιμάνογλου
Μ. Δεληπέτρος
Δ. Δεληολάνης
Τ. Κυπριανίδης
Κ. Πίττας
Κοινωνία:
Ε. Αρανίτσης
Β. Δεληπέτρος
Α. Θεοδωρίδου
Γ. Κάλλας
Λ. Καστάνας
Γ. Καραζάνος
Β. Κούρτοβικ
Γ. Μαυρίδης
Α. Μαυρομάτη
Χ. Μαχαίρας
Μ. Παπαδάκη
Δ. Τρίμης
Μ. Τσιριμωνάκης
Τ. Ύπερμαχος
Τ. Χριστοδουλοπούλου
Α. Ψαρρά
Πολιτισμός:
Θ. Γιάτσιοις
Μ. Θεοδωρίδης
Ε. Καλαφάτη
Τ. Καραϊσκάκη
Α. Κελπέκης
Γ. Μακρής
Γ. Μαργαρίτης
Ν. Μαυρουδής
Μ. Μεϊμάρης
Β. Ντάκουρη
Δ. Οικονομάκης
Σ. Παπασπύρου
Α. Περδίκης
Δ. Πουλικάκος
Α. Τύρος
Β. Χατζηβασιλείου
Σ. Χρυσουλάκη
Άθλητικά:
Κ. Βερνίκος
Καλλιτεχνική επιμέλεια:
Α. Αηδόνης
Α. Θεοδωρίδου
Μ. Καλογεράκου
Σ. Παντελάκης
Σκίτσος:
Β. Έλευθερίου
Π. Ζερβός
Γ. Κουρούδης
Σ. Παντελάκης
Γ. Χατζάκος
Κόμικς:
Αρκάς
Γελοιογραφία:
Γ. Ιωάννου
Φωτογραφία:
Κ. Έλευθεράκης

Συνδρομές:
Έσωτερικοβ: 12 τεύχη δρχ. 1.500
Ευρώπη: 12 τεύχη δρχ. 2.000
Αμερική: 12 τεύχη δρχ. 2.600
Δημ. Όργ.: 12 τεύχη δρχ. 5.000

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ — ΕΠΙΤΑΓΕΣ
Γιάννης Πιτουρόπουλος
Ίσαυρων 10 — Δαφνομήλη
114 71 ΑΘΗΝΑ

Ο κόμπος στο χτένι

Χίος 14-8-84

«...τό έθνος όλόκληρο σ'ας καμαρώνει και αισθάνεται περήφανο για σ'ας. Από τό διστέρημά του ένισχύει τό δυναμικό και τόν έξοπλισμό σας και παράλληλα ή κυβέρνηση προσπαθεί νά ίκανοποιη- σει τά ειδικότερά σας προβλήματα».

(Από τό μήνυμα του πρωθυπουργού και ύπουργού Έθνικής Αμύνης κ. Ανδρέα Παπανδρέου για τήν 'Ημέρα των Ένό- πλων Δυνάμεων.)

Είμαστε φαντάροι που ύπηρετούμε στη Χίο. Μέ τό γράμμα μας αυτό θέ- λουμε νά ενημερώσουμε έσ'ας και τήν κοινή γνώμη για τό άν και πόσο έχουν αλλάξει οι συνθήκες διαβίωσης στο στρατεύμα τά 3 χρόνια της αλλαγής. Καθώς επίσης και τό ένδιαφέρον και τήν προτεραιότητα που δείχνουν οι καραβανάδες στο θέμα της ύγιους και σωστής διαβίωσης των στρατιωτών.

Ύπηρετούμε στο 228 Τ.Ε. Τό 228 Τ.Ε. μέχρι πριν 20 μέρες διέμενε μαζί μέ άλλες τρεις (3) ύπομονάδες (ΤΥΕΘ, Διαβιβάσεις, Λόχος Στρατηγείου) μέσα στην πόλη, άπέναντι από τήν 96 ΑΔΤΕ, στο Στρατόπεδο «Ανθ/γου Γκιάλα» Θεωρείτο και ήταν από τά πιο «προνο- μιούχα» Τάγματα της Χίου γιατί και μέσα στην πόλη βρίσκόταν, άλλα και οι εγκαταστάσεις του στρατοπέδου (μέ έξαιρηση τά μαγειρεία) ήταν σε καλή κατάσταση μέ προοπτική νά καλύτε- ρεύσουν.

Από καιρό είχε κυκλοφορήσει ή φήμη ότι έπρόκειτο νά μεταφερθεί τό 228 Τ.Ε. από τήν πόλη στην περιοχή Σπαλάδια της Χίου. Κανείς όμως δεν πίστευε νά γίνει αυτό σύντομα γιατί οι εγκαταστάσεις ήταν έλλιπέστατες και τελείως ακατάλληλες νά φιλοξενήσουν ένα όλόκληρο Τάγμα.

Σημειωτέον ότι στα Σπαλάδια ύπηρ- χαν έδώ και άρκετό διάστημα δύο Λό- χοι. Ο Α.Υ.Τ. (Λόχος Ύποστηρίξεως Τάγματος) κι ένας Λόχος Έργων, οι όποιοι όλημερίς ασχολούνταν, μέ οικο- δομικές εργασίες. Ήταν όμως άδύνατο 2 Λόχοι νά κατασκευάσουν ένα όλό- κληρο στρατόπεδο, μέ Όρχους για τά Όχήματα, Όμαδες Συντηρήσεως, Τουαλέτες, Έστιατόρια, Διοικητήριο κ.λ.π.

Γι' αυτό όταν πριν 2 περίπου μήνες

ήρθε ό άρχηγός της Α.Σ.Δ.Ε.Ν. Αντι- στρατήγος Πανουργιάς στη Χίο κρίνο- ντας τήν περιοχή τήν πλέον κατάλληλη για τό 228 Τ.Ε. και μέ τή συγκατάθεση του Ταξίάρχου άποφασίστηκε ή όσο τό δυνατό συντομότερη μετακίνηση του Τάγματος στα Σπαλάδια.

Έτσι στις 30/7 άρχισε ή μεταφορά του Τάγματος και ολοκληρώθηκε σε 5 μέρες (3/8).

Αποτέλεσμα αυτού ήταν:

α) Ένα όλόκληρο Τάγμα και ό Λό- γος Έργων (200 άτομα περίπου) νά έχουν στη διάθεσή τους μόνο 6 (!) τουαλέτες χωρίς νερό. (Δηλ. αντίστοι- χεί 1 τουαλέτα σε 35 άτομα).

Πρέπει νά σημειωθεί ότι οι τουαλέ- τες βρίσκονται κοντά στους Λόχους και όταν ξεχειλίζουν ύπάρχει άμεσος κίν- δυνος για τήν υγεία μας.

β) Ύπάρχουν μόνο 6 ντους, άπ' τά όποια λειτουργούν τά 4 και αυτά τά χρησιμοποιεί μόνο ό Λόχος Έργων.

Κατόπιν διαταγής του διοικητή Α- ντ/ρχη Δήμου Δ. οι στρατιώτες του Τάγματος για νά κάνουν μπάνιο πρέπει νά πάνε μέ «Καναδέζες» στο παλιό Στρατόπεδο (Ανθ/γου Γκιάλα).

γ) Τό πόσιμο νερό είναι άμφιβόλου καταλληλότητας, πράγμα που άναγκά- ζει πολλούς φαντάρους νά αγοράζουν νερό από παρειρισκόμενο έργοστάσιο έμφιαλώσεων νερού.

δ) Τά έστιατόρια βρίσκονταν σε ά- σχημα κατάσταση και είναι τόσο στε- νός ό χώρος ώστε άναγκάζεται ένας Λόχος (ό Λόχος Δ/σεως) νά τρώει στο Κ.Ψ.Μ.

ε) Στην Ανατολική πλευρά του Στρατοπέδου (που μόνο Στρατόπεδο δεν είναι άφου δεν έχει περιφραξη) ύπάρχει χοιροστάσιο. Τώρα τό καλοκαίρι ή κατάσταση από τή δυσοσμία είναι άφό- ρητη.

στ) Σε κάθε Λόχο είμαστε στιβαγμέ- νοι 40-50 άτομα και δεν ύπάρχει ούτε ό έλάχιστος χώρος νά βάλουμε τά πράγ- ματά μας.

Όλο τό Τάγμα βέβαια δουλεύει ά- π' τό πρωί μέχρι τό βράδυ στα έργα για τή διαμόρφωση του Στρατοπέδου τό όποιο για νά πάρει μορφή Στρατοπέδου θά πρέπει νά περάσει μία διετία τουλά- χιστον. Αυτή είναι ή κατάσταση που έπικρατεί στο 228 Τ.Ε. Καί ρωτάμε εύλογα τους στρατοκράτες που πήραν αυτή τήν άπόφαση. Γιατί δεν περιμεναν νά ολοκληρωθούν τά έργα στα Σπαλά-

δια και νά εξασφαλισθούν όλες οι προϋποθέσεις για τήν ύγιή διαβίωση των στρατιωτών και μετά νά γίνει ή μεταφορά του Τάγματος;

Μήπως γιατί από τους φαντάρους του 228 βρήκαν άρκετά και τσάμπα εργατι- κά χέρια;

Αν κινδυνεύει ή υγεία των στρατιω- των ποιός θά έχει τήν εύθύνη;

Ο κόμπος όμως έφτασε στο χτένι. Δεν μπορεί ό κάθε άνεύθυνος καραβα- νάς νά παίξει μέ τήν υγεία των φαντά- ρων.

Δέν είμαστε ρομπότ — άβουλα ούτε στη θέληση κάθε καραβανά. Είμαστε πολίτες μέ στολή και δεν έχουμε μόνο ύποχρεώσεις, αλλά και δικαιώματα. «Τό έθνος όλόκληρο μπορεί νά μάς καμαρώνει» κ. Παπανδρέου, αλλά έμεις αισθανόμαστε ντροπή, για τά άνθρωπά- κια (που τό μόνο που τους ένδιαφέρει είναι ή καριέρα τους) τά όποια κινούν τά νήματα του Ε.Σ. Έχουμε και τή θέληση και τή δύναμη νά άντισταθούμε στη μιζέρια και στην ποιότητα της στρατιωτικής ζωής που θέλουν νά μάς επιβάλουν.

—ΕΜΠΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΥΝ- ΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ.

—ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ

—ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ «ΝΕΟΥ» ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙ- ΣΜΟΥ.

Φαντάροι του 228 Τ.Ε.

Παιδομάζωμα

Άγαπητέ «Σχολιαστή»

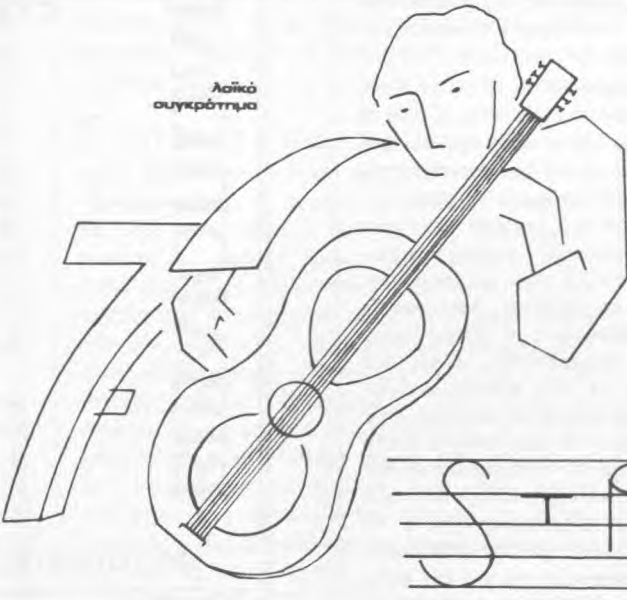
Διάβασα τό βιβλίο του Γιάννη Γκα- τζογιάννη «ΕΛΕΝΗ». Διάβασα και τό άρθρο (5σέλιδο, παρακαλώ) για τήν άποστολή στο χωριό που παίχτηκε τότε τό γνωστό αυτό δράμα.

Συμπέρασμα: Για τήν ταμπακίερα ού- τε λόγος. Καί ή ταμπακίερα κύριοι είναι μία: Τό παιδομάζωμα. Όχι των παιδιών των άνδρών του Δ.Σ. αλλά των παιδιών των άλλων που ήσαν ούδέτεροι ή Δεξιοί, έστω. Των παιδιών που οι γονείς τους δεν ήθελαν νά άποχωρι- σθούν μέ τίποτα.

Κύριοι ή Ίστορία της ΕΛΕΝΗΣ (μη- τέρας του Γκατζογιάννη) είναι ή πιο κάτω:

Μιά μητέρα, διακινδυνεύει τή ζωή των παιδιών της, όδηγώντας τα μέσα από τά ναρκοπέδια για νά τά γλυτώσει,

Λαϊκό
συγκρότημα

ΤΑΒΕΡΝΑ ΠΑΓΚΡΑΤΙΩΤΙΣΑ

Ιφικράτους 19

τηλ. 75 16077

Σ Τ Ρ Ο Φ Ξ Σ

μιά και θά τ'α πηγαίνανε (ΜΕ ΤΟ ΖΟΡΙ, βέβαια), στην 'Αλβανία.

Τά παιδιά, μεταξύ τους και ο Γκατζογιάννης γλυτώνουν. 'Η μητέρα μετά από δίκη — παρωδία εκτελείται.

Ο Γκατζογιάννης για να εκδιкиηθεί έστω τούς δολοφόνους (ή αν σ'ας άρέσει γιατί παρακινήθηκε και πήρε λεφτά από τή CIA), έγραψε αυτή τήν Ιστορία. Τό θέμα είναι όχι για ποιόν δουλεύει τώρα ο Γκατζογιάννης, αλλά εάν υπήρξε ή όχι τό ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ, άσχετα εάν έγινε μετά εκμετάλλευση τής κατάστασης αυτής ή όχι.

Λοιπόν ρωτάω και πάλι: είναι αληθινή ή όχι ή Ιστορία τής ΕΛΕΝΗΣ και κατά συνέπεια τά περί Παιδομαζώματος; Και γιατί χρησιμοποιείτε 5 σελίδες «ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ» προσπαθώντας να κρύψετε τό μήνυμα τής ΕΛΕΝΗΣ; Φοβάστε τήν 'Αλήθεια;

Κώστας Α.
Καισαριανή — ΑΘΗΝΑ

(Σ.Σ.: 'Ο Γκατζογιάννης λέγεται Νίκος)

Ο αντίλαλος

Άγαπητοί φίλοι του Σχολιαστή,

Στό τελευταίο τεύχος σας (1η 'Οκτώβρη), διάβασα τήν έρευνα των καλών συνεργατών σας Δ. Τρίμη και Α. Μπουρσινού, για τό φάντασμα τής «'Ελένης» του Ν. Γκατζογιάννη που περιφέρεται στά χωριά τής Μουργκάνας μέ κάμερες για να άναρριπήσει τό έμφυλιοπολεμικό πνεύμα και να ξαναζεστάνει τό διχασμό των 'Ελλήνων. Οί διαπιστώσεις σας γύρω από τούς στόχους τής άποστολής του Γκ. στά αιματοβαμένα βουνά τής 'Ηπείρου είναι σωστές όπως δικαιολογημένη είναι και ή άπορία σας για τή μακαριότητα τής πάσης 'Αριστεράς και τίς περιέργες κυβερνητικές «διευκολύνσεις».

Ωστόσο, ίσως, κάποιος πει πώς ή «'Ελένη» είναι ο αντίλογος τής «άλλης πλευράς» του έμφυλιου για τά όσα καταμαρτυρεί ή 'Ιστορία σέ βάρος του μετακατοχικού κράτους και παρακράτους τής Δεξιάς για τό πολύχρονο πογκρόμ των άγωνιστών τής αντίστασης, έτσι που να παρουσιάζονται οί θύτες σαν θύματα και οί κυκλωμένοι τότε σέ κάμπους, βουνά και πόλεις, σαν άνθρωποι. Άς πούμε πώς είναι δικαίωμά τους, αφού σ'έναν έμφύλιο μπορεί άκόμη και ή αυτοάμυνα να παραταθεί ή και να είναι άγρια και εκδικητική. Μέσα στις τόσες συκοφαντίες και τήν άντάρα του έμφυλιου, ένα βιβλίο και μία ταινία παραπάνω δεν πρόκειται να βαρύνει τή ζυγαριά για τό ποιός κυνηγούσε ποιόν και γιατί στη ρημαγμένη μετακατοχική 'Ελλάδα.

Εκείνο που έχει σημασία όμως είναι ή εποχή που επιλέχθηκε για τό πλάσσιμο τής «'Ελένης» και τής ταινίας της καθώς και ή πολυέξοδη τυμπανοκρουσία τους έδω και σέ άλλες χώρες. Τά καθημερινά γεγονότα έδω και τρία χρόνια δίνουν νομίζω, άπάντηση.

Τί θάλεγαν, όμως, ο Γκ. και οί άναγνώστες τής «'Ελένης» αν διάβαζαν μία άλλη «'Ελένη» που γράφτηκε σέ άνύποπτο χρόνο πριν 3 χρόνια, που άφηγείται τήν τραγωδία και τόν άφανισμό μιας έαμικής οικογένειας, άγροτών του Θεσσαλικού κάμπου, και που τό μόνο φταιξιμό της ήταν ή συμμετοχή της στην αντίσταση;

Σ'ας συνιστώ να τό διαβάσετε. Είναι

ή Ιστορία μιας 20χρονης κοπέλας που άφου είδε να ξεκληρίζεται από τούς Σούρληδες όλη ή φαμελιά της — πατέρα και δυό παλληκάρια άδελφια της. Στό τέλος τουφεκίστηκε κι αυτή στον «συνήθη τόπο εκτέλεσης» τό Μεζούρλο στη Λάρισα, δυό χρόνια μετά τή λήξη του έμφυλιου πολέμου. Είναι τό βιβλίο του 'Ηλία Λεφούση που μόλις τώρα κυκλοφόρησε από τή «Σύγχρονη 'Εποχή» και που δίνει όλη τή φρίκη του Παρακράτους στο Θεσσαλικό κάμπο και τό έργο των συμμοριών του άγγλου όργανωτή τους Λίνακερ και του διαβόητου βοηθού του Τζώρτζη, ένα από τά θύματα του όποιου ήταν και ο δημοσιογράφος τής «'Ελεύθερης 'Ελλάδας» τότε, Κώστας Βιδάλης.

Άς βάλει λοιπόν, ο Γκ. πλάι στην «'Ελένη» του τήν «'Ασημίνα Λάϊου» του 'Ηλία Λεφούση για να μη γέρνει ή ζυγαριά μονόπαντα. Γιατί είναι χιλιάδες οί έλληνίδες μάνες κι άδελφές, κι άπ' τίς δυό όχθες, που είδαν τούς άντρες, τά παιδιά και τ' άδέρφιά τους, να πέφτουν στον άδελφοκτόνο διχασμό, που άλλοι έδω κι άπ' έξω τόν όργάνωσαν και τόν έπέβαλαν για τούς δικούς τους σκοπούς.

Αυτά είχα να σ'ας πω και μέ συγχωρείτε για τή μακρυγορία.

Μαν. Παπās
Ίωλκού 252 — Βόλος

«...και ψυχή ώσαν του λαϊκού στρατού...»

Νά, λοιπόν, που ο άντικομμουνισμός δέ θά περάσει. Νά, λοιπόν, που εκεί που κανείς δεν τό περίμενε έρχεται ο Σχολιαστής του Σεπτέμβρη να μιλήσει για έθνική αντίσταση, να εκθειάσει τό Δημοκρατικό Στρατό, να θυμηθεί μέ νοσταλγία τήν 'Ελεύθερη 'Ελλάδα και να οίктіρει τούς άπανταχού άμφισβητούντες την.

Μιλώ για τό άρθρο «'Η μνήμη, ή λήθη, και ή άμνησία» και σίγουρα δέ θά μέ άπασχολήσει ή λογοτεχνική κριτική του έργου του Γκατζογιάννη.

Για να υπάρξει άντικομμουνισμός, σύντροφοι, πρέπει να προϋπάρχει κομμουνισμός, στον όποιο ο πρώτος να άντιπαρατεθεί.

Όμως κομμουνιστής δεν είναι αυτός που κάνει έθνική αντίσταση, μ' όλη τή σημασία τής λέξης, που, δηλαδή, άντί να άγωνιστεί σέ μία διεθνιστική κατεύθυνση συναδέλφωσης των φαντάρων κατοχής μέ τό λαό, άρκείται να χτυπάει τόν κακό έχθρό. Και ο τρόπος συμπεριφοράς του ΕΛΑΣ στην ταξιαρχία του Ρίμινι που αλχημαλίωσε, ήταν άρκούντως περιβεβλημένος μέ έθνικό μίσος. Ούτε είναι κομμουνιστής αυτός που καρπωνόταν τά είδη πρώτης ανάγκης για τήν «έπιμελεια του άντάρτη» στερώντας τα από τό λαό. Ούτε ή δράση τής ΟΠΛΑ και των άνταρτοδικείων που έδρασαν άποτελεσματικότερα από κάθε κατασταλτικό μηχανισμό, ούτε ή 'Ελεύθερη 'Ελλάδα μέ τήν κυβέρνησή της, τό κοινοβούλιο της και τήν καπιταλιστική της εκπαίδευση διεκδικεί κά-

ποιο τίτλο έλληνικού σοσιαλιστικού πειράματος. Και ή δομή του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ άκολουθούσε τά γνωστά Ιεραρχικά πρότυπα, άντίγραφο τής μάνας Ρωσίας αλλά και τής καπιταλιστικής κοινωνίας.

Σ' αυτά ο Σχολιαστής όλιγωρεί. Κι άκόμα περισσότερο κριτικάρει — που ξανακούστηκε — τό ΚΚΕ για άδράνεια άφου σιωπά στη βεβήλωση των κομ-

μουνιστικών μύθων.

Τό φωτογραφικό υλικό του άρθρου πολύ έξυπνο: Κεφάλια άνταρτών, μικροπωλητής που παρατηρεί άφίσες, άντάρτες που παραδίνονται, και παρά τίς άντιξοότητες, άλλοι άντάρτες ζητούν να φύγουν οί Άγγλοι. Μηχανισμούς διαμόρφωσης γνώμης δεν έχει μόνο τό κράτος.

Μανώλης 'Εγγλέζος

“Ένα, δύο, τρία... πολλά Εξάρχεια

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ των Εξαρχειών μας προβληματίσαν. Γιατί σίγουρα στά Εξάρχεια συχνάζουν άνθρωποι που σπάνε βιτρίνες, που πίνουν, που καπνίζουν κάνα τσιγαριλίκι, που κλέβουν κάνα μήλο. “Αν ψάξει κανείς θα βρει και ντjηλερς. Όμως όλα αυτά δεν όρίζουν τά Εξάρχεια σάν χώρο όπου κινδυνεύει κανείς αν περπατήσει. Αλήθεια πόσο πιά άποτρόπαιο είναι τό σπασίμο ενός μπουκαλιού στην πλατεία, άπ’τά σπασίματα στά μπουζούκια; Κι αν όλοι αυτοί οι τρομοκρατημένοι οικογενειάρχες πηγαιναν νά τά πιούνε, θά ξινωθαν τόν ίδιο πανικό μπροστά στόν κουστουμαρισμένο βιοτέχνη πού καίει τή γραβάτα του; Κι όμως και εκείνος, πάνω στό μεθύσι του, μπορεί νά άσκήσει βία. Δέν είναι λοιπόν οι ένέργειες πού βαραινουν, αλλά ό δράστης. Είναι ό πάνκ, πού παίρνει ναρκωτικά, όπως μάς πληροφορεί ό τύπος συστηματικά, και πού έπομένως δέν ξέρει τί κάνει. Άλλωστε και μόνο ή όψη του τό μαρτυρά.

Προσβάλλει τήν αισθητική μας γιατί όχι τήν ήθική μας; Άλλωστε ό φόβος μάς σταθεροποιεί, μάς άπομακρύνει άπ’αυτόν, άπό πρακτικές σάν τή δική του και άπό κινδύνους σάν τόν άργό θάνατο, πού τόσο γλαφυρά μάς περιγράφουν οι έφημερίδες. Είμαστε πρόθυμοι νά συγχωρήσουμε τήν άμαρτία, τήν παραβατική συμπεριφορά όχι όμως και τόν πάνκ. Στην πρώτη περίπτωση έχουμε κάποια παρέκκλιση άπό τήν ήθική και τήν ιδεολογία μας, στη δεύτερη πρέπει νά βγούμε έξω άπ’αυτή.

ΜΠΟΡΟΥΜΕ νά ταξινομήσουμε τή νεολαία σε τρείς κατηγορίες: όσους σπουδάζουν, όσους είναι ένταγμένοι στην παραγωγή σάν μαθητόμενοι και τέλος όσους δέν εργάζονται ή ύποαπασχολούνται, έπειδή δέν βρίσκουν δουλειά ή άρνούνται νά ένταχθούν στην παραγωγή. Η τελευταία κατηγορία έχει διογκωθεί ιδιαίτερα στην σημερινή συγκυρία.

Η άδξηση τής άνεργίας, ή ύποαπασχόληση, ή εύκαιριακή άπασχόληση και ή κοινωνική πολιτική (ταμεία άνεργίας κ.ά.) άποτελούν τίς ύλικές αίτίες πού πλαισιωμένες άπό τήν κρίση των ιδεολογικών μηχανισμών του κυρίαρχου μοντέλου συμπεριφοράς πριμοδοτούν τήν εμφάνιση κάποιων νεολαιίστικων πρακτικών, πού αναπτύσσονται παράλληλα μέ μία ιδεολογία

άμφισβήτησης. Τέτοιες έχουν πολλές φορές έμφανισθεί στίς καπιταλιστικές μητροπόλεις (χιππυς, ρόκερς, πάνκς κ.ά.) και έχουν άποκτήσει μία μονιμότητα σάν φαινόμενο.

Οι πρακτικές αυτές άνεξάρτητα άπό τό αν άσκοούνται συστηματικά άπό όμάδες μόνο τής νεολαίας, άποτελούν ώστόσο πόλο συσπείρωσης γιά τό σύνολό της.

Κάτι τέτοιο όφείλεται τόσο στην κρίση του κυρίαρχου μοντέλου συμπεριφοράς, όσο και στην σημασία πού άπέκτησε ή φυγαγωγία γιά τή διαμόρφωση ενός καινούργιου πρότυπου. Πρέπει νά παρατηρήσουμε ότι τό ξενύχτι, ή συνύπαρξη σέ κοινούς χώρους (μπάρ, ντίσκο, καφετέριες, πλατείες) διαχωρίζουν τίς νεολαιίστικες πρακτικές άπό εκείνες των εργαζόμενων πού βλέπουν τηλεόραση και συναναστρέφονται μ’ένα σχετικά κλειστό κύκλο ανθρώπων.

Έστω λοιπόν κι αν ή πολιτική παρουσία των Εξαρχειών είναι έξαιρετικά ύποβαθμισμένη ή ιδεολογική τους λειτουργία παραμένει άκόμη ισχυρή. Αυτήν πρέπει νά άντιμετωπίσει ή κυρίαρχη τάξη γιά νά άναστηλώσει τό κοινωνικό της μοντέλο. Η διόγκωση αυτής τής κατηγορίας τής νεολαίας άνησυχεί σοβαρά τήν άρχουσα τάξη, μία και ή έδραίωση τής ήγεμονίας της δέν μπορεί νά έπιτευχθεί μέ κάποιες θεσμικές αλλαγές όπως αυτές πού έπιχειρήθηκαν στην εκπαίδευση. Έτσι ή καταστολή φαίνεται νά κερδίζει έδαφος.

ΓΙΑΤΙ ΟΜΩΣ ή καταστολή; Πόσο ή άστυνομική βία θά συντείσει τούς “πάνκς” και τούς “άναρχικούς”; Η έκτίμηση του ΚΚΕ είναι ότι θά τούς συσπειρώσει και θά τούς δραστηριοποιήσει. Οι στόχοι, όμως, τής άστυνομίας είναι πολύ εύρύτεροι: Προσπαθεί νά άρει μία τρομοκρατία και ταυτόχρονα νά επιβάλει μιάν άλλη. Δέν στοχεύει τόσο στόν “άντικοινωνικό” όσο στόν “νοικοκύρη”. Αυτόν πού θέλει νά δει τίς άπόψεις του νά θριαμβεύουν. Πού θέλει νά σπάσει τόν τρόπο πού του προκαλούν τά Εξάρχεια, όχι σάν πλατεία αλλά σάν σύμβολο. Στοχεύει επίσης σ’έκείνον πού μέσα άπ’τά “λούκια” τής διασκέδασης φλερτάρει μέ τήν ιδεολογία τής άμφισβήτησης, χωρίς ώστόσο νά τήν άποδέχεται άνοικτά.

Έκείνο πού δέν έκτίμησε σωστά ή κυβέρνηση-

ση ήταν ότι ή άστυνομική βία θά καταδικαστεί άνοιχτά άπό μία μερίδα του τύπου συσπειρώνοντας έτσι ενάντια της όσους στοχεύει νά πάρει μαζί της. Έτσι ή “έπιχειρήση άρετής” δέν γίνεται χωρίς προβλήματα διότι:

1. Η νεολαία υιοθετεί, μέσω τής διασκέδασης, κάποιες πρακτικές καθώς και ιδεολογικά στοιχεία πού σχετίζονται μ’αυτές. Έτσι τό χτύπημα των Εξαρχειών βιώνεται σάν χτύπημα τής νεολαίας (βλέπε άντιδράσεις φοιτητικών συλλόγων, όργανώσεων κλπ.).

2. Η καταστολή έμφανίζεται σάν άναζωπύρωση τής πολιτικής βίας και διασάλευση κατακτημένων δικαιωμάτων. Έτσι δέν πετυχαίνει τή γενική συναίνεση.

3. Άκόμη κι αν τό “πρόβλημα” “λυθεί”, ή μετατόπισή του σέ άλλες συνοικίες θά πρέπει νά προσδώσει ένα χαρακτήρα μονιμότητας στίς έπιχειρήσεις “ΑΡΕΤΗ”.

Όμως παρά τά άποτελέσματα τής “Έπιχειρήσης άρετής” στά Εξάρχεια ή ίδια μπορεί νά έκπταθεί στίς ύπόλοιπες συνοικίες μέ μπλόκα, έξακρίβωση στοιχείων και λιγότερο άνοιχτή τρομοκρατία. Έκεί ή βία δέν χρειάζεται νά είναι τόσο θεαματική. Οι συνοικίες αυτές δέν βρίσκονται πάνω στη σκηνή και κανείς δέν θά διαμαρτυρηθεί γι’αυτές. Έκεί τό σύμβολο δέν θά λειτουργήσει και ή άστυνομική τρομοκρατία θά κατορθώσει νά γκετοποιήσει άκόμη περισσότερο κάποιους χώρους πού είναι ήδη άρκετά περιθωριοποιημένοι. Στο στοιχείο αυτό έγκειται και ή ιδεολογική πρόταση του ΠΑΣΟΚ, ή όποια είναι χαρακτηριστικό ότι γίνεται δεκτή άπό τό σύνολο τής Άριστεράς, ενώ ταυτόχρονα τό ΚΚΕ σπεύδει νά διεκδικήσει τήν πατρότητά της:

Δέν ύπάρχει πιά τό συγκεκριμένο πρόσωπο, πού σπάει, άσκει βία ή “άσχημονεί” ύπάρχει τό μοντέλο, τό κοινωνικό άρχέτυπο αυτού του προσώπου, πού βαρύνεται όχι άπό κάποια συγκεκριμένη “άντικοινωνική” ή παράνομη ενέργεια, αλλά άπό τό γεγονός ότι ή εμφάνισή του, ό χώρος πού συχνάζει, ό κώδικας πού μιλάει, τόν κατατάσσει στην κατηγορία, στην κοινωνική όμάδα αυτών, πού θά μπορούσαν νά κάνουν κάτι άπό τά παραπάνω, πού έν δυνάμει διατυπώνουν ή άποτυπώνουν ψήγματα κοινωνικής άμφισβήτησης.

Σοβαρό δείγμα αυτής της ιδεολογικοποίησης είναι το σχέδιο τροποποίησης του ποινικού Κώδικα, όπου για πρώτη φορά συμπυκνώνεται σε κυρίαρχη διοικητική επιλογή ή δίωξη κοινωνικών κατηγοριών με «ιδιωματικές πρακτικές» και όχι συγκεκριμένων πράξεων, όπως μέχρι στιγμής επιτάσσει η φιλελεύθερη έκδοση του ποινικού δικαίου.

ΠΑΡΟΛΟ πού ή «'Αρετή» είναι μόνιμο χαρακτηριστικό της άστικής ιδεολογίας, ή επιχείρηση «'Αρετή» εμφανίζεται σε συγκεκριμένη ιδεολογική συγκυρία.

Μία ολόκληρη περίοδος χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια του Τύπου να προβάλλει ως ιδιαίτερα οξυμένη τη νεανική εγκληματικότητα, με πολυσέλιδα άρθρα για καμικάζι, τσαντάκηδες, ναρκωτικά, εμφανίζοντας έτσι την αστυνομία σαν άναποτελεσματική και τον κίνδυνο από τους «άλητες» σαν ιδιαίτερα σημαντικό. Το νομοσχέδιο για την ένοπλη (και άρα την άναποτελεσματικότητα) των Σωμ. 'Ασφαλείας γίνεται έτσι άποδεκτό από το σύνολο του πολιτικού κόσμου σαν επιβεβλημένο. Το κλίμα φαίνεται κατάλληλο για άστυνομικές επιχειρήσεις και σίγουρα είναι. Πολύ περισσότερο, όταν ή ένοπλη δημιουργεί ειδικά (συντεχνικά) προβλήματα στη σχέση κατασταλτικού μηχανισμού — κυβέρνησης. 'Η σκοπιμότητα, λοιπόν, της επίθεσης στο συγκεκριμένο χώρο των 'Εξαρχείων άναδεικνύεται πολλαπλά:

■ 'Η κυβέρνηση επιχειρεί να επανακτήσει την άποδοχή των άνησυχων από τα παρατάγους της ένοπλης (και την πριμοδότησή τους από τη Ν.Δ.) δηλώνοντας «έμπρακτα» πως τίποτα δέν αλλάζει στο κατασταλτικό Status και τα ένοπλημένα Σ.Α. μπορούν να ένεργοϋν όπως στο παρελθόν.

■ Διασκεδάει τις άνησυχίες περί «διαλυτικής» για τα Σ.Α. πολιτικής, άποδεικνύοντας την άναποτελεσματικότητά τους.

■ 'Επιλέγει «άντίπαλο» από το χώρο της άριστερας και τον κατονομάζει πολιτικά («άναρχικοί») καθησυχάζοντας τους άνησυχους από τις «άριστερές» επιλογές της, ιδιαίτερα μέσα στα Σ.Α.

Όλα αυτά, μαζί με το άνοιγμα της Ν.Δ. προς το κέντρο και τη σφοδρή ένδοκομματική διαπάλη στο ΠΑΣΟΚ, έξαναγκάζουν την Κυβέρνηση σε μία προσπάθεια να άναδειχθεί θεματοφύλακας της ήσυχίας και της τάξης, έχοντας μάλιστα και την πολιτική κάλυψη του Κ.Κ.Ε. 'Εκείνο, όμως, πού δέν υπολόγισε ή κυβέρνηση είναι άφενός ότι τα 'Εξάρχεια έχουν κατοχυρωθεί σαν χώρος πολιτικοϊδεολογικών ζυμώσεων και άφετέρου ότι ή γενικευμένη βία θυμίζει έντονα τη χούντα και τη δεξιά, και έτσι έχει σφυρηλατηθεί μία ιδιαίτερη εύαισθησία άπέναντι στην κρατική βία.

Αυτό, άλλωστε, άποτέλεσε και το πλαίσιο της αντίδρασης στο χτύπημα των 'Εξαρχείων, όχι μόνο από την άριστερά, αλλά και από τη φιλελεύθερη δεξιά, γεγονός πού έξανάγκασε το ΚΚΕ να συρθεί όπορουνιστικά σ' αυτή τη γραμμή και το ΠΑΣΟΚ να υποχωρήσει.

ΤΑ ΕΞΑΡΧΕΙΑ έθεσαν επί τάπητος το ζήτημα της άστυνομικής βίας. Όμως, ή διαχείριση των προβλημάτων της νεολαίας και το ξεκαθάρισμα με τις πρακτικές πού άναφέραμε, έχει άρχισι πριν από την επιχείρηση «'Αρετή» με το πρόγραμμα της λεγόμενης «άναβάθμισης» της πόλης. 'Η πολεοδομική άναμόρφωση της πρωτεύουσας, πού ξεκινάει από ύπαρκτα προβλήματα (νέφος, κυκλοφοριακό) και καταλήγει σε συνολική πρόταση για την πόλη στηρίζεται στο ιδεολόγημα της «ποιοτικής άναβάθμισης» και άποτελεί κεντρικό άξονα της κυβερνητικής πολιτικής. 'Ως άξονες της «άναβάθμισης» παρου-

σιάζονται:

1. πεζόδρομοι, χώροι ψυχαγωγίας
2. άναπαλαίωση κτιρίων, πολιτιστική «άναβάθμιση»
3. τοπική άυτοδιοίκηση.

'Η κοινωνική άποτελεσματικότητα αυτών των έπινώσεων διαφαίνεται από τις πρώτες έφαρμογές τους. Τρία σημεία της 'Αθήνα επιλέγονται για άμεση άναμόρφωση, ως προβληματικά: ή Φωκίωνος Νέγρη, ή Πλάκα και τα 'Εξάρχεια. Και για τα τρία πρέπει να γίνουν κάποιες παρατηρήσεις. Είναι δηλ. περιοχές πού:

1. δέν είναι ιδιαίτερα ύποβαθμισμένες
2. έχουν έντονη κίνηση και κέντρα ψυχαγωγίας, ιδίως της νεολαίας.
3. είναι στέκια «περιθωριακών»
4. συσπειρώνουν νεολαία από όλη την πόλη.

'Η «άναβάθμιση» στις δύο πρώτες περιοχές κατορθώνει: 1. να τροποποιήσει τη διαδικασία ψυχαγωγίας (άκριβότερα κέντρα, κλείνουν τα «κακόφημα», έλεγχοι ταυτοτήτων κλπ.), 2. να έξοβελισι ολόκληρες ομάδες, πού χάνουν τό στέκι τους και μεταφέρονται άλλοϋ.

Στα 'Εξάρχεια ή πολιτική αυτή φαίνεται να άποτυγχάνει. Σαν χώρος πολιτικής διατηρούν μία θέση στην πολιτική σκηνή (συμβολική κυρίως) και άποτελούν σημείο άναφοράς για κάποιο κόσμο (φοιτητές, οργανώσεις κλπ.). 'Ετσι ή διαδικασία της «άναβάθμισης» της ψυχαγωγίας (άκριβότερα και «καλύτερα» μαγαζιά) έξελίσσεται άργά. Το «πρόβλημα» αυτό το έντοπίζουν και οι καταστηματαρχες. Παρ' όλα αυτά κάποια μπάρ μπαίνουν σε μία διαδικασία «άποπολιτικοποίησης» και γίνονται πιο άπρόσωπα, πιο έπιχειρήσεις (Point, Dada). 'Ετσι ό κόσμος διαχωρίζεται. Κάποιοι συχνάζουν σ' αυτά και κάποιοι όχι. Οι συνθήκες της Πλάκας εμφανίζονται σιγά σιγά. Γίνονται στέκι κάποιων μικροαστικών κυκλωμάτων κουλτούρας πού δέν διατηρούν καμία σχέση με το πολιτικό παρελθόν της Πλατείας. 'Η ιδεολογία πού εισβάλλει μέσα από αυτά και κάτω από την ήγεμονία της άναβάθμισης θα έξοβελισι άργά ή γρήγορα κάποια «προβληματικά» στοιχεία όρίζοντάς τα ως «σκουπίδια».

Μόνη πόρτα της άστυνομίας παρέμεινε μέχρι σήμερα το ζήτημα των ναρκωτικών. 'Ο ίδιος ό κόσμος των 'Εξαρχείων φαίνεται να ζητά να προστατέψει την ψυχαγωγία του και τα στέκια του μέσα από την άναβάθμιση και άρχίζει τη διαπραγμάτευση. Το πολιτικό στοιχείο υποχωρεί. 'Η έπιτροπή των κατοίκων πού πηγαινει στο Λαλιώτη άυτοπροσδιορίζεται ως «καταναλωτές» πού ζητούν την ήσυχία τους και την προστασία τους. Μία ήσυχία πού δέν μπορεί παρά να ήγεμονεύεται από την άστική ιδεολογία και το κέρδος. Κάθε έναλλακτική ψευδαίσθηση υποχωρεί.

ΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ και δηλώσεις των κομμάτων και οργανώσεων της άριστερας, με διαφορετικές βέβαια διατυπώσεις, άποδέχονται το κεντρικό ιδεολόγημα της κυβέρνησης. 'Αποδέχονται δηλαδή το γεγονός ότι ύπάρχουν κοινωνικές ομάδες πού πρέπει να έλεγχοϋν ως τέτοιες. 'Η μόνη τους διαφωνία βρίσκεται στη μέθοδο έλέγχου, έφόσον εκ των πραγμάτων, όφείλουν να καταδικάσουν την άστυνομική βαναυσότητα.

Τό ιδεολογικό μοτίβο αυτών των δηλώσεων έχει έντυπωσιακή συγγένεια με τις αντίστοιχες του Κ. Λαλιώτη πού φαίνεται ότι μετέτρεψε το γνωστό σλόγκαν «'Αγαπώ τον άθλητισμό και προσπαθώ» σε «'Αγαπώ την ήθική και προσπαθώ» (έν άνάγκη μαζί με τον Μποσινάκη).

'Εδώ θα πρέπει να σταθούμε κάπως περισσότερο στην άνάλυση των γεγονότων:

1. 'Ο Λαλιώτης, με δηλώσεις του στις έφημερίδες, άναλαμβάνει ν' άπολογηθεί προς την άριστερά εκ μέρους της Έκβετες κυβέρνησης και

λέει δύο πράγματα: 'Ότι ή βία είναι πρόβλημα, έντάσσοντας έτσι τον έαυτό του στην άριστερά και ότι δέν είναι δυνατόν να άνεχόμαστε άντικοινωνικά στοιχεία να βαιοπραγούν σε βάρος της σιωπηλής πλειοψηφίας, όρίζοντας έτσι τους άπόβλητους και κατοχυρώνοντας την ήγεμονία του ΠΑΣΟΚ ως προς την άριστερά.

2. 'Αγανακτισμένοι «θαμώνες» των 'Εξαρχείων άπευθύνονται στο Λαλιώτη, άναγνωρίζοντας έτσι την ιδεολογική ήγεμονία του 'Υφυπουργού και στον χώρο της έξωκοινοβουλευτικής άριστερας, αλλά και τη δυνατότητα του κράτους να συνδιαλέγεται μαζί τους για κάποια τόσο κρίσιμα θέματα.

3. Οι ίδιοι θαμώνες άναλαμβάνουν να διατυπώσουν την άποψη της άριστερας στις έφημερίδες και να μιλήσουν εκ μέρους των 'Εξαρχείων: Είμαστε καταναλωτές, τα 'Εξάρχεια δέν είναι χώρος πολιτικής πιά, σε σχέση με το μηχανισμό της ψυχαγωγίας συγκροτούμαστε, άφήστε μας να τη βρίσκουμε και μή μας (ξανα)βγάξετε στους δρόμους.

'Υφυπουργείο και 'Εξαρχιώτες φαίνεται για πρώτη φορά να συμπλέουν. Και τους δύο τους ένδιαφέρει ή ποιότητα ζωής μακριά από τη βία. 'Η διασκέδαση άναγνωρίζεται σαν δικαίωμα του νέου και ή φροντίδα γι' αυτή σαν ύποχρέωση του κράτους.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια άκόμη και το μοντέλο του άμφιβητία μπορεί να γίνει άποδεκτό, άκόμη και να χρηματοδοτηθεί. 'Ο νέος στό κάτω κάτω είναι άσυμβίβαστος. 'Εχει όλο τον καιρό μπροστά του για να συμβιβασθεί.

'Ετσι:

■ ό «σοσιαλιστής» Μποσινάκης όρκίζεται ότι θα έξαφανισι τους «άναρχικούς»,

■ οι κομμουνιστές του ΚΚΕ ριγούν από φρίκη με την άνάμνηση των «άναρχοαυτόμων»,

■ οι παραδοσιακοί άναρχικοί δηλώνουν πλέον «καταναλωτές, πού σέβονται όμως την ιδεολογία τους» και διαχωρίζουν τη θέση τους από τους πάντες,

■ οι πάντες δηλώνουν νομιμοφροσύνη έξηγώντας πως δέν είναι «χούλιγκανς»

■ και ή πλατεία 'Εξαρχείων είναι για πρώτη φορά τόσο βουβή, μπροστά στην άνυπαρξία άριστερου Λόγου.

Γιάννης Κάλλας
'Αντιγόνη Μαυρομάτη

Τά άγνωστα

ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΕΣ οι έπίσημες δηλώσεις του κ. Λαλιώτη για τα έπεισόδια στα 'Εξάρχεια. Θυμίζουμε ότι την έπομένη της επιχείρησης 'Αρετής, μιλώντας σε ομάδες νέων πού διαμαρτύρονταν μέσα στο 'Υφυπουργείο Νέας Γενιάς τους άπέπεμπε λέγοντας μεταξύ άλλων:

■ *Τι σχέση έχετε σεις με την πολιτική; Είσαστε νεοσσοί. Όπου είσαστε περάσαμε κι έμεις. Τά ξέρουμε αυτά. Δέν θα άσכולούμεθα τώρα με τους περιθωριακούς.*

Και ό Στ. Μανίκας, σύμβουλος του κ. Λαλιώτη:

■ *'Αντε πηγαίνετε, άλήτες. Πηγαίνετε να πάρετε τό χαρτζιλίκι από τον μπαμπά...*

'Αγνωστες, όμως, παρέμειναν οι θέσεις πού άνέπτυξε ό κ. Λαλιώτης στην 3μελή «'Επιτροπή συμπαράστασης των κρατουμένων — κατηγορουμένων για τα γεγονότα των 'Εξαρχείων αλλά και την τρομοκρατία»:

■ *Τρομοκρατία ύπάρχει και άσκεΐται από τους περιθωριακούς, τους πάντες, τους λούμπεν κλπ.*

Ανάγνωση τῶν ἀνακοινώσεων τῶν κομματικῶν νεολαιῶν

Ἡ «ἐπιχείρηση ἀρετῆς» τῶν νεολαιῶν

ΕΧΕΙ ΑΝΑΠΤΥΧΘΕΙ ἀπὸ παλιά ἓνα εἶδος φιλολογίας πού ἀπευθύνεται στὸ φόβο καὶ τὰ πιὸ συντηρητικὰ ἐνστικτα τοῦ κόσμου καὶ προσπαθεῖ νὰ μεταλλάξει τὸ ἀντανακλαστικό ἐρέθισμα σὲ νυσταλέα παραίτηση καὶ ἀποδοχὴ τῶν συμβάντων.

Αὐτὴ ἡ κομματικὴ φιλολογία πρέπει νὰ θεωρηθεῖ προσφορά στὴ νεοελληνικὴ κοινωνία τοῦ πρώην τιμημένου, ἐνωμένου, ἐνιαίου Κ.Κ.Ε. Ἄνθισε τὴν ἐποχὴ πού οἱ λαϊκοὶ ἀγωνιστὲς γίνονταν χαφιέδες, δηλωσίες, πέμπτη φάλαγγα κ.λ.π.

Πέρασε δύσκολες στιγμὲς στὴ δικτατορία, δταν τὸ ἐρέθισμα, τόσο ἐπίμονο, τόσο ἄμεσο, τόσο ἀνταποκρινόμενο στὴ συσσωρευμένη λαϊκὴ ὀργή ἦταν δύσκολο νὰ μεταλλαχθεῖ φραστικά. Οἱ 300 προβοκᾶτορες τοῦ Πολυτεχνείου ὁμολογουμένως ἀνήκουν στὶς ἄτυχες σελίδες τῆς φιλολογίας αὐτῆς.

Γιὰ νὰ γνωρίσει μιὰ νέα ἀνθιση μετὰ τὴ μεταπολίτευση, δταν τὸ φοιτητικὸ κίνημα, σάν ἡ ὁρατὴ πλευρὰ τῶν ἀνακατατάξεων, τῆς κινητικότητας καὶ τῆς διαθεσιμότητας ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, παροπλίστηκε μέσα στὸ γενικὸ αἴτημα γιὰ κοινωνικὴ γαλήνη, αὐτὸ τὸ πυκνὸ δίκτυ πού κάλυψε ὁλόκληρη τὴν ἐλληνική

κὴ κοινωνία καὶ πῆρε πολλὰ ὀνόματα: ἐθνικὴ ἐνότητα, λήθη στὸ παρελθόν, ἡπιο πολιτικὸ κλίμα κ.ο.κ.

Τότε λοιπόν, μετὰ τὴ μεταπολίτευση, δημιουργήθηκε τὸ κατάλληλο ἰδεολογικὸ πλαίσιο, ἐκεῖνη δηλαδὴ ἡ βαθιὰ αἴσθηση ἥττας, πού ἐπέτρεψε τὴν ἐπανεμφάνιση τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Φιλολογίας. Μιά βασικὴ τῆς ἐννοια, ἐννοια—κλειδί ἦταν ὁ προβοκᾶτορας. Ἡ ἐννοια αὐτὴ διαφοροποιούμενη διαχρονικά, μετατράπηκε σὲ ἀριστεροχουντικό, ἀναρχικό, ἀναρχοαυτόνομο, ἀντικοινωνικὸ στοιχείο, πάνκ καὶ ἄλλα ἀνατριχιαστικὰ πράγματα.

Μιά ἄλλη ἐννοια πού χαρακτηρίζει τὸ στυλ γραφῆς τῶν ἀνακοινώσεων εἶναι ἡ ἄγνοια τοῦ συμβάντος. Ὑπενθυμίζω ἐδῶ μόνο γιὰ λόγους ἐπικαιρότητας, παρ' ὅτι δὲν ἀναφέρεται σὲ ἀνακοίνωση, τὴν ἐφιαλτικὴ σκηνὴ τοῦ Νοέμβρη τοῦ '80 ὅπου τὴν ὥρα πού ὁ Κουμῆς καὶ ἡ Κανελλοπούλου πέφτουν νεκροὶ κάτω ἀπὸ τὴν πρωτοφανὴ θηριωδία τῶν ἀστυνομικῶν, τὴν ἴδια ὥρα, λίγα μέτρα παραπέρα τὸ ΚΚΕ παρήλαυνε συντεταγμένο, κραυγάζοντας «ΚΚΕ, ἀλλαγή, Β' κατανομή».

Αὐτὸ πού θέλω νὰ υπογραμμίσω εἶναι τὸ ἐξῆς: Αὐτὴ ἡ γκαϊμπελικὴ τακτικὴ πού μετατρέπει τὸ ἄσπρο σὲ μαῦρο, ἔπρεπε νὰ βρεῖ τὸ ἔδαφος γιὰ ν' ἀνθίσει. Καὶ ἂν τὸ ἔδαφος ἀρχικά ἦταν ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἥττας γιὰ τὴν ὁποία μίλησα παραπάνω, καθὼς καὶ ἓνας περιεργὸς φόβος ἀπέναντι στὸν πατερναλισμὸ τοῦ ΚΚΕ, προοδευτικά, καὶ ἐνῶ τὰ ὅρια μεταξύ πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς δυσφορίας, ἢ ἀπλῶς δυσφορίας, γίνονταν ὅλο καὶ πιὸ ἀσαφῆ, τὸ ἐν λόγω ἔδαφος βρέθηκε στὸν ἀγανακτισμένον πολίτην, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέχεται τὴν μὴ στερεότυπη στάση, τὸ χιούμορ, τὸ παράδοξο πού τσιγκλάει βάνουσα τὸ τέλμα τῆς καθημερινότητας.

Ὁ μακρὺς αὐτὸς πρόλογος ἦταν ἀναγκαῖος γιὰ νὰ συνδέσει τὴν ἐπανεμφάνιση αὐτῆς τῆς μέρες τῆς φιλολογίας τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξὴ ὑποστηρίζω, μὲ τὴν προϊστορία τῆς. Ὅπως λέμε ἐπιστροφὴ στὶς ρίζες. Ὅλες οἱ ἐννοίες — κλειδιά ξαναεμφανίζονται μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπιχείρηση — Ἀρετὴ τῆς ἀστυνομίας στὰ Ἐξάρχεια.

Πολὺ συμπυκνωμένες κατ' ἀρχὴν στὴν ἀνακοίνωση τῆς ΚΝΕ: «Ἡ πείρα ἔχει διδάξει τὴ νεολαία πὼς τέτοιες ὁμάδες ἀξιοποιοῦνται ἀπὸ τὴν ἀρχουσα τάξη γιὰ τὴ δυσφήμιση τοῦ νεολαιστικοῦ κινήματος». Ἡ σὴν φωνὴ νεολαία ἔχει πείρα, βγαίνει ἡ πείρα τῆς μέσα ἀπὸ τοὺς μαζικοὺς ἀγῶνες, ἔχει διδαχθεῖ. Ἀρίστα 10!

Δὲν ὑπάρχει συμβάν. Ὅλα εἶναι ἓνα κόλλο γιὰ τὴ δυσφήμιση τῆς ΚΝΕ καὶ τῶν ὑπόλοιπων νεολαιῶν ὅσο αὐτῆς διατηροῦν ἀκόμη κάποια ἴχνη σοβαρότητας. Ἡ ΚΝΕ καταφέρνει νὰ

βγάλει καὶ ἀπὸ τὴ μύγα ξύγκι. Ὁ βασικὸς στόχος, λέει, εἴμαστε ἐμεῖς. Καὶ ἐπειδὴ βέβαια ὑπάρχει ἡ πληροφόρηση, ὑπάρχουν οἱ φωτογραφίες τῶν αἰμόφυρτων παιδιῶν κ.λ.π., μᾶς πληροφορεῖ παρακάτω ὅτι καὶ ἂν ὑπῆρξε ἀστυνομικὴ αὐθαιρεσία στὰ Ἐξάρχεια, ἦταν ἓνα πρόσχημα, τῆς δώσανε δηλαδὴ πρόσχημα, (ἐπομένως προβοκάτσια!!!) νὰ ἐπιτεθεῖ ἐναντίον μας πού ὡς γνωστὸ εἴμαστε ἡ μόνη καὶ πραγματικὴ ἐνόχληση τῆς ἀρχουσας τάξης. Εἴμαστε γιὰ τὸ λέμε. Τὸ λέμε γιὰ εἴμαστε. Ἐτσι εἶναι ἂν ἐτσι νομίζετε. Ἀθάνατε Πιραντέλλο.

Ἡ νεολαία τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ ἔχει πολλὰ διδαχθεῖ ἀπὸ τὸ Κ.Κ.Ε καὶ τὴν Κ.Ν.Ε. εἰδικότερα. Τὰ προβλήματα, λέει, δὲν λύνονται μὲ ἀστυνομικὴ βία. Λαμπρά! Τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ., λέει, ἔχει ἀποδείξει ἐμπρακτὰ πόσο πιστεύει σ' αὐτὴ τὴν πολιτικὴ. Καὶ ἂν αὐτὸ πού ἔχει τώρα δά ἀποδείξει τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ. ἐμπρακτὰ εἶναι ὅτι πιστεύει στὴν ὠμὴ ἀστυνομικὴ βία; Ἄν αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ πραγματικότητα; Τόσο τὸ χειρότερο γι' αὐτὴν. Ὁ ὑπερβατικὸς λόγος στὴν ὑπηρεσία τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητας. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὴ ἡ παλιοσημερολογητικὴ λογικὴ, ἔχει φάει τὰ ψωμιά τῆς, ἔχει δεῖξει τὰ ὅριά τῆς, τὴ μπολιάζουμε μὲ νέες ἰδέες δανεισμένες ἀπὸ μιὰν ἄλλη πολιτικὴ νεολαία, τὸ Ὑπουργεῖο Νέας Γενιάς. Προσέξτε τὸν παρακάτω συλλογισμό: Οἱ νέοι τῶν Ἐξαρχείων δυστυχῶς (τί ὑπέροχο, τί διδακτικὸ, τί ὄριμο αὐτὸ τὸ δυστυχῶς!) ὁδηγοῦνται σὲ λανθασμένες πράξεις ἀπὸ μοναξιά, ἀδυναμία ἐκφρασης καὶ δημιουργίας (πρόκειται γιὰ ἀνανέωση ὁρολογίας τῆς ἴδιας ἀκριβῶς φιλολογίας). Οἱ λανθασμένες πράξεις δὲν ἐπιλύονται μὲ ἀστυνομικὴ βία. Τὸ ΠΑ.ΣΟ.Κ, ὅπερ ἔδει δεῖξαι, πιστεύει ἀκράδαντα σ' αὐτό. Μὲ κανένα τρόπο ὅμως τὰ λάθη δὲν μποροῦν νὰ ἀποτελοῦν ἐνόχληση στοὺς κατοίκους (ἐπικύληση τοῦ ἀγανακτισμένου πολίτη). Ἀρα;

Ἡ νεολαία τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ. μᾶς ἀφήνει μὲ τραγικὰ ἐρωτηματικά, ἀντίστοιχα σὲ κρισιμότητα μ' ἐκεῖνο τὸ γνωστὸ τοῦ Ἀμλετ. Νὰ ζεῖ κανεὶς ἢ νὰ μὴ ζεῖ;

Ἡ ἀνακοίνωση τέλος τοῦ Ρήγα, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι αὐτὸ πού λείπει ἀπὸ τίς ἐπιχειρήσεις Ἀρετῆ εἶναι μιὰ ταυτόχρονη, συνολικὴ πολιτικὴ γιὰ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῶν νέων. Γιατί χωρὶς αὐτὴ παίρνουν ἓνα καθαρὰ κατασταλτικὸ χαρακτῆρα. Νὰ γίνονται λοιπόν, ἀλλὰ μὲ πολιτικὴ. Καὶ ὅχι τὴν ὁποιαδήποτε. Πολιτικὴ ταυτόχρονη. Πολιτικὴ συνολικὴ. Μιά ἄλλη πολιτικὴ. Τὸ κάτι ἄλλο στὴν πολιτικὴ. Τότε δὲν θὰ ἔχουν κατασταλτικὸ χαρακτῆρα.

Μὰ πολιτικὴ ὑπάρχει. Κάτι παραπάνω ἀπὸ ταυτόχρονη. Ἀκαριαία! Εἶναι ἡ πολιτικὴ τοῦ Μποσνιάκη. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἀπομακρυνσης κάθε ἀντικοινωνικοῦ στοιχείου. Πού γράφει στὸν τοῖχο «ζήτω ἡ τεμπελιά». Πού εἶναι πάνκ. Πού οὐρεῖ σάν τὰ ἄγρια θηρία.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ γενικευμένη χυδαιότητα δὲν εἶναι τυχαῖο πού καὶ ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Ὑπουργοῦ Νέας Γενιάς, καὶ ἡ πρωτοβουλία διαλόγου τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν ἀπέκτησε τὴν ἰδεολογικὴ ἐπικυριαρχία.

Ἡ ἀνακοίνωση κατ' ἀρχὴν ἦταν ἡ μόνη πού δὲν ἦταν διαποτισμένη ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ καινούργιου, τοῦ μὴ ἐλεγχόμενου πού διαπερνᾷ τίς ὑπόλοιπες ἀνακοινώσεις. Ἐπειδὴ δὲν ἀποδύθηκε σ' αὐτὸ τὸ κυνήγι τῶν μαγισσῶν μπόρεσε ν' ἀποκτήσει ἓνα κύρος πού δὲν ἦταν μόνο τὸ κύρος τῆς θέσης τοῦ Ὑπουργοῦ ἀλλὰ καὶ ἰδεολογικὸ. Ἀκροβατώντας συνεχῶς, πέρναγε μὲ εὐχέρεια ἀπὸ τὴν ἐπιστήμανση τῆς σχέσης ἀτομικῆς καὶ κρατικῆς τρομοκρατίας στὸ ἀμίμητο «πράγμα πού ἐγὼ προσωπικὰ δὲν γνωρίζω». Καὶ στὴ βάση αὐτοῦ τοῦ κύρους μπόρεσε νὰ ὀργανώσει τὸ διάλογο τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν, τὸ διάλογο τῶν γκλόμπς μὲ τὰ σπασμένα κεφάλια, τὴν κάθαρση. Ἀναστασία Λαζαρίδου

ἐπιχειρήματα τοῦ Κ. Λαλιώτη

Αὐτὲς οἱ περιθωριακὲς ὁμάδες προσπαθοῦν ν' ἀκολουθήσουν τὰ ἀντίστοιχα ἰταλικά πρότυπα, τὸ ἰταλικὸ μοντέλο. Ἡ τρομοκρατία πού ἀσκοῦν τροφοδοτεῖ καὶ ἐπηρεάζει τὴν τρομοκρατία τοῦ κράτους καὶ τῶν μηχανισμῶν του. Καὶ ἀντίστροφα, ἡ κρατικὴ τρομοκρατία καὶ καταστολὴ τροφοδοτεῖ καὶ ἐπηρεάζει τὴν τρομοκρατία τῶν ὁμάδων αὐτῶν.

■ Κρατικὴ τρομοκρατία ὑπάρχει. Ὑπάρχει ὁμοῦ, στὸ βαθμὸ πού τὸ Κράτος εἶναι ἀναγκαῖος θεσμὸς σὲ κάποιες φάσεις. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμαστε ρεαλιστές. Νὰ μὴν ἀντιμετωπίζουμε a priori μὲ καχυποψία τὸ κράτος.

■ Πολλὲς φορές ἡ ἀστυνομία δείχνει ὑπερβάλλοντα ζήλο. Μ' αὐτὴ τὴν ἐννοια οἱ ἀστυνομικοὶ δὲν ἔχουν πάντα δίκιο. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἔχουμε ἐμεῖς δίκιο. Ὁ Νέγκρι ἔχει περὶ χαρακτηριστικά: «Δὲν σημαίνει ὅτι ἔχουμε δίκιο ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι ἔχουν ἄδικο».

■ Δὲν ἦταν σωστὸ πὺς γενικεύτηκε ἡ βία στὰ Ἐξάρχεια. Δὲν ἐξυπηρετοῦσε αὐτὸ τοὺς στόχους μιᾶς τέτοιας ἐπιχείρησης. Καὶ αὐτὸ γιὰ καὶ τὰ Σώματα Ἀσφαλείας ἀυτονομοῦνται.

‘Η «ἐνάρετη» 4η ἐξουσία

ΣΥΣΣΩΜΟΣ σχεδόν ὁ Τύπος καταδίκασε τὴν «ὕπερβολή» τῆς ἀστυνομικῆς βίας στὰ Ἐξάρχεια. Πόσο ἀμέτοχος εἶναι ὁμως ὁ Τύπος στὴ διαμόρφωση ἑνὸς κλίματος πού ὄχι μόνο νομιμοποιεῖ ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ τὴν κρατική καταστολή; Δὲν μιλάμε βέβαια μόνο γιὰ τίς συντηρητικές ἐφημερίδες πού κατὰ παράδοση μεγαλοποιοῦν, δραματοποιοῦν καὶ συκοφαντοῦν κάθε πρακτική πού ξεφεύγει ἀπ’ τὰ καθιερωμένα, ἰδιαίτερα ὅταν προέρχεται ἀπ’ τὴ νεολαία. Πόσο διαφορετικὴ στάση κρατᾷ ὁ «δημοκρατικὸς Τύπος»;

Περιορίζομαστε σὲ δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα:

■ Τὸ *Ἔθνος*, δύο βδομάδες πρὶν τὴν ἀστυνομικὴ ἐπιχείρηση, σὲ δισέλιδο ρεπορτάζ μὲ τίτλο «Καὶ τώρα οἱ... Σιού» καὶ ὑπέρτιτλο «ΕΞΑΡΧΕΙΑ: Μετὰ τὰ ναρκωτικά καὶ τοὺς ἀναρχικοὺς ἦρθαν οἱ πάνκς μὲ τὰ ξυρισμένα κεφάλια» διεκτραγωδεῖ τὴν κατάσταση καὶ μεταφέρει «νέες κραυγὲς ἀπὸ γνώσης τῶν κατοίκων» πού ζητοῦν ἀστυνομικὴ παρέμβαση. Μὲ ἔμφαση τονίζονται οἱ ἀπόψεις ἑνὸς μαγαζάτορα πού ἔστειλε καὶ ὑπόμνημα στὸν Ὑπουργό Δημόσιας Τάξης καὶ καταγγέλλει τὴν ἀστυνομία γιὰ ἀδιαφορία. Ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὸς ὁ διάλογος. Ρωτᾷ ἡ ρεπόρτερ τοῦ Ἔθνους: «Στὸ τμήμα δὲν πήγατε;» καὶ ἀπαντᾷ ὁ μαγαζάτορας: «Μόνο μιά φορά καὶ δύο; Ξέρετε τί μᾶς λένε ἐκεῖ; «Λύστε μας τὰ χέρια». Τοὺς ρωτᾷμε ποιὸς τοὺς τὰ ἔχει δεμένα καὶ δὲν μᾶς λένε».

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ ἔρευνα τοῦ Ἔθνους βοήθησε νὰ τοὺς λυθοῦν τὰ χέρια...

■ Ἡ *Ἐλευθεροτυπία*, πού φημίζεται γιὰ τὴν πιὸ ἀνεκτικὴ καὶ φιλελεύθερη στάση της, τὴν παραμονὴ τῆς «μεγάλῃς ἐπιχείρησης» (30.9) καὶ ἐνῶ ἤδη εἶχαν ἀρχίσει οἱ προπαρασκευεὺς της μὲ τοὺς καθημερινούς ἀστυνομικοὺς ἐλέγχους στὰ Ἐξάρχεια, δημοσίευσε ἕνα ἀνυπόγραφο κείμενο ὅπου ἐπεσήμανε τὴν κατάντια μιᾶς ἄλλης πλατείας: «Πλατεία Κολωνακίου. Ἡ νύχτα τῶν... σαγόνων».

«Νεαροὶ (σπανίως καὶ κοπέλες) πιασμένοι χέρι χέρι, ἀγκαλιά δύο δύο ἀναστατώνουν τὴν πλατεία, ρίχνουν ἕνα φιλή στὰ πεταχτά. Ντοπαρισμένοι ἀπὸ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ οἰνόπνευμα (καὶ ἄλλα πολλὰ) σὲ μέρη πού πολλοὶ χαρακτηρίζουν ἀπαράδεκτα, χαίρονται τὴν αὐτονομία τους, τὸν ἔρωτα, ὅπως μόνον αὐτοὶ τὸν ἐννοοῦν, χωρὶς κανεὶς νὰ τολμᾷ νὰ τοὺς ἐμποδίσει. Ἐμεῖς πού τοὺς βλέπουμε, ἀγανακτοῦμε, σοκαριζόμαστε, τοὺς φοβόμαστε. Οἱ ὁμοφυλόφιλοι καὶ οἱ ταραξίες μᾶς διώχνουν ἀπὸ τὸ Κολωνάκι, μὲ τίς δαχμήμιες τους καὶ τὴν ἐπιθετικότητά τους».

Ὅπως παρατηρήσατε τὰ ἐγκλήματα πού καταλογίζονται σ’ αὐτοὺς τοὺς νεαροὺς εἶναι ὅτι χαίρονται τὴν αὐτονομία τους καὶ ὅτι τὸ φιλή τὸ ρίχνουν στὰ πεταχτά. Ὑπάρχουν ὁμως καὶ ἄλλες ἀξιοποινεὺς πράξεις:

«Δάγκωσαν ἕνα σερβιτόρο στὸ χέρι καὶ οἱ δράστες ἔφυγαν ἀνεπρόκλητοι».

Καὶ τὸ συμπέρασμα, ἐντελῶς ἀβίαστο: «Τέτοιες ὥρες τὸ Κολωνάκι εἶναι ἐπικίνδυνον! Ὡς πότε;»

Ἀντιπερισπασμός ἢ προφητεία; Ἀς ἐλπίσουμε ὅτι ὁ κ. Μποσινάκης δὲν διαβάξει *Ἐλευθεροτυπία*...

Σ.

Σὲ μιὰν ἄλλη πλατεία, στὸν Κορυδαλλό,
μιὰ συζήτηση γιὰ τίς καθημερινὲς ἐπιχειρήσεις ἀρετῆς

Ἡ ρουτίνα τῆς τῆς καταστολῆς

Ἐξάρχεια καὶ ἐπιχειρήσεις «ἀρετῆς». Ξυλοδαρμοί, συλλήψεις, πρωτοσέλιδα. Ὑπόδοκοι σὲ δίκες πού ἀναβάλλονται. Κορυδαλλὸς καὶ ἐπιχειρήσεις χωρὶς ὄνομα, ρουτίνας. Ἀπ’ αὐτὲς πού μπαίνουν σπάνια στὶς ἐφημερίδες. Καὶ μιά παρέα. Ἀπὸ αὐτὲς πού δὲν δίνουν, συχνά, συνεντεύξεις.

N. Ἀς ποῦμε ἐδῶ, στὴν πλατεία τῆς δικιά μας, καθόμαστε δώδεκα, μία ἡ ὥρα τὸ βράδυ, ἔτσι; σκάει ἡ ἀσφάλεια, χωρὶς κάποιο ἐπεισόδιο, τέσσερις — πέντε μὲ ἕνα ἀμάξι καὶ μᾶς παίρνουνε. Καὶ καλὰ ἐξακριβωσῇ. Χωρὶς νὰ ἔχει συμβεῖ τίποτε προηγουμένως. Δὲν ἔχει γίνῃ τίποτα ἐδῶπάνω, δὲν ἔχουν κανένα λόγο νὰ μᾶς πάρουνε. Μᾶς πᾶνε στὸ τμήμα, καθόμαστε τέσσερις — πέντε ὥρες, μέχρι νὰ ῥθουν τὰ χαρτιά, τὰ TELEX καὶ αὐτά, νὰ ῥθουν καὶ μετὰ μᾶς ἀφήνουνε.

A. Κοίτα, Σαββατοκύριακο ἐδῶ πάνω στὴν πλατεία ἔχουμε τέσσερις ταβέρνες, γαμῶ τοὺς σαματάδες γίνονται. Ἐμεῖς τί δηλαδὴ κάνουμε περισσότερο θόρυβο ἀπὸ τίς ταβέρνες; Δὲν πᾶει ὁμως κανεὶς ἐκεῖ. Ἐρχονται σὲ μᾶς. Γιατί ἐμεῖς εἴμαστε μηχανόβιοι. Μὲ λίγα λόγια ἀληθῆ. Ἐκεῖνοι ἐκεῖ μέσα τὰ σπᾶνε, εἶναι οἱ κύριοι καὶ ὅς κάνουν φασαρία. Κατάλαβες;

N. Μπορεῖ νὰ κάθεται στὸ πατάρι μὲ τὴν γκομενούλα καὶ νὰ ῥθουν νὰ σὲ μαζέψουνε. Νὰ ἐμένα μ’ ἔχουν κατεβάσει ἔτσι καὶ τελικὰ δὲν μὲ πήρανε γιατί ἦταν τέσσερις αὐτοί, εἶχαν πάρει τρεῖς ἀπὸ πάνω, γίνανε ἑπτὰ, δὲν χωράγαμε στὸ ἀμάξι καὶ μὲ ἀφήσανε.

Ὁ Ἄγγελος, ὁ Δημήτρης, ὁ Κώστας, ὁ Νίκος καὶ τὸ μαγνητόφωνο. Πού στὴν ἀρχὴ εἶναι πρόβλημα, ἐνοχλεῖ. Ἡ τεχνολογία ἀποξενώνει, ἔτσι δὲν λένε; Μετὰ ὁμως, μιὰ γουλιὰ καφέ, ἕνα τσιγάρο καὶ ἡ κουβέντα βρῖσκει τὸ δρόμο της.

N. Ὅταν μὲ εἶχανε πιάσει μὲ τὸ τριάμισο, μὲ πᾶνε στὸ περιβολάκι. Στὸ 10ο. Εἶχανε κλέψει τὴν προηγούμενη μιὰ τσάντα. Ἐν τῷ μεταξύ ἐγώ, στὴ μηχανή μου, εἶχα πινακίδα τότε. Μὲ πιάσανε σταματημένο ἀπὸ ὅπου νὰ σουπερμάκετ στὴ λεωφόρο Ἀθηνῶν καὶ μοῦ πήραν τὰ κλειδιά ἀπὸ τὴ μηχανή. Καὶ μοῦ λένε θά πᾶς τὴ μηχανή κάτω, τσουλῶντας. Καὶ τὴν πήγα τσουλῶντας μὲ τὰ πόδια στὸ Περιβολάκι. Ἐφαγα πέντ’ ἕξι χαστούκια, ἐκεῖ, σώνει καὶ καλὰ νὰ πῶ ὅτι εἶχα πάρει ἐγώ τὴν τσάντα. Μέχρι πού ῥθε ὁ ἄνθρωπος πού τοῦ ἔχανε πάρει τὴν τσάντα, μὲ κοίταξε καὶ μ’ ἀφήσανε. Ἀμα δηλ. αὐτὸς ἦτανε μαλάκας καὶ ἔλεγε «νά αὐτὸς ἦτανε» μ’ εἶχανε κλείσει μέσα. Ἀντε νὰ καθάριζα μετὰ ἐγώ. Κατάλαβες; Πρῶτα ἀρπάξα τὰ χαστούκια καὶ μετὰ ἦρθε αὐτός, ἀναγνώρισε ὅτι δὲν ἦμουν ἐγώ καὶ μ’ ἀφήσανε.

Πλατεία Μέμου, πλατεία Ἐλευθερίας, πλατεία χωρὶς ὄνομα. Καφετέρια «ALLOUETTE». Ντισκοτέκ «TOWER». Κι ἄλλοτε πάλι Ποσειδῶνος, Γλυφάδα, Βάρκιζα, Βουλιαγμένη. Καὶ πίσω πάλι. Προσγειωνόμαστε.

Κ. Πηγαίναμε στο σιγά, Βουλιαγμένη, νάσου ένα άμάξι με σθηστά φώτα, σκάει δίπλα μας κι ένας βγάζει περιστροφό, πρώτη του δουλειά αυτό. Έγώ εν τώ μεταξύ φοβήθηκα, ο πρώτος πού έφυγε ήμουν εγώ. Κι αφού μ'έχασε κυνήγαγε τούς άλλους και μετά με ξαναβρίσκει. Φοβήθηκα. Λέω άμα σταματήσω τώρα θά φάω ξύλο. Άμα φύγεις μιά φορά μετά δεν είναι γιά νά σταματάς. Κι άρχισαν τούς πυροβολισμούς. Ρίξαν, ήτανε τό παιδί από πίσω, τώρα περιμένουμε τό δικαστήριο. Α. Ήταν τό παιδάκι τόσο καιρό στο νοσοκομείο, σπονδυλική στήλη, δωδεκαδάκτυλο, όλα. Τό σακατέψανε και στο φινάλε τί έγινε. Μέ τό πού πәне στο Τζάνειο χάθηκε ή σφαίρα. Μέ αριθμό πρωτοκόλλου έφυγε άπ'τό νοσοκομείο και μετά λέγανε χάθηκε κι έτσι.

Κ. Όταν άφήσανε τόν Άλέκο κι ήρθε έδω δεν τόν γνώρισα, τό μηχανάκι του γνώρισα. Ήταν πολύ κρησμένος. Τού λέω τί έγινε. Μου λέει μέ δείρανε. Μας κυνηγήσανε γιατί και καλά είμαστε όποιοι. Άλλά κι έσύ νά 'σουν κι έβλεπες σθηστά φώτα και περιστροφό, θά σταμάταγες; Και μετά πού πήγαμε στο τμήμα μας κάνανε τίς 'Οσίες Μαρίες, ξέρεις. Γλυκά λογάκια, καφεδάκι. Είχανε γράψει κι οι έφημερίδες, καταλαβαίνεις.

Κορυδαλλός, μετά τά νταμάρια Λευφόρος Ποταμού, τό παλιό, μπαζωμένο πιά, ποτάμι. Κι από τίς δύο πλευρές σπίκια, σκαρφαλωμένα στις πλαγιές του Αιγά-λεω. Κλειστός τόπος.

Α. Είναι και τά κυκλώματα πρέπει νά τό παραδεχτούμε, όχι επειδή καβαλάμε μηχανή είναι όλα ώραία. Κυκλώματα — κλέφτες πού κλέβουν μηχανές, κυκλώματα — τσαντάκιες. Άλλά εντάξει επειδή αυτός κλέβει τσάντες πρέπει νά κυνηγάνε έμένα; Άν πώς νά πάρεις μιά τσάντα δεν πώς μέ τ' άμάξι, λογικό αυτό, ή μηχανή κάνει έτσι και φεύγει. Πώς μέ την νταλικά θά πάρεις την τσάντα; Έ, δεν κυνηγάνε τούς τσαντάκηδες, κυνηγάνε τούς μηχανάδες.

Ν. Άν αλλάζουν τά της άδειας θά αλλάξει κάπως ή κατάσταση. Α. Ναι. Μήν τό πάρουμε τελείως άναρχικά δεν έχω δίπλωμα, δεν έχω άδεια, μάγκας είμαι. Άμα άς πούμε είμαστε στην Έλλάδα υπάρχουνε νόμοι πρέπει νά τά 'χεις όλα. Τό δίπλωμα δεν είναι τίποτα. Στην άδεια κολλάμε. Δεν μπορείς νά δίνεις όμως τόσα λεφτά, δεν συμφέρει. Άμα είχαμε λεφτά όλοι θά 'χαμε. Κανένας δεν θέλει νά 'ναι παράνομος και νά τόν κυνηγάνε. Ν. Άς τίς πουλάνε τά μαγαζιά μέ αριθμό. Όχι

Μασοτίς ΑΦΙΕΡΩΜΑ

όπως τώρα πού βλέπω περιπολικό και μέ πιάνει ή ψυχή μου. Γιατί τό λέω. Μ'έχουν κυνηγήσει. Άλλά δεν σταματάω. Γιατί άμα σταματήσω μου τήν πήρανε ή μηχανή. Και τό ξύλο πού θά φάω φτάνει. Έγώ γιά νά την πάρω αυτή ή μηχανή πήγα στον Περσικό, έφτυσα αίμα. Κατάλαβες; Α. Ύστερα είναι και τ' αυτόφωρο. Άν έχω κλέψει μέ πәне στο αυτόφωρο. Άν δεν έχω άδεια μέ πәне στο αυτόφωρο. Λές και είναι τό ίδιο. Μεγάλη ζημιά. Κι ώραία μέ πәне. Την άλλη μέρα τί θά κάνω, θά βγάλω αριθμό; Άφού δεν έχω λεφτά. Δηλ. τί κάνανε, μέ τιμωρήσανε και καλά ή μέ φτιάξαν; Όλα στην Έλλάδα νοοτροπία είναι. Ένας στην ήλικία του πατέρα μου τό έχει καλύτερο νά πάρεις ένα όποιοδήποτε άμάξι, ξεφτιλισμένο έστω, παρά νά πάρεις μηχανή. Χώρια πού στην κίνηση πάνω δεν σε ύπολογίζουν καθόλου. Κ. Μήν πώς μακριά. Ξέρεις τί μου λέγανε στο ΚΑΤ; Άπό μηχανή; Καλά νά πάθει.

Στό περίπτερο φτάνουνε οι μεσημεριανές έφημερίδες. Πολυχρωμία και τεράστιοι τίτλοι. Συνέντευξη Μητσοτάκη, ό Άρσένης δεν είναι μασόνος, ή άλλαγή προ-χωράει.

Ν. Ή άστυνομία έγινε χειρότερη. Τουλάχιστον πρώτα δεν ύπήρχε νά βγάλω τό μπιστόλι νά σε πυροβολήσω. Ύπήρχε νά βαρέσουν στον άέρα νά σε φοβερίσουν. Όχι όπως αυτά τά περιστατικά πού έγιναν έδω πάνω. Πού βγάζουν τό όπλο λές κι είναι, εντάξει, κομπολόι.

Α. Ίσως γιατί ή άλλαγή είναι στα πάντα, σοσιαλ-ισμός, πώς νά τό πώ, γίνανε πολλές άλλαγές μέ δυό λόγια. Λένε, θά γίνει άλλαγή και σ' αυτό τό σημείο. Και καλά δηλ. νά πιάσουμε την κατάστα-ση στα χέρια μας. Πιό δράση κι έτσι. Νά τά Έξάρχεια, νά οι πλατείες, νά οι μηχανές τοδρμπο πού παίρνουνε οι καμικάζηδες τροχαίοι και κυνη-γάνε. Μπορεί νά 'ναι γι' αυτό.

Κ. Άλλάζει ή ζωή μας αλλά πού αλλάζει όμως. Α. Την έχουνε δεί λάθος. Γιατί κοιτάξε νά δεις κι έμεις δεν είμαστε ζώα. Είμαστε άνθρωποι, σκεπτό-μαστε. Ούτε ό άστυφύλακας είναι τίποτα. Έγώ νομίζω ότι ό έαυτός μου είναι πιό μάγκας άπ' αὐ-τόν. Έτσι δεν είναι; Έ, άπ' την στιγμή πού θά μέ πιάσει και θά μέ ξεφτιλίσει έγώ θά γίνω χειρότε-ρος. Σου μιλάω ειλικρινά. Καλύτερος νά γίνεις άποκλείεται. Όσο λοιπόν σε κυνηγάει μέ ή μηχανή τόσο πιό μάγκας γίνεσαι και τού ξεφεύ-γεις.

Ν. Στο φινάλε δικό μου δεν είναι τ' αὐτί; Δεν μπορώ νά του βάλω και σκουλαρίκι; Άμα πώς στο τμήμα όμως σ' άρχίζουν τί είναι αυτά. Ό άλλος θέλει νά γίνει πούστης στη Συγγρού, δικαίωμά του δεν είναι; Μετά όμως σ' άρχίζουνε σκουλαρικάκια, αλήτη, πές τά όλα. Ποιά όλα νά πεις;

Α. Μά τό πρόβλημα της Έλλάδας είναι τά μηχανάκια και τά Έξάρχεια; Οι πέντε άνκηδες; Και τί έγινε δηλ. Τό πρόβλημα της Έλλάδας στη νεο-λαία είναι; Τόσα προβλήματα έχει ή Έλλάδα, μέ τούς τρελοπάνκηδες και τούς μηχανάδες θά άσχο-λουνται;

Πέρα, στο βάθος, φαίνεται τό λιμάνι και ή θάλασσα. Άριστερά, γκρζος όγκος, οι φυλακές. Και τό νέρος. Κάτι σάν καπνιά πού θολώνει τά σχήματα.

Α. Έγώ δέ θέλω ν' αλλάξω. Γιατί ξέρω, βλέπω τόν πατέρα μου. Τί όνειρα είχε; Νά βρεί ή μαμά μου, νά κάνει οικογένεια, νά κάνει έμένα. Έγώ δεν θέλω νά κάνω οικογένεια άπ'τά εικοσιπέντε μου και νά δουλεύω γιά τό παιδί μου. Ό νέος σκέφτε-ται άλλα πράγματα. Γιατί μέχρι νά πώς φαντάρος, μέχρι ν' άπολυθείς, μέχρι νά παντρευτείς, τώρα ζεις. Ύστερα από ή στιγμή πού παντρευέσαι, εισαι μηδέν. Τέρμα. Έτσι δεν είναι; Μηχανή βέβαια θά 'χω. Ή μηχανή είναι άλλο πράγμα. Είναι, πώς νά σου τό πώ, τρόπος ζωής. Ξυπνάς

σκέφτεσαι ή μηχανή σου, κοιμάσαι σκέφτεσαι ή μηχανή σου. Όχι ότι ζεις και γιά ή μηχανή σου, αλλά είναι ένα κομμάτι από ή ζωή σου.

Ν. Νά, ό,τι πρόβλημα έχεις μέ τό νά τρέξεις λίγο ή μηχανή τό ξεχνάς. Αισθάνεσαι πολύ άνετα, πώς νά τό πούμε.

Α. Είναι εξάλλου τό μόνο πράγμα πού έχεις έσύ. Ό πατέρας σου έχει, ξέρω 'γω, τό σπίτι, τό άμάξι, την οικογένεια. Έσύ έχεις μόνο ή μηχανή σου πού έχεις δουλέψεις γιά νά την πάρεις. Τή φτιά-χνεις, την καθαρίζεις, την πλένεις, είναι, εντάξει δεν μπορούμε νά πούμε σά γυναίκα, κάπως έτσι. Ν. Είναι τό μόνο πράγμα πού έχω στη ζωή μου. Δεν έχω ούτε σπίτι δικό μου ούτε άμάξι, ούτε λεφτά. Είναι ή περιουσία μου. Άν πάθει κάτι ή μου την κλέψουνε θά τρελαθώ. Κατάλαβες;

Δυό σπιθαμές πλατεία. Μιά φούχτα πράσινο, τρία παγκάκια.

Ή καφετέρια, τό φαστφουντάδικο, πέντε τρα-πέζια στο πεζοδρόμιο. Τό φαρμακείο. Και μιά νταλικά πού κόβει πριν στρίψει.

Α. Μας βλέπουν όλη την ώρα στην πλατεία, λένε οι τεμπέληδες, οι έτσι, οι αλλιώς. Κι όμως μπορεί ό άλλος νά 'χει φάει μέρες ψάχνοντας. Δουλειές όμως δεν υπάρχουν.

Ν. Έγώ πήρα άναβολή λόγω σπουδών γιατί άν πάω τώρα δεν μπορώ νά καθήσω. Θά τρελαθώ. Δεν μπορώ στην κλειστούρα. Ψάχνω σε καμιά άγγελία, δεν βρίσκω. Μου δίνει κάνα κατοστάρικο ή μάνα μου νά βάλω βενζίνα, νά πάρω τσιγάρα. Στρατό θά πάω άργότερα. Νά ήρεμήσω κάπως, νά μαζέψω και τίποτα νά βάλω στην άκρη, γιά νά πώς στρατιώτης θέλεις λεφτά. Δεν θέλω νά είμαι ύποχρεωμένος στη μάνα μου και τόν πατέρα μου, μπορεί νά μου τό χτυπήσουνε μετά. Ύπαρχει μιά λύση. Νά πουλή-σω ή μηχανή, τριακόσια πενήντα χιλιάδικα και νά ή βγάλω άνετα στο στρατιωτικό. Άλλά δεν μπορώ νά ή δώσω ή μηχανή. Κατάλαβες;

Α. Πάω γιά μηχανικός αυτοκινήτων. Έψαξα στον ΟΑΕΔ γιά καμιά δουλειά μηχανικός, δεν έχει. Φούρναρη έχουνε, όλα τά 'χουνε, μηχανικούς όχι. Μετά λέω ν' άνοιξω συνεργείο. Όχι γιά τά λεφτά. Τό μόνο πού δεν θά 'χεις κανένα πάν' άπ'τό κεφά-λι σου.

Α. Όταν πρωτοπήγα στο λύκειο μου λένε από δώ πού θά βγεις θά μπορείς νά άνοιξεις συνεργείο, δέ μου 'κανε γιά ν' άνοιξεις συνεργείο θέλεις τριών χρόνων ένοσημο. Γιατί εντάξει, θά έψαχνα από τότε. Ένώ τώρα πάω νά πάρω τό πτυχίο μου και μου λένε γιά ν' άνοιξεις συνεργείο θά πώς νά δώσεις στο ύπουργείο νά πάρεις άδεια εξασκήσεως και πρέπει νά 'χεις και τρία χρόνια ένοσημο. Γιατί μου τό λέτε τελευταία χρονιά και δεν μου τό λέγατε στην πρώτη τάξη; Θά μάθαινα πρακτική, θά μάθαινα θεωρία, θάμουν εντάξει. Τώρα τί ξέρω; Θεωρία. Κι από πράξη; Τίποτα. Άρχίδια. Νά τό πούμε κι έτσι.

Δύσκολο πράγμα ή άπομαγνητοφώνηση. Τό κασετόφωνο

βγάζει τίς λέξεις άκατάπαυστα και πώς νά προλάβεις;

Άσε πού πρέπει νά βάλες στο χαρτί κι έκείνο τό

«κάτι» της ζωντανής συζήτησης. Συχνές δια-κοπές λοιπόν.

Και μετά τό PLAY πάλι.

Κ. Μ' αυτόν ήμασταν κολλητοί, έχουμε και την ίδια ήλικία. Πολύ φίλοι. Και τώρα πού έγινε μπάτσος μας πәне στο 10ο έδωπέρα κι αντί νά πει μιά καλή κουβέντα, εντάξει δεν είμαστε και τίποτα λωποδύτες, μας έκανε τόν πολύ.

Ν. Επειδή είναι άστυνομικός κι έτσι τό 'παίξε και καλά ότι είναι άνώτερος από τόν Κώστα.

Α. Έχουμε βρεί όμως. Είδες τί γίνεται στην Άγγλία μέ τό στρατό της Ίρλανδίας. Αυτό πρέπει νά γίνει κι έδω. Νά σε ύπολογίζουνε. Γιατί δεν σε ύπολογίζουνε.

Βαγγέλης Δεληπέτρος

ΠΑΜΕ!
ΔΩΣΕ ΠΡΟΒΟΛΕΑ!

ΟΧΙ ΕΚΕΙ
ΗΛΙΘΙΕ! ΕΔΩ
ΕΙΜΑΙ!

ΠΙΟ
ΧΑΜΗΛΑ!

ΟΧΙ
ΤΟΣΟ
ΧΑΜΗΛΑ!

ΤΙ ΦΩΝΑΖΕΤΕ ΚΥΡΙΑ
ΘΕΩΛΑ; ΝΟΜΙΖΕΤΑΙ ΟΤΙ
ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΟ; ΕΧΕΤΕ
ΔΟΚΙΜΑΣΕΙ ΠΟΤΕ ΝΑ ΣΗΜ-
ΔΕΨΕΤΕ ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ;

ΝΤΟΥΛ!

Αρκάς

...ΚΑΘΩΣ ΘΑ ΚΙΝΟΥΜΑΙ
ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΣΙΝΗΝΗ, ΕΣΥ
ΘΑ ΜΕ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΒΟΛΕΑ

ΞΕΚΙΝΑΜΕ!...

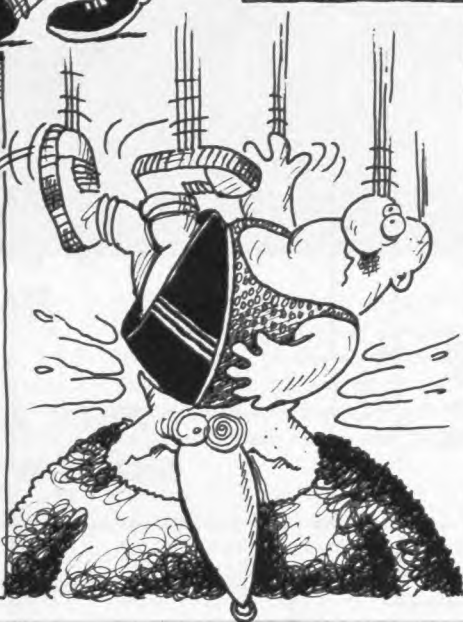
ΕΙΠΑ, ΝΑ ΜΕ
ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ
ΠΡΟΒΟΛΕΑ!

ΜΙΣΟ ΛΕΠΤΟ
ΚΥΡΙΑ ΘΕΩΛΑ!

ΟΡΑΙΑ,
ΠΟΥ ΠΑΜΕ;

Αρκάς

ΔΕΝ
ΞΕΡΟΥΜΕ ΤΙ
ΘΕΛΟΥΜΕ, ΜΟΥ ΦΑΙ-
ΝΕΤΑΙ, ΕΔΩ
ΜΕΣΑ!

Γιά τις αντιδράσεις που προκάλεσε ή έρευνα του Σχολιαστή

‘Η ‘Αριστερά δέν έχει παρελθόν;

ΤΟ ΝΕΟ
ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ που έχει ξεκινήσει στους κόλπους της ευρύτερης ανανεωτικής, αντιδογματικής ή όπως αλλιώς αριστεράς για την ΕΛΕΝΗ του Νίκου Γκατζογιάννη παρουσιάζει μία ιδιαιτερία: Οι περισσότεροι συνομιλητές, προτού αναπτύξουν την επιχειρηματολογία τους, σπεύδουν να δηλώσουν ότι δεν έχουν διαβάσει το βιβλίο. «Αυτυχώς, δεν έχω καν διαβάσει το βιβλίο, όπως ίσως οι περισσότεροι μας», γράφει η Χρύσα Προκοπάκη στον *Δεκαπενθήμερο Πολίτη* (21 Σεπτεμβρίου 1984). «Δεν έχω προσωπικές εμπειρίες από τον Έμφυλο και δεν διάβασα ούτε το βιβλίο ΕΛΕΝΗ ούτε τη σχετική έρευνα του περιοδικού Σχολιαστής», γράφει και ο Άργυρης Πόντικας στην *Αύγη* (14 Οκτωβρίου 1984).

Γιατί αυτή η άρνηση από ανθρώπους που έχουν μάθει να τεκμηριώνουν τις απόψεις τους; Έλλειψη χρόνου, προχειρότητα ή αποστροφή; Όταν όμως αποφασίζει κανείς να άρθρογραφήσει, δέ θα έπρεπε να έχει υπόψη του τα κείμενα που σκοπεύει να αντικρούσει; Ένα πρόχειρο ξεφύλλισμα της ΕΛΕΝΗΣ και μία ματιά στο ρεπορτάζ του Σχολιαστή πιστεύω ότι θα είχαν διασκεδάσει όρισμένες από τις άνησυχίες των διανοουμένων που ανακάλυψαν αβήγες περίτρομοι ότι μεσούντος του 1984 κάποιοι σταλινικοί κυκλοφορούν ακόμη ελεύθεροι ανάμεσά μας...

Θά άποτολμούσα ώστόσο μία ύπόθεση. Μήν άναφερόμενοι στά συγκεκριμένα κείμενα, μερικοί από τούς συνομιλητές θεωρούν ότι νομιμοποιούνται να προχωρήσουν σε μία σειρά από συνειδητές κατά τη γνώμη μου παρερμηνείες που μόνο τό διάλογο δέν προωθούν. Θά περιοριστώ σε δύο σημεία:

α) Ποιός άρνήθηκε στο βιβλίο του Γκατζογιάννη τό «δικαίωμά του να υπάρξει»; Πάντως όχι αυτοί που μπήκαν στον κόπο να τό διαβάσουν και να άσχοληθούν μαζί του.

β) Ποιός ζήτησε να άπαγορευτεί τό γύρισμα της δμώνυμης ταινίας; Πάντως όχι αυτοί που άναρωτήθηκαν για την παράτυπη και προνομιακή μεταχείριση του Γκατζογιάννη από τίς άρμόδιες άρχες. Είναι κρίμα που δύο άρθρογράφοι της *Αύγης* κατέληξαν στο ίδιο βιαστικό συμπέρασμα με τον Άρη Δαβαράκη που συνεχίζει να καταγγέλλει τό Σχολιαστή, αυτή τη φορά από τό ύψος του κοσμικογράφου της *Κυριακάτικης άπογευματινής*.

«Κουλτούρα χωρίς συγκρούσεις» είχε τιλοφορήσει ο Παντελής Μπισιάκος ένα σχόλιό του στον *Δεκαπενθήμερο Πολίτη* (7 Σεπτεμβρίου 1984), αντιδρώντας στην ούδετερη και άσχολίαστη δημοσίευση άπόψεων Άλ. Κοτζιά, μεταφραστή της ΕΛΕΝΗΣ, στην *Αύγη*. Και είχε δίκιο. Μόνο που ή συνέχεια της συζήτησης απέδειξε ότι εκείνο που άποζητούν πολλοί είναι και μία πολιτική, αλλά

και μία ιστορία δίχως συγκρούσεις. ‘Η ΕΛΕΝΗ στάθηκε ή άφορμή για να άποκαλυφθούν αυτοί που ύπονομεύουν τό έθνικό έργο του δημοκρατικού σοσιαλισμού, οι λαθρόβιοι της άνανέωσης που καταστρέφουν τά δημοκρατικά της διαπιστευτήρια άλληθωρίζοντας προς την πλευρά του δογματισμού.

Πρός τί όμως δλη αυτή ή άγωνία; Πώς είναι δυνατόν ένα κακό μέστ σέλλερ να ένοχοποιήσει τίς άριστερές συνειδήσεις; Έργο δέκατης διαλογής γραμμένο σε φρικτά άγγλικά, χαρακτηρίζει την ΕΛΕΝΗ ο Kevin Andrews στη μοναδική άπ’ όσο γνωρίζω σοβαρή κριτική του βιβλίου «‘Η γραφή είναι άρκετά γλυκερή, ναρκισσιστική και μελοδραματική ώστε να ίκανοποιεί τίς ταπεινότερες προτιμήσεις του άναγνωστικού κοινού και σενάζει κάτω από τό βάρος κλισέ, γελοίων ψευδοκορυφώσεων, μπλεγμένων ελκόνων, πλεονασμών, πλατειασμών, μυστηριωδών συνδυασμών και γραμματικών παρατυπιών, άνορθογραφιών, τυπογραφικών λαθών, άστοχων εκφράσεων και μιάς τρομακτικής χρήσης των επιθέτων» (*Journal of the Hellenic Diaspora*, XI, 1, 1984, σ. 50).

Αυτά και άλλα πολλά είναι ή ΕΛΕΝΗ, κι όχι τό πετυχημένο λογοτέχνημα, όπως ψιθυρίζεται στους συνήθως καλού γούστου ανανεωτικούς κύκλους. Τό έρώτημα λοιπόν παραμένει: Ποιός άναγνωρίζει σάν μορφές από τό παρελθόν του τούς κομπλεξικούς ήρωες της αυτοκρατορίας του κακού που έχει στο μυαλό του ο Γκατζογιάννης; Καί ποιός νιώθει την άνάγκη να άπολογηθεί για τίς χάρτινες φιγούρες του μέστ σέλλερ, αυτά τά αλμοδιψή ανθρωπάκια με τό «χοντρό σβέρκο άρκούδας», τά «γυάλινα μάτια», τά «λιπόσαρκα χείλη» και τά «σαδιστικά χέρια»; «Θύμα των κακουργημάτων σας είναι ή ‘Ελένη συντρόφια που τώρα παριστάνετε τούς θηγόμενους», διαβάσαμε σε σχόλιο της ‘Ελεύθερης Όρας με τίτλο «Οι βρωμίες του Σχολιαστή», «άλλά που ντροπή να κοκκινίσετε όταν άκόμη από τά χέρια σας δέν έχει ξεπλυθεί τό αίμα τόσων άθώων σάν την ‘Ελένη» (8 Οκτωβρίου 1984). Αυτή ή λογική δέν άνήκει μόνο στην άκροδεξιά. Άνήκει και στον Γκατζογιάννη που ήρθε στην Έλλάδα τό 1969 και δέν κατάλαβε τίποτα, και ξανάρθε τό 1977 και φρύαζε που οι Κνίτες κυκλοφορούν ελεύθεροι στους δρόμους. ‘Η δικιά μας όμως λογική που είναι;

Για να άποδειχθεί ότι πρόκειται για μία «σκεωρία κατά της άριστεράς», θά χρειαζόταν μία άνασκευή των όσων λέγονται στο βιβλίο, ύποστηρίζει ο Άργύρης Πόντικας στο άρθρο του που ήδη άναφέρθηκε. ‘Η ίσως άστοχη χρήση της λέξης «σκεωρία» δέν πρέπει να συσκοτίσει τό πρόβλημα. ‘Η άνασκευή του άδέξιου χρονικού του Γκα-

τζογιάννη θά σήμαινε άποδοχή του ως ιστορικού ντοκουμέντου, προβιβασμό του δηλαδή σε κάτι που σε καμία περίπτωση δέν είναι. Γιατί που άκούστηκε ότι ή άπόρριψη των γνωστών άκροδεξιών ιδεολογημάτων και ενός ιστορικοψυχολογικού κακότεχνου μέστ σέλλερ προϋποθέτει ιστορική τεκμηρίωση;

Στό λάθος αυτό ήταν λογικό να πέσει ο Ριζοσπάστης. Είκοσι μέρες μετά τη δημοσίευση του ρεπορτάζ του Σχολιαστή, και χωρίς καμία άναφορά σε αυτό, ο άπεσταλμένος του Ριζοσπάστη βρέθηκε σε χωριά της Μουργκάνας, επιδιώκοντας την άνασκευή των λεγομένων του Γκατζογιάννη. Τό άδιέξοδο είναι προφανές. Μπορεί κανείς εύκολα να άντικρούσει κάποιες επιμέρους λεπτομέρειες του βιβλίου, τό έρώτημα ώστόσο θά παραμένει: Πώς και γιατί καταδικάστηκε και εκτελέστηκε τό 1948 μία άγρότισσα του Λιά που λεγόταν ‘Ελένη Γκατζογιάννη; Τό πρόβλημα δέ λύνεται με αυτόματη άντιστροφή του καλού και του κακού ούτε με άπλή άλλαγή της όρολογίας. Με τέτοιους όρους πώς είναι δυνατό να έρμηνεύσει κανείς πειστικά την πολύπλοκη πραγματικότητα ενός έμφυλου πολέμου;

Υπάρχει όμως και μία άλλη, θεωρητικά πιο σύνθετη, άνάγνωση του προβλήματος, αυτή που προτείνει ο Περικλής Βαλλιάνος στο άρθρο του «Πέρα από τό 1984» (*Αύγη*, 14 Οκτωβρίου 1984): ‘Η διάσπαση έγινε για να ξαναβρεί ή άριστερή πολιτική την ήθική της διάσταση, για να καταγελθόν τά έγκλήματα του ελληνικού σταλινισμού. Καί ή εκτέλεση της ‘Ελ. Γκατζ. είναι ένα τέτοιο έγκλημα. Τόν Πόλ Πότ, τό νοτιοκορεάτικο τζάμπο και τόν τόσο της μόδας Όργουελ επιστρατεύει ο άρθρογράφος για να μάς πείσει ότι ή αντιμετώπιση της ΕΛΕΝΗΣ από τον Σχολιαστή και τόν Τάσο Βουρνά «ναβιώνει τίς πιο έφιαλτικές παραδόσεις του άυταρχικού δογματισμού». Κατά τόν Περ. Βαλλιάνο εκείνο που πρέπει να γίνει είναι να «καταδικαστεί άπόλυτα και χωρίς μασήμένα λόγια ή βία σάν μέσο επιβολής όποιασδήποτε πολιτικής άποψης. Να γίνει σαφές ότι «ο σοσιαλισμός του ΚΚΕ έσωτ. άποκλείει εκτελέσεις τύπου Γκατζογιάννη. Αυτή είναι ή έδοποιός διαφορά του κομμουνισμού που επαγγέλλαστε. Καί ο λαός άκούει: Φάνηκε αυτό στις Εύρωεκλογές. Άς μή χαλάσουμε από μόνοι μας πάλι την καλή άρχή».

Σωστά όλα αυτά, αλλά είναι λίγο εκτός θέματος. Μπράβο τελικά στον Γκαϊήτς άν με ένα κακό μέστ σέλλερ κατόρθωσε να κινήσει διαδικασίες που κινδυνεύουν να βγάλουν άχρηστη τη διάσπαση, να κλονίσουν την πίστη του έθνους στην άνανέωση και να στοιχίσουν στο ΚΚΕ έσωτ. τόν πολυπόθητο βουλευτή...

Άς ήρεμήσουμε όμως όλοι, σταλινικοί και άνανεωτές, όπαδοί του Πόλ Πότ και ήθικολόγοι δημοκράτες. ‘Η ‘Ελένη Γκατζογιάννη δέν μπορεί να βασανίζει τη συνείδηση κανενός μας. Όχι γιατί είναι ψεύτικη (Ριζοσπάστης) ούτε γιατί είναι άληθινή (Βαλλιάνος), αλλά γιατί ο γιώκας της, αυτός ο άτρόμητος ρεπόρτερ που όργωσε τίς ράχες της Μουργκάνας με τό κατασκοπευτικό κασετόφωνο στην κάλτσα και τό άδήλωτο κουμπόκι στην κωλότσεπη, δέν στάθηκε ίκανός να την άναστήσει. Έκείνο που κατόρθωσε να άναστήσει είναι μία διαμάχη που πολλοί νόμιζαν πεθαμένη για πάντα.

Τό πρόβλημα ώστόσο ύπάρχει, κι άν δέν ύπηρχε, ή ΕΛΕΝΗ θά είχε αντιμετωπιστεί διαφορετικά. Ποιά είναι τελικά ή σχέση της μη δογματικής άριστεράς με τό παρελθόν της; Αυτό που ζητά ο Π. Βαλλιάνος είναι εύκολο. Καί άτολμο. Είναι άπλό να νίπτεις τάς χείρας σου και να έξορκίζεις, να ύπόσχεται και να μιλάς διαρκώς για λάθη, να ζεις με τά ίδια τά άκροδεξιά φαντάσματα. Έκείνο που είναι δύσκολο είναι να άποκτήσεις κάποτε τη λυτρωτική ιστορική ματιά που θά άπελευθερώσει έπιτέλους ένα παρελθόν πολλαπλά συσκοτισμένο που άπ’ ό,τι φαίνεται δέ διεκδικούν πιά και πολ-
λοι...

Άγγέλικα Ψαρρά

M.A.T.

Τότε καί τώρα

‘Η μαρτυρία ενός άνδρα τών ΜΑΤ πού παραιτήθηκε μετά τό Πολυτεχνείο ‘80

Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΠΡΑΤΑΚΟΣ υπηρέτησε στά ΜΑΤ από τότε πού φτιάχτηκαν μέχρι τήν άνοιξη του ‘81. Τήν έμπειρία του καί τούς λόγους πού τόν οδήγησαν στην παραίτηση τά κατέγραψε σ’ ένα βιβλίο πού κυκλοφόρησε πρόσφατα στίς εκδόσεις ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ, μέ πρόλογο του Βασίλη Ραφαηλίδη. Αυτό τό βιβλίο γράφτηκε σάν σενάριο καί περιπλανήθηκε γιά ένα χρόνο από τό Διονύση Σαββόπουλο ως τόν Κώστα Καραγιάννη καί από τό ‘Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου ως τό ‘Υπουργείο Πολιτισμού. ‘Εντωμεταξύ όμως τά ΜΑΤ άνασυγκροτούνται καί, αυτόμάτως, τό κρατικό καί τό ιδιωτικό ενδιαφέρον γιά μιά τέτοια ταινία φαίνεται ότι ξαναεμίζεται.

Ζητήσαμε άπ’ τόν Χρήστο Μπρατάκο τή μαρτυρία του γιά τό πώς λειτουργούν τά ΜΑΤ, πώς εκπαιδεύονται, πώς ρίχνουν ξύλο, πώς σκέφτονται. Μιά μαρτυρία πού έχει τήν άξία καί τό ενδιαφέρον τής «άλλης δχθης».

Πώς πήγα στην ‘Αστυνομία

‘Εδωσα εισαγωγικές, δέν είχα όμως δυνατότητες καί τά μούσκεψα, έπεσε στή μέση μιά θεία μου πού ό γιός της τώρα είναι άστυφύλακας καί μ’ έπεισαν νά πάω κι εγώ. Μέ κόψανε γιατί είχα μυωπία. Μεσολάβησε όμως ένας θεός μου πού είχε σχέσεις μέ άνώτατους αξιωματικούς καί μέ πήρανε.

Μέ στείλανε στό ΙΖ’ τμήμα στό Περιστερί. ‘Εδώ μέ ξέρανε όλοι καί τούς ήξερα, δούλευα παλιότερα στό μαγαζί, τό ποδηλατάδικο του πατέρα μου. Πού νά κάνω μηνύσεις όπως έπρεπε. Έτσι μέ στείλανε στά ΜΑΤ.

‘Η εκπαίδευση

‘Εγιναν 18 διμοιρίες πού είχαν από 30 άτομα. Κάθε διμοιρία είχε επικεφαλής έναν ύπαστυνόμο καί δύο άρχιφύλακες.

‘Η εκπαίδευση ήταν κυρίως γυμναστικές ασκήσεις στόν ‘Αγιο Κοσμά. Δέν υπήρχε καμιά ιδιαίτερα τεχνική. Διμοιρία-άρπαιωση, όπως στό στρατό.

Κάναμε βέβαια καί καράτε αλλά μάς τό ‘κανε ένας ύπαστυνόμος πού δέν είχε ιδέα. Ούσιαστική εκπαίδευση δέν γινόταν.

Κάναμε καί κάτι ασκήσεις κάθε πεντάμηνο ή εξάμηνο μέ δακρυγόνα κλπ. αλλά δέν ήταν αυτό τό βασικό. ‘Από κει καί πέρα κατά τήν κρίση του ύπαστυνόμου. Γιατί υπήρχαν καί ύπαστυνόμοι πού ήταν λουφαδόροι.

‘Όταν δέν υπήρχε διαδήλωση κάναμε υπηρεσία στην ‘Αμερικάνικη Πρεσβεία, στή Βουλή, στήν Κολοκοτρώνη, ‘Εξάρχεια, στά γήπεδα τίς Κυριακές.

Γιατί ρίχνουμε ξύλο

Τό μυστικό τής Ιστορίας δέν είναι ή εκπαίδευση αλλά ότι έφτανες σ’ ένα σημείο πού ήθελες νά

ρίξεις ξύλο. ‘Ηταν νά γίνει ή συγκέντρωση στίς 8 τό βράδυ, σέ μάζευαν άπ’ τίς 5. ‘Ήσουν μέσα σέ μιά κλούβα. Δέν επιτρεπόταν νά κάνεις τίποτα εκτός από τό νά παίξεις τάβλι γιά νά περάσει τόση ώρα. Τό τάβλι βοηθάει στό νά γίνεσαι μαντάρα. ‘Ηταν ή εύκολη λύση. Μετά ήταν ή καντίνα πού δέν είχε τίποτα. Κρύες τυρόπιττες καί ζεστές πορτοκαλάδες. Παλαβά πράγματα γιά νά σέ κρατούν σέ διαρκή κατάσταση στέρησης. ‘Εσύ σκεφτόσουν ότι τήν άλλη μέρα είσαι πρωινός στην ύπηρεσία, ότι δέν θά προλάβεις καν νά κοιμηθείς κι όταν πιά σου ‘δειχναν τούς διαδηλωτές καί σου ‘λεγαν «κοίτα τούς αλήτες» ήσουν πιά έτοιμος, είχες ώριμάσει, νά ρίξεις ξύλο.

‘Εγώ δέν έριχνα ξύλο γιατί έχω μιά ψύχωση. ‘Ετυχε κάποτε νά δώ τόν πατέρα μου νά δέρνει τή μάνα μου, σέ ηλικία έξι ετών. ‘Η αντίδρασή μου ήταν νά κάνω έμετό. ‘Από τότε δέν μπορώ νά άντέξω νά βλέπω ξύλο, ή κάποιο άτύχημα. Τό άσχημο ήταν ότι δέν βάραγαν μόνο στή διαδήλωση, αλλά άρχιζαν μετά στίς στάσεις.

Είχε τύχει μιά φορά, αφού είχε πιά άρραιώσει ή διαδήλωση του Πολυτεχνείου, στίς στάσεις τής ‘Ακαδημίας. ‘Ηταν δύο κοπέλες, ή μιά μέ γυαλιά, κι όπως περνάγαμε, ένας άπ’ τή διμοιρία μου τής έδωσε μιά μέ τό γκλόμπ στό πρόσωπο κι έπεσε.

Τό ‘80 είχα ένα φίλο πού παραιτήθηκε αλλά ξαναγύρισε. ‘Ηταν παιδαράς, άσχοιόταν μέ τά βάρη αλλά ήταν πολιτισμένος. Το ‘πα πρίν τή διαδήλωση του ‘80: Μή βαράς, αφού θά φύγουμε πού θά φύγουμε. Κατεβαίνουμε άπ’ τήν πρεσβεία, όλος ό δρόμος σπαρμένος μέ παπούτσια, έμεις πίσω. Οί άλλοι τρέχανε, όχι γιά νά διώξουνε τούς διαδηλωτές αλλά γιά νά προλάβουνε νά τούς δέρουνε. ‘Εκει πού τόν είχα λοιπόν δίπλα μου τόν έχασα, καί τόν είδα μετά νά τρέχει καί νά κυνηγά σάν τρελός.

Είναι τό κλίμα τέτοιο πού σέ οδηγεί νά γίνεις δολοφόνος.

Τό ξύλο γίνεται βίωμα. Κάθε χρόνο, Πρωτομαγιά ξύλο, 25η Μαρτίου ξύλο, Πολυτεχνείο ξύλο, κάτι μικροπεισόδια ξύλο, γίνεται πιά άλκοολίκι. Φτάνεις νά λές, «ας γίνει τίποτα νά ρίξουμε ξύλο».

Τό σεξουαλικό πρόβλημα

Σου δίνουν τό πιστόλι σέ μικρή ηλικία. ‘Αρχίζεις νά αισθάνεσαι καμψός. Σου λένε ότι είσαι περιζήτητος γαμπρός. ‘Αλλο βέβαια τί συμβαίνει στήν πραγματικότητα.

Αιτανυκτερεύσεις είχαμε δύο ή τρεις τό μήνα. ‘Όλες τίς άλλες νύχτες, όταν δέν είχαμε ύπηρεσία κοιμόμαστε στό «οίκημα». Μέ τά φώτα άναμμένα καί φορώντας τό πιστόλι μας.

Δώδεκα ή ώρα έπρεπε νά ‘σαι μέσα. Ποιά κοπέλλα δέν θ’ αντίδρούσε νά βγαίνει μ’ έναν άστυφύλακα. ‘Ασε πού φοβόμαστε νά πάμε μέ κοπέλες, μή μάς καρφώσουν καί μάς υποχρεώσουν νά τίς παντρευτούμε. ‘Αποτέλεσμα, νά πηγαίνουν όλοι μέ πούστηδες, μέ παπάδες, μέ τρελόγριες μέχρι 90 χρονών. ‘Αν ποτέ καταργηθεί ή ‘Αστυνομία οί

πούστηδες πρέπει νά αυτοκτονήσουν όλοι.

Τό σεξουαλικό είναι τό Α καί τό Ω. Είχα συναδέλφους πού λέγανε ότι γαμούσαν κότες, κατσίκες, πρόβατα. ‘Όταν ό άνθρωπος έχει τέτοια ανάγκη, χωρίς νά φταίει γίνεται κομπλεξικός. ‘Όπως όταν βλέπεις μιά Μερσεντάρα 7Χ7 καί πās άμέσως καί του κάνεις μήνυση. ‘Ετσι βλέπεις τό φοιτητή νά ‘χει πάντα μιά γκόμενα δίπλα του πού σου λείπει, μέ τόν ελεύθερό του χρόνο νά πάει όπου θέλει, στό ούζερί, στήν ταβέρνα κλπ. Γιατί αúτός έτσι κι εγώ έτσι. Ρίχτου.

‘Ο ρόλος τών επικεφαλής

‘Ηταν άλλοι επικεφαλής πού είχαν προσωπικότητα καί ήταν άλλοι πού φόφαγαν γιά ξύλο. ‘Ηταν

Ένας υπαστυνόμος πού δέν τού 'φτανε αὐτό, μά πήγαινε σπíti κι ἔδερνε καί τή γυναίκα του. Τού 'χε κάνει τριάντα μηνύσεις. Μιά φορά, γυρνώντας ἀπ' τόν Ἅγιο Κοσμά, μπήκα στήν κλούβα αὐτοῦ τοῦ υπαστυνόμου. Ἐτυχε ἕνα αὐτοκίνητο νά φρενάρει μπροστά μας. Αὐτός σταμάτησε, κατέβηκε, ἔβγαλε τόν ὁδηγό ἔξω, τόν λύσσαξε στό ξύλο καί ξανανέβηκε στήν κλούβα.

Αὐτός ὁ υπαστυνόμος ἦταν πού ἔδειρε ἐδῶ στό Περιστέρι τό δήμαρχο, τόν Φωλόπουλο, καί τό δημοτικό συμβούλιο στό γιορτασμό τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

Ἄμα εἶσαι φασίστας δέν παίζει ρόλο ἂν εἶσαι στὸν δεξιό ἢ στὸν ἀριστερό χώρο. Θά πιάσεις τό σκυλί νά τό σκοτώσεις, τή γάτα θά τῆς στρίβεις τό πόδι, θά δέρνεις τή γυναίκα σου. Αὐτό εἶναι ὁ φασίστας. Ἄν λέει ὅτι εἶναι ἀριστερός ἢ δεξιός αὐτό εἶναι ἡ βιτρίνα.

Θυμᾶμαι ἕναν διευθυντή πού εἶχε ἔρθει καί μᾶς

νά πει νά δείρετε. Σ' αὐτές τῆς περιπτώσεις φαίνεται ὁ ἀξιοματικός ὁ ψύχραιμος, κι ἐκεῖνος πού ἀπλά τού 'χουν δώσει ἐξουσία.

Εἶχα ἀκούσει τῆς προάλλες ἦταν ὁ Μποσινάκης κι ὁ Σκουλαρίκης καί κράτησαν ἀνοιχτό ἕνα παραλιακό κέντρο μέχρι τῆς πέντε τό πρωί. Ἐξουσία κύριε. Τόν βλέπεις καί σοῦ λέει: «Εἶμαι δστυφύλακας». Οἱ παλιοί τό 'χουν. Τήν ἄλλη φορά κάναν προξενιό στήν ἀδελφή μου ἕναν δστυφύλακα κι ἡ μάνα μου εἶπε «δέν πήγαμε νά τό δοῦμε τό παιδί». Τί νά κάνεις, νά τή δείρεις τή μάνα σου;

Πῶς ἔζησα τό '80

Τό '80 ἡ δική μου διμοιρία ἦταν στήν Ἀμερικανική Πρεσβεία, καί ἀκούγαμε τόν δσύρματο. Στήν ἀρχή ὑπῆρχε πλήρης κάλυψη, δηλαδή ἔλεγε «ῶρα τάδε, τά μέτρα ἐπιφυλακῆς συνεχίζονται, οἱ διαδηλωτές βρίσκονται ἐκεῖ. Ἡ διμοιρία 1, 2, 3 νά πάει ἐκεῖ». Τότε ξαφνικά μόλις εἶπε «οἱ διαδηλωτές ἔσπασαν τόν κλοιό», σταμάτησε νά μιλά. Ἀκούμε τούς ἀξιοματικούς ἢ τόν διευθυντή νά λέει «περιμένουμε διαταγές», «περιμένουμε διαταγές». Καί μόνο μετά ἀπό παύση ἑνός τετάρτου ἀκούστηκε τό «πίσω-πίσω». Τό 'καναν γιά νά μὴν ὑπάρχει τίποτα γραμμένο στήν κασέτα ὅπου καταγράφονται ὅλες οἱ συνομιλίες. Καί σέ τέτοιες περιπτώσεις στό κέντρο βρίσκεται ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχηγός τῆς Ἀστυνομίας καί

πού ὅλοι ξέσπασαν.

Τά Μ.Ε.Α.

Τά ΜΕΑ ἦταν ἕνα παρακλάδι τῶν ΜΑΤ. Ὁ Γεωργακάκης πού τά 'φτιαξε ἦταν ὁ ὑποδιοικητῆς τοῦ Πέτρου τοῦ διοικητῆ μου.

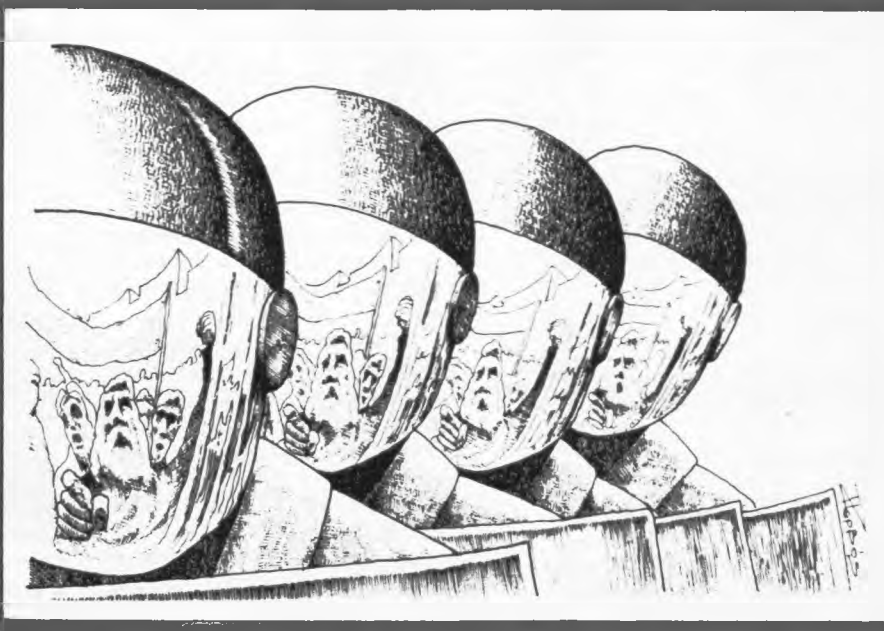
Πῆρε 20-30 άτομα ἀπό μᾶς καί τούς πήγε στό Γουδί, σάν παρακλάδι τῶν ΜΑΤ. Αὐτοί συνεχῶς γυμνάζονταν, δέν εἶχαν ὑπηρεσία ὅπως ἐμεῖς. Ἀρχισαν μέ τόν Τσιρώνη καί μέ δύο-τρεις ἐπιτυχίες ὅπως ἡ ἀεροπειρατία κλπ. ἐδραιώθηκαν.

Τά ΜΕΑ κυκλοφοροῦν δνάμεσα στοὺς διαδηλωτές μέ πολιτικά, συλλέγουν πληροφορίες καί συλλαμβάνουν δσους ξεχωρίζουν.

Πάντα ὑπῆρχαν οἱ ἀσφαλίτες, δηλαδή αὐτοί πού ἀναμιγνύονται μέσα στοὺς διαδηλωτές, πού μᾶς ἔλεγαν ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νά κάνουν ἐπεισόδιο κλπ.

Ἦταν ἕνας τῆς Ἀσφάλειας πού τόν ἀναφέρω καί στό βιβλίο, πού τόν εἶχαν στείλει σέ ἀριστερές ὁργανώσεις καί ὅταν αὐτές τόν ἀνακάλυψαν, τόν λύσσαξαν στό ξύλο. Τόν ξαναφέραν στό σῶμα, πήρε βαθμό ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καί ἔγινε υπαστυνόμος. Αὐτός ἦταν ἀπ' τά «παλικάρια» τῆς Ἀστυνομίας. Ἀπ' αὐτοὺς πού λένε ὅτι «εἶμαι γεννημένος δστυφύλακας». Τόν λυσσάζανε στό ξύλο καί τοῦ 'φουγε ἡ παλικάροσύνη.

Θυμᾶμαι μία Πρωτομαγιά πού εἶχαμε πιάσει μία

σέ ἐπαφή βρίσκεται κι ὁ Ὑπουργός. Οἱ ἀποφάσεις παίρνονται ἀπ' τήν κυβέρνηση.

Μᾶς ἀφήσανε νά δράσουμε ὅπως καταλαβαίναμε. Θυμᾶμαι πάλι τό '80 πού στρίμωξε μία διμοιρία δύο-τρεις στά σκαλιά τῆς Βιβλιοθήκης. Μετά μοῦ 'πε ἕνας συνάδελφος ὅτι ἑνός διαδηλωτῆ τοῦ κράταγε τό κεφάλι κι αὐτό κουνιόταν.

Πρέπει νά ὑπάρχουν κανά-δύο θύματα ἀπό κεῖ. Αὐτά δέν μαθαίνονται ποτέ γιατί ποῖός νά πάει στήν Ἀστυνομία γιά νά καταγγεῖλει... τήν Ἀστυνομία;

Ἡ δολοφονία τοῦ Πέτρου

Τό κακό ξεκίνησε ἀπ' τή δολοφονία τοῦ Πέτρου. Μείναμε ἀκέφαλοι. Δέν ὑπῆρχε ἀξιοματικός ν' ἀναλάβει τά ΜΑΤ γιατί φοβόταν ὅτι θά τόν φᾶνε κι αὐτόν.

Ἡ ψυχολογία μας πήγε κατά διαόλου. Διαβάσαμε κάθε τόσο ἐπικηρύξεις πού λέγανε: «θά τινάζουμε διμοιρία», «θά φᾶμε δστυφύλακα». Εἶχαμε φτάσει σέ κωμικοτραγικές καταστάσεις. Φυλάγαμε μέ τή διμοιρία στή Βουλή, πέρναγε ἕνα ἀμάξι καί πέφταμε βουτιά κάτω νά δοῦμε ἂν πέταξε δέμα μέ βόμβα.

Ἐκεῖ πού εἴμαστε οἱ θύτες γίναμε τά θύματα. Νά βλέπεις νά φεύγουμε μπουλούκια μπουλούκια. Ὅταν ἔγινε τό Πολυτεχνεῖο, ἦταν τό κλίμα πιά τέτοιο

ὁμάδα διαδηλωτῶν. Στήν κλούβα φάγανε μερικές μάπες κι ἕνας τους μᾶς ἔκανε κάτι περίεργα νοήματα. Ὁ διπλανός μου κάτι κατάλαβε καί εἰδοποίησε τόν υπαστυνόμο. Μετά, στήν Ἀσφάλεια, ἀποκαλύφθηκε ὅτι ἦταν ἀσφαλίτης πού εἶχε μπεῖ μέσα στήν ὁμάδα τῶν διαδηλωτῶν γιά νά τούς παρακολουθεῖ.

Τά ΜΑΤ τῆς Ἀλλαγῆς

Τά ΜΑΤ εἶναι ἡ μάχιμη μονάδα μετά τόν Παγκόσμιο Πόλεμο. Κάθε φορά πού γινόταν τό Πολυτεχνεῖο ἦταν ἕνας μικρός πόλεμος. Σκοτάδι, φωτιές, ζύλα- πέτρες ἀπό παντοῦ, φωνές, πεσμένοι κάτω. Κάπως ἔτσι πρέπει νά εἶναι ὁ πόλεμος.

Κι ὅπως πόλεμος δέ γίνεται χωρίς στρατό, φαίνεται ὅτι δέ γίνεται εἰρήνη χωρίς Μ.Α.Τ. Ἐτσι, παρόλο πού λέγανε ὅτι θά τά καταργήσουν, πρὶν δύο μῆνες πῆρε ὁ Σκουλαρίκης ἀπ' τή Σχολή 250 δστυφύλακες καί τούς ἔκανε Μ.Α.Τ.

Τά καινούργια ΜΑΤ εἶναι νέοι, ἔχουν μόνο 8-12 ὑπηρεσία στὸν Ἅγιο Κοσμά καί ζητᾶνε καί ἐπίδομα 8.000 δρχ. Τό παίζουν κάπως καί συνδικαλιστικά. Τούς παίρνει βέβαια, γιατί εἶναι τά ΜΑΤ τῆς Ἀλλαγῆς. Ἀλλά ποῖός μοῦ λέει ἐμένα ὅτι δέν θά κατέβουν αὔριο κάτω νά ἀρχίσουν τό ξύλο;

ἔλεγε «ὅταν συγκρουστοῦμε μέ τούς διαδηλωτές θέλω νά βλέπω κάτω μύτες, μάτια, αὐτιά». Ἐσύ, εἶσαι μαλάκας πού εἶσαι. Ἄμα σοῦ τά λέει αὐτά ὁ ἀξιοματικός πού τόν βλέπεις σάν θεό τί θά κάνεις.

Ἀστυνομία καί ἐξουσία

Τό μόνο πού τραβά τόν κόσμο στήν Ἀστυνομία εἶναι ἡ ἐξουσία. Ἄν τό ἀφαιρέσεις αὐτό δέν θά 'μενε κανεῖς. Ἐγὼ θυμᾶμαι τόν Καραθανάση κάτω στή χαβούζα. Εἶχα ἀκούσει ὁ τρομερός Καραθανάσης, ὁ βασανιστής κλπ. καί περίμενα νά δῶ κανένα τέρας. Κι ἦταν ἕνας χοντρός, ἕνα ἀνθρωπάκι. Εἶχε γίνει διαδήλωση μέ τούς Κερατσιωνίτες κι αὐτός εἶχε κιτρινίσει, τά μάτια του ὑγρά, ἔτρεμε κιόλας. Πῶς νά βγάλει διαταγή αὐτός ὁ ἀνθρωπος καί πῶς

Ἡ ρύπανση τῆς γλώσσας

Ἄς μὴν ξανασχολιάσουμε ἐδῶ αὐτὴ τὴν κακόγουστη ἐπιμονὴ τῆς ἐξουσίας νὰ θεωρεῖ ρύπανση... τίς ἀφίσεις, μέ τὴ διευκρίνιση μάλιστα ὅτι ἐξαιρεῖ τίς πολιτικές — τῶν μεγάλων κομμάτων ἐννοεῖται. Ἡ φωτογραφία τοῦ Καβάφη ρυπαίνει, τοῦ Κουτσόγιωργα ἢ τοῦ Μητσotάκη κοσμεῖ.

Ὅμως δὲν ἔφτανε στοὺς Πατέρες τοῦ ἔθνους νὰ νομοθετήσουν ποιές ἀφίσεις καὶ ποῦ θὰ κολλᾶμε γιὰ χάρη τῆς ἀστικῆς (μέ τὴν εὐρεία ἐννοια) αἰσθητικῆς. Μέ τροπολογία πού κατέθεσε ὁ — καὶ ποιητής — Γιάννης Κουτσοχέρας σὲ ἴδιο νομοσχέδιο ἔγιναν ὑποχρεωτικές οἱ ἑλληνικές ἐπιγραφές σ' ὅλα τὰ καταστήματα μέ σκεπτικό τὴ σωτηρία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

«Ταχεῖα διατροφή» λοιπὸν ἀπὸ αὐριο καὶ μετὰ περᾶστε ἀπὸ κανένα «κυλικεῖο νυκτός» γιὰ ἓνα ποτό. Ἐκτός ἂν οἱ πονηροὶ καταστηματοῦχοι ἀντισταθοῦν στοὺς γλωσσosoῦστες μέ τρόπο γλωσσοπλαστικό καὶ ἐπιγράψουν ἑλληνικότητα τὰ μαγαζιά τους: «τό φαστφουντάδικο» ἢ τό «μπαράκι». Σωτηρία νὰ σοῦ πετύχει...

Κ.Β.

Νικόλας Κάλας

«Κείμενα ποιητικῆς καὶ αἰσθητικῆς»
Ἐπιμέλεια Ἀ. Ἀργυρίου - ἐκδόσεις
Πλέθρον

Ὅσοι πίστευαν ὅτι ὁ σοσιαλιστικός ρεαλισμός ὑπῆρξε ἡ μόνη καλλιτεχνική πραγματικότητα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀριστερά στὴ δεκαετία τοῦ 30, θὰ ἔχουν κάθε λόγο νὰ ἐκπληγθοῦν διαβάζοντας τὰ μεσοπολεμικά κείμενα τοῦ Νικόλα Κάλα ἢ Μ. Σπιέ-

ρου ἢ Ν. Καλαμάρη πού συνέλεξε ὁ κ. Ἀ. Ἀργυρίου.

Ὅσοι θεωροῦσαν πῶς ἡ Ἀριστερά ἀνακάλυψε διὰ τοῦ Στρατῆ Τσίρκα τὸν Καβάφη στὰ 1960 θὰ τρίβουν τὰ μάτια τους διαβάζοντας τίς «Παρατηρήσεις ἐπάνω σὲ Καβαφικό ἔργο» πού μέ τὴν ὑπογραφή Μ. Σπιέρος δημοσιεύτηκαν στὸν «Κύκλο» τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1932.

Καὶ δὲν μιλάω μόνο γιὰ τὰ ἐξωτερικά γνωρίσματα, τὴν ἐπικύρωση τοῦ μαρξισμού ἢ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ψυχχαναλυτικῆς μεθόδου γιὰ τὴν ἀνάλυση τοῦ ἔργου τοῦ Καβάφη. Τὰ κείμενα τοῦ Μ. Σπιέρου εἶναι ἀριστερά προπαντός γιατί τὸ διακρίνει μιὰ νεανικὴ ἐπαναστατικὴ ἀντίληψη, σπάνια πιά στίς μέρες μας. Ἀπολαύστε τὴν ὁρμή του ὅταν μιλάει γιὰ τὴν ἀστικὴ τάξη, τὴ φτώχεια τῆς ἰδεολογίας τῆς καὶ τὸν Παλαμᾶ:

«Τί γελοῖα, τί μικρά πού φαίνονται σήμερα ἀνάμεσα στὰ τεράστια σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα τὰ ἑλληνικά δεινὰ τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Τί χιμαρικό ὁ ἑλληνικός πατριωτισμός, οἱ Βαλκανικοὶ πατριωτισμοὶ τοῦ 1912... Ἀλλὰ σάν τοὺς μεγάλους ἀδελφούς των οἱ σύγχρονοι νάνοι ἐπιδιώξαν σὲ ἔργο τους νὰ περιλάβουν τὸ σύνολο... Τό μόνο πού σώζεται ἀπ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια εἶναι μερικὲς ἐξωτερικὲς μανιέρες, στίχοι καὶ λέξεις, μερικά παιχνίδια... Στὴν πολιτικὴ δημοσκοπία, στὴν ποίηση βερμπαλισμός, ὁ κούφιος πατριωτισμός, ἡ φτωχὴ φιλεργατικὴ ἀνόητος λυρισμός, ὁ Παλαμᾶς» (σ. 130).

Ἀλλὰ καὶ ὅταν μιλά γιὰ τὴν ποίηση, πρωτοποριακὸς ποιητής ὁ ἴδιος, ἂν καὶ ἀποποιοῦμενος τὴν ταμπέλα τοῦ ὑπερρεαλιστῆ:

«...εἶναι τόσο διαφορετικὴ εἰκόνα πού δίνω ἐγὼ τῆς ποιήσεως: Σάν πράξη τολμηρῆ, σάν κραυγὴ, σάν διαμαρτυρία καὶ σάν προσευχὴ συνάμα... σάν ἔκρηξη, σάν πράξη μέ ἀποτέλεσμα, ὁ ἕνας τῆς πόλως ἢ τὸ λῆμα μας, ὁ ἄλλος τὸ τράνταγμα πού προκαλεῖ, ὁ κλονισμός!» (σ. 150).

Εἶναι κρίμα πού τό βιβλίο τοῦ Ν. Κάλα δὲν ἔχει συγκινήσει μέχρι στιγμῆς τὴν κριτικὴ. Εἶναι μιὰ φωνὴ ἀπὸ τό χθές πού θὰ μπορούσε νὰ ἀναταράξει τὸ λιμνάζον σήμερα...

Κ.Β.

Ἀλλαγὴ δέ γίνεται χωρίς τὸ «Βαλτασάρ»

Ἀπὸ τό περιοδικό «Ἀριστερά σήμερα» τεύχος 8 ἀντιγράψω ἀπὸ τό ἄρθρο τοῦ Χρ. Λάζου «Μιά νύχτα στὴ Νεράιδα»: «Ἐπιστρέφοντας στὴν πόλη σκεφτόμουν ὅτι εἶναι προτιμότερη ἢ φονικὴ βία τῆς παραγγελιᾶς ἀπὸ τὴν ἀπρόσωπη δημοκρατία τοῦ ὁμαδικοῦ χοροῦ. Ἐκεῖ τουλάχιστον ὁποῖος χορεύει, νιώθει πῶς μέ κάποιους ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπικοινωνήσει. Θέλει νὰ χορέψει μόνος του ὅταν ἔρθε ἡ σειρά του καὶ θέλει νὰ τὸν δοῦν. Ἐκτίθεται προσωπικά καὶ παίρνει τοὺς ἄλλους γιὰ κριτές. Κάθε ἄλλη παρεμβολὴ εἶναι σάν τὰ παράσιτα πού καταργοῦν τὴν ἐκπομπή. Διαβάζοντας αὐτὸ τό πηγαῖο ξέσπασα ἐνάντια στὴν κοινωνικοποίηση τοῦ χοροῦ καὶ ὑπὲρ τῆς πατροπαράδοστῆς παραγγελιᾶς-χαρτοῦρας θυμῆτακα δύο τραγούδια. Τό «Ἐγὼ μέ τὴν ἀξία μου καὶ τὸ φιλότιμό μου» τοῦ Καζαντζίδη, καὶ τό «Εἰσαι τό νούμερο ὀχτώ» τοῦ Μαρκόπουλου. Ἀδύνατο ν' ἀποφασίσω ποῖο μέ ἀποθούσε περισσότερο. Ἐξάλλου τὴν ὥρα ἐκείνη μπροστὰ μου βάζανε στὴν κλούβα κάτι ἀπρόσωπους χορευτές» ροκάδες καὶ πάνκς καὶ κάθε σκέψη γύρω ἀπὸ τὴν πορεία τοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ ἔμοιαζε πλέον «καθὼς πρέπει» ἀγχος ἀνανεωτικῶν συνειδητήσεων.

Α.Θ.

ΚΙΤΣ...

Τό ΚΙΤΣ πήρε πιά προνομιακή θέση στον κώδικα επικοινωνίας των διανοουμένων. Αυτάρεσκα κατέχοντας την αισθητική σχολιάζουν την καθημερινότητα, αποστασιοποιούμενοι μ' ένα καινούργιο τρόπο απ' τό λαουτζίκιο.

Βέβαια δέν αντίλεγουμε ότι ή κακογουστιά έχει κατακλύσει τή ζωή μας. Απ' τούς λόγους των πολιτικών μέχρι τά κύρια άρθρα των εφημερίδων, απ' τή διασκέδαση μέχρι τή διακόσμηση, απ' τήν τελετουργία τής γέννησης μέχρι και τού θανάτου, σ' όλες τέλος πάντων τīs εκδηλώσεις τής ιδιωτικής και τής δημόσιας ζωής, υπάρχει παντού κακογουστιά και βαρβαρότητα.

Τό ΚΙΤΣ λοιπόν δέν είναι θέμα νά τό καταγράψουμε όπου υπάρχει ούτε νά κρατήσουμε τīs αποστάσεις μας απ' αυτό. Γιατί βέβαια είναι ανώδυνο και εύκολο νά καταγράψεις απλά ή νά κρατᾷς αποστάσεις επί «αισθητικού επιπέδου».

Έπειτα κατοχυρώθηκε νά 'ναι ΚΙΤΣ ή γενικευμένη κακογουστιά. Όταν κάποιο ΚΙΤΣ τό υιοθετούν οι «κατέχοντες τήν αισθητική» τότε αυτό παύει νά 'ναι ΚΙΤΣ και μετατρέπεται σέ αισθητική αποκάλυψη.

Ο Φλωρινιώτης κι ή κακόγουστη προβληματική παρουσία του στά πάλα των κέντρων, σταμάτησε νά 'ναι ΚΙΤΣ, από τότε που ό Χατζηδάκις κι ή παρέα του Τρίτου τόν «υιοθέτησε». Τό ίδιο γίνεται τώρα μέ τόν «σκύλο» Μάκη Χριστοδουλόπουλο, αφού «νονός» αυτή τή φορά είναι ό Διονύσης Σαββόπουλος. Τό ΚΙΤΣ λοιπόν φίλοι μου είναι άσταθές και εύθραυστο, γι' αυτό άς προσέχουμε.

Μ' όλα αυτά δέν θέλω τελικά νά πω ότι δέν υπάρχει αισθητική. Δέν θέλω νά πω ότι ό Ερμής του Πραξιτέλη θά 'ρθει εποχή που θά 'ναι ΚΙΤΣ. Απλά θέλω νά πω ότι κάθε τί που παράγεται μαζικά γιά κατανάλωση αντικατοπτρίζει τīs ανάγκες και τήν αισθητική μιᾶς εποχής. Κι όχι μόνο αντικατοπτρίζει αλλά τό κυριότερο διαμορφώνει τīs ανάγκες και τήν αισθητική κάθε εποχής. Και φυσικά αυτοί που διαμορφώνουν ανάγκες και αισθητική γιά τό λαό, είναι αυτοί που απέχθانونται πολύ τό ΚΙΤΣ σάν τάξη.

Τό πρόβλημα δέν είναι λοιπόν απλά μιᾶ γενικευμένη αισθητική κακογουστιά, αλλά μιᾶ γενικευμένη οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που παράγει αυτή τήν κακογουστιά.

Η λοιπόν ή κριτική στό ΚΙΤΣ συνδέεται μέ μιᾶ γενικότερη ανατρεπτική στάση άμφισβήτησης και πρακτικής στό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα ή άλλιώς τό ΚΙΤΣ καταντάει άλλοθι άνώδυνου διαχωρισμού μιᾶς έλίτ. Γιατί στό κάτω κάτω ακόμα και στό αισθητικό επίπεδο ή καλύτερη κριτική στό ΚΙΤΣ είναι μιᾶ άλλη πρόταση δημιουργίας μιᾶς άλλης πρότασης αισθητικής, που συνεπάγεται τή συμμετοχή στην καθημερινότητα, εκεί που μετράνε

τελικά όλες οι συμπεριφορές κι όχι ένας χαζοχαρούμενος διαχωρισμός απ' αυτήν και μάλιστα σέ προνομιακά επιλεγμένα επίπεδα, ενώ κατά τά άλλα συμμετέχουμε σάν ρεαλιστές στις καταστάσεις που τό αναπαράγουν και τό διαιωνίζουν.

Τι νά τήν κάνεις τή Βερούλη όταν έχεις τόν Κασιφάρα; Πώς νά καταγγέλεις τīs έπιγραφές «GREEK — σουβλάκι» όταν ζεις στό ένσταντανέ των χειραφών Καραμανλή — Αντρέα χτές, Αντρέα — Μητσοτάκη σήμερα;

Τι νά τά κάνεις τά συνέδρια και τīs διαλέξεις των αρχιτεκτόνων περί αισθητικής και ανθρώπινης πόλης, όταν ρεαλιστικά και φυσικά κακόγουστα σχεδιάζουν τīs πολυκατοικίες τέρατα;

Όσων πληγώνονται οι εύαισθησίες απ' τόν κατακλυσμό του ΚΙΤΣ μιᾶ προειδοποίηση: Τά όρια ανάμεσα σέ μιᾶ στάση κριτικής στό σύστημα και στά IN και OUT του Δαβαράκη στό Ταχυδρόμο, έχουν αρχίσει νά γίνονται δυσδιάκριτα, έστω κι αν έμφανίζονται μέ προοδευτικό επικάλυμμα. Ας προσέχουν... Μέ τό πολύ πές πές γιά τό ΚΙΤΣ, μπορεί νά εξασφαλίσουν μιᾶ θέση στόν θαυμαστό κόσμο των ΚΙΤΣ.

T.X.

Όζάν Ντεβριμή

Ο Όζάν Ντεβριμή είναι Κοϋρδος πολιτικός πρόσφυγας στην Ελλάδα. Παίζει σάζι και τραγουδάει τουρκικά, κουρδικά κι ελληνικά τραγούδια. Στην πατρίδα του έχει καταδικαστεί 4 φορές, τήν τελευταία σέ 8 χρόνια φυλακή. Ο ίδιος λέει: «Είμαι τροβαδούρος μιᾶς χώρας που έχει 200.000 επαναστάτες και δημοκράτες στις φυλακές... Μᾶς ανάγκασαν εμάς τούς επαναστάτες νά εγκαταλείψουμε τή χώρα μας έπειδή αγωνιζόμαστε γιά νά ζουν οι λαοί του κόσμου ειρηνικά και άδελφωμένα, σ' ένα κόσμο δίχως εκμετάλλευση».

Ο τουρκικός και ό ελληνικός λαός είναι άδέλφια. Αυτό που κάνει έχθρους τόν ελληνικό και τουρκικό λαό... είναι ή φασιστική και σωβινιστική πολιτική του Ιμπεριαλισμού. Έγώ σάν τροβαδούρος θά παίζω γιά τήν αποκάλυψη και τήν άπομόνωση του φασισμού γιά νά ζουν οι λαοί άδελφωμένοι και ειρηνικά».

Σ.

Η έμπειρία έγραψε στό σελιλόιντ;

Αυτή τή φορά τό φεστιβάλ κινηματογράφου στη Θεσσαλονίκη έκτός από τό ότι δέν είχε χρηματικά βραβεία, έκτός από τό ότι είχε πάλι προβληματική προκριματική επιτροπή βγήκε και στόν «άέρα» και μάλιστα καθημερινά και στά δύο κανάλια. Τώρα αν εμείς προτιμάμε τόν Μπακογιαννόπουλο από αυτούς που μᾶς έννημέρωναν είναι μιᾶ ιστορία. Μιᾶ άλλη όμως ιστορία είναι ότι ή συχνότητα επανάληψης όρισμένων όνομάτων πριν δοθούν τά βραβεία ήταν πολύ «ύψηλή» ενώ κάποια άλλα μέ τό ζόρι άκούστηκαν μιᾶ φορά. (Τόσο στην Τ.Β. όσο και στό Ραδιόφωνο, κυρίως τό μεταμεσονύκτιο).

Μιᾶ τρίτη ιστορία είναι κάποιες ένδειξεις άνιερων συμμαχιών ένώνει νομοσχέδιου περί κινηματογράφου και χρηματοδοτήσεων, έτσι ώστε νά μείνουν τά λεφτά στην οικογένεια. Κι εδώ χρειάζεται ψάξιμο, δεδομένου ότι ίσως καθορίζεται τό μελλοντικό πλαίσιο του ελληνικού κινηματογράφου. Κι αυτό τό ψάξιμο νά γίνει σέ όλο τό φάσμα, απ' τό «Ρίμινι» ως τήν «Κύπρο».

A.Θ.

«Συναυλίες αγάπης»

Η περίπτωση τής Καίτης Χωματᾶ φέρνει ξανά στό προσκήνιο τό θέμα των «συγγενικών δικαιωμάτων». Και μάλιστα μέ δραματικό τρόπο. Έως τότε οι άρρωστοι και μη καλλιτέχνες του τραγουδιού θά παραμένουν έρμαιο στην εύσπλαχνική διάθεση των συναδέλφων τους και του κοινού; Πότε θά τούς αναγνωριστεί τό δικαίωμα που έχουν στή δουλειά τους; Έως πότε τά σχετικά Προεδρικά Διατάγματα θά παραμένουν στό συρτάρι του Υπουργού Προεδρίας;

Πριν δύο χρόνια περίπου, όταν ό Μάνος Λοΐζος ήταν βαριά άρρωστος, μιλώντας στην έκπομπή τής Μαρίας Ρεζάν άναφέρθηκε στό πρόβλημα τής άσφάλισης των ανθρώπων του τραγουδιού και στην άνάγκη που υπάρχει νά δημιουργηθούν αυτοδιαχειριζόμενοι είσπρακτικοί οργανισμοί.

Υστερα ό Μάνος πέθανε και κηδεύτηκε πάνδημα, μαζί ίσως και μέ τά Προεδρικά Διατάγματα.

Ας έλπισουμε νά μήν χρειαστεί νά κλάψουμε πολλούς απ' τούς ανθρώπους του τραγουδιού γιά νά λυθεί τό πρόβλημα. Ίσως οι «συναυλίες αγάπης» γιά κάποιον άρρωστο καλλιτέχνη νά δείχνουν κάποια ψήγματα άνθρωπιάς που ακόμα υπάρχουν. Συνάμα όμως όριοθετούν τήν άπουσία

κρατικής μέριμνας σ' ένα πρόβλημα που σέ άλλες χώρες έχει λυθεί πρό πολλού.

B.N.

Ελληνογαλλικό Συμπόσιο

Συμπόσιο μέ θέμα «Οι έπιστήμες του ανθρώπου και τής κοινωνίας». Ο άγροτικός κόσμος στό χώρο τής Μεσογείου» όργανώνει από τīs 4 ως τīs 7 Δεκεμβρίου ό Ελληνογαλλικός Έπιστημονικός και Τεχνικός Σύνδεσμος μέ τή συμμετοχή του Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) και του Έθνικού Ίδρύματος Έρευνών. Η έπιστημονική επιτροπή του Συμποσίου άποτελείται από τούς Σπ. Άδραχά, Γ. Δερτιλή, Υ. Duroux, Μ. Godelier, Λ. Μαυρομάτη, Γ. Χουρμουζιάδη.

Η συνάντηση αυτή, που έχει κύριους άξονες τή διεπιστημονικότητα και τή διαχρονικότητα, στοχεύει στην άνταλλαγή έμπειριών μεταξύ ειδικών από τīs δύο χώρες, σέ ένα τομέα ιδιαίτερα καίριο, τόν άγροτικό κόσμο.

E.Γ.

Η κυρία των δυνάμεων

Ο θίασος τής Αθήνας άρχισε παραστάσεις στό Θέατρο ΑΜΟΡΕ μέ τή λογοτεχνική σάτιρα τής Έπτανησιακής Σχολής του 19ου αιώνα «Η κυρία των δυνάμεων» σέ σκηνοθεσία Πλούταρχου Καϊτατζή. Η ζωή τότε και ή ζωή τώρα, ή έξουσία τότε και ή έξουσία πάντα.

A.

Λάθος πρόγραμμα

Ο συνεργάτης μας Νότης Μαυρουδής μέ τήν ιδιότητά του ως διευθυντή μουσικού προγράμματος του Δεύτερου, μᾶς έπισημαίνει ότι ή έκπομπή «Μέρα Μεσημέρι» που σχολιάζαμε στό προηγούμενο τεύχος (βλ. σχόλιο «Ντάλα Μεσημέρι») μεταδίδεται από τό Α' πρόγραμμα και όχι από τό Β' όπως γράφαμε. Φυσικά τά υπόλοιπα ισχύουν...

Σ.

25ο Φεστιβάλ Έλληνικού Κινηματογράφου

«Αόρατα και παρακλήση» του Ν. Πιρίλη

τους απειλούμενους «δημιουργούς» νά δημοσιογραφούν διά χειρός των αὐλικῶν τους ἀπὸ ἐβδομαδιαία ἐντυπα καὶ τοὺς εὐθυμογράφους ν' ἀμβλύνουν τὶς ἐντυπώσεις.

Ποτέ τόσο ὕλικο δὲν ἀπόκτησε περισσότερους διεκδικητές. Ὅπως καὶ καμιά προηγούμενη φορά, δὲν θ' ἀρκοῦσαν μία ἢ δύο προβολές τῆς νύχτας πού ἀκολουθοῦσε. Ὁ χῶρος, διχασμένος κι αὐτός, ἀνάμεσα στὴν Ἐκθεση καὶ τὸ Κρατικό Θέατρο, τὴν πόλη καὶ τὴν ἐκδήλωση, τὴν παραλία τὰ μεσάνυχτα καὶ τὰ μπάρ τῶν ξενοδοχείων ἀργότερα.

Ἰγρή καὶ στεῖρα ἡ νύχτα, γεμάτη ἀπνοια καὶ ὕδατμοῦς, ἀνέλαβε νά διαλύει τοὺς πόθους καὶ νά τρέφει τὴν ἐνταση. Τό φῶς ἐνοχλεῖ, ὁ θόρυβος ἄλλο τόσο κι ὅλοι γυρεύουν τὴν ἐξοδὸ κινδύνου, στὴν ἄκρη τῆς σχισμῆς.

—Τὴν βρίσκουν. Ψηλαφώντας, κατεβαίνουν ἀρκετὰ σκαλοπάτια, στίς μύτες. Οἱ ὑπόλοιποι παρακολουθοῦν. Κάποιος ψιθυρίζει τὸν ἐπιτάφιο τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν κι ἀπὸ στόμα σὲ στόμα φτάνει στ' αὐτιά τῆς Προκριματικῆς. Ἰδρώτας πουθενά καὶ τὸ κοινὸ ἀπολαμβάνει τὴν ταινία. «Τί ἔχουν νά δοῦν τὰ μάτια μας». Ὅταν τελειώνει, παίρνουμε ὄρκο νά

«Ταξίλοι στὰ Κύθηρα», τοῦ Θόδ. Ἀγγελόπουλου

Οἱ 7 πύλες

ΑΝΑΣΑ ΒΑΘΙΑ. Δεύτερη. Ὅπως ὅταν βρίσκεσαι ἀπέναντι στοῦ καλαθὶ μέ τὴν μπάλα στὰ χέρια καὶ τὸ γήπεδο καταπάνω σου, λίγο πρὶν βγεῖς στὴ σκηνή ἢ βουτήξεις στοῦ κενό. Οἱ δισταγμοὶ δὲν ὁδηγοῦν ποτέ στὴν αἰωνιότητα κι ἡ πόρτα ἀνοίγει. Μπροστὰ στὴν αὐλαία, ξεχωρίζει τὸ πανώ: «Λαϊκὸ τὸ Φεστιβάλ». Ζητωκραυγές, συνθήματα, πρόσωπα φωτισμένα σάν σέ φῖλμ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ. Μικρὴ σκιά στὰ μάτια πού ἀνοικοκλείουν. Στὴ θέση τῶν νεαρῶν, πού ἀπ' τὸν ἐξώστη βρέθηκαν στοῦ κέντρο τῆς βραδιάς, βρίσκονται τώρα προβολεῖς καὶ τηλεοπτικὰ συνεργεῖα καὶ φωτορεπόρτερς. Σκοπεύουν τὰ μέλη τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς, μέ πρόεδρο τὸν κουμπάρο τοῦ ἔθνικοῦ μας ζεύγους στὴ δεκαετία τοῦ '60. Λίγα εἰκοσιτετράωρα πρὶν, μιά ὑπουργὸς τοῦ σήμερα ὅσο πρωταγωνίστρα τοῦ χθές, ἔκανε πάλι εὐκολες τὶς ἴδιες διαδρομές. Τὰ χρόνια ἔκλεισαν τὸν κύκλο τους, ἔγιναν εἰκοσιπέντε γιὰ τὸ φεστιβάλ τῆς Θεσσαλονίκης. Δέκα ἀπὸ τὸ '74. Σχεδὸν κανένα γιὰ μερικοὺς πού μπαινοβγαίνουν στὴ σταθερὴ εἰκόνα, ἀλλάζοντας ρόλους, ἀπαγγέλλοντας πανηγυρικοὺς ἢ ἀνακηρύσσοντας νικητές, πάντα μ' ἀξιοθαύμαστη αὐταπάρνηση.

Ἀστεῖσμοι καὶ χαμόγελα, ἀσπασμοὶ καὶ βραβεῖα, ἀπ' τὴ μιά. Τεχνητὴ αἰσιοδοξία κι ὑποσχέσεις, μετατροπὴ τοῦ θεσμοῦ καὶ καινούργια στέγη ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἀπ' τὴν ἄλλη. Ὅμως, ἄλλο ἡ γεωγραφία κι ἄλλο ἡ ψυχολογία. Τό παγωμένο ρεῦμα προσπερνάει τὰ χλιαρὰ χειροκροτήματα καὶ κλείνει τὴν εἴσοδο γιὰ λογαριασμό μας.

—Μέ ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον κοινῶ καὶ εἰδικῶν τοῦ κινηματογράφου, συνεχίζεται γιὰ ἡμέρα...». Τὰ δελτία Τύπου προσπαθοῦν ν' ἀποκαταστήσουν τὴ χαμένη ἐνότητα τοῦ χρόνου. Αὐτός, κατακερματισμένος, πιέζει. Τοὺς ὀργανωτὲς νά πείσουν πῶς ἡ TEXTILIA δὲν ἔχει σχέση μέ τὸν πολιτισμό, τοὺς μονομάχους τοῦ παρελθόντος νά φοροῦν τὰ γάντια πρὶν ἀντιμετωπίσουν τοὺς εἰσβολεῖς ἀπὸ τὸ μέλλον,

μὴ ξαναφάμε ροδάκινα, ἐξακολουθοῦμε νά μὴ πιστεύουμε σ' ὅτι εἶδαμε κι ἐπιχειροῦμε μιά ἐλαφρὴ παράφραση: — Τί ἄλλο μᾶς μένει νά πάθουμε, λοιπόν, καὶ ξανά σκοτάδι. Δείχνουνε σινεμά ἐδῶ, δὲν εἶναι γιὰ ἔρωτες καὶ ραντεβού.

Τρέχουν καὶ μερικοὶ μέ μοτοσυκλέτες, λές καὶ στὴν ἱλιγγο καταργῶνται οἱ ἡλικίες, ὁ Καλαβροῦζος χρίζεται Κλίντ Ἡστυγουν, ὁ Μόσχος ὑπόλοιπο περσινῆς συμμορίας κι ἡ Ὀλivia Στεφανίδου ξαπλώνει τὸ κορμὶ τῆς ἐν εἶδει διαφήμισης γιὰ ἀφρόλουτρο. Μετὰ ἀπὸ κάτι τέτοια, μοιάζει λογικὸ πού «Ἡ πόλη ποτέ δὲν κοιμάται», γιατί βοηθεῖ καὶ ἡ «Ὅστρια», ἀνεμὸς ἐνοχλητικὸς σάν ξι μαζί καὶ μιά μόνη τῆς, σάν δρᾶμα δωματίου πού βρέθηκε στὴν ἀκρογιαλιά, σάν ἀρχικὴ ἰδέα πού σπαταλήθηκε σέ ὑποβρύχιες λήψεις, σάν σῶμα, τέλος, πού ἀντὶ νά ἀσελήσουν πάνω του, προτίμησαν νά τὸ τρυπήσουν.

—Στὴν «Κάθοδο τῶν 9», οἱ ἀποκομμένοι ἀντάρτες σκοτώνονται ἢ αὐτοκτονοῦν. Ὁ Κύπριος σκηνοθέτης Χρ. Σιοπαχᾶς παλεύει, γιὰ λίγες μέρες, ἀνάμεσα στὰ δυὸ καὶ τελικὰ ζεῖ. Μάλιστα, φεύγει ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη παίρνοντας μαζί του τὸ βραβεῖο πρωτοεμφανιζόμενου καὶ ἀφήνοντας μιά χειρόγραφη ἐπιστολὴ πού δέ δημοσιεύτηκε, ἀλλὰ περιμένει, σάν βραδυφλεγῆς βόμβα, τὴν ὥρα τῶν ἐκρήξεων, γιὰ νά πάρει μέρος στὴ γιορτῇ.

Οἱ ταινίες διαδέχονται ἡ μιά τὴν ἄλλη. Πρὶν τὴν ἀπονομή, ἀπαγορεύεται κάθε μετακίνηση. Βλέπουμε, ἔτσι, καὶ τὴ «Λούφα καὶ παραλλαγή» τοῦ Νίκου Περάκη πού θά κερδίσει βραβεῖα κι ὑποστήριξη, ὀργανώνοντας σέ εἰκόνες, ἀναμνήσεις τῆς στρατιωτικῆς θητείας, χαρακτηριστικὰ πραγματικὰ καὶ τὸ αἶτημα γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ στὴ γνήσια λαϊκὴ κωμωδία, πού ἔχει διατυπωθεῖ ἐδῶ καὶ καιρό, ἀπ' τὴ δικὴ του ἐπίσης «Ἀρπα-Κόλλα» καὶ τὸ «Ρεπό» τοῦ Βασίλη Βαφέα. Ὁ τελευταῖος μπαίνει μέ τὸν «Ἐρωτα τοῦ Ὀδυσσεά» στὴ ζυγαριὰ τῆς ἐπιτροπῆς, μοιράζεται καὶ τὸ βραβεῖο τῶν κριτικῶν μέ τὴν ἐξορισμένη στοῦ

πληροφοριακὸ τμήμα «Καρκαλού» τοῦ Σταύρου Τορνέ. Δυὸ χρόνια πρὶν, πάλι μέ τὸν Περάκη, ἔχαν ἀγνοηθεῖ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ μὴν ἄλλη ἐπιτροπὴ πού τόσο μαγεύτηκε ἀπὸ τὸν «Ἀγγελο» πού τοῦ ἔδωσε καὶ μπράβο γιὰ τὸ σενάριο.

Ἡ ταινία τοῦ Βαφέα ἔχει, βέβαια, κάποιες ἀρετές: τὴν ὀριστικὴ ἐπανεγγραφὴ τοῦ σώματος τῶν ἠθοποιῶν σάν μοτέρ τῆς ἀφήγησης καὶ ἀναπλήρωση ἐνός λόγου ἀφασικοῦ, ὅσο οἱ διάλογοι τοῦ παράλογου καὶ ἡ ἀδύνατη ἐπικοινωνία τῆς λεπτῆς ἰσορροπία ἀνάμεσα στοῦ σπίνθισμα τῆς ποίησης καὶ τῆ συνακόλουθη ἀνατρο-

«Ἡ κάθοδος τῶν ἐννέα» τοῦ Χρ. Σιοπαχᾶ

«Ἀρπακὸς» τοῦ Σταύρου Τορνέ

καί αισθητική υδρόγειο του ελληνικού κινηματογράφου. Ο «Έρωτας του Όδυσσέα» ενόχλησε, λοιπόν, από τη στιγμή που άμφισβήτησε ταξινομήσεις και μοντέλα ή αντίστοιχους αντιπροσώπους τους.

Ωστόσο, τό άλμα στο φαντασιακό συνέχει τουτό τό φίλμ μέ δυό ακόμα, όπως και τά περιουσιακά τους στοιχεία. Στο «Ταξίδι στά Κύθηρα», τό τέλος τών ιδεολογημάτων και ή απώλεια τής ταυτότητας οδηγούν στη σύζευξη μιάς υπαρξιακής-δημιουργικής και μιάς εθνικής - πολιτισμικής κρίσης.

Πιό κεί, πέρα από κάθε προηγούμενο, ή «Καρκαλού» πραγματοποιεί τό δικό της δράμα, χωρίς νά μπει στόν κόπο τών ρευμάτων. Μοναχική καθώς πού πρέπει στους εγγενείς, βιωματική σάν τούς έτοιμοθάνατους κι άνεκτίμητη σάν άνθος του κακού, σκηνοθετεί τό θάνατο, μή παραλείποντας τήν παρανομία και τήν τρέλα, τή συντροφικότητα και τή μνήμη τήν άκονισμένη στις γυμνές εικόνες τίς ντυμένες μέ κραυγές έλευθερίας και άνάσες τής ψυχής.

—Στό άπλετο φώς, ξαφνικά σαστιμάρα. Όσοι δέν πρόλαβαν νά μετρήσουν ως τό τρία, μένουν προσκολλημένοι στό χθές ή φοβούνται περισσότερο γιά τό αύριο. Τό ίδιο τό φεστιβάλ

«Ο Έρωτας του Όδυσσέα», τού Βασίλ. Παυλά

της κολάσεως

πή του· τήν ύπόγεια συνομιλία τών μουσικών χρωμάτων και τών εκφράσεων ζωής πού περικλείουν. Από τ' όνειρο στη συντριβή και πάλι πίσω στην άρχή, ό Βουτσάς άνοίγει και κλείνει τοπία τής μοναξιάς και τής περιπλάνησης, σ' ένα θρίλερ καταδίωξης πού δέν τελειώνει πρίν επιχειρήσει, μ' όποιοδήποτε τίμημα, τήν άναγωγή του ρεαλιστικού στο φαντασιακό. Αυτό άκριβώς αποτέλεσε και τό μεγαλύτερο «μειονέκτημα» τής ταινίας, σέ μιά εποχή πού οι δυνάμεις έπιρροής έπιταχύνουν τή διαδικασία παγίωσης τών ζωτικών τους χώρων, στη θεματική

έπιτρέπει στόν έαυτό του τήν ύστατη πολυτέλεια: τό «Ταξίδι στά Κύθηρα» εκτός συναγωνισμού, ή «Καρκαλού» στο πληροφοριακό και μόνο ό «Έρωτας του Όδυσσέα» στο διαγωνιστικό μήμα. Έκείνοι πού αναλογίζονται τό βάρος τής τριπλής παρουσίας, χαμογελούν μ' έπιείκεια στά άμέσως προηγούμενα χρόνια, πού θά διεκδικήσουν πιά ξανά τήν άκαμψία του παρόντος.

Φιλιά, άνταλλαγή παρατηρήσεων και λεκτικών πυροβολισμών πίσω από τήν πλάτη. Κορμιά πού γέρνουν, ποτήρια στο χέρι κι άνάμεσα ή σκιά πού περισσότερο φοβάται τό ελληνικό σινεμά: κάθε ταινία μένει όλομόναχη στη διάρκεια τής άναμέτρησής της κι ό έρωτας δέ βοηθάει ούτε στιγμή.

Άρκετοί όσοι ξέρουν πώς γυναίκα είναι ό θρίαμβος τών γυμνών ποδιών, αλλά κανείς πού νά θυμάται μέ τί μοιάζει μιά έρωτική σκηνή. Οι σκηνοθέτες τών φεστιβάλ προτιμούν τήν καρικατούρα, τήν άπόκρυψη, τά ψευδώνυμα, τήν άπόθεση, τή δραματοποίηση, τόν άσκητισμό, τή σοβαροφάνεια, τή στιλπνότητα, τήν εκζήτηση, τή νευρώση, αλλά όχι τά πραγματικά μέλη τών ύπαρκτων σωμάτων μέ τίς συγκεκριμένες έπιθυμίες.

Κωμωδία ή δράμα, οι ρόλοι έχουν ξαναπαίχτει, όμως λίγες μέρες άργότερα, οι εκπρόσωποι τής εταιρείας Σκηνοθετών λάμπουν μέ τήν άπουσία τους από τό άφιέρωμα στόν ούγγρικό κινηματογράφο, καταπονημένοι ίσως από τήν ανακοινωσιολογία και τήν επίδειξη συνδικαλιστικής εύαισθησίας στις παραμονές προεκλογικής περιόδου. Ένας μικροσεισμός άκολουθεί τή συνέντευξη Τύπου γιά τό άδιέξοδο του έγχώριου σινεμά, σάν φυσική προειδοποίηση. Άφουγκράζονται μόνο εκείνοι πού δέ διατηρούν ψευδαισθήσεις γιά τό άν ύστερα από λίγο, τούτες οι ταινίες θά εξακολουθούν νά ενδιαφέρουν κανένα, ή άν θά ύπάρχουν άναγνώστες γιά τά κείμενα πού τίς συνοδεύουν.

—Ένα χέρι στις σκάλες κι έπιτέλους στην

έξοδο. Νύχτωσε. Ό Λευκός Πύργος μ' επιδέσμους σιδερένιους κρύβεται στην άχλύ. Σ' άπόσταση άναπνοής, άπ' τήν άπογευματινή στη βραδυή, όλα στοιβάζονται όπως σ' άναπάντευχη άναχώρηση. Δίπλα στην προσδοκία, ή διάψευση. Άεροπλάνα στόν ούρανό και νεαροί μπροστά στά ζαχαροπλαστεία. Άν ήταν επιάλτης τέλειωσε. Άν ξύπνιο όνειρο, λίγες ώρες ακόμα. Σίγουρα, τό καθαρτήριο διαρκεί 4 ώρες γιά τούς κριτικούς και 12 γιά τήν έπιτροπή του φεστιβάλ. Κρυμμένοι οι Σωματοφύλακες, δίνουν τή θέση τους σέ προστάτες και τό «Όλοι γιά έναν, ένας γιά όλους» άκούγεται σάν «όλοι έναντίον όλων κι ύστερα έναντίον του έαυτού τους». Τό φετινό λουτρό ύστερίας ψάχνει κιόλας γιά τόν δραματοурό του, εκεί πού περισεύουν οι περιγραφές.

—Άπό τή θάλασσα ως ψηλά στο δάσος και τά κάστρα, ή φθινοπωρινή αύρα ξεπλένει τήν πόλη. Όλοι έφυγαν, φορώντας τά καλά τους και τό χειμώνα, στά σινεμά, άλλοι, πιό μακρινοί, θά 'ρθουν νά κατοικήσουν.

Σ' ένα χαρτί, ό άγνωστος χρονικογράφος σημειώνει έφτά λέξεις, μία γιά κάθε μέρα: Άγωνία· Τρομοκρατία· Όραμα· Συντριβή· Άλαζονεία· Κανιβαλισμός· Μοναξιά.

Υστερα, κάνει τήν πρόσθεση: θλίψη. Στην άνοιχτή τηλεόραση, ένας μεθύστακας ιεραπόστολος κι ένας κακοποιός προσπαθούν νά σώσουν τά παιδιά από τή λάβα του ήφαιστειου και νά τά οδηγήσουν στη θάλασσα. Ό Σπένσερ Τρέισν κι ό Φράνκ Σινάτρα κουβαλούν στις «7 πύλες τής Κολάσεως» μιά εποχή πού πέθανε. Στην περιπέτεια μέ θέμα τόν ελληνικό κινηματογράφο, στο έπόμενο έπεισόδιο πού μπορεί νά είναι και τό τελευταίο, τά παιδιά θά έχουν γλυτώσει άπ' τήν εκρηξη τής φύσης. Άλλά, κολυμπώντας στά θολά νερά, τό καθένα θά πνίγει κι από ένα δίπλα του, μήπως και κρατηθεί τελευταίο στο μοναδικό κορμό πού ίσως έπιπλέει.

Άνδρέας Τύρος

«Όστρα», τού Άντρέα Θωμάκου

ΕΔΩ ΚΑΙ ΑΡΚΕΤΑ χρόνια ένας 'Αργεντινός συγγραφέας¹ διατύπωσε τολμηρά μία θεωρία σύμφωνα με την οποία το γουέστερν, σάν είδος, αποτελεί τη μοναδική επιβίωση του Ξπους στην εποχή μας. Στο γουέστερν έχουμε πραγματικά ένα επικό ήρωα, έναν χαρακτήρα που δεν βασανίζεται από εσωτερικές αντιφάσεις, που απειλείται από κινδύνους μόνον εξωτερικούς, τους οποίους εξουδετερώνει με μαγικό τρόπο, κλπ. κλπ.

Κατ' αναλογία θα μπορούσε να κάνει κανείς μία σύγκριση ανάμεσα στις σαπουνόπετρες και τις τραγωδίες του Σαίξπηρ (ή οποιουδήποτε άλλου είδους). Έδω, η νοημοσύνη του αναγνώστη θα πρέπει να μην προσβληθεί, γιατί φυσικά, δεν έννοούμε μία σύγκριση φιλολογική ή αισθητική ή φιλοσοφική, αλλά μία σύγκριση μυθολογική. Το έλισσαβετιανό θέατρο, όπως και η αρχαία τραγωδία, ήταν στο κάτω κάτω ένα λαϊκό είδος.

Τί κοινό υπάρχει εδώ; Πρώτα πρώτα το στοιχείο μιας συνωμοσίας, μιας πλεκτάνης που εξυφαινεται γύρω απ' τα θύματα της με τρόπο που δεν θα δισταζα να τον χαρακτηρίσω ποιητικό. Ποίηση είναι η τέχνη που μπορεί (και υποχρεούται) να φωτίσει με παράδοξες άστραπές και να σκεπάσει με πέπλα πολυτελή και άραχνουφанта τά μιάσματα εκείνα της συνείδησης των ανθρώπων που από μόνα τους δεν διαθέτουν καμιά λάμψη, με δυό λόγια η τέχνη που σκοπός της είναι να μεταμορφώσει μία κοινότυπη κατάσταση (τις σχέσεις των μελών μιας οικογένειας) σ' έναν κόσμο μυστηριώδη κι εξωπραγματικό. Πρόκειται φυσικά για μία ποίηση «λαϊκή»! Προσέχτε όμως αυτό το άρωμα που αναδύεται απ' τις πτυχές της Δυναστείας — τις τρομερές συμπτώσεις, τις έπεμβάσεις της Μοίρας, τά ανθρώπινα σφάλματα, τις μεταμφιέσεις, τά πάθη, τά εγκλήματα, τις αιμομιξίες, την επίδειξη του πλούτου και της κοσμικής εξουσίας, τη φιλοδοξία και την αυτοκαταστροφή που η μία γεννιέται στη σκιά της άλλης.

Μία συνωμοσία είναι πάντα το θέμα της Δυναστείας, και μάλιστα μία συνωμοσία οικογενειακή. Η πλοκή εδώ, όπως και στις θεατρικές ιστορίες των βασιλιάδων, είναι εσωτερικές υποθέσεις των ανακτόρων. Κόρες προδίδουν τόν πατέρα τους, γιοί εμφανίζονται ξαφνικά απ' τό παρελθόν για να διεκδικήσουν τό θρόνο, βασιλίσσες και παλλακίδες έμπλέκονται σέ αίματηρές αντιζηλίες. Τό τραγικό στοιχείο της Δυναστείας, δεν βρίσκεται στην ποιότητα των ανθρώπινων συγκρούσεων, δηλαδή στην ήθικη τους ανεπάρκεια, αλλά στην ικανότητά τους να μπαίνουν ακτινοβολώντας στη συνείδηση του μέσου ανθρώπου. Πραγματικά δεν μπορούμε να ισχυριστούμε πως η δημοτικότητα αυτού του σήριαλ οφείλεται μόνο στη διαφήμιση που του έγινε.

Αυτή η επιβίωση, όχι του πνεύματος της τραγωδίας, αλλά των μυθικών στοιχείων της μορφής της, προσφέρει στο μέσο άνθρωπο (κατηγορούμενο διαρκώς για όλα τά εγκλήματα σέ βάρος της ψυχής και της ευαισθησίας) την ευκαιρία να παρακολουθεί άνυποψίαστος γεγονότα έκθαμβωτικά και περίπλοκα, σχεδόν (όπως είπα) ποιητικά. Νά όρισμένα απ' αυτά τά μεγάλα λαϊκά θέματα της ποίησης και του θεάτρου, που οι Μούσες, στο παρελθόν τά μεταχειρίστηκαν μέ έξαιρετική άβρότητα, και έμπνευση ρωμαλαία: "Ένας πατέρας τραυματίζει τό γιό του" μία καταστροφική γυναίκα (θηριοδαμάστρια άντρών) αναγκάζει τόν κόσμο να περιστρέφεται γύρω της" μία νεαρή θαυμαστής όμορφιάς άρνείται να πλαγιάσει μέ τόν άντρα της ύποδουλυντάς τον στο πεπρωμένο μιας άγωνίας που κυριολεκτικά τόν μεταμορφώνει σέ μάρτυρα" άνθρωποι που γνωρίζουν τρομερά μυστικά" μωρά που κλέβονται από γυναίκες μάγισσες" παιδιά που μεγαλώνουν στο μισόφωτο και ύποψιάζονται εγκλήματα. Λοιπόν, ναι — έδω δεν έχουμε ένα μάθημα που μπορεί ν' άφυπνίσει τις συνειδήσεις, αλλά ένα νόημα που μπορεί ακόμα να τις πάρει μέ τό μέρος του" δεν έχουμε μία αλήθεια έπαναστατική, αλλά μία αλήθεια αρχαία (όπως η επική αλήθεια του γουέστερν)" δεν έχουμε την αποκάλυψη ενός κόσμου πραγματικού, αλλά τις άνταύγειες

της όμορφιάς ενός βασιλείου αποκλειστικά κατακτημένου από φαντάσματα. Όμορφιά άρρωστημένη αλλά και μαγική! Νά σέ τί οφείλεται η δημοτικότητα της: η Δυναστεία είναι ό κόσμος είδωμένος απ' την κλειδαρότρυπα.

Ποιά καλύτερη τύχη και ποιά εύτυχια πιά αποκλειστική μπορούσε να έχει διαλέξει σάν έκλεκτό της τόν θεατή; Είναι άραγε δίκαιο να τόν κατηγορούμε για έλλειψη όξυδέρκειας, όταν δέχεται να ύπνωτιστεί απ' αυτό τό τηλεοπτικό παραμύθι; Τώρα που η συζήτηση γύρω απ' αυτό τό θέμα? έχει ξανά αναζωπυρωθεί στις έφημερίδες και τά περιοδικά, άξίζει να σκεφτούμε τό πόσο εύαλως είναι ό μέσος άνθρωπος άπέναντι στη λαιμητόμο μιας άπόφασης που ύποτίθεται πως λαμβάνεται έν όνόματι του. Άσυνήθιστα πράγματα συμβαίνουν γύρω του. Έκπληκτος πληροφορείται ότι η (σοσιαλιστική) τηλεόραση άπειλεί να διακόψει τη μετάδοση μιας σειράς τόσο άπίστευτα δημοφιλούς" άκουει τις έφημερίδες να τόν συμβουλεύουν πως αυτό "συμβαίνει για τό καλό του" παρατηρεί την παράδοση φύση αυτού του επιχειρήματος... Άλλά ό μέσος λαϊκός άνθρωπος που άφυπνίζεται για ν' άντισταθεί σέ τέτοιες άπειλές άποτελεί μία περίπλοκη κατάσταση. Η ίδια η πολιτική τόν έχει μετατρέψει σέ πεδίο διαπραγματεύσεων. Άπ' τη μία πρέπει να συμφιλιωθεί μέ τό ταξικό του συμφέρον, και άρα να στραφεί ενάντια σ' αυτά τά «άμερικανικά προϊόντα που άποβλακώνουν», προπαγανδίζοντας, όπως ύποτίθεται, την ύπνωτιστική αϊγλή των ανθρώπων του πλούτου και της έξουσίας" άπ' την άλλη πρέπει να άκολουθήσει τη ροπή ενός ίδιωτικού συμφέροντος, έκείνου στού όποιου την άρμοδιότητα βρίσκονται οι άπολαύσεις. Η σύγχυση αυτή, του μέσου ανθρώπου, είναι όμως μία στάση πολιτικά άσύμφορη. Κι έτσι η Δυναστεία θα προβληθεί τελικά!

Είναι γεγονός ότι μόλις πάρθηκε η άπόφαση άκούστηκε ένας άναστεναγμός άνακούφισης. Δεν έγινε όμως γνωστό άν η ΕΡΤ κατέληξε σ' αυτήν από δειλία ή επειδή, σέ μία έκλαμψη, άκουσε τη φωνή της λογικής ή επειδή άναλογίστηκε φιλόανθρωπα την προφανή ήθικη βδελυρότητα της προσπάθειας να «μορφωθεί ό λαός μέ τό ζόρι». Στο

μεταξύ τά ύπέρ και τά κατά της άπόφασης αναλύθηκαν έξονυχιστικά άπ' τόν τύπο. Νομίζω ότι τά «κατά» (παρ' όλο που έκείνοι που κατηγορήσαν τη Δυναστεία είχαν όλο τό χάρισμα να ύπερβάλλουν) είναι αυτόνοητα και έπαρκη. Δεν χρειάζεται καμιά δεξιότεχνια για να στιγματίσει κανείς ένα κατασκευάσμα τόσο χοντροειδές, τόσο άνόητο και τόσο επιφανειακό. Άλλά τά «ύπέρ» διατυπώθηκαν δισταχτικά ή άόριστα, σά να ντρέπονταν για τόν εαυτό τους. Μερικοί άπ' τους ύποστηρικτές φοβήθηκαν (άδικα;) μήπως θεωρηθούν επίσης ύποστηρικτές των ξένων μονοπωλίων" κατά τά άλλα οι περισσότεροι άρνήθηκαν να άναγνωρίσουν στον μέσο άνθρωπο τη φυσική δυνατότητα να είναι λίγο ποιητής, λίγο όνειροπόλος, λίγο ψεύτης, — δικαιώματα που για παράδειγμα (και όπως θα δούμε, όχι τυχαία) άναγνωρίζονται εύκολα σ' έναν ιδεολόγο. Αυτό δείχνει καθαρά μέχρι ποιου σημείου οι παρορμήσεις έχουν τεθεί ύπό άπαγόρευση.

Θά 'ταν ένα είδος λογοκρισίας τό να διακοπεί η προβολή της Δυναστείας; Ναι, αλλά τίνος πράγματος; Θά 'ταν η λογοκρισία ενός νοήματος που η διατύπωσή του, είτε μās άρέσει είτε όχι, συνοψίζει την προσπάθεια που καταβάλλει τό λεγόμενο πλατύ κοινό για να επιβιώσει σ' έναν κόσμο που του στερεί όλο και περισσότερο κάθε άπόλαυση. Μοιραίως, τά σήριαλ του είδους της Δυναστείας είναι η μόνη τέχνη που ένα τέτοιο κοινό μπορεί να δεχτεί πως τό άφορά, γιατί είναι ένα κοινό που άλλη πολυτέλεια δεν του προσφέρεται άπ' τό να ταυτίσει την ευαισθησία με την καλοπέραση. Υπάρχουν μάλιστα έδω, άν και δεν είναι ευδιάκριτα, τά ίχνη μιας σοφίας έμπειρικής, αλλά και άξιοθαύμαστης. Γιατί η Δυναστεία, όσο κι άν είναι βυθισμένη στην άνοησία και στο μελόδραμα, είναι ταυτόχρονα τό άπάνθισμα μιας τέχνης λαϊκής, όχι του νεκρού έκείνου είδους των μυσείων και των φεστιβάλ που άφορά άποκλειστικά τους διανοούμενους, αλλά ζωντανής και παλλόμενης, μέ παραμυθένια πλοκή, μίση, εγκλήματα, συνωμοσίες, σέξ, κι όλα τά άλλα στερεότυπα θέματα των λαϊκών άναγνωσμάτων. Αυτή η τέχνη, που προσφέρει συγκινήσεις πολύ λιγότερο έκλεπτυσμένες, αλλά πολύ περισσότερες βίαιες, δεν έχει άκόμη (κατά τά φαινόμενα) εκλείψει, και ίσως να μην είναι παρά επίδειξη ύπερβολικής ευθιξίας τό ότι μερικοί ιδεολόγοι του ΠΑΣΟΚ θεωρούν τόν εαυτό τους ύπεύθυνο γι' αυτή την κατάσταση.

Αυτές οι σκέψεις μπορεί να πείσουν κάποιον που θά μπει στον πειρασμό να τις μοιραστεί, ότι η Δυναστεία δεν είναι και τόσο εύτράπελη ύπόθεση όσο φαίνεται. Δεν μπορούμε, ωστόσο, να σκεφτόμαστε πάντοτε έτσι. Για όσους λεπτολογούν τις άρμοδιότητες και τη φύση της Έξουσίας, τό ζήτημα φαίνεται να παρουσιάζει μία πλευρά πολύ πιο ούσιαστική. Δεν είναι σύμπτωση που η διαμάχη για τό άν θα προβληθεί ή όχι τό σήριαλ, διέκοψε προσωρινά μία άλλη διαμάχη (για τη διεκδίκηση της τηλεόρασης) ανάμεσα σέ δυό διαφορετικά είδη πολιτικών ψευδαισθήσεων (Άριστέρα, Δεξιά). Σκεφτείτε τά κοινά σημεία ανάμεσα σ' αυτές τις δυό σφαίρες έπιρροής, την ψυχαγωγία και την προπαγάνδα. Και των δυό η άπολυταρχική φύση είναι ταυτόχρονα δημοφιλής και κατηγορητέα" και των δυό τό περιεχόμενο προσφέρεται σέ ύπερβολικές δόσεις" και οι δυό άποτελούν ψεύδη κοινής άποδοχής" και οι δυό ύπόσχονται έναν ειδυλλιακό κόσμο που δεν ύπάρχει. Η χαμένη οικειότητα των ανθρώπων μέ τά άντικείμενα της Άπόλαυσης και τά άντικείμενα της Ιστορίας, συνοψίζεται στην ίδια στάση, τη στάση του θεατή. Άπ' αυτή την άποψη, ό παραδεισένιος κόσμος του ίδανικού σοσιαλισμού και ό παραδεισένιος κόσμος των Κρίνγκτον είναι παραμύθια του ίδιου φουάματος: η βαθύτερη ουσία της τηλεόρασης είναι πάντα μία, αυτή που έξασφαλίζει τόν ύπνο των θεατών της: οι σαπουνόπερες είναι η άλλη όψη της ιδεολογίας.

Ευγένιος Άρανίσης

1. Χόρχε Λουίς Μπόρχες: Κείμενα για τόν κινηματογράφο.
2. Καλύτερη, άλυστε, διαφήμιση δεν θα μπορούσε να γίνει.

Για τα νέα σχολικά βιβλία

«...για λόγους παιδαγωγικούς και ανάπτυξης της αγάπης και του σεβασμού προς το βιβλίο γενικότερα, να καθιερωθεί η υποχρέωση των μαθητών να διατηρούν τα βιβλία σε καλή κατάσταση, στη διάρκεια του διδακτικού έτους και να τα επιστρέφουν στο σχολείο στο τέλος, καθώς και οι συνέπειες για όσους παραβιάζουν αυτήν την υποχρέωση μαθητές, γονείς, κηδεμόνες».
(απ' το σχέδιο νόμου για τη δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ΚΕΦ.Α. άρθρο 3 & 2).

ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ είναι ένα βιβλίο πού μετά τη «χρήση» του καίγεται. Προηγουμένως έχει υποστεί διάφορες κακοποιήσεις και άκρωτηριασμούς. Συνήθως σβήνεται με μαύρο μελάνι, ότι δεν εξετάζεται, αφαιρούνται οι «άχρηστες» σελίδες, ή κόβονται προσεκτικά κάποια τμήματα για να γίνουν «σκονάκια». Οι μαθητές καταστρέφουν, λοιπόν, το βιβλίο τους με μία φαινομενικά άδικαιολόγητη μανία, παρ' όλο πού τούς άνηκει. Άπ' την άλλη τό 'Υπουργείο σκέφτηκε την «υποχρέωση» και τις «συνέπειες» για να τό σώσει.

Άξιζει άραγες τό σχολικό βιβλίο τέτοιας τύχης;

Καταρχήν θά πρέπει νά δεχτούμε ότι τό σχολικό βιβλίο δέν είναι μόνο επιστημονικό. Είναι κύρια παιδαγωγικό, πού δέ σκοπεύει άλλά, νά μεταδώσει γνώσεις, άλλά και νά διαμορφώσει χαρακτήρες, νά βοηθήσει στην άνάπτυξη κριτικής, νά προκαλέσει τή φαντασία και τή δράση. Και υπάρχουν πράγματι βιβλία, χωρίς λάθη, επιστημονικά άρτια, κατά κάποιο τρόπο. Πόσο είναι όμως παιδαγωγικά;

Άνοίγοντας, στην τύχη, ένα σχολικό βιβλίο νιώθεις νά ξεδιπλώνεται μπροστά σου όλόκληρη ή ιδεολογία και πρακτική τής 'Ελληνικής εκπαίδευσης. Άμέσως τό μάτι σου πέφτει στη φτήνεια και προχειρότητα τής έκδοσης, τήν κακή έκτύπωση και βιβλιοδεσία. Προχωρώντας άντιλαμβάνεσαι πόσο λίγη και κακή, είναι κατά κανόνα, ή εικονογράφηση (άπαράδεκτη για εκπαιδευτικά βιβλία) και πόσο άνούσιες και στερεότυπες είναι οι έπεξηγηματικές λεζάντες. Διαβάζοντάς το σκοντάφτεις σε μία γλώσσα ξένη πρός τούς μαθητές, σε μία επιστημονικοφανή ορολογία πού άπωθεί. Μελετώντας το έχεις τήν αίσθηση ότι οι συγγραφείς του δέν τά 'χουν

καλά μέ τή διαλεκτική. Τό σχολικό βιβλίο είναι άπόλυτο, οι άλήθειες του άναλλοίωτες, οι πληροφορίες του πάντα μονομερείς και κατευθυνόμενες. Δέν σου επιτρέπει νά ρωτήσεις, νά ψάξεις ή και νά άμφισβητήσεις. 'Η θεωρητική θεμελίωση των όσων άναφέρει δέν στηρίζεται σε μία όρατή και διατυπωμένη φιλοσοφική βάση. Αυτό συμβαίνει πάντα μέ τά βιβλία των μαθηματικών ή τής φυσικής. Παράλληλα, όπου άπ' τά πράγματα άναγκάζεται νά εμφανιστεί κάποια ιδεολογία, βιβλία ιστορίας ή θρησκευτικών, αυτή είναι πάντα τής κυρίαρχης τάξης. Μάταια άναζητάς άναφορές στην καθημερινή κοινωνική πραγματικότητα, και στά σύγχρονα ρεύματα σκέψης και τεχνολογίας. 'Ο άνθρωπιστικός ρόλος των επιστημών άποκρύπτεται ή διαστρεβλώνεται. Μέ δυό λόγια, τό βιβλίο είναι κλειστό στις κοινωνικές εξελίξεις. Και φυσικά είναι ένα βιβλίο νεκρό. Σάν βιβλίο νεκρό δέν μπορεί νά έχει φαντασία και χιούμορ. 'Η άνάπτυξη των θεμάτων είναι στερεότυπη, πομπώδης, οι όρισμοί παίρνουν και δίνουν. Λείπει κάθε δημιουργική άφαίρεση, κάθε εικονοκλαστική διαδικασία, και φυσικά τό χιούμορ, πού πάντα διακρίνει τούς μαθητές όχι όμως και τό σχολείο τους. 'Όλα είναι σοβαρά και γκριζά. Φαντάζουν τόσο ξένα στά χέρια και τά μάτια των παιδιών.

Πώς λειτουργεί όμως αυτό τό βιβλίο μέσα στό σχολείο; Για τόν καθηγητή είναι τό άναλυτικό πρόγραμμα. Πρέπει νά τό διδάξει άκριβώς και φυσικά νά τό εξετάσει. Του άπαγορεύεται νά τό άμφισβητήσει, νά τό υπερβεί, ή νά τό καταργήσει. Δέν έχει εξάλλου άλλο βιβλίο νά διαλέξει. Συνήθως, αυτός άποδέχεται τήν κατάσταση πού του επιβάλλεται και μέ τή σειρά του τήν επιβάλλει στους μαθητές του. 'Ο νόμος θέλει τόν καθηγητή άπλό ιμάντα μεταβίβασης τής κυρίαρχης ιδεολογίας, και αυτός δέν έχει δικαίωμα ούτε τά επιστημονικά λάθη νά διορθώσει. 'Ο συνειδητός λοιπόν καθηγητής υποφέρει διδάσκοντας ένα άντιπαιδαγωγικό βιβλίο, κι άν έρθει σε σύγκρουση μ' αυτό τότε συγκρούεται μέ τό νόμο. Μπροστά στην εύθυνοφοβία ό νόμος κυριαρχεί.

Για τό μαθητή ή κατάσταση είναι διαφορετική. Τό σχολικό βιβλίο είναι για πολλούς μαθητές τό πρώτο βιβλίο πού πιάνουν σοβαρά στά χέρια τους. Είναι μπροστά τους και έξω από τό

σχολείο. Πρέπει νά τό μελετήσουν και νά τό πιστέψουν άν θέλουν νά μάθουν. Τό κλίμα του σχολείου, πάντα εξεταστικό και άυταρχικό, τόν οδηγεί νά τό άποστηθεί, ή στην καλύτερη περίπτωση νά τό κατανοήσει, άφομοιώνοντας έτσι όλα τά άρνητικά του. Μέ τις άυταρχικές μεθόδους (έλλειψη διαλόγου, εξέταση συνεχής) πού άκολουθεί σήμερα ή διδασκαλία, τό βιβλίο κυριαρχεί σ' όλη τή διαδικασία τής μάθησης, βάζοντας άναλλοίωτα τή σφραγίδα του πάνω στό μαθητή, στην πορεία του μέσα στις γνώσεις. 'Οποιος θελήσει νά τό άμφισβητήσει, και άναζητήσει τή λύση σε κάποιο άνάλογο έξω-σχολικό, πέρα άπό τή σύγκριση πού μπορεί νά του δημιουργηθεί, δέν θά κερδίσει και πολλά πράγματα. Θά άνακαλύψει πώς ή λογική του σχολείου άναπαράγεται, έστω πύ μεθοδικά και έπεξηγηματικά, γιατί άκριβώς τά πύ πολλά έξωσχολικά βιβλία δέν προτείνουν κάτι διαφορετικό. Άπλά έρχονται νά ένταχθούν και νά πουληθούν μέσα στό όλο εξεταστικό κλίμα.

Έτσι λοιπόν ό μαθητής έχει, συνήθως, στά χέρια του ένα βιβλίο βαρύ και άπρόσωπο πού δέν μιλάει στη νοοτροπία και στον ψυχισμό του. Τό καταστρέφει λοιπόν γιατί δέν αισθάνεται ότι άξίζει, γιατί έτσι έκδικείται για τά δεινά μιας όλόκληρης χρονιάς.

Όμως, τό σχολικό βιβλίο δέν είναι άχρηστο, και όταν είναι κακό. Μεταφέρει γνώσεις, παράγει ιδεολογία. Άφαιρεί άπό τό μαθητή τό ενδιαφέρον για άναζήτηση, όπνομενός τήν πληροφορήσή του. Δέν βοηθάει τόν καθηγητή νά έμβαθύνει ή νά έκεκταθεί στό πεδίο των γνώσεων, βοηθάει όμως στην έδραίωση τής συνολικής ιδεολογίας του κλειστού και άυταρχικού σχολείου.

Η διαδικασία τής συγγραφής των σχολικών βιβλίων δέν είναι σίγουρα άμοιρη εύθυνών για τήν ποιότητα του βιβλίου. Άξιζει τόν κόπο νά τή δούμε. 'Η σημερινή νομοθεσία προβλέπει τρεις τρόπους για τή συγγραφή: μέ διαγωνισμό (Ν. 749/70), μέ άπευθείας άνάθεση (άρ. 33 ν. 1143/81) ή μέ άπόσπαση των συγγραφέων στό ΚΕΜΕ (άρ. 30 Ν. 1304/82). Σήμερα τά βιβλία μόνο μέ διαγωνισμό δέν παράγονται. Άντίθετα, τόσο επί Δεξιάς, όσο και επί ΠΑΣΟΚ, τό 'Υπουργείο άναθέτει, σε κάποιους «άριστιν-δην» συγγραφείς πού διαλέγει αυθαίρετα, τή συγγραφή κάποιου βιβλίου. Αυτοί φτιάχνουν «έν κρυπτώ» ένα άναλυτικό πρόγραμμα και μετά ένα βιβλίο πού κρίνουν κάποιοι υπάλληλοι του 'Υπουργείου κατ' όνομα εκπαιδευτικοί. Οι επιστημονικοί φορείς, και ό εκπαιδευτικός κόσμος παίρνουν στά χέρια τους ένα βιβλίο έτοιμο για διδασκαλία. Για τό σχολικό βιβλίο δέν προβλέπεται καμία διαδικασία, ώστε ή κριτική πού θά άκολουθήσει μέ τή χρήση του νά έχει διορθωτικό ή άνασταλτικό άποτέλεσμα. Για παράδειγμα τό βιβλίο Φυσικής Γ' Λυκείου, άμφισβητήθηκε έντονα, όμως και φέτος κυκλοφόρησε ούσιαστικά τό ίδιο. Φυσικά είναι γνωστό ότι τό βιβλίο πού εκδίδεται είναι τό μοναδικό έγκεκριμένο άπό τό 'Υπουργείο, χωρίς έτσι νά υπάρχει δυνατότητα έπιλογής και σύγκρισης μέ κάποια άλλα ισότιμα.

Άν βέβαια τό παρελθόν άνήκει στη φαύλη Δεξιά, ή νέα έξουσία στό 'Υπουργείο Παιδείας δέν φαίνεται νά θέλει νά αλλάξει τά πράγματα. Τά τελευταία δύο χρόνια τό 'Υπουργείο έδειξε μία σπουδή για τά σχολικά βιβλία και κίνησε μία διαδικασία άνανέωσης. Μέ τήν ίδια βέβαια άντιδημοκρατική μέθοδο τής άνάθεσης, και μέσα σε σχετικά έλάχιστο χρόνο, βγήκαν και καλύτερα βιβλία όπως τά βιβλία τής 'Ιστορίας και τής Βιολογίας — Άνθρωπολογίας για τή Γ' λυκείου. 'Η σπουδή όμως αυτή, φάνηκε μόνο για τή Γ' λυκείου, προφανώς για λόγους πολιτικούς, άφού ή τελευταία τάξη και οι είσα-

γωγικές εξετάσεις προκαλούν την κοινή γνώμη. Τί ρόλο όμως μπορεί να παίξει ένα έστω καλό βιβλίο, στην τελευταία τάξη, όταν σ' όλη την άλλη εκπαίδευση τα βιβλία είναι σχεδόν απάρα-δεκτα; Παρ' όλη την αναβάθμιση που επιχειρή-θηκε, όχι βέβαια πάντα πετυχημένα, το πρόβλη-μα έγινε έντονότερο. Μέ το σαθρό υπόβαθρο που υπάρχει, τα καινούργια βιβλία που θέλησαν να νεωτερίσουν έστω και επί το τεχνοκρατικό-τερο, συνάντησαν τη δυσκολία των μαθητών να τα κατανοήσουν και των καθηγητών να τα διδάξουν. Το βιβλίο της Κοινωνιολογίας, απο-στηθίζεται απ' όλους, γιατί θεωρείται τελείως δύσβατο για τους μαθητές. Και μὴν φανταστεί βέβαια κανείς ότι τα καινούργια καλύτερα βι-βλία δεν έχουν τα κύρια χαρακτηριστικά των βιβλίων που αναφέραμε στην αρχή. 'Απλά, είναι επιστημονικά πιό άρτια, και πιό προσεγ-μένα στην εμφάνισή τους. Μέ τη δοσμένη κατάσταση στην Παιδεία είναι σίγουρα «προο-δευτικά».

Η έλλειψη στοιχειώδους προγραμματισμού στις δειλές αλλαγές που θέλει να πραγματώσει ή εξουσία στην εκπαίδευση είναι φανερή. Δεν είναι όμως το μόνο και κύριο που τη βαραίνει. Ένα εκπαιδευτικό σύστημα, αυταρχικό και ά-ντιεπιστημονικό, που τό διαπερνάει μιά βαθιά κρίση, και που βρίσκεται σέ σχέσεις αντιπαλό-τητας με τους μαθητές του, δεν είναι δυνατό να σωθεί με ένα δύο καλά έστω βιβλία. Ένα σχολικό βιβλίο, επιστημονικά άρτιο, ταγμένο όμως στην ιδεολογία και τις παιδαγωγικές επι-λογές της άστικής τάξης δεν μπορεί να βοηθή-σει στη δημιουργία μιάς νέας ποιότητας εκπαί-δευσης. Δεν είναι δυνατό μέσα στις δοσμένες συνθήκες, να στοχεύει κανείς στην παραγωγή αποφοίτων που πέρα από τις γνώσεις, θά 'χουν τη δυνατότητα κριτικής και αλλαγής του συ-στήματος. 'Ακόμα δεν είναι δυνατό, ένα σχολι-κό βιβλίο που δεν μιλάει στο μαθητή, να τον κατακτήσει και να άφομοιωθεί απ' αυτόν.

Μιά σημαντική μερίδα των εκπαιδευτικών, ζητάει να βρεθεί ένας δημοκρατικός τρόπος σχεδιασμού και συγγραφής των σχολικών βι-βλίων. Και σίγουρα ο τρόπος αυτός είναι ο διαγωνισμός, μέσα από τη συμμετοχή των επι-στημονικών φορέων και όσων εκπαιδευτικών επιθυμούν. Σίγουρα χρειαζόμαστε περισσότερα του ενός σχολικά βιβλία, πράγμα που συμβαίνει στις περισσότερες προηγμένες χώρες. Και τέ-λος σίγουρα τό 'Υπουργείο Παιδείας πρέπει να εγκαταλείψει την πολιτική του «άποφασίζουμε και αναθέτουμε». Τό πρόβλημα όμως θά παρα-μείνει αν δεν γίνουν ρήγματα στην κυρίαρχη ιδεολογία της εκπαίδευσης. Τό ΠΑΣΟΚ έδειξε ότι δεν θέλει αυτά τα ρήγματα. Για την 'Αρι-στερά ή λύση δεν μπορεί να είναι να γράψει αυτή τα σχολικά βιβλία, ελπίζοντας να φτιάξει μέσα από αυτά τα ζητούμενα ρήγματα. 'Αφενός κανένας συγγραφέας δεν είναι ανεξέλεγκτος απ' την πολιτική εξουσία στο 'Υπουργείο Παι-δείας, αφετέρου μιά μεμονωμένη αλλαγή σέ κάποιο ή κάποια βιβλία δεν άποτελεί αλλαγή στην εκπαίδευση. Τό σύστημα έχει τη δυνατό-τητα να άφομοιώσει κάθε νεωτερισμό, άρα και κάθε προοδευτικό συγγραφέα, άφου βέβαια πρώτα τον χρησιμοποιήσει και για λόγους πολι-τικής.

Τό ζητούμενο για την 'Αριστερά στο χώρο της εκπαίδευσης είναι αν θέλει και αν μπορεί να άναπτύξει ένα συνολικό κίνημα για μιά άντiau-ταρχική, άρα παιδαγωγική πολιτική στα scho-λεία. Μιά πολιτική που θά είναι επαναστατική, γιατί μέσα από τη γνώση θά στοχεύει στη διαμόρφωση νέων ανθρώπων που θά 'χουν τη θέληση και τις δυνατότητες για κοινωνικές αλλαγές.

Α. Καστάνας

Μιά άσήμαντη ιστορία...

Τό γλυπτό της φωτογραφίας μας εκτέθηκε τόν περασμένο μήνα στον 'Εθνικό Κήπο μαζί με πολλά άλλα, μέ την εόκαιρία της Έκθεσης που διοργανώ-θηκε για τα 150 χρόνια της 'Αθήνας. Αυτό όμως τό γλυπτό έχει κάτι που τό ξεχωρίζει απ' όλα τ' άλλα. 'Η οργανωτική επιτροπή δεν τό έκρινε άξιο να έκτεθεί και την άπόφαση για τη μεταφορά και την Έκθεση του την πήρε ο ίδιος ο δημιουργός του. Τό πώς και γιατί μäs τό έξηγει ο ίδιος.

... ή ο έμπαιγμός ενός πολίτη

ΕΡΧΟΜΑΙ από τη Δράμα. Σπούδασα Μαθημα-τικά και Φυσική, αλλά πριν ένα χρόνο μέ κρδισε ή Τέχνη. Αυτή είναι ή πρώτη μου παρουσία στον καλλιτεχνικό χώρο και συνδέε-ται μέ μιά γεύση πικρας και να γιατί:

Ιούλιος '84: Μαθαίνω από μιά μικρή άγγελία για την Έκθεση — Διαγωνισμό (μού θύμισε διαγωνισμό χορού σέ ντίσκο και λίγο πρωτά-θλημα ποδοσφαίρου) και ότι θά υπάρχει και κριτική επιτροπή — όπως και στα καλλιστεία σκέφτομαι — που μέ κάποια μέθοδο που εγώ άγνοώ, ίσως και άλλοι, θά ανακαλύψει, υπολο-γίσει, μετρήσει τό φυσικό μέγεθος που λέγεται Τέχνη. Έτσι θά προσδιορίσει τα έργα που έχουν περισσότερο από αυτό και ίσως και την τιμή τους. Σκέφτηκα, θά είναι που είμαι άρχα-ριος και δεν ξέρω τη μέθοδο ή έχει αλλάξει ριζικά ή άποψη για την Τέχνη και εγώ δεν τό άντιλήφθηκα άκόμη. Δηλώνω συμμετοχή έστω και κάτω από αυτούς τους όρους.

Ιούλιος '84: Τό ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙ-ΣΜΟΥ μέ έπιστολή του μέ είδοποιεί ότι «'Η κριτική επιτροπή προβλέπεται να έπισκεφτεί τα εργαστήρια των καλλιτεχνών».

Αύγουστος '84: Καταστροφή. 'Η επιτροπή δεν ήρθε κι άς περίμενα εγώ. Στη Γερμανία — όπου έζησα 10 χρόνια — δεν θά μέ ξεχνοΰσαν, σκέφτηκα, κι άς ήμουν ξένος. Κακό προαίσθη-μα, άγωνία, τηλέφωνο στο 'Επιμελητήριο. «'Η κριτική επιτροπή δεν τό έχει έγκρίνει», λέει ή άπρόσωπη φωνή. Όχι λόγω των κριτηρίων — που εξακολουθώ να μὴν ξέρω — αλλά γιατί δεν έστειλα φωτογραφία του γλυπτου, φωτογραφία που δεν μου ζήτησαν (ΓΙΑΤΙ;). Τό 'Υπουργείο μέ ειχε ξεχάσει (γιατί τάχα;). Ξανά τηλέφωνα

μήπως βρεθεί κάποιος τρόπος να συμμετέχω. 'Υπάρχουν λάθη που διορθώνονται αλλά όχι, αυτό δεν ήταν τέτοιο.

ΟΧΙ. 'Η άπόφαση της επιτροπής είναι όρι-στική και άμετάκλητη.

'Η ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ νίκησε... 'Ο Μεγάλος 'Αδερφός... σκέφτηκα μέ δέος, έν έτει ΟΡ-ΓΟΥΕΛ.

...ΟΧΙ... ΟΧΙ... ΑΚΟΜΗ ΑΝΤΙΣΤΕΚΟΜΑΙ...

Γιατί τό δικαίωμα επικοινωνίας ενός καλλιτέ-χνη μέ τό κοινό, καμία γραφειοκρατία δεν μπορεί να του τό στερήσει.

Γιατί έναν καλλιτέχνη στα «πρώτα του βήμα-τα» τόν ένθαρρύνουν και «δεν του κόβουν τα πόδια».

Γιατί ή συμπεριφορά των υπεύθυνων (θά υπάρ-χουν, δεν μπορεί, έστω κι αν άκόμη δεν τους βρήκα) άπέναντί μου ήταν τουλάχιστον έμπαιγ-μός, κάτι θά έχετε ίσως κι έσεις βιώσει, ώστε να μπορείτε να μέ καταλάβετε.

Και τέλος γιατί δεν άνέχομαι να μέ ξεχνά μιά δημόσια ύπηρεσία (όχι μονόπλευρα τουλάχι-στον). Ούτε μιά έγγραφη άπάντηση έστω και άρνητική δεν μου στάλθηκε. Είναι τάχα πολύ που ζητώ να μέ σέβονται λίγο;

Σέ μιά άπελπισμένη προσπάθεια άντίστασης τοποθέτησα αυθαίρετα τό γλυπτό στο χώρο αυτό (είναι δημόσιος, άρα και δικός μου) και:

ΖΗΤΩ: Την ήθική και ύλική (έξοδα μεταφο-ράς) άποκατάστασή μου.

ΚΑΙ ΔΕΝ ΖΗΤΩ: να μπορεί τό έργο να άνήκει σέ αυτά που θά αγοράσθουν από τό 'Υπουργείο Πολιτισμού.

'Ηλίας Σαρακασίδης

ΕΛΛΕΙΨΕΙ ἐλεύθερης ραδιοφωνίας ή συνεργασίας τοῦ Δημήτρη Πουλικάκου βγαίνει ἀναγκαστικά γραπτή μὲν ἀλλὰ ἀρχικά γίνεται στό μιλητό, δηλαδή «γράφεται» κουβεντιάζοντας σ' ἓνα κασετόφωνο.

Πολιτιστικά φεστιβάλ καί ξύλο

Εἶμαι ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ εἶδους τουλάχιστον τῶν πολιτιστικῶν φεστιβάλ καί ἐκδηλώσεων. Τό νά βρεῖς πενήντα «ὄχλῳ» θίاسους ἀταλάντων γενικῶς πού θέλουν νά δείξουν στόν κόσμο τί θά πει θέατρο, εἶναι δράμα σκέτο.

Τί πάει νά πει φεστιβάλ; Ἐξαιρέσεις κάποια συζήτηση πού ἴσως εἶναι ἡ γίνεи ἐνδιαφέρουσα, πολιτιστική ἐκδήλωση ἴσον: δύο κομπανίες νά παίζουν. Καί τώρα ἔχουν βρεῖ καί τό κόλλο στοῦ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καί στέλνουν καί τίποτα ροκάδες γιά νά παίζουν ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ Ὑπουργεῖου. Μιά στό καρφί καί μία στό πέταλο. Τήν ἡμέρα τοῦς στέλνουνε στίς γειτονιές νά παίζουν καί τό βράδυ πού πάνε οἱ ἄνθρωποι σέ καμιά πλατεία νά πιῶνε καφέ στέλνουνε τοῦς μπάτσους καί τοῦς πλακώνουνε. Εἶναι κωμικοτραγική ἡ κατάσταση. Καί θά ἦταν μόνο κωμική ἂν δέν ὑπῆρχε καί τό αἷμα στή μέση, ἡ βία.

Ἐνα σωστό ἀλφάβητο

Γιά μένα ἓνας τρόπος ὑπάρχει γιά νά ἀνεβάσεις τό πολιτιστικό ἐπίπεδο τοῦ κόσμου. Ἀπό τή βασική παιδεία, δηλαδή ἀπ' τό δημοτικό νά δημιουργεῖς ἄνθρώπους αὐτάρκεις καί αὐτοδύναμους. Ὅχι ἀρχίζοντας μέ τήν τέχνη. Ἐνα σπῖτι ἀρχίζεις καί τό χτίεις ἀπ' τά θεμέλια, ὄχι ἀπ' τό ρετιρέ! Τό πρῶτο πράγμα πού θά ἔπρεπε νά μαθαίνουμε εἶναι τά βασικά πράγματα πού θά εἴμαστε ἀντιμέτωποι σ' ὅλη μας τή ζωή μέσα στή ρουτίνα. Ὑδραυλικά, ηλεκτρολογικά, ξυλουργικά, πῶς νά φτιάξεις τό ρολό πού χάλασε, τέτοια γιά νά ἀποφεύγουμε ὅσο γίνεται τό σφάζιμο σ' αὐτές τίς περιπτώσεις. Ἐπίσης βασικό νά μαθαίνουμε νά ὁδηγάμε καί νά περπατάμε στήν πόλη.

Τηλεόραση ματάκια μου

Στό σπῖτι τοῦ κρεμασμένου μιλάνε γιά σκοινί; Τί νά πῶ τώρα; Διακόσιοι ἄνθρωποι εἴμαστε ὅλοι κι ὅλοι καί μάλιστα γνωστοί. Ἀπορῶ ὅμως πῶς μπορεί νά βλέπει κάποιος τό «Πάθος» ἢ τοῦς «Ἱερόσυλους» ἢ τά «Καθημερινά» καί νά δίνει ἔγκριση νά τά προβάλλουν. Ἐκτός κι ἂν οἱ θέσεις-στήν τηλεόραση εἶναι πλασματικές «γιά μούρη» ὁπότε τουλάχιστον ἔχεις τή δυνατότητα νά παραιτηθεῖς. Διακόσιοι ἄνθρωποι στό καλλιτεχνικό! Γεροντοκρατία, ὄχι στό χρόνια ἀλλά στό μυαλό!

οχοφιαστίς

ΛΟΓΙΑ

Πρίν ἀμφί μύθου ἀκούσεις

Ἐγώ πιστεύω ἀκραία πράγματα! Κύριε σπουδάζεις νομικά; Κάτσε κανένα εικοσαήμερο τό χρόνο φυλακή νά συμπληρώσεις ἐκπαίδευση. Πῶς θά γίνεις ἐσύ δηλαδή δικαστής καί θά σηκώνεσαι κάθε πρῶί ἐπὶ ὅσα χρόνια θά δικάζεις καί μέσα στό ὀκτάωρο θά ρίχνεις εἴκοσι χρόνια φυλακή στοῦς ἄλλους. Πῶς θά μοιράζεις κύριε αὐτά τά χρόνια; Κάτσε λίγο μέσα νά δεῖς πῶς εἶναι! Μόνο μέ ριζικές ἀλλαγές μπορεί νά ὑπάρξει ἐλπίδα γιά τό μέλλον.

Νεολαΐα: Ἀπό τ' αὐτί καί τή Δευτέρα μέ τόν κηδεμόνα σου

Αὐτό πού σκέφτομαι εἶναι ὅτι πολλοί ἀπό αὐτοῦς πού εἶναι τώρα στό πράγμα εἶναι ἀπό γενιές πού ὑποφέρονε ἐξαιτίας μιᾶς «ἀντικοινωνικότητάς» τοῦς. Ἦτανε μαλλιάδες φερειπείν τότε πολλοί ἀπό αὐτοῦς καί ντύνονταν κάπως καί τοῦς κράζανε στό δρόμο ἡ ἄμα περνάγανε ἀπό οἰκοδομές κλπ. Τοῦς κράζανε καί θά ἔπρεπε νά ξέρουν πῶς αἰσθάνεται κάποιος ὅταν κάνει κάτι πού ἀντίκειται στήν τρέχουσα ἄς ποῦμε κοινωνική νόρμα. Ἀλλά πάλι τά ἴδια ἀκοῦς: Βρέ παιδί μου κι ἐμεῖς εἴχαμε μαλλιά καί τέτοια... ἀλλά αὐτό τό πράγμα; Δηλαδή; βαρᾶτε τοῦς ἐπειδή ἔχουνε πράσινο τσουλούφι ἢ φορᾶνε σκισμένα ρούχα, ἢ κονκάρδες ἢ «ἀσχημονοῦν» γενικῶς ἐναντίον φιλήσυχων περαστικῶν ἢ σπάνε κανένα μουκάλι. Κι ἂν τά παιδιά δέν κάνουν καί λίγο φασαρία ποιός θά κάνει; Οἱ πενηντάρηδες κι οἱ ἐξηντάρηδες; Ὅσοι πάνε πρὸς τή ζωή εἶναι θορυβώδεις καί ἀνήσυχτοι, ὅσοι πάνε πρὸς τό θάνατο, λουφάζουνε. Μάθαμε τώρα, περιθώριο καί ἀνένταχτοι καί τέτοια. Εἶναι στό περιθώριο γιατί δέν τοῦς δέχονται ὅπως εἶναι. Τί περιθώριο καί πράσιν' ἄλογα; Ἐδῶ ζοῦμε σέ μιᾶ πόλη 4 ἐκ. κάτοικοι καί γιά νά πάρεις ἓνα γιαουρτάκι πᾶς στόν μπακάλη, δέν τό φτιάχνεις μόνος σου. Τί σέ πειράζει ρέ κύριος ἄμα θέλω τά μαλλιά μου νά τά βάψω πράσινα; Πρέπει νά μέ κοπανᾶς γι' αὐτό; Αὐτό εἶναι καθαρὸς ρατσισμός, ἐκτός ἀπό φασισμός!

Λογοκρισία ἀρρώστια μου

Ὁλόκληρη κουραδομηχανή ἐπιστολῶν καί διαμαρτυριῶν ὑπάρχει καί κινεῖται σ' αὐτό τόν τόπο, ὅπως βέβαια καί σ' ὅλους τοῦς τόπους. Πρόκειται γιά διεθνή Μασωνία. Μή τυχόν καί ἀκουστεῖ κανένα «μαλάκα» ἢ ἐν πάση περιπτώσει κάτι «τολμηρό», κάτι πού θά «ταράξει» τά «νερά». Λές καί δέν ἀκοῦνε τίποτα γύρω τοῦς ὅλη μέρα. Φτάνει νά μὴν τ' ἀκούσουν στό ραδιόφωνο ἢ τό δοῦν σέ βιβλίο ἢ

Γέννησις: 21-1-1943

Βάπτισις: 1945

Δημοτικό σχολεῖο: 1948-1953

Συγγρόνως πρόσκοπος στήν ἐνωμοτία τῶν «Γλάρων» («Θά σέ δῶ στό πλοῖο γιά γλάρο» πού λένε)

Γυμνάσιο: 1953-1960

Ἑλληνική ἀεροπορία: Μάρτιος 1962 — Ὀκτώβριος 1964.

Ἐπιτυχεῖς εἰσαγωγικές ἐξετάσεις στήν Πάντειο, μέ ἀνεπιτυχή-στατη φοίτηση.

Γάμοι: Δύο

Παιδί: Ἐνα (κορίτσι)

Φυλακή: 6 μῆνες τό 1968 (Νόμος περί ναρκωτικῶν), Φυλακαί Ἀβέρωφ.

6 μῆνες τό 1978 (Προφυλάκιση ὡς ἠθικός αὐτουργός τῆς δῆθεν δολοφονίας τῆς πρώην συζύγου μου), Κόρυδαλ!

Στήν ἐν λόγω δικογραφία χαρακτηρίζομαι ἀπ' τόν ἀντίδικό μου ὡς «σατανικός ἐγκέφαλος διεθνούς τουλάχιστον 30μελοῦς σπείρας λαθρεμπόρων ναρκωτικῶν».

Ὅπως βλέπετε εἶμαι ἓνας Ἕλλην πολίτης πού βασικά καί ὀπωσδήποτε ἔχει ἐκπληρώσει ἀπάσας τὰς κοινωνικάς του ὑποχρεώσεις, εἰς τό ἑκακρον!

Εἶπες

τό νά

κυρίως στήν τηλεόραση. Μέ τόν Ἀλευρά τί ἔγινε; Ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἀσχολήθηκε ἐπὶ μία ἐβδομάδα μέ τό ἐάν ἠντανίζετο ἢ ὄχι ὁ ἥρωας μπέμπης τῆς ταινίας του.

Καί μόνο οἰκονομικά νά τό δεῖς, δηλαδή τό χρῆμα πού σπαταλήθηκε γιά νά γραφτοῦν ὅλες αὐτές οἱ ἀνοησίες στόν Τύπο, φτάνει. Γιά κάτι πού στή χειρότερη περίπτωση εἶναι μιᾶ ψιλομαλακία. Πρέπει νά-σαι ἄρρωστος γιά νά τά κάνεις αὐτά. Ὅποιος ἔχει τή μύγα μυγιάζεται.

Ρίζες, ἐπιστροφή, παραδόσεις καί κουλτούρα

Τί θά πει ρίζες κοινές καί παραδόσεις; Κάθε οἰκογένεια, ὁμάδα, κοινότητα μπορεί νά ἔχει διαφορετικές συνήθειες καί παραδόσεις. Ἡ μιᾶ μπορεί νά εἶναι πρὸς τό συντηρητικό ἢ ἄλλη πρὸς τό... διονυσιακό. Ποιά εἶναι δηλαδή ἡ σωστή παράδοση; Αὐτή πού λέμε Αἰγαιοπελαγίτικη κουλτούρα καί ἀντισηψία καί ὑποκριτική ἠθικολογία; Καί τά ἄλλα δηλαδή δέν εἶναι μέσα στίς παραδόσεις; Στήν Ἀρχαία Ἀθήνα σ' ὅλες τίς γωνιές ὑπῆρχαν ἁγάλματα μέ ψωλές. Κάποιο βράδυ ὅμως κάποιοι Ἀθηναῖοι, Αὐγουστῖνοι ἄς ποῦμε τῆς ἐποχῆς, ἔκαναν γιουρούσι καί τίς ἔκοψαν. Ποιά εἶναι ἡ παράδοση;

Νυχτερινές ἐκπομπές ἀντί γιά valium

Τό πνεῦμα μου εἶναι μουσική καί καμιά κουβεντούλα φιλοσόφητη-φιλοσχετική γιά νά περνάει ἡ ὥρα. Σκέφτομαι ἀπλά πῶς θά ἔπρεπε νά λειτουργεῖ τό ραδιόφωνο τό βράδυ. Ὅχι γιά νά κοιμήσει αὐτοῦς πού ἔχουν ἀϋπνίες. Ἀμα εἶσαι στό τιμόνι στίς 3 ἡ ὥρα τό βράδυ κι ἀκοῦς Β' Πρόγραμμα μπορεί νά σκοτωθεῖς. Σέ κοιμίζει. Τό βραδινό πρόγραμμα πρέπει νά βοηθάει αὐτόν πού ἔχει μιᾶ δουλεια, νά μένει ξύπνιος. Αὐτόν πού ἔχει βάρδια, σκοπιά, εἶναι φυλακή, ὁδηγáει ἢ κάνει κάτι ἄλλο ἐν πάση περιπτώσει. Τώρα τό νυχτερινό ραδιόφωνο εἶναι σάν ὑπνωτικό... μιᾶ μουρμούρα... ἓνα κλάμα πού λείει κι ὁ ἄλλος. Καί μόνο νά σκεφτεῖς ὅτι κυκλοφοροῦν τουλάχιστον χίλια φορτηγά τό βράδυ ἀποφεύγεις νά βάξεις βιολάκια Μαντοβάνη, Paul Mauriat καί τέτοια.

Ο,ΤΙ ΥΠΟΠΙΠΤΕΙ στην αντίληψή μου, περνάει έπειτα απ' τή μηχανή του κιμά και βγαίνουν σουτζουκάκια ή κεφτεδάκια. Μ' ενδιαφέρουν όλα. Τά ζωα, οι άνθρωποι που ζούν χειρότερα κι από τά ζωα, όλα!

ΣΧΟΛΗ ΘΕΑΤΡΟΥ - ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ
ΣΤΑΥΡΑΚΟΥ
(Ίδιωτ. Σχολή άνεγν. από τὸ Κράτος
*Αριθ. *Έγκρ. *Υπ. Παιδ. 65090/1950)
ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ 26 - ΑΘΗΝΑΙ - Τ. 104
Τηλ. 8230.124 - 8237.648 - 8237.337

ΤΑΥΤΟΤΗΤ

Τὸν Σπουδαστὴν

ΔΟΥΛΙΚΑΚΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Τμήμα: ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑΣ - ΗΘΟΥΣ

Τόπος:

Αθήνα

1950

27-10-76

αποσπασμα

ΕΊΠΕΣ Τ' ΆΛΛΟ...

Plastic ντέφια και ψόφια κέφια

Πιστεύω ότι υπάρχουν πολλοί άνθρωποι με ταλέντο και διάθεση αλλά προτιμάνε να μη βγαίνουν στην επιφάνεια κυρίως γιατί ξέρουνε πως ως επί το πλείστον θα αντιμετωπιστούν με κάτι μεταξύ «ωά» και «φάπας» στην καλύτερη περίπτωση. Άμολήσαμε τώρα τις κομπανίες από τη μία και την επίστροφή στις ρίζες από την άλλη, καλά παιδιά, καθαρά και σοβαρά, χωρίς ουσίες και τέτοια και παίζουνε τους ρεμπέτες. Είναι άχρηστο να βγαίνω να τραγουδάω τώρα δηθεν σαν τους ρεμπέτες του '30. Καλές είναι οι κομπανίες αλλά εφόσον υπήρχε κι ένας όγκος ανθρώπων που βγάζουνε καινούριο υλικό ή ακόμα επεξεργάζονται το παλιό ώστε να ακούγεται σήμερα. Οι πιτσιρικάδες που ακούγανε μπλούζ στην 'Αμερική από τους μαύρους δεν άλλαξαν βέβαια τα λόγια. Τα λόγια και τό 'Αχ-Βάχ δεν αλλάζουνε. Έκάνανε τό μπλούζ πιο ηλεκτρικό πιο ρυθμικό (μπιτάτο) και τό φέρανε στο σημερινό άκουσμα.

Δυστυχώς σήμερα στην 'Ελλάδα άμα είσαι μόνο σοβαρός και όχι σοβαροφανής δεν μπορείς να κάνεις τίποτα. 'Η προσφορά σου όχι μόνο δεν γίνεται δεκτή αλλά μπορεί να βρεθείς και μέσα για τόν α ή β λόγο. 'Εδω επιβιώνουν οι μίζε-

ροι, οι κακεντρεχείς και οι ύποκριτές. (Βλέπε και την περιπέτεια του έφευρέτη του διαφορικού χωρίς γρανάζια που εκτός των άλλων του ζητήσανε και να πληρώσει δασμούς για τό κύπελλο που του άπένειμε ο Βέλγος ύπουργός τεχνολογίας).

Άμέ! Κάνω και διαφημίσεις

'Η διαφήμιση δεν είναι από μόνη της κακή όπως εξάλλου και η τηλεόραση ή ίδια σαν έφευρεση. Όλοι κάτι παράγουμε και θέλουμε να τό πουλήσουμε. Μπορεί όμως αυτό τό μισό λεφτό που διαρκεί μία διαφήμιση να 'ναι κάτι τέλος πάντων. Νά λέει κάτι, μία ιστοριούλα, ένα ταχύδραμα που λέω εγώ. Νά μην είναι πέντε ώραιολεμέδες με πέντε μουνάρες γύρω από μία πισίνα και να τρώνε ή να πίνουνε κάτι. Πόσες φορές μπορείς να τό δείς αυτό; 'Ο Κλύνν άς πούμε κάνει κάτι σε κάθε διαφήμιση. Έχει κάποια πλάκα. Δεν πάει να τά πάρει και μόνο κοροϊδιστικά άπ' τόν πελάτη. Του κόψανε και τη διαφήμιση της 'Ελ Γκρέκο γιατί λέει έκανε τό άνώμαλο παιδάκι κι έτρωγε σφαλιάρια κι αυτό θίγει τά σπαστικά παιδιά. Πήγα να κάνω κι εγώ μία διαφήμιση για τά σφουγγαράκια με τη Χοντρή του «Θησαυρού» και τό Ζαχαρία που πλένει τά πιάτα στο πίσω φυτίλι και μου την κόψανε γιατί θά έθίγοντο οι χοντρές. 'Εδω κοντέψανε να μου κόψουνε τις παστιλλίες DROZAN γιατί ό λοχίας που παίζει στη διαφήμιση είναι άγριος και μπορεί να διαμαρτύρονταν κάποια γυναίκα στρατιωτικού επειδή δείχνουμε άγριόφατσες στον έλληνικό στρατό. Θίγονται λοιπόν οι χοντροί, θίγονται οι παραπληγικοί, θίγονται οι τυφλοί, οι κουτσοί... οι άρτιμελείς δηλαδή, οι «φυσιολογικοί» άνθρωποι δεν θίγονται με τίποτα; Αυτά είναι να τρελαίνεσαι! Πάντως μέσα σ' όλη αυτή την κτηνωδία της τηλεόρασης όρισμένες διαφημίσεις είναι που και που μία στιγμιαία δαση.

Ζει ό Μεγαλέξαντρος;

Όλα αυτά που τραβάμε σήμερα, τά τραβάμε σά συνέχεια της ύποκριτικής κοινωνίας κυρίως της άρχαίας 'Αθήνας. Πού είχαν τάχα τό δοϋλο σπίτι τους και τόν παραμυθιάζανε ότι είναι άνετος. Γι' αυτό μ' άρέσει ή Σπάρτη που τά 'χε ξεκαθαρισμένα αυτά. Στο κάτω-κάτω δεν άφησαν πίσω τους καμιά μαλακία να μās βασανίζει. Είλικρινά πιστεύω ότι οι νεοέλληνες θά 'μασταν σε πολύ καλύτερη κατάσταση άν δεν είχαμε την 'Ακρόπολη. Κάπου είναι πλάτη ή 'Ακρόπολη. Σου λέει ό άλλος: «έμέα ά μου πεις τώρα;» «'Εμείς δώσαμε τά φώτα ρέ!» «Φάε στη μάπα, 'Ακρόπολις». Καί μετά: «Γουάτς γιόρ νέιμ μωρή;» «Φρουλάιν τσουζάμεν σπασιρέν,

'Ακρόπολις». 'Ο 'Αριστοτέλης, αυτός ό μπινές μās βασανίζει ακόμα δλους. Καί περάσαμε στο ντούκου άτομα σαν τόν 'Ηράκλειτο και άφήσαμε τους πιο κτηνώδεις να μās καθορίζουν την καθημερινή φιλοσοφία μας. 'Απ' τόν 'Αριστοτέλη ως τόν Καρτέσιο. Κι ό Νεύτωνας, επειδή του 'πесе τό μήλο στο κεφάλι, ξαφνικά έγινε μέγας. 'Ο όποιος ήτανε και μέγας κάθαρμα κιόλας. 'Ητανε διευθυντής στο νομισματοκοπείο, τότε που στη φτωχολογία της 'Αγγλίας έπεφτε μεγάλη πείνα. Όπως και τώρα δηλαδή. Έπιανε τότε ό Νεύτωνα κάτι κιβδηλοποιούς πιτσιρικάδες, φτωχαδάκια που κυκλοφορούσανε κανά πλαστό δίφραγκο, και εύχαριστιόταν ιδιαίτερα να τους τιμωρεί παραδειγματικά και τελειωτικά. Τους κρέμαγε! Μέγας κάθαρμα. 'Ο άλλος, ό μαλάκας, ό 'Αριστοτέλης που έλεγε ότι οι γυναίκες έχουν τριακόσια δόντια, έρω 'γω; Ένα στόμα γυναικείο δεν είχε δει ποτέ του ό μαλάκας να μετρήσει τά δόντια; Της γυναίκας του τό στόμα δεν τό 'χε δει ποτέ; Κι έτσι του βγήκε και ύδροκέφαλος ό μαθητής του ό Μεγαλέξαντρος. Για μένα αυτός κατάστρεψε την 'Αρχαία 'Ελλάδα και τη μαράζωσε για να βρεί έδαφος μετά ή Ρώμη και τό Βυζάντιο. Πήρε αυτός δ,τι πιο ζωντανό, υγιές και δυναμικό στοιχείο υπήρχε στον 'Ελλαδικό χώρο και τό πήγε και τό άμόλησε στις έρήμους της 'Ασίας. Τίποτα δεν έμεινε στην 'Ελλάδα μετά τις έκστρατείες του Μεγαλέξαντρου. Άνεμομαζώματα, διαολοσκορπίσματα.

Όσο για τό Βυζάντιο, σκοτάδι... πολύ σκοτάδι και... ματσούκι. Κόψιμο αυτιά, κόψιμο μύτες. Όλο τέτοια ήτανε τό Βυζάντιο, ίντριγκα και δολοπλοκία. Κανείς δεν ξέρει πως την έβγαζε τότε εκεί ό κοσμάκης. Προφανώς λούφα και παραλλαγή.

'Η «συνταγή»

Έτσι είναι, κάθε άνθρωπος, που εμφανίζεται σαν ρόζος πάνω στην κοινωνική σανίδα έχει και κάποιο ένδιαφέρον θετικό ή άρνητικό, άσχετο. Άλλά βλέπεις ή κοινωνία τους ρόζους τους πλανίζει ή τους χτυπάει με τό σφυρί και τό σκαρπέλο. Καί ύστερα στη θέση τους μπαίνει στόκος. Σήμερα ρόζοι είναι επί παραδείγματι οι πάνες, οι ροκάδες, οι τσαντάκηδες, οι κοντράκηδες, οι σουζάκηδες, οι πρεζάκηδες οι όποιοι τί είναι; Μέλλοντες πολίτες είναι! Σε μερικά χρόνια θά 'χουμε δηλαδή τό μισό πληθυσμό των έλλήνων πολιτών παράνομους.

Και οι ρόζοι πλανίζονται κάθε μέρα και κάθε νύχτα! Κυρίως κάθε νύχτα!

'Υγιαίνετε Μήτσος

Ποιό άπ' τά δυό;

Τό ραδιόφωνο είναι καλύτερο διότι έδω βιάζεται μόνο τό αυτί σου ενώ στην τηλεόραση βιάζεται και τό αυτί σου και τό μάτι σου και τό σώμα σου έτσι που είσαι άναγκασμένος να κάθεσαι εκεί κολλημένος.

'Ορθόδοξοι της γνωστής γενιάς

Μέ άνησυχεί αυτό τό πράγμα διότι είναι μία έντελώς σχιζοφρενική μίξη. Οι άριστοχριστιανοί, μαρξιστονεοχριστιανοί ή νεοχριστιανομαρξιστές. Τέλος πάντων για τους συγγενείς του δεν εύθνετα κανείς. Κάθε τόσο χρειάζονται κάποιο παραμύθι για να 'χουνε τόν κόσμο να δουλεύει. 'Η έξουσία ή ή παραέξουσία, διότι κι αυτή υπάρχει ζωσα όπως ξέρουμε.

Πέντε χρόνια από τον τραγικό θάνατο του Νίκου Πουλαντζά, του σημαντικότερου σύγχρονου Έλληνα μαρξιστή διανοούμενου, ποιος μπορεί να αμφισβιάσει για τη σιωπή που έχει καλύψει πιά, επίσημα και ανεπίσημα, τό μεγάλο του έργο; 'Η συνεισφορά του στη μαρξιστική θεωρία δεν γίνεται πεδίο συζήτησης - έγινε άραγε ποτέ; - τα προβλήματα που άνοιξε εξακολουθούν να ζητούν λύση. 'Αλλά μήπως αυτό συμβαίνει μόνο στην περίπτωση του Πουλαντζά; Σέ μία πολιτική συγκυρία που τό λαϊκό κίνημα υποχωρεί όλο και περισσότερο, σέ μία θεωρητική συγκυρία που ό άνορθολογισμός και ό σχετικισμός, αντιστρέφοντας τόν άστικό όρθολογισμό, έκτοπίζουν όλο και περισσότερο τόν μαρξισμό, είναι πραγματικά πολύ δύσκολο νά είσαι μαρξιστής, νά είσαι δηλαδή «σχετικά μόνος».

'Η συζήτηση που παρουσιάζουμε σήμερα, διοργανώθηκε στίς άρχές του Μάη του 1975 στό Μορφωτικό Κέντρο του Παρισιού, μέ άφορμή τήν έκδοση του βιβλίου του Ν. Πουλαντζά «'Η κρίση των δικτατοριών». Τό βιβλίο αυτό είναι σημαντικό για δύο κύρια λόγους: α) γιατί εκδίδεται σέ μία συγκυρία ρευστή για τήν ελληνική 'Αριστερά, μία συγκυρία, που ή διάσπαση του κομμουνιστικού κινήματος σφραγίζει τίς εξελίξεις και φέρνει στην επιφάνεια όλα τά θεωρητικά στρατηγικά και πολιτικά προβλήματα και β) γιατί μέ τήν «κρίση των δικτατοριών» έγκαινιάζεται μία στροφή του Πουλαντζά στίς πολιτικές του θέσεις, που πλησιάζουν περισσότερο τώρα, τόν άνθρωπο τήν εποχή εκείνη, Εύρωκομμουνισμό.

Στήν «κρίση των δικτατοριών, ό Πουλαντζάς θεωρεί δύο διακριτές μερίδες της άστικής τάξης: μία μερίδα έσωτερική, τήν έσωτερική άστική τάξη, όπως τήν αποκαλεί, που διαμορφώνεται σταδιακά κατά τή διάρκεια της δικτατορίας και μία μερίδα μεταπρατική, τήν μεταπρατική άστική τάξη που εκπροσωπεί τό μεγάλο μονοπωλιακό κεφάλαιο. 'Ο Πουλαντζάς υποστηρίζει ότι ή στρατιωτική δικτατορία, σάν μορφή που πήρε τό άστικό Κράτος, στηρίζεται κύρια στην μεταπρατική άστική τάξη. Τό αυξανόμενο όμως βάρος της έσωτερικής άστικής τάξης, δύνει τίς αντιθέσεις προοδευτικά άνάμεσα στίς δύο μερίδες της άστικής τάξης μέ αποτέλεσμα τήν πτώση της δικτατορίας, κάτω βεβαίως και από τήν πίεση του λαϊκού κινήματος.

Τό πολιτικό αποτέλεσμα της διάκρισης αυτής σέ έσωτερική και μεταπρατική άστική τάξη, είναι άμεσο: περιόριζοντας τήν ταξική βάση της δικτατορίας από τήν άστική τάξη συνολικά, σέ μία μόνο μερίδα της, τήν μεταπρατική, οδηγείται σέ μία υποστήριξη της γραμμής της έθνικής αντιδικτατορικής ενότητας μέ τό τμήμα της άστικής τάξης που είναι έχωριο, δικαιώνοντας έτσι τή γραμμή του ΚΚΕ έσ. του 'Ισπανικού Κ.Κ. (άλλά και του Πορτογαλικού Κ.Κ. και του ΚΚΕ). Βεβαίως ό Πουλαντζάς εξακολουθεί νά κρατά τίς απόστάσεις του. Μιλά για «ένα συγκυριακό τακτικό συμβιβασμό», κάτι που τόν διαφοροποιεί άκόμα από τήν επίσημη έκδοχή που έδινε τό ΚΚΕ έσ. μέ τήν γραμμή της 'Εθνικής 'Αντιδικτατορικής Δημοκρατικής 'Ενότητας (ΕΑΔΕ).

Η συζήτηση, που ακολουθεί τήν εισήγηση του Ν. Πουλαντζά, είναι αρκετά αποκαλυπτική των απόψεων που όηρχαν. 'Αλλά είναι επίσης πολύ σημαντικός ό τύπος της συζήτησης που γίνεται: μία άνοικτη συζήτηση στην οποία συμμετέχουν όλες οι τάσεις της ελληνικής 'Αριστεράς - κοινοβουλευτικής και έξωκοινοβουλευτικής - στοιχείο ένδεικτικό των ζυμώσεων και των διαθέσεων που όηρχαν στους κόλπους της, όσον άφορά τήν πολιτική γραμμή του λαϊκού κινήματος και τή στρατηγική πρós τό σοσιαλισμό.

Χριστόφορος Βερναρδάκης

Θ. Πάγκαλος: Κατάλαβα από τήν άνάλυσή σου ότι ό Ιμπεριαλισμός και τό διεθνοποιημένο κεφάλαιο έπαιξαν δευτερεύοντα ρόλο στην έπιβολή της δικτατορίας. 'Η δικτατορία ήρθε και έπεσε σύμφωνα μέ όσα είπες, κατά κύριο λόγο, για νά έξυπηρετήσει συμφέροντα κάποιας ύποτιθέμενης έσωτερικής άστικής τάξης. Τί γνώμη έχεις για τή γραμμή της έθνικής αντιδικτατορικής ενότητας, μέ ποιόν μπορεί νά πραγματοποιηθεί, τί φρονείς για τίς πολιτικές δυνάμεις που προβάλλουν μία τέτοια πολιτική; (Σύμφωνα μέ τήν άνάλυσή σου ή γραμμή αυτή δεν έχει καμία βάση).

Νίκος Πουλαντζάς: Δεν θά έγινα βέβαια άρκετά σαφής. Τό πρώτο θέμα - αν ό Ιμπεριαλισμός και τό διεθνοποιημένο κεφάλαιο έπαιξαν δευτερεύοντα ρόλο στην έπιβολή της δικτατορίας. 'Οχι βεβαίως. 'Αναμφισβήτητα πιστεύω ότι ό Ιμπεριαλισμός και τό διεθνοποιημένο κεφάλαιο έπαιξαν ένα μεγάλο ρόλο στην έπιβολή της δικτατορίας. Τό πρόβλημα τό όποιο θέτεις είναι τό πρόβλημα έσωτερικών - έξωτερικών παραγόντων. 'Εκείνο που ήθελα νά πω είναι ότι οι έξωτετικοί παράγοντες, δηλαδή τό άμερικανικό κεφάλαιο, ή CIA, ό έξωτετικός στρατός, όλα αυτά παίζουν ένα σημαντικό ρόλο μόνο μέσα σέ μία έσωτερική συγκυρία ή όποία τούς επιτρέπει νά έχουν τό ρόλο αυτό. Δηλαδή πιστεύω, για νά φέρω άλλα παραδείγματα, ότι τό άμερικανικό κεφάλαιο και ή CIA, που ήσαν εύθως έξαρχής αντίθετα στον 'Αλλιέντε, δεν θά κατάφερναν νά παίζουν τό ρόλο που έπαιξαν, αν ή έσωτερική συγκυρία, ή όποία είχε αλλάξει τόν τελευταίο καιρό, δεν είχε άρchiσει νά μεταβάλλεται σέ τρόπο ώστε ό έξωτετικός παράγοντας νά έχει τό βασικό ρόλο. Τό κύριο πρόβλημα που ήθελα νά δείξω, είναι ότι στη σημερινή φάση του Ιμπεριαλισμού δεν πρέπει νά παίρνουμε μηχανιστικά, γεωγραφικά ή τοπολογικά, τίς έννοιες «έξω» και «μέσα». Τό θέμα είναι πώς οι αντίφάσεις του Ιμπεριαλισμού, οι όποιες έχουν τό βασικό πάντα ρόλο, εκφράζονται μέσα στό έσωτερικό μιας χώρας μέ ειδικό τρόπο, δηλαδή πώς τό άμερικανικό κεφάλαιο εκφράζεται σέ έσωτερικές αντιθέσεις και δημιουργεί έσωτερικές αντιθέσεις στη χώρα αυτή. 'Εκτός βέβαια από παραδείγματα άμεσης παρέμβασης, όπως στό Βιετνάμ κλπ.

Τώρα, για τή γραμμή της 'Εθνικής 'Αντιδικτατορικής 'Ενότητας. 'Εγώ θά πω σαφώς τή δικιά μου γνώμη, αυτό που νομίζω γι' αυτή τή γραμμή. Βλέπω ότι αυτή τή στιγμή υπάρχει μία συγκυρία άκόμη διαδικασίας αποδικτατοροποίησης μ' όλα τά προβλήματα που τίθενται, δηλαδή έχουμε άκόμη κίνδυνο φασισμού αυτή τή στιγμή, ή μεταπτώσεως... Νομίζω προσωπικά - παρ' ό,τι είχα όρισμένες διαφωνίες, τό ξέρετε όλοι από ένα περιοδικό που αποκαλείται ΑΓΩΝΑΣ - ότι ως γραμμή, ως αντίληψη που προέβλεπε ποιός δρόμος θά ακολουθείτο για νά πέσει ή δικτατορία (άσχετα από τίς επιθυμίες μας) είναι άναμφισβήτητο τό ΚΚΕ έσ. Δεν λέω τί πιστεύουμε ότι έπρεπε νά γίνει, λέω πώς έγινε. Καί νομίζω ότι ό Καρίγιο αυτή τή στιγμή, ανεξάρτητα τί είδους γραμμή κάνει, ως πρόβλεψη του δρόμου που θά φύγει ή δικτατορία, είναι άκριβής. Μέσα λοιπόν σ' αυτή τή συγκυρία κατ' έμέ είναι άπλό: ή έθνική αντιδικτατορική ενότητα σημαίνει ένα πράγμα: είναι ένας τακτικός συμβιβασμός πρός σέ συνθήκες άκόμη φασιστικού κινδύνου και μη ολοκλήρωσης της διαδικασίας αποδικτατοροποίησης, ένας τακτικός συμβιβασμός μέ μία μερίδα της άστικής τάξης.

Δηλαδή, χωρίς νά κάνουμε αντιμονοπωλιακή συμμαχία, συμμαχία έθνικής ανεξαρτησίας κλπ., είναι ένα πρόβλημα άπολύτως τακτικό. Καί θά ξαναπάρω τή φράση του Τρότσκι, ότι για νά κάνουμε μάχη κατά του φασισμού θά συμμαχήσουμε άκόμη μέ τό διάολο ή μέ τή μητέρα του.

'Από τήν άλλη μεριά, ό κίνδυνος της γραμμής αυτής είναι τό νά μή λεχθούν τά σκα σκα και ή σκάφη σκάφη. Δηλ. νά θελήσουμε νά κάνουμε από τή γραμμή αυτή μία αντιμονοπωλιακή συμμαχία ή νά τήν άποκαλέσουμε συμμαχία έθνικής ανεξαρτησίας. 'Εκεί είναι τό σφάλμα. 'Από τήν ίδια άποψη θά έβλεπα κάπως και τή γραμμή Δημητρώφ. 'Όταν ό Δημητρώφ έκανε τό περίφημο 7ο Συνέδριο μέ τήν αντιφασιστική συμμαχία, παρ' όλο ότι όηρχαν πολλά προβλήματα, ως συμμαχία άπέναντι στό φασισμό ήταν γραμμή κατανοητή και έδωσε όρισμένα αποτελέσματα.

Τό πρόβλημα είναι όταν παίρνεται ή γραμμή αυτή σέ συνθήκες που δεν είναι συνθήκες φασιστικοποίησης, πάλης κατά του φασισμού, και εμφανίζεται σάν ή γενική γραμμή και στρατηγική μακροχρόνια του εργατικού κινήματος, όταν δεν ύπάρχει μπροστά φασιστικός κίνδυνος. Λοιπόν, αυτός ό τακτικός συμβιβασμός διαφωνώ νά εμφανισθεί σάν αντιμονοπωλιακή συμμαχία, δεν μπορεί νά γίνει αντιμονοπωλιακή συμμαχία αυτή ή 'Εθνική αντιδικτατορική ενότητα. Αυτή είναι ή προσωπική μου θέση πάνω στό ζήτημα.

Θ. Πάγκαλος: 'Η άνάλυση του Γραφείου 'Εσωτερικού που όδηγει στην πολιτική που λές ότι δέχεται είναι ότι ή δικτατορία έγινε από μία παρέμβαση του Ιμπεριαλισμού σέ συμμαχία μέ τά πιά έπιθετικά μονοπώλια. Δηλαδή και έναντίον αυτού που έσύ ονομάζεις έσωτερική άστική τάξη.

Ν. Πουλαντζάς: 'Οχι, έγώ δεν είπα αυτό. Είπα ότι ή διαφοροποίηση έγινε προοδευτικά.

Θ.Π.: Διαφωνείς δηλ. μέ τήν έρμηνεία του φαινομένου της δικτατορίας που δίνει τό Γρ. 'Εσωτερικού. Δίνεις μία άλλη έρμηνεία.

Ν.Π.: Βεβαίως, τό διευκρίνησα αυτό.

Κώστας Βεργόπουλος: Μέ άφορμή τό θέμα της 'Εθνικής 'Αντικτατορικής 'Ενότητας, πιστεύω ότι ύπάρχουν όρισμένα ζητήματα που πρέπει νά ξεκαθαριστούν σχετικά μέ τό πώς έννοούμε αυτή τήν ενότητα. 'Ο Νίκος έδωσε έναν όρισμό αυτής της ενότητας, σάν μία καθαρά για τακτικούς λόγους - συμμαχία συγκυριακή, μέ ένα περιορισμένο στόχο, τόν αντιφασιστικό. Πιστεύω ότι παρ' όλα αυτά ύπάρχουν όρισμένα σημεία για ξεκαθάρισμα πάνω στην έννοια αυτή: δηλ. όταν λέμε έθνική αντιδικτ. ενότητα δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι έννοούμε όλοι τό ίδιο πράγμα, έστω κι αν πούμε ότι τό έννοούμε μέ τήν έννοια τή συγκυριακή. 'Υπάρχουν όρισμένα σημεία πολύ σημαντικά: 1) ποιός έχει τόν ήγεμονικό ρόλο μέσα σ' αυτή τήν αντιδικτατορική συμμαχία, κάτι που πρέπει νά διευκρινιστεί. Διότι έστω και για μία συγκυριακή φάση (6 μήνες, 1 χρόνος, 2 χρόνια), ύπάρχουν οι κοινωνικές εξελίξεις. Στίς κοινωνικές αυτές εξελίξεις που διαμορφώνονται, ποιός έχει τήν πρωτοκαθεδρία; 2) όρισμένοι έννοούν τήν 'Εθνική αντιδικτατορική ενότητα υπό τήν έννοια της ενότητας κομμάτων και ενότητας στην κορυφή, δηλ. ενότητα στους διαδρόμους, στά τραπέζια των συζητήσεων, ενότητα στα χαρτιά. 'Υπάρχει όμως και μία άλλη

Συζητώντας μέ

Ελληνικής 'Αριστεράς συζητούν με τον Νίκο Πουλαντζά στο Παρίσι τό 1975.

Έννοια, πού παρόλο πού δέν τήν είπε ο Νίκος, πιστεύω ότι μέ τόν όρισμό πού σέ μία στιγμή έδωσε, θά έβγαине σαφέστερα. Είναι ή έξής: άν δεχτούμε ότι άκόμα και οι άντιθέσεις στό αντίπαλο στρατόπεδο, άκόμα και οι άντιθέσεις μέσα στη στρατιωτική δικτατορία, μέσα στην άστική τάξη, σέ τελευταία άνάλυση άπορρέουν από τήν άνάπτυξη του λαϊκού κινήματος, σ' αυτή τή δεύτερη έκδοχή τής έννοιας τής αντιδικτατορικής ένότητας, ό κινήτρας τής ένότητας δέν μπορεί νά είναι άλλος από τό λαϊκό κίνημα. 'Η δεύτερη αυτή έκδοχή, στηριγμένη στην προώθηση του λαϊκού κινήματος, άξίζει νά κοιταχτεί. Καί 3) είναι αυτό στό όποιο ο Νίκος δέν έδωσε άπάντηση. 'Ενότητα αντιδικτατορική όλων των έθνικών δυνάμεων, ένότητα και μέ τήν μπουρζουαζία σύμφωνοι, γιά λόγους συγκυριακούς. 'Αλλά ποιά είναι ή παραπέρα προοπτική αυτής τής ένότητας; Νά μου πείτε δηλαδή ποιά είναι τό γενικότερο πρόγραμμα πού θ' άρχίσει νά ένεργοποιείται και νά λειτουργεί, άφού θεωρήσουμε ότι έληξε αυτή ή μεταβατική περίοδος και γιατί έπ' αυτού δέν λέμε κουβέντα;

Ν. Πουλ.: Συμφωνώ στά περισσότερα πού έθιξε, δηλ. στό θέμα τής ένότητας, από τά κάτω κλπ. Στό θέμα του μέλλοντος τής συμμαχίας: είναι θέμα πού

αίώνια δικαιολογία μιάς σεχταριστικής πολιτικής. Το πρόβλημα είναι ότι ο ήγεμονικός ρόλος τής εργατικής τάξης κερδίζεται και κατά τή διάρκεια των συμμαχιών, δέν κερδίζεται πρώτα ο ήγεμονικός ρόλος και έπειτα κάνεις συμμαχίες. 'Υπό μία έννοια άν κάποιος έχει τόν ήγεμονικό ρόλο, μπορεί νά άναρωτηθεί τί τή θέλει τή συμμαχία. Νομίζω ότι αυτή τή στιγμή, ο ήγεμονικός ρόλος τόσο στην 'Ελλάδα, όσο και στην 'Ισπανία, όσο και στη Πορτογαλία, παίζεται άκόμα. Τόν έχει άναμφισβήτητα αυτή ή μερίδα τής άστικής τάξης (ή έσωτερική). Τό όλο θέμα είναι άν τό λαϊκό κίνημα καταφέρει, μέσα άπ' αυτό τόν τακτικό συμβιβασμό, νά πάρει τόν ήγεμονικό ρόλο άπ' αυτή τή μερίδα τής άστικής τάξης.

Πανούσης: Ποιά είναι ή πολιτική έκφραση του λαϊκού παράγοντα στη διαδικασία τής άποδικτατοροποίησης και ποιά είναι τό ιδεολογικό της περιεχόμενο; Πώς θεωρείς τή συνέχεια αυτής τής διαδικασίας, από τή σκοπιά τής ταξικής διάρθρωσης τής ελληνικής κοινωνίας;

Ν. Πουλ.: 'Αναμφισβήτητα έχουμε ένα τεράστιο και βασικό πολιτικό πρόβλημα. Δέν υπάρχει αυτή τή στιγμή ένας άντίστοιχος μαζικός πολιτικός

τερο).

Γιά τό ιδεολογικό περιεχόμενο τής πολιτικής έκφρασης δέν μπορούμε νά δώσουμε άπάντηση έπειδή άκριβώς δέν υπάρχει άντίστοιχη πολιτική έκφραση του λαϊκού κινήματος. Γιά τή συνέχεια τής διαδικασίας, όσον άφορά τήν ταξική διάρθρωση τής ελληνικής κοινωνίας, λέω ότι εξαρτάται από τή φάση: σήμερα, σέ συγκυρία άποδικτατοροποίησης, είναι άναμφισβήτητα οι λαϊκές μάζες μαζί μ' αυτή τή μερίδα τής άστικής τάξης. Κατόπιν, στό στάδιο τής στρατηγικής στό σοσιαλισμό, νομίζω ότι τό πρόβλημα τής 'Ελλάδας δέν τίθεται κατά τρόπο διαφορετικό ποιοτικά άπ' ότι τίθεται και στις ύπόλοιπες χώρες τής Δυτ. Εύρώπης. Είναι γνωστές οι θέσεις μου: μέσα σ' αυτή τή διαδικασία άναμφισβήτητα δέν μπορεί νά ύπάρξει ούτε συμμαχία, ούτε ιστορικός συμβιβασμός είτε άλλα κολοκύθια μέ τήν άστική τάξη ή μέ μερίδα της. Οι μεταβολές τής ελληνικής κοινωνίας και ή μικροαστική τάξη (έχουμε πιά και στην 'Ελλάδα τήν καινούργια μικροαστική τάξη τής μισθωτής αλλά μή άμεσα παραγωγικής εργασίας) είναι γενικότερα φαινόμενα πού έμφανίζονται και στις άλλες χώρες και πιστεύω ότι θά γίνει ένα καινούργιο ιστορικό μπλόκ μέ τήν ήγεμονία τής εργατικής τάξης αλλά χωρίς συμμαχία και συμμετοχή τής άστικής τάξης ή μερίδας της.

[Ο Καραμπελιάς στην παρέμβασή του τονίζει τήν άνάγκη νά μελετηθεί περισσότερο ή έννοια τής έσωτερικής άστικής τάξης, νά έρευνηθούν τά σχετικά στατιστικά στοιχεία κλπ. Τονίζει άκόμη ότι χρειάζεται νά μελετηθεί ειδικότερα ο στρατιωτικός ρόλος των ΗΠΑ στην εγκαθίδρυση τής στρατιωτικής δικτατορίας, ρόλος πού διατηρεί μία σχετική ιδιαιτερότητα από τό μεγάλο μονοπωλιακό κεφάλαιο. 'Επισημαίνει επίσης ότι ή ουσιαστική διαφορά τής δικτατορίας στην 'Ελλάδα από τήν 'Ισπανία και τήν Πορτογαλία, είναι ή άπουσία τής λαϊκής συναίνεσης στην ελληνική δικτατορία, πράγμα πού δέν συνέβη μέ τίς άλλες δικτατορίες.]

Κ. Βεργόπουλος: 'Αν κατάλαβα καλά, γιατί και οι έξηγήσεις πού δόθηκαν είναι άνεπαρκείς, χάρις στό ξένο κεφάλαιο του όποιου ή είσοδος στην 'Ελλάδα εντάθηκε από τό '67 και μετά, διαμορφώθηκε σέ σύνδεση μ' αυτό μία άστική τάξη πού είναι έγχώρια, έσωτερική, και ή όποια στό βαθμό πού διαμορφώθηκε είχε άντίθετα συμφέροντα ή τουλάχιστον έλαφρώς άποκλίνοντα από τά συμφέροντα των μονοπωλίων και του ξένου κεφαλαίου. Καί αυτή είναι κατά τή γνώμη σου ή έκφραση, ό κινήτρας τής μεταβολής πού έγινε. 'Αλλά έπειδή δέν είμαι βέβαιος άν τά κατάλαβα και άν αυτά έξαντλούν τό θέμα, ζητάω μερικές συμπληρωματικές διευκρινίσεις. Τί θά πει δηλαδή έγχώρια άστική τάξη, ποιά είναι ή σχέση της μέ τά μέσα παραγωγής, ποιές οι προοπτικές τής άνάπτυξής της, τί είναι δηλαδή αυτό πού συνθέτει τή φυσιογνωμία της.

Ν. Πουλαντζάς: Καταρχήν μία διευκρίνιση: δέν είπα ποτέ ότι ο κύριος ρόλος ήταν ό ρόλος τής έσωτερικής άστικής τάξης. Είπα ότι ο κύριος ρόλος και βασικός ήταν του λαϊκού κινήματος, πού έπαιζε στις άντιθέσεις του αντίπαλου. Είπα επίσης ότι ή μερίδα αυτή καταφερε νά άποκτήσει τήν ήγεμονία γιά μία φάση. Αυτό είναι διαφορετικό και έν πάση περιπτώσει τήν ιστορία τήν κάνουν οι μάζες. Σ' αυτό συμφωνούμε.

Τί είναι τώρα έσωτ. άστική τάξη: παρατηρούμε

δέν άπασχολεί μόνο έσένα, μäs άπασχολεί όλους. Δέν νομίζω νά ύπάρχει αυτή τή στιγμή, στό σύνολο των πολιτικών δυνάμεων μία στρατηγική γιά τό πέρασμα στό σοσιαλισμό, στις συνθήκες τής ελληνικής. Γι' αυτό βρεθήκαμε στην κατάσταση πού βρεθήκαμε, και μέ τίς εκλογές του Καραμανλή. Φαντάζομαι πώς βρισκόμαστε σέ μία κατάσταση δημιουργίας, πού τά πράγματα συζητιούνται ή τίθενται πρός τίς μάζες. Όμως νομίζω ότι είναι σημαντικό αυτό πού είπες, αυτό στό όποιο έπανερχόμαστε πάντα, τό θέμα ποιός έχει τόν ήγεμονικό ρόλο. Είναι μία συζήτηση πού ύπό μία έννοια τή θεωρώ δευτερεύουσα γιά τόν έξής λόγο: ο ήγεμονικός ρόλος κερδίζεται και δέν πέφτει από τόν ούρανό. Δηλαδή, νά πούμε ότι κάנוμε συμμαχίες μόνο άν έχουμε πρώτα τόν ήγεμονικό ρόλο είναι ή

φορέας του κινήματος. Πιστεύω δηλ. ότι στην 'Ελλάδα είχαμε μία βασική διάκριση άνάμεσα στη δύναμη πού προοδευτικά άπέκτησε τό λαϊκό κίνημα και στην άδυναμία των πολιτικών κομμάτων πού τό εξέφραζαν (τό ΚΚΕ έξ., τό ΚΚΕ έσ., τό ΠΑΣΟΚ και οι διάφορες δυνάμεις πού ύπάρχουν). Αυτό τό πρόβλημα χαρακτηρίζει και τήν Πορτογαλία, αλλά πολύ λιγότερο τήν 'Ισπανία όπου ο ρόλος του λαϊκού παράγοντα θά είναι πιό άμεσος, λόγω του ήγεμονικού ρόλου πού έχει πάρει αυτή τή στιγμή τό 'Ισπανικό Κ.Κ. μέσα στις λαϊκές μάζες. Στην 'Ελλάδα — και στην Πορτογαλία — ύπήρξε τεράστια άνάπτυξη των λαϊκών άγώνων, ή όποια δέν είχε τήν άντίστοιχη πολιτική της έκφραση. Σ' αυτό άλλωστε όφείλεται ή πορεία πού πήρε τό κίνημα (ότι δέν άνέβηκε δηλαδή περισσό-

τόν Νίκο Πουλαντζά

σέ πολλές εξαρτημένες χώρες αυτή τη στιγμή (και ο Σαμίρ Άμιν είναι από τους πρώτους που τό είδε αυτό), ότι η εξάρτηση σ' αυτή τη φάση του ιμπεριαλισμού δέν πάει πολλές φορές μέ μιά εκβιομηχάνηση υπό την αιγίδα του ξένου κεφαλαίου. Τώρα, τί θά πεί υπό την αιγίδα του ξένου κεφαλαίου. Πάρε π.χ. την Έλλάδα στό θέμα του τουρισμού. Ξέρουμε ότι ο τουρισμός είναι ένα τεράστιο θέμα, άμεσα συνδεδεμένο μέ ξένα συμφέροντα. Έχεις λοιπόν μιά μερίδα της άστικής τάξης ή όποια φτιάχνει τα τιμεντάδικα. Ο τουρισμός έχει ένα τεράστιο χώρο που χτίζει και έχεις όρισμένους ντόπιους που φτιάχνουν τιμέντο και έχουν τιμεντάδικα, τά όποια θά χρειαστεί μιά μερίδα του ξένου κεφαλαίου που κατέχει τό μεγαλύτερο μέρος του τουρισμού, χτίζει ξενοχοδεία κλπ. και τό όποιο φτιάχνει τό τιμέντο εκεί πέρα. Τό ίδιο πράγμα μπορείς νά δεις μέ διάφορες μορφές πάνω στη χαλυβουργία, σέ θέματα άντιστοιχα κλπ. Υπάρχει έπειτα ένα δεύτερο θέμα: συγχρόνως μέ την αύξηση του βιοτικού επιπέδου και των πραγματικών μισθών που συναντιέται πολλές φορές στις χώρες αυτές, δημιουργείται μιά έσωτερική άγορά. Κάτι που είναι σέ συσχέτισμό μέ τη σύγχρονη διαδικασία εξάρτησης. Έχουμε δηλ. τό ξένο κεφάλαιο (που δέν πρέπει νά τό βλέπουμε μηχανιστικά όπως καλά είπε ο Καραμπελιάς), έχουμε τίς πολυεθνικές εταιρείες, αυτό δημιουργεί μιά σχετική αύξηση του βιοτικού επιπέδου, των πραγματικών μισθών λόγω της έργασίας κλπ. κλπ. Αύξάνεται ή έσωτερική άγορά, σάν ζήτηση μέσων καταναλώσεως και πάνω στη ζήτηση αυτή βλέπουμε νά δημιουργούνται φυτώρια άστικής τάξης ή όποια ενδιαφέρεται κυρίως γιά την έσωτερική άγορά. Αύξηση της έσωτερικής άγοράς που γίνεται δυνατή από την εξαγωγή του ξένου κεφαλαίου και τη μορφή εκβιομηχάνισης. Έφερα τό παράδειγμα του τουρισμού. Υπάρχει μιά βάση έσωτερικής αλλά εξηρημένης συσσώρευσης του κεφαλαίου. Καί πάνω στη βάση αυτή νομίζω δημιουργούνται αυτές οι διαφοροποιήσεις.

Γιά νά 'ρθω τώρα στό άλλο ζήτημα, πιστεύω ότι στην άρχή ήταν σύσσωμη ή άστική τάξη, που διήρχετο από τέτοια κρίση έξουσίας, που έπεσε μέ τό μέρος της δικτατορίας. Κι αυτό τό βλέπουμε σίς πολιτικές της στάσεις, στά κείμενά της, στά κείμενα του ΣΕΒ, στην τακτική που άκολουθήσε άπέναντι στη δικτατορία μέ τίς έπενδύσεις. Άλλά αυτός ο διαχωρισμός, αυτό τό προτσές εκβιομηχάνισης συνεχίστηκε έντονα κατά τη διάρκεια της δικτατορίας και συνετέλεσε νά δημιουργηθούν μετέπειτα άντιφάσεις της έσωτερικής αυτής τάξης καί της δικτατορίας.

Κ. Βεργόπουλος: Τό θέμα είναι ότι αυτά τά στρώματα που άναπτύχθηκαν και που τά άποκαλείς έγχώρια άστική τάξη, ή δικτατορία τά βοήθησε όσο τίποτ' άλλο. Καθήλωσε πρώτον τους μισθούς καί δεύτερον αύξησε την πιστοδοτική πολιτική άπέναντι σ' αυτούς. Δέν είχαν λοιπόν κανένα λόγο νά είναι έναντίον της δικτατορίας. Μπορώ νά καταλάβω ότι πράγματι υπήρξε ή έγχώρια άστική τάξη, αλλά δέν μπορώ νά καταλάβω γιά ποιό λόγο ήταν έναντίον της δικτατορίας.

Ν. Πουλ.: Γιά τόν ίδιο άκριβώς λόγο γιά τόν όποιο βρίσκω ότι υπάρχει μιά άντίφαση μεταξύ μονοπωλιακού και μη μονοπωλιακού κεφαλαίου. Θά κάνω τόν ίδιο κατ' άναλογία συλλογισμό γιά τίς σχέσεις έσωτερικής και μεταπρατικής άστικής τάξης: ύπάρχει δηλαδή μιά άντίφαση μεταξύ μέσου μονοπωλιακού κεφαλαίου και μονοπωλιακού κεφαλαίου. Γιατί ύπάρχει μιά υπεραξία και έν συνεχεία μιά κατανομή αυτής της υπεραξίας μεταξύ των μερίδων της άστικής τάξης. Οι άντιφάσεις αυτές είναι άντιφάσεις γιά την κατανομή των κερδών, δηλ. γιά την κατανομή της υπεραξίας, μέ την έννοια ότι ή έσωτ. άστική τάξη θέλει νά πάρει μεγαλύτερο μέρος από τη διανομή του κέρδους.

Δέν είπα ποτέ ότι ή δικτατορία πήγε ένάντια και καταπίεσε την έσωτ. άστική τάξη. Άλλά λέω ότι μεταξύ των μερίδων της άστικής τάξης ύπάρχει μιά

μερίδα που έχει τόν ήγεμονικό ρόλο και ή όποια παίρνει τό λεόντειο μέρος από την κατανομή των κερδών ή της υπεραξίας. Μέ την έννοια αυτή, ή δικτατορία βοήθησε οικονομικά τό σύνολο της άστικής τάξης. Βοήθησε όμως περισσότερο όρισμένα στρώματα από άλλα. Δέν λέω ότι καταπίεσε την έσωτ. άστική τάξη, αλλά ότι αύξανόμενη οικονομικά θέλησε νά ξανακάνει μιά άνακατανομή του σχήματος, γι' αυτό πήρε αυτή τη στάση άπέναντι στη δικτατορία.

[Ο Κώστας Βεργόπουλος στό σημείο αυτό επικαλείται τους Λατινοαμερικάνους θεωρητικούς και κυρίως τόν Καρντόζο, θέλοντας νά δείξει ότι τό βασικό κοινωνικό στήριγμα της δικτατορίας είναι άκριβώς ή έσωτερική άστική τάξη, κάτι που οι τελευταίοι έδειξαν γιά τίς δικτατορίες της Λατ. Άμερικής.

Ο Άλκης Κούρκουλας, έπισημαίνει τη διαφορά στην άνάλυση του ΚΚΕ έσ. άπ' αυτή του Ν. Πουλαντζά στό θέμα της έθνικής αντιδικτατορικής ένότητας και της συμμαχίας μέ την έσωτερική μερίδα της άστικής τάξης. Έπισημαίνει έπίσης ότι ή χρησιμοποίηση της έννοιας του «φασισμού» από τόν Ν. Πουλαντζά, προκειμένου νά χαρακτηρίσει τη στρατιωτική δικτατορία, θέτει τό πρόβλημα των συμμαχιών μέ τελειώς διαφορετικό τρόπο και τόν οδηγεί στη γραμμή του «τακτικού συμβιβασμού», γραμμή δικαιολογημένη μόνο άν υπήρχε στην πραγματικότητα φάση φασιστικοποίησης και όχι δικτατορίας άπλώς.]

Ευτύχης Μπιτσάκης: Νομίζω ότι σου ξεφυγε αυτό που στην περίπτωση της Έλλάδας άποτελεί ειδικό χαρακτηριστικό. Ότι δηλ. ή δικτατορία δέν έπιβλήθηκε έξαιτίας της κρίσης του άστικού καθεστώτος συνολικά, αλλά έξαιτίας της κρίσης ενός ειδικού καθεστώτος που υπήρχε στην Έλλάδα από τό '44 και που τό όνομάσαμε καθεστώς της ύποτέλειας. Πρέπει νά δούμε αυτή την πλευρά, γιά νά δούμε ότι μέσα στην ένότητα έσωτερικού-έξωτερικού παράγοντα, μέσα στο γεγονός ότι ο έξωτετικός παράγοντας έδρασε διαμέσου του έσωτερικού (διότι ο έσωτετικός ήταν έντολοδόχος του έξωτετικού), κύριο ρόλο έπαιξε ο έξωτετικός παράγοντας. Διότι, αυτό τό καθεστώς άν και εξέφρασε την ένότητα των συμφερόντων της έλληνικής άστικής τάξης τό '44 μέ τόν ξένο ιμπεριαλισμό, σιγά σιγά άλλαξε μορφή, εξέφρασε την ένότητα των συμφερόντων της έλληνικής όλιγαρχίας και του άμερικάνικου ιμπεριαλισμού και του τελευταίου κυρίως. Αυτή ή ιδιομορφία είναι χαρακτηριστική γιά νά καταλάβουμε τό χαρακτήρα της έλληνικής στρατιωτικής δικτατορίας. Σήμερα μπαίνει θέμα γιά έθνική αντιδικτατορική ένότητα. Ποιά είναι ή προοπτική της; μπορεί πραγματικά νά βγάλει την Έλλάδα από τό σημερινό αδιέξοδο; έσπασε τό καθεστώς της ύποτέλειας; έγώ νομίζω πώς μέ την προσωρινή άποχώρηση από τη στρατιωτική πλευρά μόνο του ΝΑΤΟ άδυνατεί, αλλά δέν άνατράπηκε.

[Ο Γ. Κουκούλης, μέ βάση στατιστικά στοιχεία, συνοψίζει λέγοντας ότι είναι δεδομένη ή συμμαχία έσωτερικής και μεταπρατικής άστικής τάξης μέσα από τόν ΣΕΒ, μιά ένότητα στηριγμένη πάνω στους δρους της εκμετάλλευσης της έργατικής δύναμης. Ο Θ. Σταυρόπουλος, άφου έπισημαίνει την άνάγκη νά δοθεί βάρος στην κύρια κοινωνική άντίθεση άστικής - έργατικής τάξης και κάτω από τό φώς της νά εξετασθούν οι δευτερεύουσες έσωτερικές άντιθέσεις της άστικής τάξης, άπαντά στον Ε. Μπιτσάκη λέγοντας ότι «ή κύρια άντίθεση δέν είναι ο έλληνικός λαός στό σύνολο του και ο έξωτετικός ιμπεριαλισμός αλλά ή έσωτερική τακτική άντίθεση έναντίον των έσωτερικών φορέων του διεθνούς ιμπεριαλισμού».

Ο Στ. Τζουμάκας, τέλος, άποκαθιστώντας μιά παλιότερη δήλωση του Ά. Παπανδρέου γιά ΝΑΤΟική μεταβολή δηλώνει ότι «ή δήλωση αυτή δέν έχει άρθεί, άντίθετα ένισχύθηκε στην τελευταία Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ γιά τό ρόλο που παίζει ή νέα πολιτική κατάσταση και πώς έλέγχεται από την ΕΟΚ σέ συνδυασμό μέ τό ΝΑΤΟ.]

Ν. Πολίτης: Ένα μεγάλο έρώτημα είναι ο ρόλος της κυρίαρχης ιδεολογίας, στην όποια δέν έπεκτάθηκες και δέν φόρτισες την έσωτερ. άστική τάξη μέ τό ρόλο που θά έπαιξε σ' αυτό τόν τομέα. Πώς διαμορφώθηκε δηλ. ή ιδεολογία της και ποιά ή συνεισφορά της στην έμπέδωση της κυρίαρχης ιδεολογίας. Έκεί έγινε μιά σπόντα γιά τη διέξοδο που βρήκε ή έσωτ. άστική τάξη στον έκδοτικό μηχανισμό (κυρίως σίς έφημερίδες και στό συγκρότημα Λαμπράκη). Ρωτώ λοιπόν άν τό συγκρ. Λαμπράκη προβάλλει μιά άλλη ιδεολογία — τόσο χτυπητή — ώστε νά μπορούμε νά πούμε ότι ή μεταπρατική άστική τάξη εκφράζει την ιδεολογία της μέσα από τό «πολιτικό κόμμα», που είναι ο Στρατός στη στρατιωτική δικτατορία, ενώ ή καμένη ή έσωτερική άστική τάξη δέν βρίσκει καμιά πολιτική έκφραση στό «κόμμα» αυτό και γλιστράει άρα στό Συγκρ. Λαμπράκη.

Συμφωνώ μέ την εισηγήσή σου μέχρι εκεί που λές ότι ο στρατός σίς στρατιωτικές δικτατορίες παίζει τό ρόλο του ένιαίου πολιτικού φορέα της άστικής τάξης. Αυτό όμως προϋποθέτει μιά ένιαία ιδεολογία της άστικής τάξης, πράγμα που έρχεται σέ άντίθεση κάπως μέ τη δημιουργία της έσωτερικής άστικής τάξης, και προϋποθέτει — κακά τά ψέματα — ένιαία συμφέροντα της άστικής τάξης. Οικονομικά δηλ. συμφέροντα. Οι έσωτερικές άντιθέσεις που βέβαια ύφίστανται είναι δευτερεύουσες ή τριτεύουσες σέ σχέση μέ κάποιες κυρίαρχες άντιθέσεις που έχει νά αντιμετώπισει ή άστική τάξη σέ σχέση μέ την έργατική. Έτσι μόνο θα καταλάβουμε ότι ο Στρατός μπορεί νά ύποκαταστήσει τά πολιτικά κόμματα της άστικής τάξης και νά λειτουργήσει σάν ένας πολιτικός και ιδεολογικός εκπρόσωπος της άστικής τάξης.

Κλείσιμο Ν. Πουλαντζά: Θά μιλήσω γιά όρισμένα πράγματα, πρώτο γιά τίς άντιρήσεις που έχω μέ τόν Βεργόπουλο. Είναι θέμα πραγματικό νά δούμε τά διάφορα στοιχεία. Άν όμως δεχτούμε την άποψη του ότι κατά τη δικτατορία, είναι τό μέσο κεφάλαιο αυτό που έχει τά μεγαλύτερα κέρδη, θά καταλήξουμε αυτόχρονα ότι δέν ύπάρχει άντίθεση μεγάλο μονοπωλιακού και μέσου μονοπωλιακού κεφαλαίου στην Έλλάδα και υπό μιά έννοια τό μέσο μονοπωλιακό κεφάλαιο έχει πάρε καλά τό μεγάλο, αυτό θά ήταν πρωτοφανές και θά 'πρεπε νά μάς οδηγήσει σέ μιά τελειώς διαφορετική άντίληψη του σύγχρονου καπιταλισμού. Δεύτερο, αυτό που είπε ο Μπιτσάκης, ότι τόν πρώτο ρόλο τόν έχει ο ξένος ιμπεριαλισμός κλπ. Ο Θόδωρος ο Σταυρόπουλος έδωσε την άπάντηση. Είναι φυσική ή έκτίμηση του Ευτύχη από τη στιγμή που όρισμένες αναλύσεις του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος θεωρούν ότι ή πρώτη και βασική άντίθεση του καπιταλιστικού συστήματος είναι ή άντίφαση καπιταλιστικού και σοσιαλιστικού στρατοπέδου. Λέω ότι δέν είναι ή βασική, όχι ότι δέν ύπάρχει άντίφαση. Τρίτο, γιά την έθνική άντιδικτ. ένότητα. Είδετε ότι ύπάρχουν διαφορές, έγώ είπα τη δικιά μου άντίληψη γι' αυτή. Άν έπίσημη άποψη είναι αυτή που λέτε, θά εξακολουθώ νά είμαι στό χώρο αυτό, διαφωνών μέ την άποψη αυτή. Καί τη γραμμή 'Ηλιού γιά τίς έκλογές Μαρκεζίνη την είδα σάν έλιγμό μέσα στό άνοιγμα της χούντας. Άν υπήρξαν ύποστηρίξεις ότι θά είμαστε σέ άλλο συσχετισμό δυνάμεων άν συμμετείχαμε σίς έκλογές, διαφωνώ ριζικά. Τέταρτο, γι' αυτά που έβαλε ο συνάδελφος Πολίτης και είναι σοβαρότατα. Υπάρχει αυτή τη στιγμή μιά τάση νά δημιουργηθεί μιά νέα κυρίαρχη ιδεολογία στην Έλλάδα, άπέναντι στην παλιά, χρεωκοπημένη άντικομμουνιστική ιδεολογία και νομίζω ότι στό Συγκρότημα Λαμπράκη βλέπουμε κάτι τέτοιο. Είναι ένας τεχνοκρατικός φιλελευθερισμός μέ τόν άντιμαρξισμό του και όλα τά σχετικά. Έκφράζεται σήμερα και στό συγκρότημα Λαμπράκη. Δέν είναι μόνο τά φιλοαμερικανικά στοιχεία, δέν βλέπουμε άνθρώπους σάν τόν Κουμάντο, τόν Πλωρίτη, τόν Μαρωνίτη νά γράφουν, μίν τό ξεχνάμε, ή ιδεολογία αυτή είναι πολύπλοκο φαινόμενο.